

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

TÜRKÜLERDE DEYİMLER
(KARADENİZ, MARMARA, EGE, AKDENİZ BÖLGELERİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Harun COŞKUN

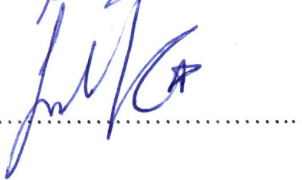
Danışman
Prof. Dr. İ. Gülsel SEV

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Harun COŞKUN'a ait "Türkülerde Deyimler (Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz Bölgeleri" adlı çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle / oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

05.08.2019

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. İ. Gülsel SEV	
Üye : Doç. Dr. Özgür AY	
Üye : Doç. Dr. Serdar UĞURLU	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Türkülerde Deyimler (Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz Bölgeleri)**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarını bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Harun COŞKUN

05.08.2019

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış bu çalışmayı, Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgesi türkülerindeki deyimler oluşturmaktadır. Tezimizin kaynağı TRT repertuarındaki Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi adlı iki ciltlik esere dayanmaktadır. Türkülerin içinden derlediğimiz deyimleri bularak bunları anlamlandırma ve genel bir tasnif yoluna gittik.

Tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. İlk olarak tezimizin de konusu olan deyimler hakkında bilgi verilmiştir. Ardından türküler hakkında açıklamalar yapılmış ve deyimlerin ayrılmaz parçası olan atasözlerine değinilmiştir. Ayrıca atasözleri ile deyimler arasındaki farklılıklar da belirtilmiştir.

İkinci olarak inceleme kısmı yer almaktadır. Deyimleri incelerken bölgelere göre bir çalışma yapılmasına özellikle dikkat edilmiştir. Önce deyim ve açıklaması verilmiş, ardından içerisinde geçtiği türküyü (dörtlük halinde veya dize halinde) türkünün ismi ve ait olduğu il şeklinde tasnif edilmiştir.

Üçüncü ve son bölüme geldiğimizde, deyimlere daha kolay erişebilmek adına dizine yer verilmiştir. Son olarak da çalışmayla ilgili görüşlerimizi sunduğumuz sonuç kısmına ve kaynakça bölümüne yer verip tez sonuçlandırılmıştır. Tezimiz ile Türk dili, Türk kültürü, Türk halk edebiyatı alanında araştırma yapacaklara kolaylık sağlamak ve konuya küçük bir katkı sağlamak amacındayız.

Çalışmamın başlangıcından sonuna kadar bana büyük bir sabırla katlanan, bilgisi ve tecrübesiyle yardımcı olan, yakın ilgi ve desteğiyle beni yüreklendiren, değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. İ. Gülsel SEV Hocam'a teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Harun COŞKUN

05.08.2019

ÖZET

TÜRKÜLERDE DEYİMLER (KARADENİZ, MARMARA, EGE, AKDENİZ BÖLGELERİ)

Harun COŞKUN

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. İ. Gülsel SEV

Ağustos 2019, 334 + ix Sayfa

Deyimler (Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz Bölgesi) konulu tezimizde çalışmamız için gerekli malzemeler TRT repertuarındaki “Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi” adlı eser esas alınarak incelenmiştir. Ömer Asım Aksoy’un yazı dilimizden derlediği deyimlerin sayısı 5742. Bu sayıya Türkiye Türkçesi ağızlarında geçen deyimlerin dâhil olmaması konuyla ilgili çalışmaların ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmadığını göstermektedir.

İncelediğimiz metinde deyimler bölge bölge ele alınmıştır. Deyimin içerisinde bulunduğu türkü, yöresiyle birlikte kayıt alınmış ve türkünün sonunda belirtilmiştir. Aynı türkünün içerisinde geçen benzer deyimler ayrı ayrı tasnif edilmiş, her birine yer verilmiştir. Deyimler incelenirken aynı şekilde bölge bölge dizin tasnifi de yapılmıştır. Bunların yanı sıra sözlüklerde rastlayamadığımız deyimler yıldız (*) işaretiyle gösterilmiş ve ayrı ayrı bölgesel bir dizin incelemesi yapılmıştır.

Bizi bu çalışmaya yönlendiren en büyük etken, bu iki ciltteki toplam 4200 türküdeki deyimlerin ayrıntılı bir şekilde işlenmemiş olması ve bu yörelerde geçen deyimlerin, bazılarının sözlüklerde bulunmaması, bunların Türk Dilinin söz varlığına kazandırılmamış olmasıdır.

Anahtar kelimeler: Deyim, Kalıp Söz, Türkü

ABSTRACT

IDIOMS IN FOLK SONGS

(BLACK SEA, MARMARA, AEGEAN, MEDITERRANEAN REGIONS)

Harun COŞKUN

Master's Thesis

Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Prof. Dr. İ. Gülsel SEV

August 2019, 334 + ix Pages

Idiom (Black Sea, Marmara, Aegean, Mediterranean Region) in our thesis on the materials required for our work in the TRT repertoire 1z 1z Turkish Folk Music Anthology of Oral Works, (is examined on the basis of the work. Omer Asim Aksoy, the number of writings compiled by our language statement on this issue in 5742. Turkey Turkish dialects of studies on the subject indicate whether the inclusion of the phrases set out in a detailed manner.

In the text we examined, the idioms were discussed in the region. The folk song, in which the statement was found, was recorded together with the region and stated at the end of the folk song. Each of the same idioms in the same folk was classified separately. When examining the idioms, the region region index was also arranged. In addition, the statements we could not find in dictionaries were indicated with an asterisk (*) and a separate regional index review was performed.

The most important factor directing us to this study is that the idioms in 4200 folk songs in these two volumes have not been elaborated in detail and some of the idioms in these regions, some of them are not in dictionaries, they are not added to the vocabulary of Turkish language.

Key words: Idiom, Mold Promise, Folk Song.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar VE GRAFİKLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. İNCELEME	18
1.1. Deyimler (Karadeniz Bölgesi)	18
1.2. Deyimler (Marmara Bölgesi).....	132
1.3. Deyimler (Ege Bölgesi)	167
1.4. Deyimler (Akdeniz Bölgesi).....	237
II. BÖLÜM	
2. DİZİN	277
2.1. Genel Dizin	277
2.2. Karadeniz Bölgesindeki Deyimler Dizini.....	293
2.3. Marmara Bölgesindeki Deyimler Dizini.....	302
2.4. Ege Bölgesi Bölgesindeki Deyimler Dizini.....	305
2.5. Akdeniz Bölgesindeki Deyimler Dizini.....	311
2.6. Sözlüklerde Bulunmayan Deyimler Dizini.....	315
2.6.1. Karadeniz Bölgesi Deyimleri.....	315
2.6.2. Marmara Bölgesi Deyimleri	319

2.6.3. Ege Bölgesi Deyimleri.....	320
2.6.4. Akdeniz Bölgesi Deyimleri	323

III. BÖLÜM

3. SONUÇ	325
-----------------------	------------

KAYNAKLAR	332
------------------------	------------

TABLolar VE GRAFİKLER LİSTESİ

Tablo 3.1: Tasnif Edilen Genel Deyimlerin Sayısal Veri Olarak İşlenmesi.....	326
Tablo 3.2: Tasnif Edilen Yıldızlı Deyimlerin Sayısal Veri Olarak İşlenmesi	326
Tablo 3.3: Tasnif Edilen Deyimlerin İllere Göre Sayısal Veri olarak işlenmesi.	329
Tablo 3.4: Tasnif Edilen Deyimlerin İllere Göre Sayısal Veri Olarak İşlenmesi (Büyükten Küçüğe Doğru).	330
Grafik 3.1: Tasnif Edilen Deyimlerin İllere Göre Sayısal Veri Olarak İşlenmesi	328

GİRİŞ

1. Deyimler

Deyim, Kalıp Söz adını verdiğimiz yapılara anlatımı güzel ve akıcı kılmak için sıkça başvurulur. Bu söz öbekleri için Eyüboğlu, Türkçe için tabir, ıstılah, mesel gibi terimlerini belirtirken batı dillerinde expression, saying, idiom, parable, metaphor, paradoks vb. kelimelerinin karşılık geldiğini hatta argo, slang, jargon gibi bozuk ağız denilen ifadelerle geniş sınırlı bir kavrama ulaştığını belirtmiştir (Eyüpoğlu 1975: V).

Deyim, kalıp söz konusu araştırmacılarımız tarafından kesin olarak ayrılamadığı için farklı görüş ve tanımlamalar yapılmıştır. Araştırmacılarımızın yapmış oldukları tanımlar aşağıdaki şekildedir:

Deyim Türkçe Sözlük'te genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir olarak tanımlanır (TDK 2011: 651).

Dilbilim Terimleri Sözlüğü, "Belli bir anlama gelmek üzere iki veya ikiden artuk kelimedenden meydana gelmiş söz öbeği" olarak tanımlamaktadır (Dilbilim Terimleri Sözlüğü 1949: 57).

Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü deyimi, "Bir tür sözlüksel birim oluşturan anlambirim toplaşması: genellikle öz anlamından az çok ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış söz" olarak tanımlamaktadır (Vardar 1988: 74).

Bu konudaki en yetkin isimlerden biri olan Ömer Asım Aksoy ise deyimi, bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce şeklinde ifade eder (Aksoy 1988: 52).

Zeynep Korkmaz, "Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği" biçiminde bir deyim tanımı yapar (Korkmaz 1992: 43).

Doğan Aksan deyimi, "Belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür" diye açıklamaktadır (Aksan 1982: 37).

Deyim, Kalıp Söz konusunda Günay Karaağaç'ın tanımlarına baktığımızda her iki tanımın da aynı olduğu görülür. "Bireysel ve nedenli olan bir söz dizimi biriminin genelleşip yaygınlaşarak nedenliliğini yitirmesiyle ortaya çıkan ve tek bir sözlük birimi olarak algılanan söz öbeği veya cümleye deyim / kalıp söz denir." (Karaağaç 2013: 271 - 516). Kalıp Söz için ayrıca "Bir bireye ait olan bir söz öbeği veya cümle, toplumda genel bir kabul görek yaygınlaşıp genelleşir ve kendisini oluşturan sözlerin niçin bir araya geldikleri unutulur. Böylece, o söz öbeği veya cümle, bir bütün halinde işlem görmeye başlar ve bu biçimde gerçekleşen genelleşerek nedensizleşmeye, bu yapı, herhangi bir bireye ait olmaktan çıkıp toplumun malı haline gelir. Bu genelleşme ve nedensizleşme süreci de, sözlük birimi haline gelmenin temel koşuludur." diye belirtir (Karaağaç 2013: 516). Ancak bir de Kalıplaşmış Söz terimini kullanır ki bunun için "Belli durumlarda söylenmesi konusunda toplumun bireyleri arasında üzerinde anlaşmaya varılmış söz öbekleri veya cümlelerdir." şeklinde açıklamada bulunur (Karaağaç 2013: 523).

Deyimler ve kalıp sözler üzerine son çalışmalardan birini yapmış olan Gökdayı kalıplaşma terimini: çok sözcüklü birimlerin sözcük seçimi ve dizimiyle belirli bir kavramı gösterdiği bir yapı oluşturma ve daha sonra da çoğunlukla değiştirilmeden hep aynı biçimde kullanılma süreci olarak açıklanabilir şeklinde tanımlamıştır (Gökdayı 2011: 55).

Hatiboğlu: deyim en az iki, en çok da yedi sekiz kelime ile kurulduğuna işaret ederek, şöyle der: "Bir tek kelime ise deyim olamaz eğer bir kelimenin anlamı gerçek anlamından kaymışsa, o kelime mecaz anlamında kullanılıyor veya kelimenin anlamı

çoğaltılıyor demektir. Çünkü bir kelimenin pek çok gerçek veya mecaz anlamı olabilir. Deyimde ise bir tek kelimenin anlamı dışında kullanılması aranmaz, en az iki kelimenin birlikte kullanılmalarından doğan ortak anlam, gerçek anlam dışında hatta mantık dışındadır. Yoksa bir tek kelimenin mantık dışında kullanılması, çekici bir özellik yaratamaz, belki de anlamın kaybolmasına sebep olur ve tek kelime olduğu için de mantık dışına kayma söz konusu olamaz" demektedir (Hatipoğlu 1964: 222).

Vecihe Hatiboğlu, "Deyim, anlatım gücünü artırmak için, az çok mantık dışına kayan bazı sözcükleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlere giren kalıplardır" der (Hatipoğlu 1982: 194).

Ahmet Topaloğlu, "Çekici bir anlatım özelliği taşıyan, genellikle gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış kelime öbeği" olarak tanımlamıştır (Topaloğlu 1989: 55).

"Deyimler, bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, gelenek, görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları, o toplumun düşünce biçimini, hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan, dilbilim açısından olduğu kadar yazın ve halkbilim açısından da önemli olan sözlerdir" (Aksan 1987: 89).

Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş'te: "Deyimler (tâbirler), asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. İki veya daha çok kelimededen kurulu bir çeşit dil ifâdesi olan bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi, dikkati çekecek biçimde anlatan isim, sıfat, zarf, basit ve birleşik fiil görünüşlü gramer unsurlarıdır" der (Elçin, 1986: 642).

Ferhat Zeynalov, "Deyimler yapı-ses faktörü ile değil, ancak bütün birleşmeyi teşkil eden sözler için ortak olan anlam ve kavram ile temayüz ederler" demektedir (Zeynalov 1993: 64).

Ali Püsküllüoğlu, deymi:"Anlatıma akıcılık, çekicilik katan çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğu" olarak tanımlamıştır (Püsküllüoğlu 1995: 7).

Fuat Bozkurt, "Anlatım gücünü artırmak için, az çok mantık dışına kayan kimi sözcüklerdir" diye tarif etmektedir (Bozkurt 1995: 170).

Nurettin Koç, "Genellikle gerçek anlamı dışına kayan kalıplaşmış söze deyim denir" demektedir (Koç 1996: 410).

Emin Özdemir, deyimleri "Bir kavramı, bir düşünceyi, bir olayı az sözle belirtmek ve daha etkili kılmak için başvuru olan anlatım yollarından biridir" diye tanımlar (Özdemir 1997: 5).

Mehmet Hengirmen, "Genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkili yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış söz “ biçiminde tanımlamıştır (Hengirmen 1999: 116).

Tufan Demir de: “Deyimler, anlatım gücünü arttırmak için kullanılan genellikle gerçek anlamlarının dışına kayarak mantık dışı hayaller, düşünceler taşıyan kalıplaşmış sözlerdir” biçiminde ele alır (Demir 2004: 612).

Feridun Fazıl Tülbentçi, Türk Atasözleri ve Deyimleri isimli kitabında: "Her ne kadar kesin bir hüküm ifade etmez ise de atasözü değerinde ve ondan daha fazla söylenen sözler vardır ki, bunlara da tâbir ve deyim diyoruz." der (Tülbentçi 1977: 6).

Başkan, “Sözcükler bir araya geldikleri zaman, tümünün anlamı eğer teker teker sözcüklerin anlamlarından daha başka ise, o zaman böyle bir karışımaya ‘deyim’ denilir Demektedir (Başkan 1969: 25).

Tahir Nejat Gencan, deyimleri: “Her dilde, kuruluş anlamları, sözcüklerinden düz anlamlarından az çok kaymış olan, kalıplaşmış birçok öbekler ve takımlar vardır.

Anlamları ve yapıları kurallara bağlanamayan, açıklanması için derin incelemeler isteyen: incelenmemesi daha doğru olan: yapısını değiştirmeden, çoğu kez başka dile çevrilemeyen bu kalıplaşmış takımlarla söz öbekleri de Türkçenin özelliklerinden sayılır. Bu çeşit takımlara, öbeklere deyim adı verilir” (Gencan 1979: 527).

M. Zeki Pakalın, üç ciltten oluşan Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü adlı hacimli eserinde 454 adet deyim ele alır ve deyimlerin öğrenimine değinerek “Yaşayanları öğrenmek, eskilerin hafızalarında ve kitaplarındakileri öğrenmekten daha kolaydır. Çünkü yaşayanlarla her gün karşı karşıya geliriz, ötekilerle ise ancak eski kitapları okurken yahut geçmişe ait bir şeyi dinlerken karşılaşırız. Bu sebeple ikinciler birincilere nazaran güçtür.” diyor. (Pakalın 1983: Ön Söz).

Deyimlerin uzun bir yaşama süresi olduğu söylenebilse de bunlardan bazılarının zamanla unutulduğu bilinmektedir. Bazı deyimlerin kaynağı olan tarihî olaylar, tasavvuf hayatının bazı gelenekleri zamanla unutulmuş ve deyimleşen dil yapıları ise yaşamaya devam etmiştir (Sinan, 2001: 71). Abdülbaki Gölpınarlı da “bazı fıkraların deyimlerden hareket edilerek uydurulduğundan” söz ederek bu görüşe katılmaktadır (Gölpınarlı 1977: 15).

Araştırmacılar deyimler üzerine birçok düşünce dile getirmişlerdir. Bu çalışmalara baktığımızda Türkiyeli bilim adamları tarafından deyimler genellikle leksikolojik olarak incelenmiştir. Bu konuda M. Aksakal, A. H. Par, Ö. A. Aksoy, E. K. Eyüboğlu, N. Yüzbaşıoğlu, M. Yüzbaşıoğlu, H. Ünlü-M. Ünlü’lerin çalışmalarından söz edebiliriz. Araştırmacılar çalışmalarının genelini kendi eserleri içerisinde teorik olarak vermişlerdir.

Araştırmacı Kaya, “Azmi Zade Haleti Divanında Atasözleri ve Deyimler” adlı çalışmasında atasözleri ile deyimleri yan yana inceler. XII. asırdaki divan edebiyatı temsilcilerinden Azmi Zade Haleti şiirlerindeki söz cevherlerini örnekleriyle verir. Bu eserde deyimler teorik açıdan incelememiş olup ancak cümle örnekleri ile geçen deyimler alfabetik sıra ile sistemli şekilde verilmiştir (Kaya 1999: 149-168). Türkiye Türkçesindeki deyimleri ele alan Aksoy “Atasözleri ve Deyimler” adlı makalesinde

deyimlerin özellikleri konusuna değinerek deyimlerin hem şekil hem de kavram özelliklerinden bahseder (Aksoy 1988: 140-148).

Mecazi anlatımlarla mecazi olmayan anlatımlar arasındaki ikileme, Özözen, gerçekte az çok mecazlı kalıp anlatımların deyim, mecazsız kalıp anlatımların kalıp söz olarak değerlendirilmesi bu konuda hâlâ yaşanan karışıklığı gidermesi bakımından yerinde olacaktır. (Muna Yüceol Özözen, 2005: 871) şeklinde açıklamıştır.

Çotuksöken, kalıp sözleri en az iki sözcükten oluşan, içindeki temel (düz) anlamlarını yitirmeden, yeni bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan söz öbekleri olarak tanımlamış ve cümlenin devamında deyimlerle kalıp sözler arasındaki sınırı belirlemek kimi örneklerle hayli güç olmaktadır. (Yusuf Çotuksöken 2000: 8-9) şeklinde ifade etmiştir.

Yukarıda bahsedilen deyim tanımlarında dikkati çeken hususlardan biri: deyim oluşturulan kelimelerin en az birinin gerçek anlamının dışında kullanılıyor olmasıdır. Burada değinilmesi gereken nokta kelimenin kalıplaşması olacaktır öyle ki bu kalıplaşmış yapıların içerisinde anlamlı bir bütün yatmaktadır. Bunun açıklamasının da tarihe dayandığı konusunda araştırmacılarımız hemfikirdir. Deyimin ne olduğu konusunda araştırmacıların değindiği önemli bir husus da tek kelimelik kelimelerin deyim sayılıp sayılmayacağı sorunudur.

Deyim tanımlarında: çoklukla anlatıma çekicilik katma özelliği vurgulanmakta ve yapı bakımından en az iki kelimedenden oluşmaları gerektiği kabul edilmektedir (Sinan 2001: 9). Konuyu ilk defa ciddi biçimde ele alan Vecihe Hatiboğlu, deyimden en az iki, en çok da yedi sekiz kelime ile kurulduğuna işaret ederek, şöyle der: “Bir tek kelime ise deyim olamaz eğer bir kelimenin anlamı gerçek anlamından kaymışsa, o kelime mecaz anlamında kullanılıyor veya kelimenin anlamı çoğaltılıyor demektir. Çünkü bir kelimenin pek çok gerçek veya mecaz anlamı olabilir. Deyimde ise bir tek kelimenin anlamı dışında kullanılması aranmaz, en az iki kelimenin birlikte kullanılmalarından doğan ortak anlam, gerçek anlam dışında hatta mantık dışındadır. Yoksa bir tek kelimenin mantık dışında kullanılması, çekici bir özellik yaratamaz, belki de anlamın

kaybolmasına sebep olur ve tek kelime olduğu için de mantık dışına kayma söz konusu olamaz.” (Hatipoğlu 1964: 221)

Doğan Aksan, bazı tek kelimelik mecazi kullanımları deyim saymakta ve örnek olarak da “akşamcı”, “kaşarlanmış”, “sudan”, “gözde”, “gedikli” gibi kelimeleri vermektedir (Aksan 1982: 38). Ancak, Türkiye’de atasözleri ve deyimlerle ilgili önemli eserlere imza atan Ömer Asım Aksoy “doğrusu”, “sözde”, “gözde”, “havadan”, “sudan”, “toptan”, “ayaktan”, “gittikçe”, “veresiye”, “başlıca”, “boşuna” vs. gibi kelimeleri önce deyim kabul etmiş (Aksoy 1953: 206), fakat daha sonra görüşünü değiştirmiştir. Aksoy, bu konudaki görüşünü Çağdaş Eleştiri adlı dergide “Tek Sözcüklü Deyim Var mı?” adlı makalesinde ele alarak, daha önce deyim saydığı: sözde, gözde, sudan gibi kelimelerin birer mecazi anlatım olduğunu çünkü deyim anlamının birden çok kelimenin ortaya koyduğu ortak anlam olduğunu ifade ederek, deyim varlığı için en az iki kelimenin varlığını şart koşmuştur (Aksoy 1984: 4-6)

Deyim üzerine yapılmış olan açıklamalardan sonra bizim deyim hakkındaki düşüncemiz, genellikle gerçek anlamından az çok uzaklaşmış artık başka bir kavramı ve başka bir anlamı karşılayan kalıplaşmış söz öbeklerine deyim denir. Şeklinde araştırmacıların düşüncelerini yansıtan bir tanım ifade etmek yerinde olacaktır.

2. Atasözleri

Deyimler halkın yüzyıllardır belleğinde yer etmiş, onların bilgi ve birikimlerini yansıtan ürünlerdir. Öyle ki atasözleri de aynı şekilde halkın belli bir bilgi ve birikimini yansıtır ve bazen atasözleriyle deyimler birbirine çok karıştırılır. Biz de bu sebepten ötürü konuyu daha anlaşılır kılmak için atasözleri hakkında da bilgi vermek istedik. Ayrıca atasözleri bahsinden sonra deyimlerle atasözleri arasındaki farklılıklara da değinmeyi uygun bulduk.

“Atasözü” terimi, Eski Türkçede sav, daha sonra da darb-ı mesel, mesel, emsâl, hikmet, hisse, pendnâme, nasihatnâme adları ile karşılanmıştır. Atasözleri nasihat içerikli olduğundan bu ad, tür ve eser adı olarak da kullanılmıştır.

Her millet, kendine özgü yaşam felsefesini atasözleri adlı küçük kalıplara sığdırmış ve bu küçük ifade birimlerini insan hayatını düzenlemeye araç etmiştir. Ortak kültür birikimleri ile beslenerek meydana gelen ve kültür yoluyla sezilen atasözleri, bir milletin kültür yapısını resimleyen belgelerdir. Ömer Asım Aksoy'un da belirttiği gibi: "Atasözleri sosyoloji, felsefe, tarih ve ahlaki yönden incelenmesinin yanı sıra psikolojik yönden inceleme ve araştırma konusu edilmeye değer millî varlıklar deyiş güzelliği, anlatım gücü, kavram zenginliği bakımından çok önemli dil yapılarıdır." (Aksoy 1965: 13)

Şükrü Elçin ise, atasözleri için şöyle demektedir : "Belli bir dil, kültür, mantık, tecrübe, zevk ve muhâkeme seviyesinde meydana gelen bu edebiyat mahsüllerinin ilk örnekleri umumiyetle manzumdur. Türk düşüncesinde aynı cümle veya mısradaki kelime tekrarlarından gelen tenâzur, mânâ aykırılıklarından doğan tezât ve umumî ses unsurlarını teşkil eden vezin ve kafiye, bu manzumeleri ve geleneğini zamanımıza kadar getirmiştir." Elçin, atasözlerinin nazım, nesir her iki şekilde de eski tecrübeleri "tam bir fikir" kompozisyonu içinde: teşbih, mecâz, kinâye, tezât gibi sanatların kudretinden yararlanarak süslü, kapalı veya açık anlattıkları görüşündedir. (Elçin 1988: 339)

Doğan Aksan, atasözlerini "çoğunlukla bir cümle biçiminde oluşarak bir yargı anlatan, kimi zaman ölçü ve uyakla, söyleyiş açısından daha etkili olmaya yönelik sözlerdir" tanımını yapar. (Aksan 1998: 38)

Atasözleri: kalıplaşmış, güzel, öğretici sözler olarak kabul edilir. (Gülensoy, 1974: 93)

"Nasihat" Arapça "halis, samimi, katıksız olmak: kin, hile ve aldatmanın zıddı olarak iyilik yapmak, dürüst davranmak, doğrulamak" anlamındadır. Kelime hadis dilinde "kendisine nasihatta bulunan kişiye hayır dilemek" anlamı da taşımaktadır. Arapça "ıza ve va'z", Farsça "pend" kelimeleri de "nasihat" kelimesinin karşılıklarıdır. Arapça olan "va'z" kelimesi, "dinî öğüt" anlamının yanında "bir kimseye kalbini yumuşatacak, kendisini iyiliğe sevkedecek sûrette söz söyleme" anlamını taşır. Nasîhat-âmîz "kendisinden öğüt alınacak söz", nasîhat-ger "öğüt veren, nasîhat-kâr "öğüt

veren”, nasîhat-pezîr “öğüt dinler”, nasîhat-nâ-pezîr “öğüt dinlemez”, pend-kâr “nasihat eden, öğüt veren” anlamlarındadır. (Arslan 2004: 3).

“Pendname, genel bir bakışla İslâmî bir temele dayanan ahlâk ve adap kaidelerini kısa formüller hâlinde gençliğe aşlamak maksadıyla yazılmış didaktik eserdir.” (Attar 1985: 6).

Özkul Çobanoğlu, atasözlerini eşitleme ve sebebiyet belirten özelliklerine göre olumlu ve olumsuz ilişkiler içinde dört gruba ayırır:

1. Olumlu eşitleme
2. Olumsuz eşitleme
3. Olumlu sebebiyet
4. Olumsuz sebebiyet.

Ona göre, bu değişkenlerin her biri tek bir cümle ya da birden fazla cümle yapısı ile atasözünü meydana getirmektedir. (Çobanoğlu 2004: 11)

Türk atasözlerini psikolojik yönden inceleyen İhsan Kurt’a göre, “Türk atasözlerinin, toplumsal ilişkilerde ve yaşayışta Türk insanının çoğunluğunun fikrine, düşüncesine tercüman olması, bu sözlerin değerini bir kat daha artırmaktadır.” (Kurt 1991: 6).

Atasözleri liste, sözlük, ya da hikâye formunda kaleme alınmıştır. Alfabetik olarak, konularına veya bölgelerine göre listelenen atasözlerinin yanında bazı şiir formları içinde kullanılmış atasözleri de vardır. “Az sözle çok şey anlatma, barındırdıkları söz ve anlam sanatları bakımından dilin en çarpıcı kullanımlarındandır. Bu yüzden şairler, sık sık bunlardan yararlanırlar.” (Ulucan, 2005: 50)

Atasözleri bazen serpiştirilmiş olarak bazen de bir hikâyeye dayandırılarak bir şiirde yer almışlardır. Bu tür eserlerde, V. Yarman’a göre “Atasözleri şiire, şiir atasözlerine dönüşmüştür.” (Yarman, 1976: 180)

Yorumlara bakıldığında açıkça belirtmek gerekirse atasözü kavramı bize göre, bir toplumun yıllar içerisinde edindikleri tecrübeleri aktarma, az sözle çok şey ifade etme sanatıdır.

3. Deyimler ve Atasözleri Arasındaki Farklar

Atasözleri ile deyimler arasında kıldan da ince bir sınır vardır, bu sınırı belirlemek de bazen zor olmaktadır. Deyim kategorisine alınmış olsalar da, atasözüne dâhil edilseler de, onları birbirinden ayıran özellikler bazen karıştırılmaktadır. Bazılarının anlamı birden fazla olduğundan dolayı hem atasözü, hem de deyim olarak kabul edilebilir. Bu konuda fikir bildiren araştırmacı Ahmet Turan Sinan deyimlerin atasözleri ile olan 4 farkını tespit etmiştir.

- a. Deyimler yargı bildirmez. Deyimler, bir durumu, olayı ya da varlığı tasvir etmek, açıklamak, ifade etmek amacıyla yararlanılan kalıplaşmış söz gruplarıdır. Atasözleri ise bir gözlem ve tecrübenin neticesinde ortaya çıkmış ve herkesçe benimsenen bir yargıyı dile getirir. Bazı olaylardan ders almayı, bir ahlaki nasihat verilmeyi sağlar.
- b. Atasözleri de deyimler gibi kalıplaşmış sözlerdir. Hatta bu kalıplaşma deyimlerden daha sıklıdır. Deyimlerdeki kelimeler, başta, ortada ve sonda bir takım değişiklikler gösterebilir. Atasözleri bir yargı taşıdıkları, aynı zamanda bir öğüt anlamı içerdikleri için belli bir kip ve şahıs eki ile kalıplaşmıştır. Bu yüzden atasözlerinin bir tek biçimi bulunmaktadır. Deyimler arasında birden fazla kiple kalıplaşmış örneklerin bulunması bu esnekliğe örnek teşkil eder. Deyimlerdeki kalıplaşma daha çok söz dizimi bakımındandır.
- c. Atasözleri ve deyimlerde sanat ve ses özellikleri bakımından, millî bir zemine dayanmaları bakımından birçok ortak yön bulunmaktadır. Deyimlerin amaç bakımından da atasözlerinden farklı olduğu görülmektedir. Deyimlerin amacı bir kavramı özel bir kalıp içinde çekici, hoş bir anlatımla ifade etmektir. Atasözlerinde ise bir öğüt, bir yol gösterme, bir tecrübeyi ortaya koyma amacı görülmektedir.
- ç. Deyimler ve atasözleri arasındaki farklar arasında olumsuz kullanım da dikkat çekmektedir. Atasözleri arasında olumsuz biçimde kalıplaşanlar da bulunmaktadır. Deyimlerin terimlerle olan ilişkisine de değinen Sinan “...

kimi terimler zamanla temsil ettikleri ilgili sahanın dışına taşarak genel dile mal olmakta, anlam kaymasına uğramakta ve deyimselleşmektedirler. Deyimin ve terimin sınırını ayıracak olan deyimlerin ortak özellikleridir. Yani deyim özelliği göstererek genel dile yerleşen bazı özel alanlara ait terimler de deyim sayılır.” demektedir (Sinan, 2001: 22-23, 26).

Ahmet Turan Sinan ‘Türk Atasözlerinde Geçen Deyimler’ başlıklı makalesinde de dediği gibi görülmektedir ki birçok atasözünün içerisinde deyim geçmektedir. Bizim de tezimizde dikkatimizi çeken en önemli noktalardan biri deyimlerin atasözlerin içinde bulunduğudur.

Deyimler ve atasözlerinin ortak özelliklerini şöyle sıralayabiliriz :

1. Çok eski zamanlardan günümüze ulaştıkları için kimin tarafından söylendikleri belli değildir.
2. Kısa ve özlü sözlerdir. Yani az sözcükle çok şey anlatırlar.
3. Kalıplaşmış sözlerdir. Herhangi bir değişikliğe uğramazlar.
4. Genellikle mecaz anlam taşırlar.

Deyimler ile atasözleri arasındaki farkları ise şöyle maddelendirebiliriz.

1. Atasözleri cümle şeklindeki, deyimler çoğunlukla söz grubu şeklindedir. Örnek: » İşleyen demir ışıldar. (atasözü) » İki yakası bir araya gelmemek (deyim)
2. Atasözleri tüm zamanlar için ve herkes için geçerlidir. Deyimler ise anlık durumlar için ve sözü söyleyen kişi ya da kişiler için geçerlidir. Örnek: “Öfkeyle kalkan zararlar oturur” sözü her zaman ve herkes için geçerli olduğu için atasözüdür » “kulak kabartmak” sözü anlık bir durumu bildirdiği için deyimdir.
3. Atasözleri topluma öğüt verirken, deyimler sadece içinde bulunulan durumları bildirir. Yani deyimlerin ders verme özelliği yoktur. Örnek: » “Çobansız koyunu kurt kapar.” sözü ders verdiği için atasözüdür. » “Burnu havada olmak” sözü ise öğüt verme amacı taşımadığı için deyimdir.

Elçin'e göre atasözleri ile deyimler arasındaki en önemli fark, atasözlerinin asıl gayesi nasihat etmek, yol göstermek ve ibret alınması için gerçekleri bütün çıplaklığı ile göstermektir. Ancak deyimlerin böyle bir gayesi veya kaygısı yoktur. Onlar bir gayeyi, bir anlayışı ya özel bir kalıp içinde veya ruhu cezbeden bir dille insanlara ulaştırır. Kısacası, deyimler ve atasözleri gayede birbirlerinden ayrılırlar.

Gerçek anlamından az çok farklı bir anlam taşıyan, en az iki kelimedenden kurulmuş, çekici bir anlatıma sahip kalıplaşmış söz, kelime topluluğu olarak tanımlanabilecek deyimler bir dilde önemli yer tutarlar. Uzun gözlem ve tecrübenin ürünü olan atasözleri ise: bir olayı açıklamaya, bir duruma açıklık getirmeye ve bir olaydan ders çıkarılmasını sağlamaya yönelik, hüküm anlatan dil birlikleridir. Bazen ahlâkî bir öğüt verir bazen de bir geleneğe işaret eder, bir inancı anlatırlar. Deyimler ve atasözleri arasında çok sıkı bir münasebet vardır.

Göktürk devri öncesinden beri Türkçede yaşayan atasözleri ve deyimler uzun süre sav, mesel, durûb-i emsâl, darbı mesel, tabir kelimeleri ile adlandırılmıştır. (Elçin, 1986: 332-341)

Boratav'a göre ise birçok kimse deyim ve atasözlerini birbirine karıştırmıştır. Kendi başlarına kullanılmayan daha çok cümle içerisinde anlatılmak istenen fikre destek vermek amacıyla kullanılan atasözleri, binlerce yıllık geçmişten süzülerek gelen kısa, kesin ve çoğu kere kuru söz kalıplarıdır. Şiir, masal, tekerleme, bilmece ve deyimlerden farklı olarak: renklilik, çok anlamlılık, kaypaklık ve kelime cambazlıkları gibi anlatım ve üslûp oyunlarından uzaktır. (Boratav, 1969: 129-130)

4. Türküler

Tezimizin konusunu oluşturan “Türkülerde Deyimler” hakkında deyimlere ve atasözlerine yer verdikten sonra türküler hakkında da bilgi verelim.

Türkü nedir? diye sorduğumuzda öncelikle TDK'nun yapmış olduğu açıklamalara değinelim, ardından bilim adamlarının bu konu hakkındaki görüşlerini açıklayalım.

Güncel Türkçe Sözlük, Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume.

Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü, Hece vezniyle yazılmış ve halk ezgisiyle bestelenmiş şiir.

Edebiyat ve Söz Sanatları Terimleri Sözlüğü, Hece ölçüsüyle yazılmış küçük şarkı. Şeklinde açıklanmıştır.

Yazın terimleri Sözlüğü, 1. Halkın ezgi ile söylediği her türlü deyiş. 2. Saz ozanlarının koşma biçiminde söyledikleri, dördüncü dizeleri her dördlükte olduğu gibi yinelenen kavuştaklı koşuk.

Kişi Adları Sözlüğü, Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş koşuk. Şeklinde tanımlanmıştır.

Şemseddin Sami türküyü, “Türlere mahsus lahinde (ahenkli) şarkı”, M. Fuad Köprülü “Türlere mahsus bir beste ile söylenen halk şarkısı”: Ahmet Talat Onay “Türlere mahsus lahine (ahenk) ile söylenen şarkılar” olarak tanımlamışlardır. (Uğurlu 2009: 129)

Türkü, kendine özgü çeşitli ezgilerle söylenen, anonim halk edebiyatı nazım biçimi ve türüdür. Halk edebiyatı nazım türleri, anonim halk şiirleri ve âşık şiirleri olmak üzere ikiye ayrılır. Anonim halk şiirlerinin sahibi bilinmez. Türkü dağarı, anonim halk şiirlerini içerdiği gibi, söyleneni bilinen halk şiiri biçimine de dâhildir. Bu nedenle, Türk Halk Edebiyatının en zengin alanıdır. (Uğurlu 2009: 887)

Türkülerin olağanüstü bir ifade gücü vardır. Onlarda fazla veya eksik unsurlar bulunmaz. Yapaylığa kaçmayan mecazlar ve telmihlerle türküler, ifade bakımından halk sanat eserlerinin varabileceği yüksek noktayı gözler önüne serer. (Gökçe 1982: 30)

Türkülerdeki dil, zengin, büyük ve saygın bir uygarlığın dilidir. Binlerce yıllık bir süreçte oluşan, sade ama alımlı, damıtılmış, rafine, insani her duygu ve düşünceyi en kısa, en anlamlı şekilde anlatabilen bir dildir. (Küçükbezirci 2006: 11-12) Bu anlamlı dil, binlerce yıllık kökene sahip Türk Halk ezgileriyle seslenir.

Türkü Çeşitleri Türküler ezgilerine, konularına, yapılarına, usullü ve usulsüz oluşlarına, söylendikleri yörelere, ağızlara göre sınıflandırılabilirler. Ancak türkülerini konularına göre kümelemek kolay değildir. Bu zorluk sadece her türkünün dörtlüğünün bazen ayrı bir konu içermesinden ileri gelmez. Büyük ve dinamik bir türkü külliyyatını durağan ve değişmez bir kümeleme içine sokma güçlüğünden de ileri gelir. Örneğin lirik türküler kümesinde yer alan ninniler ya da asker türkülerinde lirik olmayan ögelere rastlanabilir. Bir türkü hem ağıt aynı zamanda tören türküsi olabilir.

Türkü bir dörtlüğünde aşktan söz ederken, bir başka dörtlüğünde tamamen başka bir konuya geçiş yapabilir. Bu gibi zorluklardan ötürü, türkülerin konuları itibariyle, kesin bir şekilde sınıflandırılması mümkün gözükmemektedir. Ancak yine de fikir vermesi açısından genel bir grupta yapılabilir. Başgöz'ün yaptığı sınıflandırmada kimi zaman birbirini kapsayan alanlar yer almaktadır.

Lirik Türküler: Bu türkülerin içinde ninniler, aşk türküleri, gurbet türküleri, askerlik türküleri, hapishane türküleri, eşkıya türküleri, doğa ve çoban türküleri, ağıtlar ve diğer duygu ve olayları anlatan türküler yer alır.

Anlatı Türküleri: Bu gurubun içine efsane konulu türküler, bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler, hikâyeli türküler ve tarihsel konulu türküler girer.

Tören Türküleri: Bayram türküleri, düğün türküleri, din ve mezhep törenlerine ilişkin türküler, ağıt törenlerinde söylenen türküler tören türküleri kapsamında değerlendirilir.

Oyun ve Dans Türküleri: Çocuk oyunlarında söylenen türküler, büyük oyunlarında söylenen türküler bu gruba dâhildir. Bunların dışında taşlama, yergi ve

güldürü türküleri ve iş türküleri vardır. Ancak yine belirtmekte yarar vardır ki: Türkü dağarcığındaki tüm türküleri bir sınıfa sokmak imkânsızdır. Bir türkünün birden çok sınıfa girdiği sıkça görülür. (Başgöz 2008: 33)

Cahit Öztelli: "Halkın iç âlemini yaşatan, beşikten mezara kadar bütün yaşayışını içine alan en dikkate değer edebî mahsuller türkülerdir. Genel olarak türkü adını taşıyan manzumelerde değişmez bir ölçü ve şekil yoktur. Yalnız saz şairleri tarafından sanat düşüncesiyle meydana getirilen türkülerde belli ve değişmez bir şekil vardır. Uzun bir geleneğe bağlı olan bu türkülerde kavuştak (nakarat) bulunması şarttır. Birinci dörtlüklerin 2. ve 4. mısraları ile sonraki dörtlüklerin 4. mısraları hep aynıdır." demektedir. (Öztelli 1953: 3-7.)

Türkülerin ilk önce bireysel yaratımlar olarak ortaya çıktıkları, daha sonra sözlü kültür içinde dolaşıma girerek anonimleştikleri düşünülmektedir. Türküyle ilgili söz konusu bilgilerin verilmesi, bu yazıda ele alınan örneklerin seçimi konusunda fikir vermeye yöneliktir. Bu yazı açısından daha önemlisi ise türkülerin icrasıdır. 1960'lı yıllardan itibaren halkbilimi alanında ağırlık kazanan bağlama yönelik çalışmalarda olduğu gibi burada da amaç, "halk müziği geleneğini kültürün bir fonksiyonu, ayrılmaz bir parçası ve yansıtıcısı kabul ede[rek] [...], hem türkü, hem ortamın durumu, hem de söyleniş stili gibi unsurlar[ı] incelemek ve bütün bunların sonucunda, türkülerin ait oldukları toplum veya kültür ile ilişki[sini] kur[arak], bu ilişki yoluyla da kendine özgü bir bütün olan kültür[ü], çeşitli cepheleriyle açıklamaya çalışmakt[ır]" diye açıklar. (Mirzaoğlu 2001: 77).

Nihat Sami Banarlı: "Koşma şeklindeki bir manzumenin her dörtlüğüne bir (beşinci) veya bir (beşinci-altıncı) mısra ilavesiyle söylenen bir halk şiiridir." (Banarlı 1950: 89).

Muzaffer Uyguner: "Her mısraı kafiyeli üçer mısralı kıtalar ile gene kafiyeli ve iki beyitten müteşekkil ara nağmeleri olan ve çalınıp söylenen folklorik halk edebiyatı mahsulleridir." açıklamasında bulunur.(Öztelli 1953: 3.)

Araştırmacıların Türkü hakkında yapmış olduğu değerlendirmelere baktığımızda bizim de çoğunda olduğu gibi ortak olarak gördüğümüz noktalar vardır. Bizce Türkü, en sade tanımıyla kendisine has bir ezgiye sahip, hece ölçüsüyle dile getirilen halkın ürünü söyleyişlerdir. Türkü kelimesinin kökenine baktığımızda Türk kelimesinden türemiştir ve Türk'e özgü, ona has anlamı katar. Yani Türkü kelimesi tamamıyla milli ve yerli bir ifadedir.

Çalışmanın konusu ve kapsamı

Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz Bölgesi türkülerindeki deyimler tezimizin konusunu oluşturur. TRT halk repertuvarındaki Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi adlı iki ciltlik eser çalışmamızı kapsamaktadır.

Çalışmanın önemi

Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde bulunmayan deyimlere yer vermek: Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgesindeki türkülerde deyimlerin saptanması ve tasnif edilmesiyle tarama, derleme ve TDK sözlük çalışmalarına katkı sağlamak tezimizin önemini oluşturur.

Çalışmanın amacı

TDK'ye ve Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri ve Deyimler sözlüğüne katkıda bulunmak ve Türk dilinin söz varlığını geliştirmek amaçlanmıştır.

Çalışmanın yöntemi

Çalışmanın ilk aşamasını TRT halk repertuvarındaki Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Ansiklopedisinin taranması oluşturmaktadır. Taramalarımızda üzerinde durduğumuz husus deyim olup olmadıklarına şüpheli yaklaştığımız yapılar, yüklenmiş oldukları mecaz yüküne ve kalıplaşma eğilimlerine göre ayıklanmıştır. Şüpheli

saydığımız yapıların tasnifindeki ölçüt diğer türkülerin içerisinde geçme sıklığı kalıplaşmanın ölçütü olarak belirlenmiştir.

Düzenleme yapılırken her deyim önce Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz olmak üzere dört bölüme ayırılmış, bölüm bölüm alfabetik olarak deyimlere yer verilmiştir. Madde başındaki deyim Türkçe karşılığı karşısında verilmiş, deyimlerin Türkçe karşılıkları açıklanırken TDK'nin veri tabanındaki Atasözleri ve Deyimler sözlüğü esas alınarak çalışılmıştır. Anlamını bulamadığımız deyimler TDK'nin Güncel Türkçe Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü), Atasözleri ve Deyimler sözlüğünden yararlanarak anlamlandırma yoluna gidilmiştir. Deyim, kalıp sözler türkünün içerisinde eğik harflerle kalın yazı tipinde gösterilmiştir. Deyimin içinde geçtiği türkünün ismi ve ili parantez içerisinde ifade edilmiştir. Kaynak gösterilirken kaynaklar parantez içerisinde belirtilmiştir.

Tezimizi incelerken türkülerin içerisinde geçen deyimleri kendi dönemlerinin ağız özellikleriyle değil, günümüz standart Türkçesiyle ele alınmış şekillerini vermeyi uygun gördük. (Örn : “gurban ol-” değil “kurban ol-” şeklinde.)

Dizin bölümünde, Öncelikle genel dizin verilmiş ardından Karadeniz Bölgesindeki deyimlerin, Marmara Bölgesindeki deyimlerin, Ege Bölgesindeki deyimlerin, Akdeniz Bölgesindeki deyimlerin ve Sözlüklerde bulunmayan deyimlerin dizinleri altı ana başlıkta ve dört alt başlıkta alfabetik bir şekilde sıralanmıştır.

Çalışmamızın sonuç bölümünde sayısal verilerle deyimlerin tablosu gösterilmiştir. Öncelikle genel dizindeki deyimlerin yöre yöre sayısı verilmiş ardından sözlüklerde bulunmayan deyimlerin sayısal verilerine değinilmiştir. Çalışmaya ek olarak türkülerden derlediğimiz deyimlerin il, il deyim sayıları verilmiş, deyimlerin hangi ilde daha çok geçtiği büyükten küçüğe doğru sıralı olarak sunulmuş ve deyimler harita ile görselleştirilmiştir.

I. BÖLÜM

1. İNCELEME

1.1. Deyimler (Karadeniz Bölgesi)

***açıcı ol-** : Sırrını söylemek.

“Eğlen sana bir nasihat edeyim / Hatırdan gönülde geçici olma / Yiğidin başına bir hal gelince / Halin nadenlere *açıcı olma.*” - (Eğlen Sana Bir Nasihat Edeyim / Amasya)

***adam ol-**: Olgunluk derecesine ulaşmış olmak.

“Dere kütük götürür / Üstü köpük oturur / Nişanlı olmağilen / *Adam olan* götürür.” - (Dere Kütük Götürür/ Rize)

adam öldür- : Dert etmek, üzüntü duymak, çok sıkıntı çekmek.

“Geç kere dedim sağa / Yeme fırın darısı / *Öldürüyü adamı* / Gözlerinin sarısı.” - (Görelle'nin İçinde İkiliyim İkili / Giresun)

afiyet ol- : Yarasın, ağız tadıyla yensin, anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.

Hilal de kaşlı Taşkırın'ım uğurlar olsun / Yediğimiz kebablar lop lop et olsun / İçtiğimiz şaraplar *afiyet olsun.*” - (Evlerinin Önü Pazara Yakın / Tokat)

***ağız dil ye-** : Heyecandan içi içine sığmamak.

“Sırrın ele dedin mi / Bir kere öpmeyinen / *Ağzın dilin yedim* mi.” - (Al Elmanı Yedin Mi / Tokat)

ağız dili kuru- : Konuşamaz duruma gelmek.

“Portakal dilim dilim / Soy da ver benim gülüm / Ne dedim de küstürdüm / *Kurusun ağzım dilim.*” - (Portakal Dilim Dilim / Tokat)

ah al- : Birinin ilenmesini üstüne çekmek.

“Bu yalancı dünyada / *Alamadum ahumi* / Kız ananınan baban / Çeksinler günahumi.” - (Koy Ateşe Kazanı / Rize)

ah çek-: Derin bir keder veya özlemle içten gelerek ah demek.

“Yayladan çıktım da kamalar parlar / Çifte yavrularım *ah çeker* ağlar / Keklit doktorları yaramı bağlar” - (Yayladan Çıktım Da Kamalar Parlar / Gümüşhane)

“Set çekip semaya dumanlı dağlar / Eşinden ayrılan *ah çeker* ağlar / Bozuldu gülşenler virandır bağlar / Bülbülün konuştuğu dağlar perişan.” - (Gezdim Gurbet Eli Seyran Eyledim / Artvin)

“Bu dağlar ulu dağlar / Yârım gurbette ağlar / Yâri güzel olanlar / Hem *ah çeker* hem ağlar.” - (Çarşamba’yı Sel Aldı / Samsun)

“Fırın üstünde kürek / Yine *ah etti* yürek / Her dertlere dayandın /Buna da dayan yürek.” - (Fırın Üstünde Kürek / Tokat)

***ah u zar al-** : Beddua almak.

“Sünbülü şebboyu gülü har almış / Süleyman tahtını şimdi mar almış / Zevk-i şevk ehlini *ah-u* zar almış / Gama tebdil olmuş ülfetin çağı.” - (Vardım Ki Yurdundan Ayağ Göçürmüş / Bayburt)

ah u zar çek-: İmrenip istemek.

“Ne elmadır ne de nar / Gönül *çeker ah u zar* / Her derdin çaresi var / Benimki de sensin yar.” - Ne elmadır Ne De Nar/ Çorum)

***ahir zamana kal-** : Öldükten sonra öbür dünyada buluşmak.

“Fındık attım harmana / Hep garişti samana / Senin ile ikimiz / *Galdık ahır zamana.*” - (Fındık Attım Harmana/ Giresun)

akıl boz- : Doğru düşünemez, davranamaz duruma gelmek.

“Yozgat köprüsünde kuruldu Pazar / Ayaşlı Nuri’ye uğradı nazar / Duymasın annesi *aklımı bozar.*” - (Belen Tepesinde Çalınan Sazlar/ Bolu)

akıp git- : Çabuk geçmek.

“Kırmızılım kırmızılım / *Akıp giden* kırmızılım / Sekip giden kırmızılım.” - (Kırmızılım Kırmızılım/ Ordu)

akla gel- : Hatırlamak.

“Kömür gözlüm hiç mi *gelmem aklına* / Aktı didem yaşı doldu koynuma.” - (Ben Yarimi Gördüm Aşk Pınarında / Tokat)

“Asker oldum gidiyum / Görele bizim tabur / Yar *aklıma gelende* / Nasıl edeyim sabur.” - (Biz Hepimiz Üç Kardeş / Giresun)

“Verdin bana bade / Hani onun mezesi / Gene *aklıma geldi* / Ciğerimin köşesi.”
- (Böyledir Yar Böyledir / Trabzon)

aklı çık- : Sonucun kötü olacağını düşünerek korkuya kapılmak.

“Dün gece neredeydin / Az kaldı *aklım çıka.*” - (Al Çuha Mavi Çuha / Bayburt)

aklı er- : Anlayabilmek.

“Bir zülf-ü siyahım elimden aldın / Günahım neydi hey zalım n’oldun / Ahırında beni gurbete saldın / *Akıl ermez* bir diyara düşürdün.” - (Felek Şad Olacak Günün Görmedim/ Amasya)

“*Akıl ermez* şu feleğin işine / Doyulur mu cünbüşüne coşuna / Ahırında ağu kattı aşım / Eyub’a dert verip yara düşürdün.” - (Felek Şad Olacak Günün Görmedim/ Amasya)

aklı git- : Şaşırarak, korkmak.

“Entarisi salkım salkım / Yar görünce *gider aklım.*” - (Entarisi Salkım Salkım/ Sinop)

“Aldattın beni yarum / Ne kar eyledun ne kar / Bakup da bana gulma / Cahilum *aklım gider.*” - (Yema Kara Kirezi/ Karadeniz)

***aklı yitir-** : Çıldırarak, delirmek.

“Yılan inceden öter / İncir Bağdat’ta biter / Çok sallanma sevdiğüm / Cahilim *aklım yiter.*” - (Yılan İnceden Öter/ Bayburt)

aklına gel- : Hatırlamak, anımsamak.

“Oy teren de teren de / Ustalar vurur bende / *Akluna gelur* muyum / Çayluklara inende / Oyle demma oyle demma / Oyle dersene elecesun / Ezrail başucuna / Nasıl can verecesun.” - (Kızıl Ağaç Yaprağı/ Rize)

“Trabzon limanında / Vapurlar dolaşiyi / Yar *aklıma gelende* / Yüreğim alışiyi.” - (Oy Benim Sevedüğüm/ Trabzon)

“Oy Trabzan Trabzan / Senden ayrı senden ayrılacağım senden ayrılacağım / Sen aklıma gelende sen *aklıma gelende* / Düşüp bayı düşüp bayılacağım düşüp bayılacağım.” - (Oy Trabzan Oy Trabzan / Karadeniz)

“Oy Trabzan Trabzan / Senden ayrı senden ayrılacağım senden ayrılacağım / Sen aklıma gelende sen **aklıma gelende** / Düşüp bayı düşüp bayılacağım düşüp bayılacağım.” - (Oy Trabzan Oy Trabzan / Karadeniz)

“Uzaklara gittim geliri diye / Tabancam doldurdum vururum diye / Hiç **aklıma gelmez** ölürüm diye / Ölüm ver Allah’ım ayrılık verme.” - (Karadır Kaşların Ferman Yazdırır/ Zonguldak)

“Dost **aklıma gelende** / Yanar yüreğim sızlar.” - (Ah Dağlar Serin Dağlar / Trabzon)

aklından çık- : Sürekli hatırlamak, unutmamak.

“Hatırına düşmez sormaz halimden / Kirpikleri siyah kalem kaşlı yar / Fikrin zikrin **çıkamaz** oldu **aklımdan** / Kendi melül melül gözü yaşlı yar.” - (Hatırına Düşme Sorma Halimden / Tokat)

“Şapkamın tereği düz / Var onda ayla yıldız / **Çıkmayasun aklımdan** / Ne gece ne de gündüz.” - (Şapkanın Tereği Düz/ Trabzon)

aklından geç- : Düşünmek.

“Köprüünün altı desti / Kemer belimi kesti / Gurbetdeki sevdiğim / Şimdi **aklımdan geçti.**” - (Çarşamba Dedikleri/ Samsun)

***aklından git-** : Sürekli hatırlamak, unutmamak.

“Çarşamba dedikleri / Şekerdir yedikleri / Hiç **aklımdan gitmiyor** / O yârin dedikleri.” - (Körünün Altı Diken/ Bayburt)

aklımı al- : Bir şey birini düşünemeyecek bir duruma getirmek, çok şaşırtmak.

“Köprüünün altı örümcek / Yavrum aklımı aldın görüncek / Aman **aklımı aldın** görüncek.” - (Estireyim Mi Estireyim Mi/ Bolu)

“Köprüünün altı örümcek / Yavrum **aklımı aldın** görüncek / Aman aklımı aldın görüncek.” - (Estireyim Mi Estireyim Mi/ Bolu)

“Görün dostlar sevda bana neler eyledi / **Aldı aklım** beni mecnun divan eyledi.” - (Ezel Bahar Geldi Haydin Gidelim/ Tokat)

aklımı başımdan al- : Bir şey birini düşünemeyecek bir duruma getirmek, çok şaşırtmak.

“Dem be dem garşıma gelen / **Aklımı başımdan alan** bülbül / Sevimi sevdaya salan / Gözü gaşı gara bülbül.” - (Dem Be Dem Garşıma Gelen/ Amasya)

aklını başına devşir- : Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak.

“Zeytin yaprağı yeşil / Altında gayfe bişür / Benden sana yar olmaz / Get **aklın başan devşür.**” - (Çift Candarma Geliyor/ Artvin)

***aklını kandır-** : Ayartmak, baştan çıkarmak

“Bir elimde divit bir elimde kalem / Bir yârin **aklını kandıramadım.**” - (Aşağıdan Gelir Aldıramadım/ Gümüşhane)

aklını şaşır- : Yerinde olmayan bir iş yapmak, yersiz düşünmek.

“Sabahtan kalktım da sütü pişirdim / Sütün de köpüğünü yere taşırdım / Burçak tarlasında **aklım şaşırırım.**” - (Sabahtan Kalktım Ki Ezen Sesi Var/ Tokat)

“Su verip maşrabadan / Doldurup taşırmadan / Ben de bir yar seveyim / **Aklımı şaşırmadan.**” - (İp Attım Ulaş Diye/ Sinop)

alnına yazıl- : Bir olayın, kişinin başına gelmesini Allah yazmış olmak.

“İnciden üzüleyim / Gerdana dizileyim / İster al ister alma / **Alnına yazılayım.**” - (Terazi Mizan İmiş/ Giresun)

“Yürü güzel yürü yolundan galma / Her yüze güleni dost olur sanma / Ölümünden korkup geriye durma / Yiğidin **alnına yazılan** gelir.” - (Yürü Güzel Yürü Yolundan Galma/ Tokat)

altın gibi : Değerli, kıymetli

“Gelin deyi sevdiğim / **Altın gibi** gızımış.” - (Al Eline Galemi/ Samsun)

***amel kazan-** : Bir sevap işleyip hayır dua almak.

“Fırsat elde iken bir **amel kazan** / Gül cemalin bir gün solsa gerektir / Zevkine aldanma tapma dünyanın / Dünya malı burda kalsa gerektir.” - (Fırsat Elde İken Bir Amel Kazan/ Çorum)

ar et- : Utanmak.

“Gitti kömür gözlüm eyleyemedim / **Ar ettim** derdimi söyleyemedim.” - (Asker Gatar Gatar Olmuş Gidiyor/ Kastamonu)

ara boz- : İki kişi arasındaki dostluğu, ilişkiyi bozmak.

“Kara kara kazanlar / Kara yazı yazanlar / Cennet yüzü görmesin / **Aramızı bozanlar.**” - (Tütünlükte Haneler / Trabzon)

“Gara gara gazanlar da / Sarı kağıt yazanlar / Cennet yüzü görmesin / **Aramızı bozanlar.**” - (Gel Benim Esme Yarım/ Tokat)

aradan çekil- : Ara bulucu olmaktan vazgeçmek.

“Gökte uçan teyyare / Selem söyle o yâre / Ben *çekildum aradan* /Bulsun başına çare.” - (Ben Kemeñe Çalamam /Trabzon)

“Ah Akçaabat Akçaabat / Kimde idi kabahat / Ben *çeklidum aradan* / Kalanlar etsin rahat.” - (Ben Kemeñe Çalamam /Trabzon)

arka ver- : Desteklemek.

“Garşı dağın başına / *Arka verdim* taşına / Yıkılasın gurbet el / Neler geldi başıma.” - (Garşı Dağın Başına/ Tokat)

arkadan vur-: Bir kimse kendisine güvenen ve inanan birine gizlice kötülük etmek.

“Hiç gabadayı değilsin / *Arkadan vurdun* bana.” - (Al Perde Yeşil Perde / Giresun)

arz et- : (yüksek bir kimseye, makama) Saygı ile bildirmek, saygı ile anlatmak.

“Kime *arzedeyim* garip halimi / Eylen durnam eylen haber sorayım.” - (Aşıp Aşıp Garlı Dağlar Gelirsin/ Tokat)

aslan yürekli : Aslan gibi güçlü ve cesur duruma gelmek.

“Konaklar yaptırdım mermer direkli / Hekimoğlu dediğin *aslan yürekli.*” - (Hekimoğu Derler Benim Aslıma/ Ordu)

aslı (astarı) ol- : Gerçekliği, doğruluğu bulunmamak.

“Ağam var midur / Paşam var midur / Seni bana methettiler / *Asli var midur.*” - (Sen Bu Yaylıları Yaylıyamasun/ Trabzon)

“Ağam var midur / Paşam var midur / Seni bana methettiler /*Asli var midur.*” - (Sen Bu Yaylıları Yaylıyamasun/ Trabzon)

***aşk çek-** : Aşık olmak.

“Bu *aşkı çeke* çeke / Kahırmdan öleceğim / Sen evlü de ben evlü gız / Ben nasıl edeceğim.” - (Ben Ağlarım El Güler/ Trabzon)

aşka düş- : Aşık olmak.

“Ordu'nun sokakları / Döşelidir döşeli / Harab oldum gidiyom / Ben bu *aşka düşeli.*” - (Ordu'nun Sokakları/ Ordu)

“*Aşka düşen* hemen gülemez / Arar derdine çare bulamaz.” - (Sevdakarın Ateşinden / Tokat)

“Meşeli dağlar meşeli / İçinde halı döşeli / Kül oldum *aşka düşeli.*” - (Meşeli Dağlar Meşeli/ Bolu)

***aşka tutul-** : Beklenmedik bir durum karşısında heyecanlanmak, hayranlık duymak, aşık olmak.

“Yaprak gibi sarardım / *Tutulalı* bu *aşka.*” - (Dirvana Vurdum Uçti/ Trabzon)

***aşkından kibrit ol-** : Gücsüz düşmek.

“Kaleden iniyorum / Çağırсан geliyorum / *Aşkından kibrit oldum* / Üfürsen yanıyorum – (Kaleden İniş M’olur/ Kastamonu)

***aştan kesil-** : Gönlnü aşka kapatmak.

“Kurulu yay idim ben de açıldım / Dolu badeydim indim eksildim / Ekmekten *aşdan* sudan *kesildim* / Yar senin derdine ben yana yana.” - (Bülbül Ne Ötersin Virandır Bağın/ Tokat)

ateş düş- : Felakete uğramak, çok üzölmek.

“Giderem yolum budur / Biri sağ biri soldur / Soluna *ateş düşsün* / Ay sağında yar oturur.” - (Giderem Yolum Budur/ Artvin)

ateş olup yan- : Çok sevmek.

“Askerim gideyirum / Uğradım handan hana / *Ateş oldi yanayi* / Bizi doğuran ana.” - (Asker Etiler Beni/ Rize)

***ateş sal-** : Çok kızmak, çok öfkelenmek.

“Aman teşi yandım teşi / Bu cana *saldın ateşi* / Gel yanıma sur savaşı / Arasam yârimi bulsam / Ah böyle cemal böyle maral.” - (İndim Çayırı Biçmeye/ Artvin)

***ateşi sönme-** : Hala içindeki duyguları yansıtır durumda olmak.

“Dere içeri serin / Daha güneş doğmamış / Sevdalığın *ateşi* / Yüreğinde *sönmemiş.*” - (Sırt Üstünde Tencere/ Rize)

***ateşini söndür-** : İki insanın kavuşup hasret gidermesi.

“Geldim ki sözü gandurem / Ciğerim ode yandurem / Geldim *ateşin söndürem* / Yar niçün dersin ki gelme.” - (Gel Benim Gül Yüzlü Yarım/ Artvin)

***ateşlerden çık-** : Büyük sıkıntıların içinden çıkmak.

“Yak ateşi ateşi / Kızsun ocağın taşı / *Ateşlerden çıkmasun* / Ekiz babanın başı.” - (Sen Orada Ben Burada/ Rize)

ayak çek- : Kandırmaya çalışmak, avutmak.

“Vardım ki yurdundan ayağ göçürmüş / Yavru uçmuş ıssız kalmış otağı / Canlar şikest olmuş meyler dökülmüş / Sakiler meclisten *çekmiş ayağı.*” - (Vardım Ki Yurdundan Ayağ Göçürmüş/ Bayburt)

***ayak göçür- : Ölmek.**

“Vardım ki yurdundan *ayağ göçürmüş* / Yavru uçmuş ıssız kalmış otağı / Canlar şikest olmuş meyler dökülmüş / Sakiler meclisten çekmiş ayağı.” - (Vardım Ki Yurdundan Ayağ Göçürmüş/ Bayburt)

***ayı dol- : Önceden belirlenmiş bir süreyi tamamlamak.**

“Kağnısında yedecek / *Ayı doldu* gidecek / Onun orda yâri var / Beni burna n’idecek.” - (Portakal Dilim Dilim/ Tokat)

aylığa gir- : Gündelikten veya ücretten kadroya geçmek.

“Emine’m çay toplayı / Gene girdi çayluğa / Henem evlenacağuk / Bir *girersem ayluğa.*” - (Ben Eleyim Eleyim/ Rize)

ayrı düş- : Birbirinden uzakta kalmak.

“Bir sene gördüm seni / Sen benden *ayrı düşdün* / Bir daha görsem seni / Yaşamak bağa düşdi.” - (Kiremite Su Düştü/ Rize)

“Oy pınar kara pınar / Hep kuşlar ona konar /Yârimden *ayrı düştüm* / Yanar yüreğim yanar.” - (Oy Gemici Gemici/ Ordu)

“Oy pınar kara pınar / Hep kuşlar ona konar /Yârimden *ayrı düştüm* / Yanar yüreğim yanar.” - (Oy Gemici Gemici/ Ordu)

“Bülbülü tuttum da güle bağladım / Garip bülbül ilen gönül eyledim / Bülbül feryat etti ben de ağladım / Ne çare sevdiği yol *ayrı düştü.*” - (Bülbülü Tuttum Güle Bağladım / Giresun)

“Ben yârimden de *ayrı gayrı düştüm* / Bu alnımın yazısı.” - (Daş Harmanın Mazısı / Karabük)

“Gamdan hisar çektim yolum bağlandı /Yardan *ayrı düştüm* sinem dağlandı / Ben o yardan ayrı olamam dedim / Durulmuş deryalar birden bulandı.” - (Gam Gasavet Bugün Başa Gelindi/ Tokat)

“Ağla kömür gözlüm yol *ayrı düştü* / Ağla sevdiceğim yol ayrı düştü.” - (Atlambaç Taşlarını Atlayamadım / Kastamonu)

“Ağla kömür gözlüm yol ayrı düştü / Ağla sevdiceğim yol *ayrı düştü.*” -
(Atlambaç Taşlarını Atlayamadım / Kastamonu)

***ayrılık çek-** : Ayrı kaldığı için her gün üzüntü yaşamak.

“Durnamın kanadı bir karış telden / *Çekerim ayrılık* ne gelir elden / Garip
bülbul gibi ayrıldım elden.” - (İki Durnam Gelmiş Yolda Yorulmuş/ Ordu)

***ayrılık düş-** : Ayrılmak, kavuşamamak.

“Pencereden kuş uçtu / Yandı yürek tutuştu / Yanma yüreğim yanma / *Ayrılık*
bize *düştü.*” - (Caminin Ezanı Yok/ Tokat)

***ayrılık gömleği giy-** : Birinden, bir şeyden ayrılmak.

“Gidiyom dur deyen yok / Kebap oldum yiyen yok / *Ayrılık göyneğini* / Benden
başka *giyen* yok.” - (Gidiyom Ağlasana/ Tokat)

“Giderem dur deyen yok / Kebab oldum yiyen yok / *Ayrılık köyneğini* / Benden
başka *giyen* yok.” - (Giderem Yolum Budur/ Artvin)

bağrı yan- : Üzüntü çekmek, çok acı duymak.

“Körüyü dolanma köprü yıkıktır / Gelin oğlan kızın *bağrı yanıktır.*” - (Körüyü
Dolanma Köprü Yıkıktır/ Ordu)

bağrını del- : Çok dokunmak, içine işlemek.

“Uzağa gız verme kaybolur gider / Ayrılık hasreti *bağrını deler* / Anamın
ekmeği gözümde tüter / Ayrılık hasreti boynumu bükür.” - (Köprüyü Dolanma
Köprü Yıkıktır/ Ordu)

bahtı kara ol- : Sürekli olarak talihi yaver gitmemek, mutsuz olmak.

“Boralıyım boralı / Beni vuran buralı / Beş yıldır yanıyorum / Ben bir *bahtı*
karalı.” - (Derelerde Guşburnu/ Sinop)

***bakışı yak-** : Aşık olmak.

“Olayım o gözlere / Onlar nasıl bakıyor / O gözlerin *bakışı* / Beni burdan
yakıyor.” - (Dumanım Derelere / Rize)

bakışı öldür- : Dert etmek, üzüntü duymak, çok sıkıntı çekmek.

“Ala çorap nakışı / Kıymet kıza yakışı / Çocukları *öldürür* / Kıymet kızın
bakışı.” - (Ala Çorap Örmedim/Tokat)

bakışları yak- : Güç bir duruma sokmak.

“Gelinin suna saçları / Güveyin hilal kaşları / *Yaktı* beni *bakışları* / Öldüm
yalvara yalvara.” - (Allı Gelin Girmiş Bara/ Gümüşhane)

bakmaya kıyama- : Biri çok güzel olmak.

“Garşıda gördüm seni / Gül iken derdim seni / *Bakmıya gıymaz* iken / Ellere verdim seni.” - (Garşıda Gördüm Seni/ Samsun)

bal gibi : Şüpheyeye yer bırakmadan, çok iyi, adamakıllı.

“Kulağıma küpeler / Parlar pırlanta gibi / Uşak seni severim / Petekteki *bal gibi*.” - (Çemberumin Ucuna / Rize)

***basıp gel-** : Birdenbire gitmek, aklına koyduğu şeyi yapmak üzere bulunduğu yerden uzaklaşmak, çekip gitmek.

“Ufak ufak ufak ufak *bas* da *gel* / Tahtalar oynamasın / Fındıklıktan kaç ta gel / Gavur baban duymasın.” - (Tarlaya Ektim Soğan/ Giresun)

baskın ver- : Ani ve habersiz girmek, saldırıda bulunmak.

“Al martinini dağları dolaşalım gezelim / Hovardasına *baskın verelim* geçelim.” - (Nazlı Kavak Gıcır Gıcır Gıcılar/ Giresun)

***baş çat-** : Kavga etmek, savaşmak.

“Dereler katar oldu / Baş *baş çat* oldu / Ela gözlü sevdiğim / Gözümde tüter oldu.” - (Dereler Gölgeledi/ Tokat)

baş et-: Gücü yetmek.

“Konaklar yaptırdım döşedemedim / Ünye Fatsa bir oldu *baş edemedim*.” - (Hekimoğlu Derler Benim Aslıma/ Ordu)

“Bir oda yaptırdım döşedemedim / İçinde bir çocuk yaşadamadım / Kahpe felek ile *baş edemedim* / Hani benim memleketim elim yar.” - (Bir Oda Yaptırdım Hurma Dalından / Trabzon)

***baş kaldır-** : İsyan etmek.

“Merekte sarı saman / Gel sarılak bir zaman / Düşmanlar *baş kaldırmış* / Böyle gezek bir zaman.” - (Merekte Sarı Saman / Artvin)

“Sevdalıyım duramam / *Başımı kaldıramam*.” - (Bir Türkü Diyeceğim/ Rize)

baş ol-: Önde gelmek, lider olmak.

“Trenden mi indiniz / Vapura mı bindiniz / Birer birer *başolmaz* / Cümleliz hoş geldiniz.” - (Karasu'da Pazar Var / Sinop)

baş gel- : Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak.

“İndim dere başına / Sabun koydum taşına / Sevda nedir bilmezdim / O da **geldi başıma.**” - (İndim Dere Beklerim/ Kastamonu)

“Yiğidin başına gelmedik olmaz / İş **başına gelince** çekilir böyle.” - (Sana Öğreteyim Dağdan Aşmayı / Kastamonu)

“Yiğidin **başına gelmedik** olmaz / İş başına gelince çekilir böyle.” - (Sana Öğreteyim Dağdan Aşmayı / Kastamonu)

“Garşı dağın başına / Arka verdim taşına / Yıkılâsın gurbet el / Neler **geldi başıma.**” - (Garşı Dağın Başına/ Tokat)

“Ben ağlarım el güler / Oy **başına gelenler** / Benim derdime düşün / Şimdi bana gülenler.” - (Ben Ağlarım El Güler/ Trabzon)

“Giyme dedim giydin sen bu alleri / **Başına getirdin** türlü halleri / Düşman ettin bana bütün elleri.” - (Düriye'min Güğümleri Kalaylı/ Karabük)

“Çaldar'ının başına / Yazı yazdım taşına / Akıllanmadık Halil / Neler **geldi başına.**” - (Güpürüm Gücüksün/ Tokat)

“Geyme dedim geydin sen bu alleri / Başına getirdin türlü halleri.” - (Geyme Dedim Geydin Sen Bu Alleri/ Karabük)

“Çekilecek dert değil / Ne çare **başına geldi.**” - (Dar Sokaktan Geçemem/ Bolu)

“Karanfil ektim taşâ / Bitmedi kaldı kışa / Sevda nedir bilmezdi / O da **geldi bu başına.**” - (Karanfil Eker Misin/ Bayburt)

“Gam gasavet bugün **başına gelindi** / Alım başım taştan taşâ vuram yar / Hoyrat eller güllerime dokunma / Sevdiceğim gurbet ele verildi.” - (Gam Gasavet Bugün Başına Gelindi/ Tokat)

“Yengeler **başına gelin** / Saçtılar akça gelin / Bülbülden tatlı dilin.” - (Dünürçüler Geldiler/ Bayburt)

başına ver- : *hlk.* Değiş tokuş yaparken üste bazı şeyler vermek.

“Armudun dallarını / Varup budayacağım / Böyle ayrılıkları / Mevlam **vermesin başına.**” - (Mektup Yazdım Acele/ Giresun)

***başına dumanlı-** : Efkârlanmak.

“Olmaz olsun anam *başım dumanlı* / Felek hançer vurmuş sinem yaralı.” - (Deymen Tepesinde Çaldığım Sazlar/ Bolu)

“Az doldur kadehleri / *Başım dumanlanıyor.*” - (Doldurdum Martinimi/ Karadeniz)

***başım selamet** : Esenliğe kavuşmak, kurtulmak.

“Çömlekçi'den çıktım *başım selamet* / Boztepe'ye vardım koptu kıyamet / Çocuklarım olsun hakka emanet / Ana ben vuruldum yaram derindir.” - (Trabzon'dan Çıktım Uzun Yazılar/ Trabzon)

***başım selamet-** : Esenliğe kavuşmak, kurtulmak.

“Ünye'den çıktım da *başım selamet* / Ceviz deresinde goptu gıyamet / Kadın gız gardaşım sana emanet.” - (Ünye'den Çıkdım Da Başım Selamet/ Ordu)

başına bela aç- : Kötü bir olay dolayısıyla dert sahibi olmak.

“Daradı saçlarını / Ayırdı çilesini / *Etti başına bela* / Elin nafilisini.” - (Pencerenin Üstüne Boya Sürerim Boya/Giresun)

başına bir hal et- : Kötü bir duruma uğramak.

“Eğlen sana bir nasihat edeyim / Hatırdan gönülden geçici olma / Yiğidin *başına bir hal gelince* / Halin nedenlere açıcı olma.” - (Eğlen Sana Bir Nasihat Edeyim/ Amasya)

***başına çare bul-** : Kimseden yardım görmeden kendi işini kendi yapmak.

“Gökte uçan teyyare / Selem söyle o yâre / Ben çekildum aradan / *Bulsun başına çare.*” - (Ben Kemeñe Çalamam /Trabzon)

başına gel- : Kötü bir duruma uğramak.

“Gel sana anlatayım / *Başına gelenleri* / Sakın alma çobanı / Sağarsın koyunları - (Koyunlar Meler Gelir/ Karadeniz)

başına hal gel- : Kötü bir duruma uğramak.

“Dinle sana bir nasihat edeyim / Hatırdan gönülden geçici olma / Yiğidin *başına bir hal gelirse* / Onu yad ellere açıcı olma.” - (Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim/ Çorum)

başına kak- : Yapılan bir iyiliği yüzüne vurarak birini üzme.

“Elinden geldikçe sen eylik eyle / Darılıp da *başına gacı* olma.” - (Eğlen Sana Bir Nasihat Edeyim/ Amasya)

***başına koy-** : El üstünde tutmak anlamında kullanılan söz.

“Altından tarak olsan / *Koymam* seni *başuma.*” - (Dirvana Vurdum Uçti/ Trabzon)

başına vur- : Dayanamaz olmak.

“Ormanlardan aşağı aşar gezerim / Nazlı yâri kaybettim ağlar gezerim / Ormanların gümbürtüsü *başına vurur* / Nazlı yârin hayali karşımda durur.” - (Karadır Kaşların Ferman Yazdırır/ Zonguldak)

***başına yazı yazıl-** : Kadere boyun eğmek, üstünden bin bir türlü felaket geçmek.

“Ne *yazılar yazılmış* / Ha bu garip *başına.*” - (Ah Dağlar Serin Dağlar / Trabzon)

***başına zindan et-** : Aşırı davranışlarda bulunacak kadar öfkelenmek, ne yaptığını bilememek.

“Ustam nasıl kondurdun / Taş başına binayı / *Zindan ettin başıma* / Ha bu yalan dünyayı.” - (Oy Miralay Miralay/ Giresun)

başından aş- : Kişinin gücünün, yeteneğinin, yetkisinin üstünde olmak.

“Aşma *başından aşma* / Ben seni tanıyorum / Sazının bam telini / Yar seni sanıyorum.” - (Karşıdan Gel Karşıdan/ Giresun)

***başından duman kalk-** : Bir türlü sıkıntıdan kurtulamamak.

“Oy dağlarum dağlarum / *Duman kalkmaz başumdan* / Mektuplarum ıslandı / Gözlerimin yaşımdan.” - (Oy Dağlarum Dağlarum/ Rize)

“Karşıdan gel karşıdan / Bizim evin başından / Karşiki dağlar gibi / *Duman kalkmaz başumdan.*” - (Karşıdan Gel Karşıdan/ Giresun)

başından geç- : Daha önce aynı duruma uğramış olmak.

“Meleme de guzum meleme de az geç eşinden / Aşk ile sevda *geçmez* oldu *başumdan.*” - (Kara Kuzum Sana Çanlar Takayım / Kastamonu)

başımı alıp git- : İzin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek, savuşmak.

“Oy bahçenize ben giremedim gazelden / Oy *başım alıp* ben *gidemedim* güzelden.” - (Oy Bahçenize Ben Giremedim Gazelden/Giresun)

“Oy bahçenize ben giremedim sazlardan / Oy *başım alıp* ben *gidemedim* kızlardan.” - (Oy Bahçenize Ben Giremedim Gazelden/Giresun)

“Oy bahçenize ben giremedim biberden / Oy *başım alıp* ben *gidemedim* dilberden - (Oy Bahçenize Ben Giremedim Gazelden/Giresun)

“*Başım alıp giderim* yarın elinden / Encamı terkettirir elimi benim.” - (Bir Mektup Yazayım Gül Yüzlü Yare/ Samsun)

başını bağla- : Birini nişanlamak veya evlendirmek.

“Eğme güzel kaşını / Kim *bağladı başını* / Ayrılan kavuşmaz mı / Sil gözünün yaşını.” - (Yaş Nane Kuru Nane/ Kastamonu)

“Bu dağı dağladılar / Yüreğim dağladılar / Sevmediğim adamı / *Başıma bağladılar.*” - (Fincan İçi Fiğ Olur/ Artvin)

baştan çıkar- : Kötü yola sürüklemek, doğru yoldan saptırmak.

“Evlerinde makine / Kalk gidelim hakime / Beni *baştan çıkaran* / Orta boylu Sakine.” - (Evlerinde Makine/ Bartın)

“Değirmen üstü çiçek / Orak getirin biçek / Beni *baştan çıkaran* / Orta boylu mor çiçek.” - (Evlerinde Makine/ Bartın)

“Yemenimin uçları / Ben çıkamam yokuşları / Beni de *baştan çıkaran* / Şu Bolu’nun kızları.” - (Yemenimin Uçları/ Bolu)

bayram et- : Çok sevinmek.

“Ellik baba gidelim/ Yolda *bayram edelim* / Fakirin gızını gurt yemiş / Köye haber edelim.” - (Ellik Baba Gidelim/ Tokat)

***bedenden aş-** : Kişinin gücünün, yeteneğinin, yetkisinin üstünde olmak.

“Bir sabah namazı *bedenden aştı* / Kellesi düştü de gine savaştı / Nice kafirlerin tedbiri şaştı / Şehitlere serdar oldu Genç Osman.” - (Bir Sabah Namazı Tozdan Dumandan/ Kastamonu)

***bel vur-** : Toprağın havalandırmak için kullanılan aletle yapılan iş.

“Tarlaya *vurdum beli* / Eskiyo poyraz beli / Delikanlı dururken / Adam alır mı deli.” - (Görelî’den O Yanı / Giresun)

bela ara- : Kavga çıkarmak için fırsat kollamak.

“Saruli saçları / Ellan mı tarayusun / Geluyusun peşimden / *Bela* mı arayusin.” - (Yema Kara Kirezi/ Karadeniz)

bela çek- : Bir kimseye sıkıntı, üzüntü, eziyet vermek.

“Karşıda gördüm seni / Gül iken derdim seni / Derdin *belan* ben *çektim* / Ellere verdim seni.” - (Çeper Çektim Yol Açtım / Artvin)

beli bükül- : Yaşlılık yüzünden güçsüz kalmak, bir iş yapamayacak duruma düşmek.

“Kömür gözlüm yollarımı gözlermiş / Bekleme yolunu gelemem dilber / Eşim dostum yaranlarım özlermiş / **Büküldü bellerim** gelemem dilber.” - (Hak Muhammed Ali Göndermiş/Tokat)

“Nice yiğitlerin **beli büküldü** / Nettin Kızılırmak allı gelini / Çevresi oyalı telli gelini.” - (Allah Allah Dedik Ata Bindirdik/ Samsun)

belini bük- : Çaresizlik içinde bırakmak

“Elmayı yüke koydum / Ağzını dike koydum / Aldım elinden yârî / **Belini bük** koydum.” - (Gidiyorum Çorum’a / Çorum)

“İn aşşığı sevdiğim yollarım diken / Bu ayrılık değil mi **belimi bük**en.” - (Sarmaşık Bülbülleri/ Samsun)

“Of ayrılık yenilede **büktü belimi** / Seferberlik ne yamanca yıktın evimi köyümü.” - (İstanbul’un etrafı Meteris/ Trabzon)

benzi sol- : Gücünü yitirmek, sağlık sorunu olmak.

“Mataraya doldurdum / Yol üstüne kondurdum / Bir hayırsız yar için / Gül **benzimi soldurdum.**” - (Matarayı Doldurdum/ Gümüşhane)

berbat et- : Bir işi daha iyi bir duruma sokmaya çalışırken büsbütün bozmak.

“Ata binmiş gidiyor / Yosmam ata neler ediyor /Uzun yolun tozları / Yosmam atı **berbat ediyor.**” - (Ata Binmiş Gidiyor /Samsun)

beş para etmez : Hiçbir değeri yok, işe yaramaz□ anlamında kullanılan bir söz.

“Balıdım pekmez oldum / Duruldum akmaz oldum / Bir gelinlik kızıldım /**Beş para etmez** oldum.” - (Sinop’ta Tabyaya Yakın/ Sinop)

***bıçağa davran-** : Birini, bir şeyi kesmek için bıçağı bulunduğu yerden almaya kalkışmak.

“Hersum çıktı kafama / Kitdum yarun peşine / O davrandı orağa / Ben **davrandum piçağa** / Fundukluk bahçesinde / Tuşduk kara ocağa.” - (Ormanda Alacalar/ Trabzon)

bıçak vur-: Bıçaklamak.

“Oy zalutların alçağı / Çekti **vurdu piçağı** / Yine muhabbet gurdu / Garadeniz uşağı.” - (Oy Zalutların Alçağı/ Ordu)

bıçak ye- : Bıçaklanmak.

“Gideyiken yaylaya / Buldum bakur parası / Uşak gelme peşume / *Yersun bıçak* yarası.” - (Ayağında Mesler / Doğu Karadeniz)

“Hamsiköy dedukleri / İki dağın arası / Yarüm senün yüzünden / *Yedum bıçak* yarası.” - (Ben Buralı Değilim/ Trabzon)

bildiğinden şaş- : Hiçbir etkiye aldırış etmeyerek doğru bildiği davranışı sürdürmek.

“Coşkun sular gibi çağlayıp akma / Aşkın hançerini sineme çakma / Noksanım var ise kusura bakma / *Bildiğinden şaşar* kul bazı bazı.” - (Bu Kadar Cevretme Aziz Sultanım/ Tokat)

***(bir şey, birinden) geç-** : Bir şeyi kaale almamak, düşünmemek. Artık ilgi duymamak.

“Başındaki yazmanın / Dalı var çiçeği yok / Şu melumun kızının / *Benden geçeceği* yok.” - (Kemençemin Başında/ Ordu)

“Sarısın seçemiyom / Güzelsin seçemiyom / Sen benden geçtin amma / Ben *senden geçemiyom.*” - (Sarısın Seçemiyom/ Giresun)

“Sarısın seçemiyom / Güzelsin seçemiyom / Sen *benden geçtin* amma / Ben senden geçemiyom.” - (Sarısın Seçemiyom/ Giresun)

“Sen benden geçtin amma / Ben *senden geçemiyom.*” - (Karşıdadır Evleri/ Amasya)

“Sen *benden geçtin* amma / Ben senden geçemiyom.” - (Karşıdadır Evleri/ Amasya)

“Kale kapısından girdim içeri / Candarmalar olmuş iki geçeli / Alt’ay oldu bu *sevdadan geçeli.*” - (Kale Kapısından Girdim İçeri / Bartın)

“Yaylanın çimenini / Benum tor atlım eştı / Ah neşeli günlerum / Arkadaş *benden geçti.*” - (Kapısının Önünde Yeşiller Pazıları/ Trabzon)

“Yollar çamur geçilmez / Soğuk sular içilmez / Bana yardan geç derler / *Yar* güzeldir *geçilmez.*” - (Matarayı Doldurdum/ Gümüşhane)

“Yollar çamur geçilmez / Soğuk sular içilmez / Bana *yardan geç* derler / *Yar* güzeldir *geçilmez.*” - (Matarayı Doldurdum/ Gümüşhane)

“İrmaktan geçemiyom / Düş gördüm seçemiyom / Sen *benden geçtin* amma / Ben senden geçemiyom.” - (Koyuna Bak Koyuna/ Tokat)

“İrmaktan geçemiyom / Düş gördüm seçemiyom / Sen benden geçtin amma / Ben *senden geçemiyom.*” - (Koyuna Bak Koyuna/ Tokat)

“*Sarısın seçemiyom* / Güzelsin geçemiyom / Sen benden geçtin amma / Ben senden geçemiyom.” - (Merekte Sarı Saman/ Giresun)

“Sarısın seçemiyom / *Güzelsin geçemiyom* / Sen benden geçtin amma / Ben senden geçemiyom.” - (Merekte Sarı Saman/ Giresun)

“Sarısın seçemiyom / Güzelsin geçemiyom / Sen benden geçtin amma / Ben *senden geçemiyom.*” - (Merekte Sarı Saman/ Giresun)

“Çayır ince biçilmez / Su bulanık içilmez / Bana *yardan geç* derler / Yar tatlıdır geçilmez.” - (Dere Geliyor Dere / Tokat)

“Çayır ince biçilmez / Su bulanık içilmez / Bana *yardan geç* derler / *Yar* tatlıdır *geçilmez.*” - (Dere Geliyor Dere / Tokat)

“Gidiyom gidemiyom / Az doldur içemiyom / Sen *benden geçtin* amma / Ben senden geçemiyom.” - (Gidiyom Gidemiyom/ Zonguldak)

“Gidiyom gidemiyom / Az doldur içemiyom / Sen benden geçtin amma / Ben *senden geçemiyom.*” - (Gidiyom Gidemiyom/ Zonguldak)

“İnce çayır biçilmez / Su bulanık içilmez / Bana *yardan geç* derler / Yar datlıdır geçilmez.” - (İnce Çayır Biçilmez/ Amasya)

“Kırda elma biter mi / Gökte yıldız biter mi / Bana *yardan geç* derler / Seven *yardan geçer* mi.” - (Kırda Erik Ağacı/ Sinop)

“Kırda elma biter mi / Gökte yıldız biter mi / Bana *yardan geç* derler / Seven *yardan geçer* mi.” - (Kırda Erik Ağacı/ Sinop)

“Es benden esmem senden / Düs benden küsmem senden / Dünya dünyadan geçse / Ben gene *geçmem senden.*” - (Şu Dağların Karı Var / Karadeniz)

“Es benden esmem senden / Düs benden küsmem senden / Dünya dünyadan geçse / Ben gene *geçmem senden.*” - (Şu Dağların Karı Var / Karadeniz)

“Akşam oldu gün dolaşmaz / Sabah oldu ülker açmaz / Benim yârim *benden geçmez.*” - (Akşam Oldu Gün Dolaşmaz /Tokat)

(bir şeye) can dayan-: Bir şey karşısında insanın dayanıklılığı elden gitmek.

“Bir türkü diyeceğim / Nazmiye uyanır mı / Geldik karşı karşıya / Buna *can dayanır* mı.” - (Bir Türkü Diyeceğim/ Rize)

“Kara koç boyanır mı / Öpsem yar uyanır mı / İkimiz de sevdalı / Buna *can dayanır* mı.” - (Sokak Başı Meyhane/ Giresun)

“Kar üstünde kar damlar / *Dayanmaz* buna *canlar* / Ne zaman düğünümüz / Sayılmıyor bu aylar.” - (Kara Basma İz Olur/ Bayburt)

“Sarsam uyanmaz uyanmaz / Yar bu kadar uyku m’olur / *Canlar dayanmaz* dayanmaz / Şimdi başeskiye çattık / Bizi beyenmez beyenmez.” - (Elma Attım Yuvarlandı/ Bolu)

“Kara kaş boyanır mı / Öpsem yar uyanır mı / Yârim orda ben burda / Buna *can dayanır* mı.” - (Kaşların Karasına/ Çorum)

***(bir şeye) dayan- :** Çok zorluk çekmek.

“Yandı yüreğim yandı / *Ben* daha *dayanamam* / Can boğaza dayandı – (Doldurdum Martinimi/ Karadeniz)

(bir şeye, bir kimseye) yazık ol- : Boş yere zarar verilmek.

“Mezarımı Helvacı’ya eşsinler / Al yeşili üzerime örtünler / Gelen geçen *yazık olmuş* desinler.” - (Tek Kapıdan Çıktım Yüzüm Peçeli/ Amasya)

“Parmağında hatem yüzük / Kolunda altın bilezik / Sevilmeyen *kıza yazık.*” - (Akşam Oldu Gün Dolaşmaz /Tokat)

“Bahçe pezik değil mi / Ciğer ezik değil mi / Ben sevdim eller aldı / *Bana yazık* değil mi.” - (Ey Gül Dalı Ey Gül Dalı/ Bayburt)

“*Yazuğ oldu* el alemin gızına / Vermem seni yad ellere şan olsun.” - (Ben Yarime Gal’altında Gavuştum/ Karabük)

***(bir şeye, birine) yan- :** Güçlü bir aşk ile sevmek.

“Canım Kabe’ m varsam sana / Güzel Kabe’ m *yansam sana.*” - (Kabenin Dalları Bölük Bölüktür/ Karabük)

“Kaleden indim bugün / Elimde altın güğüm / Alayların içinde / *Yavere yandım* bugün.” - (Kaleden İndim Bugün/ Sinop)

“Çıkalım dağlar başına / Sen gül topla ben nergizi / *Sana yandım* Türkmen kızı / Yaralandım Türkmen kızı.” - (Türkmen Kızı Yaktı Bizi/ Çorum)

“Çıkalım dağlar başına / Sen gül topla ben nergizi / Sana *yandım Türkmen* kızı / Yaralandım Türkmen kızı.” - (Türkmen Kızı Yaktı Bizi/ Çorum)

“*Yandım kaşı karadan* / Ölmem ben bu yaradan.” - (Elinde Dülül/ Tokat)

“Gel *güzelim yandım* aman güzelim / Çayır çimen güzelim.” - (Çıktım Fındık Dalına / Ordu)

“Çıldır’ın çiçekleri / Elide amalı kızlar / Bulak da göyçekleri / *Yandım cilveli kızlar.*” - (Çıldır’ın Çiçekleri / Artvin)

“Haydindi saray çeşmesine / Ben *yandım badem ezmesine.*” - (Kız Bahçende Gül Var Mı/ Kastamonu)

“Yanma da *güzelim yanıyom* ben / Salla da mendili geliyom ben / Bir yosmanın yüzünden de / Verem oldum ölüyom ben.” - (Ne Durursun Oralarda Gelsene Yanıma/ Ordu)

“Anasına kızına / Duvardaki sazına / Sandıktaki bezine / *Yandım ela gözüne.*” - (Gidiyom Gidemiyom/ Zonguldak)

“Müdür beyin yeşil kürkü / Yeni çıktı bu türkü / Müdür bey izin verdi / Söylenecek bu türkü de *Yanıyom ben.*” - (Müdür Beyin Yeşil Kürkü/ Tokat)

“Suların akışına / ben *yandım bakışına* / seni merhem dediler / sinemin yarasına.” - (Sular Durulur Derler/ Samsun)

“Boralıyım boralı / Beni vuran buralı / Beş yıldır *yanıyorum* / Ben bir *bahtı karalı.*” - (Derelerde Guşburnu/ Sinop)

“Entarisi biçim biçim / *Yanıyorum senin için* / Ben aşkınla harab oldum / Beni sevmediğin için -(Entarisi Salkım Salkım/ Sinop)

“Üç giderim beş ardıma bakarım / Coşkunda sular gibi durmaz akarım / Boynun da bükük *yavrulara yanarım.*” - (Üç Kuş İdik Uçar İdik Havada/ Kastamonu)

“A benim sızsım yavrum / Bi’yolcuk öpsem yavrum / A benim altın dişlim / *Yanıyor benim için.*” - (Iraktan Gel Iraktan/ Bartın)

“Aman kız *yaman kız yandırdın* beni / Naz ettin göz ettin kandırdın beni / Peçeni görmeden candan bezerim.” - (Fincanı Taştan Oyarlar/ Trabzon)

“*Amentü Billah ile* / Kadere inanmışım / Dileğim öbür dünya / Bu dünyada *yanmışım.*” - (Ben Ağlarım El Güler/ Trabzon)

***(bir yere) kon-** : Konaklamak için çadır kurmak.

“Yaylaya gidiyorum / *Yollara kona* kona / Canım kurban ben kurban / Yârimin yollarına.” - (Dere Geliyor Dere /Tokat)

(bir şeyde) gönlü ol- : Sevip istemek.

“Yaylaların ayrıanı / Bugün kurban bayramı / Gız annenden istesem / Acep *gönlün olma* mı.” - (Yayladan Çıktım Da Kamalar Parlar/ Gümüşhane)

(bir şeyden dolayı) sürün- : Çok perişan, acınacak bir durumda bulunmak.

“Nazlı kavak hep dalların kurusun / Dökülsün yaprakların sularda çürüsün / Beni yardan *ayranlar sürünsün.*” - (Nazlı Kavak Gıcır Gıcır Gıcılar/ Giresun)

***(bir yeri) bas-** : Bir yeri işgal etmek için ansızın gelmek.

“Asmadan gel asmadan / Fistan giyer basmadan / Kalk gidelim sevdiğim / *Devriyeler basmadan.*” - (Yaylanın Çimenine / Trabzon)

***(birine) tutul-** : Beklenmedik bir durum karşısında heyecanlanmak, hayranlık duymak, aşık olmak.

“Çay aşağı çay taşlar / Gözümden akan yaşlar / Ben *sevdaya tutuldum* / Siz tutulman gardaşlar.” - (Tabaklı'nın Deresi/ Sinop)

“Çay aşağı çay taşlar / Gözümden akan yaşlar / Ben *sevdaya* tutuldum / Siz *tutulman* gardaşlar.” - (Tabaklı'nın Deresi/ Sinop)

(birine) var- : Kız, kadın evlenmek.

“*Sevdiğime varamadım* / İpek çorap giyemedim / Muradıma eremedim.” - (Sevdiğime Varamadım/ Ordu)

“Tokat'tan mı geliyon da / Yar sen Almus'lu musun / Ben *sana varacağım* da / Söyle namuslu musun.” - (Başındaki Yazmayı/ Tokat)

***(birine) vurgun ol-** : Aşık olmak.

“Oy tombulum tombulum / Yoldan geldim yorgunum / Hepisi hele hüle / Yar ben *sana vurgunum.*” - (Oy Tombulum Tombulum/ Tokat)

***(birine, bir şeye) aldır-** : Kafana takma, fazla önemseme anlamında kullanılan söz.

“Düşünün halını derde kalanın / Derdim üstüne dert ekleyenim var / Aldırma diyorlar ben nasıl *aldırmam* / Memleketten haber bekleyenim var.” - (Düşünün Halını Derde Düşenin/ Tokat)

“Düşünün halını derde kalanın / Derdim üstüne dert ekleyenim var / *Aldırma* diyorlar ben nasıl aldırمام / Memleketten haber bekleyenim var.” - (Düşünün Halını Derde Düşenin/ Tokat)

***(birine, bir şeye) doy-** : Çok istenen bir şeyin yeterli miktarı elde edildikten sonra daha çoğunu istememek.

“Gürgen vardım dibine / Oyma alırım oyma / Aldattın beni yavrum / *Genç yaşlarına doyma.*” - (Püsküllüdür Püsküllü Giresun)

“Seni gidi oyunbaz / *Edasına doyulmaz* / Şekerlenmiş yanaklar / Bakmayınan kanılmaz.” - (Ekin Ektim Çöllere/ Samsun)

“Aman çavuş ben *dünyama doymadım* / Gökte uçan durnam ganadı burma.” - (Hozurdayur Aşağı İmaret Arısı/ Kastamonu)

“Al elma soyulur mu / *Güzele doyulur* mu.” - (Al Elmanı Yedin Mi / Tokat)

“Akıl ermez şu feleğin işine / *Doyulur* mu *cünbüşüne coşuna* / Ahırında ağu kattı aşım / Eyub’a dert verip yara düşürdün.” - (Felek Şad Olacak Günün Görmedim/ Amasya)

“Yine geldi yaz başı / Açtı yeşil yapraklar / Ben *doyamadım sana* / Doysun kara topraklar.” - (Yine Geldi Yaz Başı/ Trabzon)

“Yine geldi yaz başı / Açtı yeşil yapraklar / Ben *doyamadım sana* / Doysun kara topraklar.” - (Yine Geldi Yaz Başı/ Trabzon)

“Dere sürer gazeli / Yavrum dünya güzeli / *Bakmayile doyamam* / Her gün bile gezeli.” - (Dere Sürer Gazeli/ Trabzon)

***(birine, bir şeye) kan-**: İnanmak, kandırılmak.

“Var benim garşımda durma söz gelir / Aşıktan maşuka cilve naz gelir / Gırk bin yıl yüzüne aksam az gelir / Gırk bin yıl daha baksam ganan değilim / Hele palazım *senden ganan* değilim.” - (Niçin Güzel Zar Beni İncidirsin/ Samsun)

“Var benim garşımda durma söz gelir / Aşıktan maşuka cilve naz gelir / Gırk bin yıl yüzüne baksam az gelir /Gırk bin yıl daha baksam *ganan* değilim / Hele palazım *senden* ganan değilim.” - (Niçin Güzel Zar Beni İncidirsın/ Samsun)

“Seni gidi oyunbaz / Edasına doyulmaz / Şekerlenmiş yanaklar / *Bakmayınan kanılmaz.*” - (Ekin Ektim Çöllere/ Samsun)

***(birine, bir şeye) öl- :** Bir şey uğruna canını feda etmek.

“Kaldırımdan düştüm beni kaldırın / Taşkıran’ın *uğruna* beni *öldürün.*” - (Evlerinin Önü Pazara Yakın/ Tokat)

“Giresun kayıkları / Hep geliyor karından / Sevdim de alamadım / *Ölüyom efkarından.*” - (Giresun Kayıkları/ Giresun)

“Görünür Melet çayı / Çam başı yaylasından / Öyle bir yar sevdim ki / *Ölüyom sevdasından.*” - (Görünür Melet Çayı/ Ordu)

“Mapushane çeşmesi yandan akıyor yandan / Mapusluk bir şey değil yanıklık var bir yandan / Ben verem oldum yar yoluna / Ben *ölüyom yar yoluna.*” - (Mapushane Çeşmesi Yandan Akıyor Yandan/ Kastamonu)

“Hey gardiyan gardiyan tabancamı ver bana / Bir güzelin yoluna ceza verdiler bana / Ben *ölüyorum yar yoluna* / Ben verem oldum yar yoluna.” - (Mapushane Çeşmesi Yandan Akıyor Yandan/ Kastamonu)

(birine, bir şeye) vurul- : Görür görmez sevdalanmak, âşık olmak.

“Kıyık’tan çıktım yoruldu / Ben bir *güzele vuruldum.*” - (Kıyık’tan Çıktım Yoruldum/ Kastamonu)

“Tabyanın yanlarında / Geze geze yoruldu / Anne beni evlendir / Bir *güzele vuruldum.*” - (Ordu’nun Sokakları/ Ordu)

“Oy ninnoşum ninnoşum / Ben *sana vurulmuşum* / Eller almış yârini / Ben yarsızım bir hoşum.” - (Sular Durulur Derler/ Samsun)

“Endim derede durdum / Bir çift güvercin vurdum / Güvercini ararken / Bir *güzele vuruldum.*” - (Endim Dere Beklerim/ Kastamonu)

“Kına yolladım sana / Kınalan da gel bana / Hangi bağın gülüsün / *Vurulacağım sana.*” - (Kına Yolladım Sana / Bolu)

“Yar **vuruldu**m vuruldum / Senin **kara kaşına**.” - (Ah Dağlar Serin Dağlar / Trabzon)

“İndim derede durdum / Yedi gövercin vurdum / Yedi kızın içinde / **Kemiksiz’e vuruldum**.” - (İndim Dere Beklerim/ Kastamonu)

“Suyun altına testi / Damla damla doldurdum / Büyüğü evde iken / **Ufağına vuruldum**.” - (Suyun Altına Testi/ Trabzon)

“Yayla çiçeği misin / Yuvarlan da gel bana / Gelim misin kız mısın da / **Vurulacağım** ben **sana**.” - (Yayla Çiçeği Misin / Tokat)

“Sevdiğümün hasına / **Vuruldu**m oyasına / Aca girecek miyum / Yârimin rüyasına.” - (Ben Kemeñçe Çalamam /Trabzon)

“Tabancası elinde / Şişhanesi belinde / Güzel İzmir yolunda / Ben bir **güzele vuruldum**.” - (Beyler Bahçesinden Atlayamadım / Kastamonu)

“Gökteki yıldızları / Saysam ardi gelur mi / Kız **sana vurulanun** / Dertleri tükenur mi.” - (Soğuk Soğuk Akayi/ Trabzon)

“Mavilim diyemedim / Al yeşil giyemedim / **Kaybetine vuruldum** / Yüzüne diyemedim.” - (Karşıdan Aşık Gider/ Tokat)

“Varın bakın ak yıldız doğmuş mu / Benim **vurulduğum yârim** duymuş mu / Duyduyusa saçlarını yolmuş mu.” - (Varın Bakın Ak Yıldız Doğmuş Mu/ Kastamonu)

“Doğan ayla doğdum efem dolumdum / Kahbelikle sol **böğrümünden vuruldum**.” - (Varın Bakın Ak Yıldız Doğmuş Mu/ Kastamonu)

“Döndüm derede durdum / Yedi güvercin vurdum / Güvercini ararken / Ben bir **yâre vuruldum**.” - (Çayırdı Buldum Seni/ Kastamonu)

“Sevdalಿಯım sevdali / Kurudum oldum çalı / Derman kalmadı bende / Kız **sana vurulalı**.” - (Kapısının Önünde Yeşiller Pazıları/ Trabzon)

“Elindedir elinde elinde / Gaması var belinde / Ben o **yâre vuruldum** / Giresun’un yolunda.” - (Çatak Altından Çıktık Voltaya/ Giresun)

“Gidiyom Suvaz’a ben / Dayanamam naza ben /Yeni yeni **vuruldu**m / **Gerdanı beyaza** ben -(Gidersen Göndereyim/ Amasya)

(birini , bir şeyi) yak- : Güç bir duruma sokmak.

“*Yaktın beni* güzelim / Düşürdün sevdalara.” - (Duman Aldı Dağlara/ Trabzon)

“Köprü altı diken / Yaktın beni gül iken / Allah da *seni yaksın* / Üç yıllık gelin iken.” - (Körünün Altı Diken/ Bayburt)

“Çorum ile Sungurlu’nun arası / *Yaktı* beni *kaşların karası* / Sende sevda bende gönül yarası / Vermem seni yad ellere ellere.” - (Kara Kaşlar Kara Gözler Sende Var/ Çorum)

“Haydi de yavrum evde misin / Pencereerde perde misin / Haydi de yavrum meşelikte / *Yaktın beni gençlikte*.” - (Şu Cide’nin Çeşmesi/ Kastamonu)

***(birini) kurut-** : Canından bezdirecek kadar sıkıntı vermek.

“Susuz da *dereler gibi gurutdun* beni / Üç gün ayrı galmayınan unuttun beni.” - (Ne Durursun Oralarda Gelsene Yanıma/ Ordu)

(birini, bir şeyi) aş- : Kişinin gücünün, yeteneğinin, yetkisinin üstünde olmak.

“*Kayalar aşamazsun* / Alduğun yaşamasun / Ben sevdim eller aldı / Mevlam bağışlamasun.” - (Kayalar Aşamazsun/ Trabzon)

***(birini, bir şeyi) bay-** : Sıkılmak, istememe duygusu.

“Haydin esmerim haydi de / Bakışın beni baydı / Dal boyun *beni baydı*.” - (Gidiyom Deme Bana/ Amasya)

Haydi gülüm haydi haydi / Gözlerin *beni baydı* / Ellerinen olmuşsun / Bana yaraman gayrı.” - (Kaşların Karasına/ Çorum)

***(birini, bir şeyi) çek-** : 1.Hayatı boyunca zorluğunu yaşamak

“Yiğidin başına gelmedik olmaz / *İş* başa gelince *çekilir* böyle.” - (Sana Öğreteyim Dağdan Aşmayı / Kastamonu)

“Karanfil eker misin / Balınan şeker misin / Bana ettiklerini / *Sen olsan çeker misin*.” - (Karanfil Eker Misin/ Bayburt)

***(birinin) ayarı ol-** : Bir kimseye bir şeye denk olmak.

“Oy kayalardan kayarım / Haydi yoktur *benim ayarım* / Oy ben bu dertten ölür isem / Haydi kaderime sayarım.” - (Oy Bir Sigara Ver Bana / Ordu)

“Kara basma kayarsın / Sen *benimle ayarsın* / Asker olduğun zaman / Günlerimi sayarsın.” - (Kara Basma İz Olur/ Bayburt)

(birinin veya bir şeyin) kurbanı ol- : Uğruna ızdırıp veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek.

“Örene bak örene / Dağda saban sürene / Nasıl *kurban olmayım* / Seni bana verene.” - (Örene Bak Örene/ Bayburt)

“Yayladım koyunu / Orman aralarına / *Kurban olayım* kurban / Yârin edalarına.” - (Yayladım Koyunu / Trabzon)

“Ağızda şeker / Kehribar akar / Yar gül kokar / Yar *sana kurban.*” - (Dolama Giyer Dolama/ Samsun)

“Evinin arkasında / Buzi girarım buzi / *Gurban olayım* ona / Bir annenin bir gızı.” - (İslandı Da Ötmeyi/ Trabzon)

“Ezrail gelse de kıymaz bu cana / Kıyan ellerine de *kurban olduğum* vay / Sürmelim vay vay sürmelim vay / Vay vay vay sürmelim vay.” - (Kahveciler Kahve Koyar Fincana/ Trabzon)

“Kavli karar ettim alıp kaçmaya / Siyah peçemine *kurban olduğum.*” - (Kahveciler Kahve Koyar Fincana/ Trabzon)

“Atümi çektüm hana /Boyi aldı tavana / Ben *kurban olayım* / Orta boylı hava’ma.” - (Kapısının Önünde Yeşiller Pazıları/ Trabzon)

“Dereler akar akar / Garışır denizlere / *Gurban olayım* yavrum / O sevdalı gözlere.” - (Maçka Yolları Taşlı/ Trabzon)

“Saatimin kösteği / Değiyor dizlerime / Bu canım *kurban olsun* / O ela gözlerine.” - (Matarayı Doldurdum/ Gümüşhane)

“Gelin arkadaşlar ben de vuruldum / Alansa dağına ben *kurban oldum.*” - (Yayladan Çıktım Da Kamalar Parlar/ Gümüşhane)

“Aşağıdan gelen geline benzer / Boyu uzun selvi dalına benzer / Boyuna posuna *kurban olduğum* / Bahçenin açılmış gülüne benzer.” - (Bülbülü Tuttum Güle Bağladım / Giresun)

“Maniye bak Maniye / İçi dolu kağnyıya / Ben de *gurban olayım* / Fidan boylu Gani’ye.” - (Mani’nin Evlerine/ Giresun)

“Tarlanın kenarında / Su verdim patlıcana / Gülüm *gurban olayım* / Sendeki bu tatlı cana.” - (Pencerenin Üstüne Boya Sürerim Boya/Giresun)

“Derenin kıyısında / Su verdim patlıcana / Bu canım *kurban olsun* / Sendeki tatlı cana.” - (Perşembe'nin Düzleri/ Ordu)

“Uzun kavak ne uzarsın boyuna / *Kurban olayım* o boyuna boşuna / Ben ölürsem kim girecek koluna.” - (Uzun Kavak Ne Uzarsın Boyuna/ Ordu-Giresun)

“Hanım senin ne güzel gaşların var / Gaşlarına *gurban olam.*” - (Hanım Senin Ne Güzel Gaşların Var / Ordu)

“Eşim aman dostum aman / Bu can sana *kurban olsun* aman.” - (Hanım Senin Ne Güzel Gaşların Var / Ordu)

“Tabakamda tütün az / Getti bahar geldi yaz / *Gurban olduğum* Allah / Gözeli gözele yaz.” - (Tabakamda Tütün Az/ Ordu)

“Ak güvercin uçtu mu / Gün ardıca düştü mü / *Ardıç dalına gurban* / Yar buradan geçti mi.” - (Darı Goydum Ambara/ Tokat)

“Yaylaya gidiyorum / Yollara kona kona / *Canım kurban* ben kurban / Yârimin yollarına.” - (Dere Geliyor Dere /Tokat)

“Yaylaya gidiyorum / Yollara kona kona / Canım kurban *ben kurban* / Yârimin yollarına.” - (Dere Geliyor Dere /Tokat)

“Geçti ömrüm gine sensiz neyleyim / Öl desen de *kurbanın olayım* öleyim / Söyle aşkın neymiş ben de bileyim / Ah yârım güzelim sevdiğim meleğim.” - (Geçti Ömrüm Gine Sensiz Neyleyim/ Tokat)

“Oğul yârım yaylalardan aş da gel / *Gurban olan* yar peşime düş de gel / Oğul yârım al eline sazları / Ben gidiyom kime eden nazları.” - (Oğul Yarım Yaylalardan Aş Da Gel/ Tokat)

“Selam verdik kadem bastık bu yere / Söyle aşık bu kamiller yeridir / *Kurban olam* yanındaki şu Pir'e / Söyle kardeş bu kamiller yerdir.” - (Selam Verdik Kadem Bastık Bu Yere/ Amasya)

“Yılda kurban bir olur / Canım *sana kurban* kız.” - (Dost Kıyılardan Mercandan/ Çorum)

“El yazıya el yazıya / Duman çökmüş çöl yazıya / Kurban olam **kurban olam** / Beşikte yatan kuzuya.” - (Hem Okudum Hemi De Yazdım/ Çorum)

“El yazıya el yazıya / Duman çökmüş çöl yazıya / **Kurban olam** kurban olam / Beşikte yatan kuzuya.” - (Hem Okudum Hemi De Yazdım/ Çorum)

“Odayın yapusuna / Çık otur kapusuna / Canımız **gurban olsun** / Güzelin hepsine.” - (Odayın Yapusuna/ Çorum)

“Mencoğlu Mencoğlu’ya can gurban / **Can gurban** canım gurban.” - (Odayın Yapusuna/ Çorum)

“Mencoğlu Mencoğlu’ya **can gurban** / Can gurban canım gurban.” - (Odayın Yapusuna/ Çorum)

“Evlerinin önü bir büyük dere / Kız **kurban olayım** eviniz nere / Dünür göndermedim kız baban vere / Bu yandan gel benim gülüm bu yandan.” - (Öte Dönder Ben Görmeyem Yüzünü/ Çorum)

“İrafa fincan koydum / İçine mercan koydum / Huriye kızın uğruna / Bu canı **kurban koydum.**” - (Şu Cide’nin Çeşmesi/ Kastamonu)

“Yandım anam yandım yandan bakana / Canım **kurban olsun** cigaramı yakana.” - (Irmak Kenarından Gelür Geçersin/ Kastamonu)

“Sazı almış eline / Vuruyor tellerine / Kömür gözlü sevdiğim / Kurbanım dillerine.” - (Iraktan Gel Iraktan/ Bartın)

“Gidersen yolun olum / Gitme **gurbanın olum** / Her nereye gidersen / Ağzında dilin olum.” - (Ay Döne Döne / Artvin)

“Aşağıdan gelir tozunan toprak / O yar göndermiş bize gülünen yaprak / Düşer mi şanına yalnız durmak / Al beni yanına **gurban olduğum.**” - (Aşağıdan Gelen Elin Galdursun/Tokat)

“Atımı bağladım ben bir kotona / Canım **kurban olsun** kotan tutana.” - (Atımı Bağladım Ben Bir Kotana / Gümüşhane)

“Atımı bağladım ben bir massaya / Canım **kurban olsun** boyu kıssaya.” - (Atımı Bağladım Ben Bir Kotana / Gümüşhane)

“Atımı bağladım ben bir eleğe / Canım *kurban olsun* huri meleğe.” - (Atımı Bağladım Ben Bir Kotana / Gümüşhane)

“Bu dere derin orman / Görüşmeyelim aman / Senin gibi güzelin / Canım *yoluna kurban.*” - (Atmacayı Vurdular / Trabzon)

“Ayna ayna ellere / Ayna düştü göllere / Ayna *gurban olayım* / Seni tutan ellere.” - (Ayna Ayna Ellere / Trabzon)

“Bizim yerler dutludur / Dibi çimen otludur / *Kurban olduğum* Allah / El oğlu ne dertlidir.” - (Bizim Yerler Dutludur / Artvin)

“Doldur doldur istikânı tazele / *Kurban olam* kapındaki güzele / Sarardı gül benzini döndü gazele.” - (Gel Çıkalım Tepelerden Tepeye/ Gümüşhane)

“Gel yükünü vurayım / Katırın dorusuna / Katırım *kurban olsun* / Kızların sarısına.” - (Gel Yükünü Vurayım/ Rize)

“Karadeniz üstünde / Gemim limanlanıydu / *Kurban o fidan boya* / Yürürken sallanıydu.” - (Gemiler Giresun’e / Trabzon)

“Suyun altına testi / O damla damla dolsun / O ufak boylarına / Bu uşak *gurban olsun.*” - (Suyun Altına Testi/ Trabzon)

“İçliğinin yakası da / Sıra sıra nakış yar / *Gurban olam* boyuna da / O ne biçim bakış yar.” - (Başındaki Yazmayı/ Tokat)

“Hayde gidelum hayde / Şu dağın tepesine / Bu canım *kurban olsun* / Köyün Fadime’sine.” - (Hayde Gidelum Hayde/ Rize)

“Neren ağrur neren ağrur / Oy başum ağrur başum / Başuna *kurban olayım* / Yarın çarşıya varayım / Başına ilaç alayım.” - (Neren Ağrur Neren Ağrur/ Rize)

“Neren ağrur neren ağrur / Oy gözüm ağrur gözüm / Gözüne *gurban olayım* / Sabah pazara varayım / Gözüne sürme alayım.” - (Neren Ağrur Neren Ağrur/ Rize)

“Neren ağrur neren ağrur / Oy elum ağrur elum / Elune *gurban olayım* / Sabah çarşıya varayım / Eline yüzük alayım.” - (Neren Ağrur Neren Ağrur/ Rize)

“*Kurbanınız olam* eyi bakın / Hayranınız olum eyi bakın / Çolak bunun neresi / Kız anam bacım hanıya.” - (Deli Kız Sinin Geliyor/ Bayburt)

(birinin) ateşine yan- : Bir kimse yüzünden zarara uğramak.

“Bülbül olsam gül dalına konarım / Güllü yârin *ateşine yanarım* / Ben yitirdim selvi boylu yârimi / Gelen geçen yolculara sorarım.” - (Uzun Olur Amasyanın Selvisi / Tokat)

(birinin) nazını çek- : Her istediğini yerine getirmek.

“Öte dönder ben görmeyim yüzünü / Duydum yalanını tutmam sözünü / Git eski yârine söyle nazını / Benim *naz çekmeğe* halim kalmadı.” - (Öte Dönder Ben Görmeyem Yüzünü/ Çorum)

“Gadir mevlam böyle yazmış / Ben olmasam kimler *çeker nazını.*” - (Aksu Derler Adına/ Giresun)

“Çukur yaylasının suyu içilmez / Güzelleri çoktur *nazı çekilmez* / Sevip sevip yardan ayrı geçilmez.” - (Çukur Yaylasının Yolu Düz Gider/ Ordu)

(birinin) kanlı ol- : Birinin katili olmak.

“*Kanlı m’oldun* kenli m’oldun / Niye doğdun evler yıkan beller bükten.” - (Akşam Oldu Gün Dolaşmaz /Tokat)

(birinin, bir şeyin) harcı ol- : Bir iş, birinin yapabileceği nitelikte olmamak.

“Karanfisin tarçınsın / Niye böyle hırçınsın / Ne büyüksün ne küçük / Tamam *benim harcumsun.*” - (Karanfilin Filfili/ Tokat)

bir tut- : Eşit saymak, eşit görmek.

“Kızınan gelini bir mi tutarlar / Aman güzel aman *bir* mi *tutarlar.*” - (Bacadan Aşıyor Ayvanın Dalı / Bayburt)

“Kızınan gelini *bir* mi *tutarlar* / Aman güzel aman bir mi tutarlar.” - (Bacadan Aşıyor Ayvanın Dalı / Bayburt)

***bir yana git-** : Rastgele, birçok yere, çeşitli yönler.

“Ay doğar aya gider / Gün doğar güne gider / Benim bir sevdiğim var / Her gün *bir yana gider.*” - (Ay Doğar Ayıstandan / Bayburt)

boğazına sarıl- : Üstüne yürümek.

“Gürgen vereyum ateş / Beni yanay beni / *Sarıldı boğazıma* / Sen alacasın beni.” - (Kayalar Aşamazsun/ Trabzon)

boya vur- : Boyamak.

“Başındaki çembere / *Boya vurayım* boya / At geru çenberuni / Göreyim doya doya.” - (Başındaki Çembere/ Rize)

“Kapının sövesine / **Boya vururum** boya / Everdi anan seni / Ayırdı benden goya.” - (Yaylanın Soğuk Suyu/ Giresun)

boynunu bük- : Acındırıcı, çaresiz bir durumda kalmak.

“Uzağa gız verme kaybolur gider / Ayrılık hasreti bağrımı deler / Anamın ekmeği gözümde tüter / Ayrılık hasreti **boynumu bükür.**” - (Köprüyü Dolanma Köprü Yıkıktır/ Ordu)

boyun eğ- : İsteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak.

“Sıtkı gurbet elde **boynunu eğer** / Yardan ayrılması zorumuş meğer / Lütfedip halimden sorarsa eğer / Sağ salim haberim ver kerem eyle.” - (Name Nazlı Yarın Hak-i Payına/ Tokat)

“Sabah güneşi doğdu / Boyalı konaklara / Herkes **boyun eğiyor** / Kırmızı yanaklara.” - (Sabah Güneşi Doğdu/ Ordu)

boyunu aş- : Kişinin gücünün, yeteneğinin, yetkisinin üstünde olmak.

“Pir Sultan Abdal’ım sözün başarır / Aşkın deryasını **boydan aşırır.**” - (Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim/ Çorum)

***burcu tut-** : Bir şeyin kokusuyla dolup taşmak.

“Gayayı gırcı duttu / Dibini **burcu duttu** / Biz de bir yar sevmeynen / Köyü bir sancı duttu.” - (Kayayı Gırcı Tuttu/ Çorum)

buse al- : Öpmek.

“Bahçenin kapısını açtım / Sanırsın cennete düştüm / Sevdim coştum helallaştım / **Buse aldım** yanağından.” - (Bugün Ben Bir Güzel Gördüm / Tokat)

buz gibi : Çok soğuk bir etki uyandıran (şey veya kimse).

“Bizim yayla düz gibi / Bir su içtim **buz gibi** / Geldun elli yaşına / Duriyisin kız gibi.” - (Bizim Yayla Düz Gibi / Trabzon)

“Dolama giyer **buz gibi** / Ben seni sevdim kız gibi / Parlıyorsun yıldız gibi - (Dolama Giyer Dolama/ Samsun)

bühtan et- : İftira atmak.

“Bir yiğit dünyada keleş gezende / Ona çok kereler **bühtan ederler** / Ayrırırlar yareninden dostundan / Onu gurbet ele mihman ederler.” - (Bir Yiğit Dünyada Keleş Gezende/ Trabzon)

can al- : Öldürmek.

“Dere akayı dere / Kıyıları bulanık / *Alacak canumuzu* / Bu kaybana sevdaluk.” - (Bu Dere Akmayınan/ Rize)

“Garardı Garadeniz / Sardı dört yanımızu / Bu gaybana sevdaluk / *Alacak canımızu.*” - (Garardı Garadeniz/ Rize)

“Yürü güzel yürü yol alamazsın / Azrail olsan *can alamazsın* / Elesen dünyayı galbura goysan / Benden muhabbetli yar bulamazsın – (Yürü Güzel Yürü Yolundan Galma/ Tokat)

“Yeni çiftlik derler de çölün düzündü / Yeşil ördek m’öter suyun gözüm / Allah *canımı alsın* da nezük dizinde / Ağla göz yaşını sil kara gözlüm.” - (Yeni Çiftlik Derler De Çölün Düzündü/ Tokat)

can düş- : Hastalık veya yorgunluk yüzünden bitkin bir duruma gelmek.

“Çay aşağı çim tutar / Çaydan al kanlar akar / Kara gözün üstüne / Nice bin *canlar düşer.*” - (Çay Aşağı Kurt İzi/ Tokat)

***can ile cananı al-** : Ölmek, yaşamına son vermek.

“Vay dünya dünya fanisin dünya / Vay dünya dünya yalansın dünya / *Can ile cananı alansın* dünya.” - (El Vurup Yaremi İncitme Tabip / Tokat)

***can tazele-** : Aşkı, sevgiyi, yaşama sevincini yeniden tatmak.

“Bugün ben yâri gördüm / Gene *can tazelendi.*” - (Dereler Gölgeledi/ Tokat)

can ver- : Ölmek.

“El veriyor el veriyor / Orta direk bel veriyor / Döndüm baktım sağ yanıma / Mehemmedim *can veriyor.*” - (Hem Okudum Hemi De Yazdım/ Çorum)

“Oyle demma oyle demma / Oyle dersan elecesun / Ezrail başucuna / Nasıl *can verecesun.*” - (Kızıl Ağaç Yaprağı/ Rize)

“Oy teren de teren de / Ustalar vurur bende / Akluna gelur muyum / Çayluklara inende / Oyle demma oyle demma / Oyle dersan elecesun / Ezrail başucuna / Nasıl *can verecesun.*” - (Kızıl Ağaç Yaprağı/ Rize)

can yak- : Üzmek, acı vermek.

“Olayım o gözlere / Onlar bana bakayı / O güzel bakışıyla / Beni *candan yakayı.*” - (Ayağına Yemeni /Trabzon)

“Olayım o gözlere / Onlar nasıl bakıyor / Onlar nasıl bakıyor / O gözlerin bakışı / Beni *candan yakıyor.*” - (Kerez Çiçek Açıyor/ Rize)

cana değ- : Çok hoşlanmak.

“Kestirdim kekileri / Yana değiyor yana / Yârimin bakışları / *Cana değiyor* cana.” - (Suya Düştü Gülümüz/ Tokat)

cana kıy- : Öldürmek.

“Kahve koydum fincana / Hele bakın Mican’a / Kör olası Kel Seyit / Nasıl *kıydın* bu *cana.*” - (Kahve Koydum Fincana/ Giresun)

“Ezrail gelse de *kıymaz* bu *cana* / Kıyan ellerine de kurban olduğum vay / Sürmelim vay vay sürmelim vay / Vay vay vay sürmelim vay.” - (Kahveciler Kahve Koyar Fincana/ Trabzon)

“Anan duyar baban duyar / Arkamıza atlı koyar / Gelen atlı *cana kıyar* / Ben gidemem emminin kızı.” - (Et Pişirdim Yağlı Yağlı/ Gümüşhane)

“Anam duysun babam duysun / Arkamıza atlı koysun / Gelen atlı *cana kıysın.*” - (Et Pişirdim Yağlı Yağlı/ Gümüşhane)

candan geç- : Ölmek

“Dost kıyılardan mercandan / Ben de *geçtim* bu *candan.*” - (Dost Kıyılardan Mercandan/ Çorum)

“Kaynanam bakar camdan / Suyu doldurdum çaydan / Ben yârimden vazgeçmem / *Geçerim* tatlı *candan.*” - (Gökçe Ağacın Kilimi/ Kastamonu)

***candan iktidar kes-** : Dermanı kalmamak, bıkmak, bezmek.

“Gel benim gül yüzlü yârim / Gelme gelme geldin dönme / *Kestin candan iktidarım* / Gelme gelme geldn dönme.” - (Gel Benim Gül Yüzlü Yarım/ Artvin)

***candan sev-** : Canı pahasına sevmek.

“Taş dibinde otururlar / Altın ile tartılırlar / Gözeli *candan severler.*” - (Leblebi Koyarlar Tasa/ Artvin)

“Sallanı sallanı gelir geçersin / Yar bana nisbeten göğsün açarsın / Ne *candan seversin* ne vazgeçersin.” - (Sallanı Sallanı Gelir Geçersin/ Artvin)

“Terazi mizan imiş / Yar sevmek izan imiş / Ben yâri *candan sevdim* / Yarınki düzen imiş.” - (Terazi Mizan İmiş/ Giresun)

“Kahve içtim fincandan / Kenarları mercandan / Kız ben seni *severim* / Hem yürekten hem *candan.*” - (Gidemem Şiraz’a Ben / Ordu)

“Ela gözlerini sevdiğim güzel / Bekle yollarımı gelene kadar / Ben seni *severim* can ile *candan.*” - (Ela Gözlerini Sevdiğim Dilber/ Tokat)

“Ela gözlerini sevdiğim dilber / Bekle yollarımı gelene kadar / Ben seni *severi* can ile *candan* / Bize ayrılık yok ölene kadar.” - (Name Nazlı Yarın Hak-i Payına/ Tokat)

“Fincanı taştan oyarlar / İçine badem koyarlar / Güzeli *candan severler.*” - (Fincanı Taştan Oyarlar/ Trabzon)

candan usan- : Ölümü göze alacak kadar sıkıntı içinde olmak.

“Bel bağımın tokası / Yandan vuruyor yandan / Alacaksan al beni / Ben *usandım* bu *candan.*” - (Bel Bağımın Tokası/ Trabzon)

“Gömlek giyer birmandan / *Usandırdı* bu *candan* / Ne de tatlı dili var / Geçemiyom bir yandan.” - (İp Attım Ucu Kaldı/ Bartın)

“Elinde altın şamdan / Perdeyi kaldır camdan / Al tüfeği vur beni / Ben *usandım* bu *candan.*” - (Altını Bozdurayım/ Giresun)

canı boğazına dayan- : Büyük bir tehlike karşısında ölecekmiş gibi bir korkuya kapılmak.

“Sevdalık ede ede / Yandı yüreğim yandı / Ben daha dayanamam / *Can boğaza dayandı.*” - (Doldurdum Martinimi/ Karadeniz)

“Yandı yüreğim yandı / Ben daha dayanamam / *Can boğaza dayandı.*” - (Doldurdum Martinimi/ Karadeniz)

canı çık- : Çok yorulmak veya çok zorluk çekmek.

“Peştemal tezgahına / *Canım çıkayı* canum / Gideceğim gocaya / Oturacağım hanum.” - (Peştemal Tezgahına/ Karadeniz)

“Şişmanoğlu vurdiler / Kayalara serdiler / Daha *canı çıkmadan* / Salini bağladılar.” - (Şişmanoğlu Vurdiler/ Rize)

“Var git oğlan var git deli olmuşsun / Deli değil sen meylini bulmuşsun / El sözüne uymuş buraya gelmişsin / *Canım çıkırsa* suyu vermem taşınan.” - (Ben De Çıktım Fodullunun Üstüne /Amasya)

“Oğlan çal bakalım gubur alır mı / *Canım çıkırsa* suyu vermem taşınan.” - (Ben De Çıktım Fodullunun Üstüne /Amasya)

“Su yerine şimdi içersin ağıyı / *Canım çıkırsa* suyu vermem taşınan.” - (Ben De Çıktım Fodullunun Üstüne /Amasya)

“Şişurduk fogaları / Gayuğum yattı yana / Eziyet etme uşak / *Canım çıktı* burıya.” - (Garardı Garadeniz/ Rize)

canı git- : Özen gösterilen, çok sevilen bir şeye zarar gelecek diye kaygılanmak.

“Suda balık yan gider / Açma yaram kan gider / Buna tabip neylesin /Ecel gelmiş *can gider*.” - (Çayda Çınar Ağacı/ Artvin)

***canı kayna-** : İçinde şüphe ve endişe uyanmak.

“Parmağındaki yüzükler / Nedense oynamıyor / Yar senden gayrısına / Hiç *canım gaynamıyor*.” - (Ekin Ektim Çöllere/ Tokat)

“Ak koyun kuzusuna / *Can kaynar* bazısına / Ne dedim de ağlıyon / Annımın yazısına.” - (Gara Goyun Yayılır / Kastamonu)

canına kıy- : Kendini öldürmek.

“Vardım takmaz hanına / Fiske vurdum camına / Bir güzelin yoluna / *Kıydım* tatlı *canıma*.” -

(Vardım Takmaz Hanına/ Uşak)

“Dallar solar mı / Hele güzel / *Bana kıyar* mı.” - (İp Attım Ucu Kaldı/ Bartın)

canına yet- : Katlanamayacak duruma gelmek, bezmek, bıkmak.

“Ne durursun oralarda gelsene yanıma / Melül melül bakmaların *yetdi* de *canıma*.” - (Ne Durursun Oralarda Gelsene Yanıma/ Ordu)

canından bez- : Ölümü göze alacak kadar sıkıntı içinde olmak.

“Fincanı rafa dizerim / Yârimden ayrı gezerim / İnan ki *candan bezerim*.” - (Fincanı Taştan Oyarlar/ Trabzon)

“Okudum yazar oldum / Etrafı gezer oldum / O yavrunun derdinden / *Canımdan bezer* oldum.” - (Okudun Mu Güzelim / Artvin)

“Çayırım çayırım / Kuş oldum uçayırım / Öyle *canımdan bezdim* / Gızlardan kaçayırım.” - (Çayırım Çayırım Kuş Oldum Uçayırım/ Trabzon)

canından bık- : Ölümü göze alacak kadar sıkıntı içinde olmak.

“Çek hançeri vur beni / Ben de bıktım bu candan / Ben de *bıktım* bu *candan*.” - (Çıbık Lülesin Bulmuş/ Kastamonu)

“Gapudan girdim şamdan / Perdeyi galdır camdan / Al hançeri vur sineme / Ben de *bıktım* bu *candan*.” - (Gapudan Girdim Camdan/ Kastamonu)

“Çek hançeri vur beni / Ben de *bıktım* bu *candan* / Ben de bıktım bu candan.” - (Çıbık Lülesin Bulmuş/ Kastamonu)

***cennete düş-** : Güzel, rahat yaşanılır, bakımlı bir yer durumuna gelmek.

“Bahçenin kapısını açtım / Sanırsın *cennete düştüm* / Sevdim coştum helallaştım / Buse aldım yanağından.” - (Bugün Ben Bir Güzel Gördüm / Tokat)

***cepten cebe düş-** : Cepten cebe dolaşmak.

“Ben bir avuç kişnişem / *Cepten cebe düşmüşem* / İster al ister alma / Alına yazılmışem.” - (Ben Bir Avuç Kişnişem / Artvin)

***cevher saç-** : Kalbinden, gönlünden güzel kelimeler dökmek.

“Osmani’yim pirden dolu içerim / Dört kitabın manasını içerim / Ağzımdan dilimden *cevher saçırım* / Ben de bildim bu kamiller yeridir.” - (Selam Verdik Kadem Bastık Bu Yere/ Amasya)

cezasını bul- : Hak ettiği kötü sona uğramak.

“Çıbık lülesin bulmuş / Ağam kölesin bulmuş / Ağam kölesin bulmuş / Ağam iki evlenmiş / Şimdi *cezasın bulmuş* / Şimdi cezasın bulmuş.” - (Çıbık Lülesin Bulmuş/ Kastamonu)

“Çıbık lülesin bulmuş / Ağam kölesin bulmuş / Ağam kölesin bulmuş / Ağam iki evlenmiş / Şimdi *cezasın bulmuş* / Şimdi cezasın bulmuş.” - (Çıbık Lülesin Bulmuş/ Kastamonu)

ciğer yak- : Bir kimseye büyük bir acı çektirmek.

“*Yaktı ciğerimi* karlı buz gibi / Gözü yaşlı gelinler ağlar kız gibi.” - (Asker Gatar Gatar Olmuş Gidiyor/ Kastamonu)

***ciğeri delik delik ol-** : Bir kimseye büyük bir acı çektirmek.

“Nazlı yarm kem haberi gelüptür / *Ciğerlerim delik deliktir* / Dediler ki sefil emrah ölüptür / Kimi kazma kürek bel aldı gitti.” - (Ötüyor Bülbüller Gelmedi Bağdan/ Trabzon)

ciğeri yan- : Bir kimseye büyük bir acı çektirmek.

“Vay dudu dillim aman / Bir daneciğim amman amman / Yandı yüreğim amman amman *yandı ciğerim*.” - (Hozurdayur Aşağı İmaret Arısı/ Kastamonu)

***cilve et-** : Naz yapmak.

“Duman dağa iz eder / Derelere az eder / Devdali sevdasına / *Cilve eder* naz eder.” - (Duman Aldı Dağlara/ Trabzon)

***coş gel-** : Çok sevinmek, mutlu olmak.

“Zengiye zengiye vurup eşince / Lokmalar hal olur çiğler pişince /Kadehler pas tutar sazlar çoşunca / Gerçek aşıklara *coş gelir* böyle.” - (İzzetli Hürmetli Bilirim Seni/ Tokat)

***cümle alem dilinde** : Herkesin hakkında bir şey söylemesi, iftira atmak.

“Düz mahalle içinde / Düştü *alem diline* / Baba darılma bana da / Gönül verdim birine.” - (Düz Mahalle İçinde/ Ordu)

***çağı geç-** : Dönemi veya modası geçmek.

“Ey hızıra hızıra / Dalda kiraz kızara / Ana benim *çağım geçti* / Durma bana kız ara.” - (Gadunuma Şinanay/ Bartın)

***çare ara-** : Çözüm yolu aramak.

“Aşka düşen hemen gülemez / *Arar* derdine *çare* bulamaz.” - (Sevdakarın Ateşinden / Tokat)

***çare bul-** : Kimseden yardım görmeden kendi işini kendi yapmak.

“Aşka düşen hemen gülemez / *Arar* derdine *çare bulamaz.*” - (Sevdakarın Ateşinden / Tokat)

***çaresine düş-** : Dermanını aramak.

“Bak şu kaşın karesine / Elif de çekmiş aresine / *Düştü* gönül *çaresine.*” - (Eğmeleri Eğmeleri/ Samsun)

***çark gibi dön-** : Verdiği sözünden dönmek.

“Dağ başı fener / Mum yanar söner / Gavurun kızı / *Çark gibi döner.*” - (Dağ Başı Fener/ Giresun)

***çile çek-** : Büyük sıkıntı ve üzüntü içinde yaşamak.

“Yörü çoban yörü var git dağ başında neler var / Yüzüm güler oynar emme içerimde neler var / Ben bu derdi çekmem emme *çekilecek çilem* var.” - (Yörü Çoban Yörü Var Git/ Kastamonu)

“*Çilem* ise *çekerim* anam bana ağlama / Çıkarıp allarını karaları bağlama.” - (Yörü Çoban Yörü Var Git/ Kastamonu)

“Kaynananın dileği / Hep doludur fileği / Oğlan askere gidince / Gelin *çeker çileyi.*” - (Gökçe Ağacın Kilimi/ Kastamonu)

çilesi dol- : Üzücü ve sıkıntılı bir durumdan kurtulmak.

“Ben de bildim bahtım olmadığını / Dahi *çilelerim dolmadığını.*” - (Sana Öğreteyim Dağdan Aşmayı / Kastamonu)

***çim tut-** : Çimenlik alanlarla kaplı olmak.

“Çay aşağı *çim tutar* / Çaydan al kanlar akar / Kara gözün üstüne / Nice bin canlar düşer.” - (Çay Aşağı Kurt İzi/ Tokat)

***çimen bağla-** : Çimenlerin yeşillenmesi, toprağın üzerini kaplaması.

“Hey yaylalar yaylalar / *Çimen bağladınız* mı / Yar buradan geçerken / Siz de ağladınız mı.” - (Nebişih Dedikleri/ Tokat)

***çöllere düş-** : Kendini çölde bulmak.

“Ya gidin bakın oni / Belki *çöllere düşdi* / Hep kızlar pay pay oldu / Bağa Emine düşdi.” - (Kiremite Su Düştü/ Rize)

dağı taşı yak- : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Kara kuzum sana çanlar takayım / Takayım da ben zevkime bakayım / Senin için *dağı taşı yakayım.*” - (Kara Kuzum Sana Çanlar Takayım / Kastamonu)

daldan dala kon- : Sık sık iş, konu veya düşünce değiştirmek.

“Niçin güzel beni zar indirsin / Verdiğin ikrardan dönen değilim / Mele nenni nenni dönen değilim / Senden gayrıya meyil vermedim / Uçup *daldan dala gonan* değilim / Hele palazım senden dönen değilim.” - (Niçin Güzel Zar Beni İncidirsin/ Samsun)

***darlık düş-** : Herhangi bir engel yüzünden elindeki imkândan yararlanamamak.

“Derede ala balık / *Düştü* canıma *darlık.*” - (Dağlara Yağmayı Kar/ Rize)

defterden sil- : Adını anmaz olmak, dost saymaz olmak.

“Katipler oturmuş yazıya bakmaz / Herkes sevdiğini dilden bırakmaz / Hey Allah'tan korkmaz kuldan utanmaz / Gönül *defterinden sildin* mi beni.” - (Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam/ Çorum)

deli et- : Çılgına çevirmek.

“El ediyor el ediyor / O yar beni *del'ediyor.*” - (Aç Kapıyı Ben Geldim /Karabük)

“El ediyor el ediyor / O yar beni *del’ediyor.*” - (Aç Kapıyı Ben Geldim /Karabük)

“Bebek beni *del eyledi* / Yaktı beni kül eyledi / Her kapıya kul eyledi.” - (Bedavradan Evceğizin / Bolu)

“Pencereden el eder / Kaşların gel gel eder / Senin öyle bakışın / Beni burda *del’eder.*” - (Pencereden El Eder/ Çorum)

“Parmağında yüzükler / Kolunda bilezükler / Kız *deli ettun* beni / Nedir o güzellikler.” - (Parmağında Yüzükler / Rize)

deli ol- : Çok sevmek.

“Derdinden *del’oldum* inan vallahi / Ne yaman mestane bakar gözlerin / Derdi veren dermanını vermez mi / Abu revan olmuş gözlerin.” - (Derdinden Del’oldum İnan Vallahi/ Tokat)

“Var git oğlan var git *deli olmuşsun* / Deli değil sen meylini bulmuşsun / El sözüne uymuş buraya gelmişsin / Canım çıksa suyu vermem taşınan.” - (Ben De Çıktım Fodullunun Üstüne /Amasya)

***demir döv-** : Demiri işleyip hazır hale getirme işlemi.

“Demirciler *demiri* nasıl *döğerler* / Şöyle döğerler böyle döğerler.” - (Demirciler Demiri Nasıl Döğerler/ Kastamonu)

dengine düş- : Uygun olanıyla.

“Engine gel Emine’*m engine* / Gadersizsin Emine’*m düşmemişsin dengine.*” - (Emine’*m Pazar Mısın/ Ordu*)

dengini bul- : Kendisine yakışan, kendisi gibi denk, eşit birini bulmak.

“Olmalı yar güzel olmalı / Bir güzel *dengini bulmalı.*” - (Meşeli Dağlar Meşeli/ Bolu)

dert yan- : Derdini sızlanarak anlatmak.

“Kurulu yay idim ben de açıldım / Dolu badeydim indim eksildim / Ekmekten aşdan sudan kesildim / Yar senin *derdine* ben *yana* yana.” - (Bülbül Ne Ötersin Virandır Bağın/ Tokat)

“Ateşe kararmış küllere döndüm / Yar senin *derdine* ben *yana* yana.” - (Bülbül Ne Ötersin Virandır Bağın/ Tokat)

“Tükendi fitilim kalmadı yağım / Yar senin *derdine* ben *yana* yana.” - (Bülbül Ne Ötersin Virandır Bağın/ Tokat)

“Ela gözlerini sevdiğim dilber / Ben senin *derdinden yanar* ağlarım.” - (Aşıp Aşıp Garlı Dağlar Gelirsin/ Tokat)

***derde bağla-** : Keder, üzüntü, sıkıntıdan kurtulamamak.

“Dağlar dağladı beni / Gören ağladı beni / Ayırdı zalım felek / *Derde bağladı* beni.” - (Kalk Gidelim Dağlara / Bolu)

***derde dayan-** : Çok zorluk çekmek.

“Fırın üstünde kürek / Yine ah etti yürek / Her *dertlere dayandın* / Buna da dayan yürek.” - (Fırın Üstünde Kürek/ Tokat)

***derde dert kat-** : Çok büyük üzüntü ve sıkıntı içinde bulunmak.

“Ötme bülbül ötme bülbül / *Derdi derde katma* bülbül / Benim derdim bana yeter / Bir dert de sen etme bülbül.” - (Ne Ağlarsın Dertli Dertli/ Samsun)

derde düş- : Hastalanmak.

“Ben ağlarım el güler / Oy başıma gelenler / Benim *derdime düşsün* / Şimdi bana gülenler.” - (Ben Ağlarım El Güler/ Trabzon)

“*Derdine düşeli* oldum divane / Ölürsem yâre çevirin yönümü beni.” - (Bir Mektup Yazayım Gül Yüzlü Yare/ Samsun)

“Güzel senin yüzünden / *Düştüm* bin türlü *derde*.” - (Elmalar Allanıyor/ Gümüşhane)

“Bağlamam perde perde / *Düşürdün* beni *derde* / Ayak üstü duramam / Seni gördüğüm yerde.” - (Bağlamam Perde Perde / Giresun)

“Pencerede perde ben / Yeni *düştiim derde* ben / Yardan evvel ölürsem / Nasıl yatam yerde ben.” - (Pencerede Perde Ben/ Amasya)

“Yar köyde ben burda peri perişan / Var mı bizim gibi bu *derde düşen* / Nasib eyle mevlam yâre kavuşam / Uzat ellerini bayramlaşalım.” - (Şu Mübarek Günde Küsmek Olur Mu/ Çorum)

***derde kal-** : Sorunla karşılaşmak.

“Düşünün halını *derde kalanın* / Derdim üstüne dert ekleyenim var / Aldırma diyorlar ben nasıl aldırmam / Memleketten haber bekleyenim var.” - (Düşünün Halını Derde Düşenin/ Tokat)

derde koy- : Sıkıntılı bir duruma girmek veya getirilmek.

“Al perde yeşil perde / Sen *koydun* beni *derde*.” - (Al Perde Yeşil Perde / Giresun)

***derde uğra-** : Efkatlanmak, kederlenmek.

“Kız zülüflerin perde perde / Sen *uğrattın* da beni *derde* / Al tavanlı yüksek evde.” - (Kız Zülüflerin Perde Perde/ Gümüşhane)

“Giderken bize uğra / Kebabı köze doğra / Benden başka seversen / Bilinmez *derde uğra*.” - (Giderken Bize Uğra/ Giresun)

***derdi art-** : Birçok sorunu bulunmak, derdine dert eklemek.

“Ben dostu gördükçe *artıyor derdim* / Aksın gözümde yaş deli gönül.” - (Abdal Olsam Şallar Giysem Ağnime / Tokat)

derdi tüken- : Artık katlanamaz, dayanamaz duruma gelmek, sabrı kalmamak.

“Gökteki yıldızları / Saysam ardi gelir mi / Kız sana vurulanun / *Dertleri tükenur* mi.” - (Soğuk Soğuk Akayı/ Trabzon)

“Belindeki peştamalı / Arkasında sepeti oy / Ne zaman *tükenecek* / Ha bu kızların *derdi*.” - (Bizim Köyün Kızları Bakarlar Aynalara / Trabzon)

derdine dert ekle- : Başka bir şeyle ilgilenmeyecek kadar sıkıntılı durumda bulunmak.

“Dalda fındık tekeme / *Derdime dert ekleme* / Ben buradan giderim / Yar sen beni bekleme.” - (Dalda Fındık Kalmasın/ Ordu)

***derdine ilaç ol-** : İyileşmeyi veya çözümü kolaylaştırmak.

“İp attım ulaş diye / Kapıyı dolaş diye / Ben seni niye sevdim / *Derdime ilaç* diye.” - (İp Attım Ulaş Diye/ Sinop)

derdine yan- : Kendi durumuna üzölmek.

“Ekine firaz derler / Güzele beyaz derler / Her kime *derdim yansam* / Bu dert sana az derler.” - (Ekin Ektim Çöllere/ Samsun)

“Evlerinin önü üç ağaç çınar / Dillerim tutuşur yüreğim yanar / Eşinden ayrılan böyle mi yanar / Anam anam hangi *derdime yanam*.” - (Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam/ Çorum)

***derman ara- :** Sıkıntısına çözüm aramak.

“Deve yüksek atamadım urganı / Üşüdükçe çek başına yorganı / Yedi yıldır derde *derman aradım* / Acep sende m’ola derdim dermanı.” - (İğdenin Dalları Yeredir Yerde/ Çorum)

“Kara kaşlar kara gözler sende var /Yorulmadık deli gönül bende var / Yedi yıldır derde *derman aradım* / Demedin ki derman bende var.” - (Kara Kaşlar Kara Gözler Sende Var/ Çorum)

***derman bul-:** Sıkıntısına çözüm bulmak.

“Dert ehli olanlar dermana gelir / Elbette arayan *dermanı bulur.*” - (El Vurup Yaremi İncitme Tabip / Tokat)

derman ol- : Soruna çözüm bulmak, sıkıntıyı geçirmeye çare göstermek.

“Oy dere daşlı dere / *Derman ol* yaralarımıza / Mevlam sabırlar versin / Sevdiğim ikimize.” - (Akayı Daşlı Dere / Rize)

“Amman amman amman amman / *Derdine derman* amman.” - (Yıldız Dağı Yıldız Dağı/ Tokat)

***dermana gel- :** Sıkıntısına çözüm bulmak.

“Dert ehli olanlar *dermana gelir* / Elbette arayan dermanı bulur.” - (El Vurup Yaremi İncitme Tabip / Tokat)

***dermanı kal- :** Çözümü başkasında aramak.

“Sevdaliyim sevdali / Kurudum oldum çalı / *Derman kalmadı* bende / Kız sana vurulalı.” - (Kapısının Önünde Yeşiller Pazıları/ Trabzon)

“Bu sevdaluk yüzünden / Hiç *kalmadı dermanım.*” - (Duman Aldı Dağlara/ Trabzon)

“Tozanlı düzde kaldı / Gözlerim izde kaldı / Oğlanı bir dert aldı / *Dermanı* kızda *kaldı.*” - (Bulguru Kaynatırlar/ Amasya)

dermanı kesil- : Dizlerinde derman, güç kalmamak.

“Yeni çıkayı yeni / Derelerin ormanı / Sevdaluktan *kesildi* / Dizlerimin *dermanı.*” - (Yeni Çıkayı Yeni/ Rize)

“Yeni çıkayı yeni / Derelerin ormanı / Sevdalıktan *kesildi* / Dizlerimin *dermanı.*” - (Terazi Tartayırım/ Trabzon)

***dert al-** : Çok kötü bir duruma sokmak.

“Tozanlı düzde kaldı / Gözlerim izde kaldı / Oğlamı bir *dert aldı* / Dermanı kızda kaldı.” - (Bulguru Kaynatırlar/ Amasya)

dert çek- : Üzüntüsüne katlanmak.

“Haydi de telleniver / Gönüldür yeriniyor / *Çekilecek dert* değil / Mevlam sabır veriyor.” - (Pencerede Perde Ben/ Amasya)

“*Çekilecek dert* değil / Ne çare başa geldi.” - (Dar Sokaktan Geçemem/ Bolu)

Seversen güzeli sev / *Çekme* çirkin *derdini*.” - (Al Eline Galemi/ Samsun)

“Karşıda gördüm seni / Gül iken derdim seni / *Derdin* belan ben *çektim* / Ellere verdim seni.” - (Çeper Çektim Yol Açtım / Artvin)

Al elmanın dördünü / Sev güzelin merdini / Seveceksen güzel sev / *Çekme* çirkin *derdini*.” - (Sarı Buğday Başyım/ Tokat)

“Al elmanın dördünü / Sev yğidin merdini / Seversen bir güzel sev / *Çekme* çirkin *derdini*.” - (Elmalar Allanıyor/ Gümüştane)

“Arpa çayın kanarı / Açtı söndü feneri / Ben bu *derdi çekemem* / Bölüşek yarı yarı.” - (Çayda Çınar Ağacı/ Artvin)

“Yörü çoban yörü var git dağ başında neler var / Yüzüm güler oynar emme içerimde neler var / Ben bu *derdi çekmem* emme çekilecek çilem var.” - (Yörü Çoban Yörü Var Git/ Kastamonu)

“Evleri görünüyor / Gönüldür yeriniyor / *Çekilecek dert* değil / Mevlam sabır veriyor.” - (Evleri Görünüyor /Tokat)

dert et- : Bir sorunu veya durumu üzüntü konusu yapmak.

“Ötme bülbül ötme bülbül / Derdi derde katma bülbül / Benim derdim bana yeter / Bir *dert* de sen *etme* bülbül.” - (Ne Ağlarsın Dertli Dertli/ Samsun)

dert ol- : Bir kimse veya olay sıkıntı vermek

“Çuha yelek ekl'olur / Çirkin seven *derl'olur*.” - (Aç Kapıyı Ben Geldim /Karabük)

***dert üstüne dert ekle-** : Sorunla karşılaşmak.

“Güzel leyla gibi dağları bekler / Efkari'ye *dert üstüne dert ekler* / Yaz mevsimi geçer göçünü yükler / Bu dağlar meralı iner yayladan.” - (Yayla Güzeline Gördüm Bezeli/ Artvin)

“Düşünün halını derde kalanın / *Derdim üstüne dert ekleyenim* var / Aldırma diyorlar ben nasıl aldırmam / Memleketten haber bekleyenim var.” - (Düşünün Halını Derde Düşenin/ Tokat)

***dert ver-** : Bir şeyi yapamamaktan dolayı üzülme.

“Akıl ermez şu feleğin işine / Doyulur mu cünbüşüne coşuna / Ahırında ağı kattı aşım / Eyub’a *dert verip* yara düşürdün.” - (Felek Şad Olacak Günün Görmedim/ Amasya)

***dertli baş al-** : Çok derdi olmak.

“*Aldum dertli başumu / Saruldum kemeçeme* / O biraz ışık verdi de / Gündüzüme geceme.” - (Ben Ağlarım El Güler/ Trabzon)

***dertten öl-** : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Oy kayalardan kayarım / Haydi yoktur benim ayarım / Oy ben bu *dertten ölür* isem / Haydi kaderime sayarım.” - (Oy Bir Sigara Ver Bana / Ordu)

deryaya dal- : Dış dünyadan uzaklaşarak gerçekleşmesi istenilen şeyleri veya hatıraları düşünmek.

“Seherde *deryaya dalsam* / Elini elime alsam / Nur cemalin ben de görsem / Allah de kalbim Allah de.” - (Seherde Deryaya Dalsam/ Bolu)

***destur al-** : İzin istemek, izin almak.

“Annesinden *destur aldı* Karani / Kabe yollarını vardı boyladı / itti Muhammed’i evde bulamadı.” - (Annesinden Destur Aldı Karani/ Bolu)

***devran sür-** : Gönünce yaşamak.

“Kaşların kemandır gözlerin elmas / Gider bu güzellik sana da kalmaz / Fırsat elde iken *sür devranını*.” - (Yörü Güzel Yörü Yolundan Kalma/ Tokat)

dil dök- : Kandırmak, inandırmak veya yararlanmak için tatlı sözler söylemek.

“Havuzun başına varmasın eller / Bugün eftarlıyım açmasın güller / Diz dize otutup *döktüğüm diller*.” - (Havuzun Başına Varmasın Eller/ Bolu)

***dilden bırakma-** : Sürekli tekrar etmek.

“Katipler oturmuş yazıya bakmaz / Herkes sevdiğini *dilden bırakmaz* / Hey Allah’tan korkmaz kuldan utanmaz / Gönül defterinden sildin mi beni.” - (Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam/ Çorum)

***dilden dile söyle-** : Hakkında dedikodu yapılmak.

“Evlerine vara gele eylendim / İftiradır *dilden dile söylendim* / Varam gidem annesine yalvaram / Varam gidem kapısına kul olam.” - (Evlerine Varamadım Arımdan/Kastamonu)

dile ver- : Gizli tutulması gereken bir şeyi açığa vurmak, duyurmak, yaymak.

“Kabadere yukarı / Ata vurdum yuları / *Dil versin* de söylesin / Molla Halil suları.” - (Gülhanım Dedikleri/ Trabzon)

“Dillala dillala / Paralar verdim telala / Tellal gözün kör olsun / Beni *verdin dillere*.” - (Kırda Erik Ağacı/ Sinop)

dili dolaş- : Korku, heyecan, hastalık, utangaçlık, sarhoşluk gibi sebeplerle şaşırarak söyleyeceğini karıştırmak.

“Kekliğin kanadı yeşil / At golun boynumdan aşır / Sarhoşum *dilim dolaşır*.” - (Kekliğin Kanadı Sarı/ Artvin)

dili dur- : Susmak, dedikodu etmemek.

“Haydi de yavrum şimd’olmaz / Şirin *dillerin durmaz* / Şirin dillerin dursa / Saran kolların durmaz.” - (Karanfilin Filfili/ Tokat)

“Haydi de yavrum şimd’olmaz / Şirin dillerin durmaz / Şirin *dillerin dursa* / Saran kolların durmaz.” - (Karanfilin Filfili/ Tokat)

dili tutuş : Üzüntü ve eziyet çekmek, zarara uğramak.

“Evlerinin önu üç ağaç çınar / *Dillerim tutuşur* yüreğim yanar / Eşinden ayrılan böyle mi yanar / Anam anam hangi derdime yanam.” - (Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam/ Çorum)

dilinden düşürme- : Sürekli olarak aynı kişiden veya şeyden söz etmek, sık sık anmak.

“Elinde asası hurma dalından / Tevhidi *düşürmez* asla *dilinden*.” - (Annesinden Destur Aldı Karanı/ Bolu)

dilinden kurtul- : Sürekli olarak bir kimsenin sitem, eleştiri ve sataşmalarına uğramak.

“Giderim elinizden / *Kurtulam dilinizden* / Yeşil baş ördek olsam / Su içmem gölünüzden.” - (Hey Onbeşli Onbeşli/ Tokat)

“Gidiyom elinizden / *Kurtuldum dilinizden* / Yeşil baş ördek olsam / Su içmem gölünüzden.” - (Yeşil İpek Bükene/ Karabük)

“Giderim elinizden / *Kurtulam dilinizden* / Yeşil baş ördek olsam / Su içmem gönlünüzden.” - (Sarı Kavun Dilimi/ Bayburt)

dilini tut- : Sonunu düşünmeden gelişigüzel konuşmaktan sakınmak.

“Gökçe ağacın kilimi / *Tut* kaynana *dilini* / Oğlun akşam gelince / Kırar kambur belini.” - (Gökçe Ağacın Kilimi/ Kastamonu)

dillere destan ol- : Herkes tarafından konuşulur olmak.

“Güzel vasfeyleyeyim hallerin senin / Aleme *destandır dillerin* senin / Kemer yakışır bellerin senin / İncidendir dişlerin aman aman senin.” - (Güzel Vasfeyleyim Hallerin Senin/ Bayburt)

dillere düş- : Hakkında dedikodu yapılmak.

“Ekin ekim çöllere / Biçtirmedim ellere / On üçünde yar sevdim / Ondan *düşüm dillere.*” - (Ekin Ekim Çöllere/ Samsun)

“Ekin ekim çöllere/ Biçtirmedim ellere / On beşinde yar sevdim / Ondan *düşüm dillere.*” - (Ekin Ekim Çöllere/ Tokat)

***dillerini ye-** : Çok heyecandan ve sevinçten ne yapacağını bilememek, içi içine sığmamak.

“Sarmaşık bülbülleri / Yavrum *yyeyim* o *dilleri* / Açtı yeşil yapraklar / Aman tam muhabbet günleri.” - (Sarmaşık Bülbülleri/ Samsun)

***din imanı yok :** Acımasız olmak.

“Soğuk su başında kuzu kebabi / Kuzu kebabi Kuzu kebabi Kuzu kebabi / Ener düz ovaya çeker şarabi / O domuz uşağın *yoktur dini imanı.*” - (Sen Bu Yaylaları Yaylıyamasun/ Trabzon)

“Çifte çıkar martinimin dumanı / *Yoktur* da zalimlerin *dini imanı* / Şimdi gelir mahpusların fermanı.” - (Çifte Çıkar Martinimin Dumanı/ Kastamonu)

divane ol- : Aşırı derecede sevmek

“Tokat içi minare / Keklik kondu pınara / Yar elinden konuşma / Ben *olurum divane.*” - (Karşıdan Aşık Gider/ Tokat)

“Derdine düşeli *oldum divane* / Ölürsen yâre çevirin yönümü beni / (Bir Mektup Yazayım Gül Yüzlü Yare/ Samsun)

diyara düş- : Aile ocağından uzak bir yere gitmek.

“Bir zülf-ü siyahım elimden aldın / Günahım neydi hey zalım n’oldun / Ahırında beni gurbete saldın / Akıl ermez bir *diyara düşürdün.*” - (Felek Şad Olacak Günün Görmedim/ Amasya)

***dost eline uğra-** : Dost, arkadaş insanlarla muhabbet etmek.

“Mayıl oldum hub cemale bakmaya / Şu dertli sinemi doğrar giderim / Hasiret eyleyip mihnet çekmeden / Varip *dost eline uğrar* giderim.” - (Mail Oldum Hub Cemale Bakmaya/ Amasya)

dosta düşmana karşı : Dostlara üzüntü vermemek, düşmanları da sevindirmemek için, ele güne karşı anlamında kullanılan bir söz.

“Yayla yaylaya karşı / Yayla olmuş bir çarşı / Vurma beni çal oğlan / **Dosta düşmana karşı** - (Hatipoğlu Nam Verür/ Ordu)

***dört yanı sar-** : çevresinde toplanmak, ortaya almak, kuşatmak.

“Garardı Garadeniz / **Sardı dört yanımızu** / Bu gaybana sevdaluk / Alacak canımızu.” - (Garardı Garadeniz/ Rize)

duman al- : Sis kaplamak, sis bürümek.

“**Duman aldı** dağlara / Ben kaldım yaylalara.” - (Duman Aldı Dağlara/ Trabzon)

“Uy aman aman aman / **Aldı** dağları **duman.**” - (Peştemali Yamalı/ Giresun)

“Çarığımın bağları / **Duman aldı** dağları / Kalk gidelim sevdiğim / Kaba kuşluk çağları.” - (Caminin Ezanı Yok/ Tokat)

“Dabancamın bağları / **Duman aldı** dağları / Ben yârime gavuştum / Gaba guşluk çağları.” - (Gidiyom Ağlasana/ Tokat)

“Dağı **aldı** bir **duman** / Oh hava güzel yaman / Doğru yürü a gelin / Bayıldım aman aman / Bayıldım aman aman.” - (Gemiciler Kalkalım/ Trabzon)

“Hey aman gelin aman / **Aldı** dağları **duman** / Doğru yürü ah gelin / Bayıldım aman aman.” - (Gemiler Giresun'e / Trabzon)

“**Aldı** dağları **duman** / Kızlar olmuş kocaman / Besbelli ahır zaman.” - (Sarısın Seçemiyom/ Giresun)

düğüm vur- : Düğümlemek.

“Atımın kuyruğu düğüm / Sineme **vurdular düğüm** / Ayrılık günleri bugün.” - (Biner Atın Eyisine / Tokat)

dünyayı zindan et- : Bir kimseyi çok sıkıntılı bir duruma sokmak

“Aman Allah al başımdan sevdayı / Şu genç yaşta **zindan ettin dünyayı.**” - (Gır Çeşmeden Sular İçtim Ganmadım/ Kastamonu)

***düş gel-** : Hayal olmak, hayal gibi görünmek.

“İzzetli hürmetli bilirim seni / Erin ere yolu **düş gelir** böyle / Kişi sevdiğini tenhada bulsa / Dostun dosta huyu hoş gelir böyle.” - (İzzetli Hürmetli Bilirim Seni/ Tokat)

düşkün ol- : Çok önem, değer vermek.

“Seyret edirafın ziyaretini / Hem şair Zihni’nin imaretini / Bekleriz Bayburt’un vilayetini / Her zevk *düşkündür gençlerin* Bayburt.” - (Söyleyim Bayburt’un Vasfı Halini/ Bayburt)

düşman ol- : Kin beslemeye başlamak.

“Giyme dedim giydin sen bu alleri / Başıma getirdin türlü halleri / *Düşman ettin* bana bütün elleri.” - (Düriye’min Güğümleri Kalaylı/ Karabük)

***düşman sözüne uy-** : Başkalarının yönlendirmesiyle hareket etmek.

“Göğercinin beyazı / Hanım etme bu nazı / *Uyma düşman sözüne* / Gel bize bazı bazı.” - (Göğercin Vurdum Kalkmaz/ Artvin)

eceli gel- : Ölümü veya yok olması kaçınılmaz duruma gelmek.

“Suda balık yan gider / Açma yaram kan gider / Buna tabip neylesin / *Ecel gelmiş* can gider.” - (Çayda Çınar Ağacı/ Artvin)

***edasına yan-** : Bir şeye karşı büyük bir özlem duymak.

“Çıktım yayla obasına / Düştüm ahu sevdasına / *Yandım* yârin *edasına*.” - (Çıktım Yaylaları Gezdim/ Amasya)

efkara düşür- : Tasalanmak, kaygılanmak.

“Felek şad olacak günün görmedim / Garip gönlüm bir *efkara düşürdün* / El uzadıp gonca gülün dermedim / Bülbül gibi intizara düşürdün (Felek Şad Olacak Günün Görmedim/ Amasya)

***ekmekten kesil-** : Yememek, içmemek.

“Kurulu yay idim ben de açıldım / Dolu badeydim indim eksildim / *Ekmekten* aşdan sudan *kesildim* / Yar senin derdine ben yana yana.” - (Bülbül Ne Ötersin Virandır Bağın/ Tokat)

el et- : Uzaktan el sallamak. Bir kimseyi el işaretiyle çağırmak.

“El ediyor *el ediyor* / O yar beni del’ediyor.” - (Aç Kapıyı Ben Geldim /Karabük)

“*El ediyor* el ediyor / O yar beni del’ediyor.” - (Aç Kapıyı Ben Geldim /Karabük)

“El ediyor *el ediyor* / O yar beni del’ediyor.” - (Aç Kapıyı Ben Geldim /Karabük)

“*El ediyor* el ediyor / O yar beni del’ediyor.” - (Aç Kapıyı Ben Geldim /Karabük)

“Boztepe’nin başında / Esiyor serin yerler / Karşıdan *el ediyor* / İnce belli güzeller.” - (Boztepe’nin Başında/ Ordu)

“Pencereden *el eder* / Kaşların gel gel eder / Senin öyle bakışın / Beni burda del’eder.” - (Pencereden El Eder/ Çorum)

el ver- : Yardım etmek.

“*El veriyor* el veriyor / Orta direk bel veriyor / Döndüm baktım sağ yanıma / Mehmedim can veriyor.” - (Hem Okudum Hemi De Yazdım/ Çorum)

“El veriyor *el veriyor* / Orta direk bel veriyor / Döndüm baktım sağ yanıma / Mehmedim can veriyor.” - (Hem Okudum Hemi De Yazdım/ Çorum)

elden al- :Herhangi bir şeyi biriyle yüz yüze görüşerek almak.

“Gıble tarafında *elden aldırık* / Nettin Kızılrnak allı gelini.” - (Allah Allah Dedik Ata Bindirdik/ Amasya)

eli kalem tut- : Yazı yazmayı bilmek.

“Böyük liman içına / Pazar kurulur Pazar / *Eli kalem tutanlar* / Yerine mektup yazar.” - (Yol Gider Mi Gider Mi/ Trabzon)

***eli koynunda kal-** : Yalnız başına kalmak.

“Çarşamba’yı sel aldı / Bir yar sevdim el aldı / Keşke sevmez olaydım / *Elim koynumda kaldı.*” - (Çarşamba’yı Sel Aldı/ Samsun)

***elif çek-** : Kalemle boyamak.

“Bak şu kaşın karesine / *Elif* de *çekmiş* aresine / Düştü gönül çaresine.” - (Eğmeleri Eğmeleri/ Samsun)

elinden al- : Bir şeyden mahrum etmek.

“Gadifenin oyası / Yar sevmedim doyası / Yâri *elinden aldı* / Hey Allah’tan bulası.” - (Garşıda Gördüm Seni/ Samsun)

“Ben gemilen gidemem / Yol yok mudur karadan / Seni benim *elinden* / Ancak *alır* yaradan.” - (Bel Bağımın Tokası/ Trabzon)

***elinden çek-** : Çok zahmet çekmek, üzölmek.

“Nedir bu *çektiklerim* / Şu feleğin *elinden.*” - (Ah Dağlar Serin Dağlar / Trabzon)

elinden gel- : Yapabilmek.

“Beni mesteyledi aşkın şarabı / Dost *elinden gelen* dolu da böyl’olur.” -
(Eşimden Ayrıldım Yamandır Halim/ Amasya)

eline düş- : Birine muhtaç olmak.

“Sinop’ta tabyaya yakın / Seyirdin akın akın / *Düştüm* de serhoş *eline* / Gelin
hayalime bakın.” - (Sinop’ta Tabyaya Yakın/ Sinop)

“Oy şeytan kara şeytan / *Düştüm* senin *eline* / Bir çift çarık yapturdım / Kız
senin sebebine.” - (Ol Gider Mi Gider Mi/ Trabzon)

eline geç- : Yakalamak..

“Öşürcü Yakup *elime geçmedi* / Teke bıçak tırpan gibi biçmedi.” - (Çatal Cama
Kurşun Attım Da Geçmedi/ Bolu)

***eller al-** : Sevdiğinden bir başkasıyla evlenmek.

“Çarşamba’ya tütün ektim seller mi aldı / Küçücükten bir yar sevdim *eller* mi
aldı.” - (Ata Binmiş Gidiyor/ Samsun)

“Okudun mu güzelim / Kitabnda heceyi / *Eller aldı* yârini / Ben aldım
kemençeyi.” - (Okudun Mu Güzelim / Artvin)

“Kayalar aşamazsun / Alduğun yaşamasun / Ben sevdim *eller aldı* / Mevlam
bağışlamasun.” - (Kayalar Aşamazsun/ Trabzon)

“Ben nasıl çıkacağım / Kayanın bayırını / Ben sevdim *eller aldı* / Görmesun
hayrını.” - (Kayalar Aşamazsun/ Trabzon)

“Oy ninnoşum ninnoşum / Ben sana vurulmuşum / *Eller almış* yârini / Ben
yarsızım bir hoşum.” - (Sular Durulur Derler/ Samsun)

***eller sözüne uy-** : Başkalarının yönlendirmesiyle hareket etmek.

“Sadiye’ m Sadiye’ m otur yanıma / Sürmeler mi çekeyim ela gözüne / Uyma
dedim *uydun eller sözüne.*” - (Sadiye’ m Otur Yanıma/ Kastamonu)

***ellere kal-** : Sevdiğinden bir başkasına ait olmak.

“İNme de durnam inme susuz çöllere / Aman sen gidersen *galırım* ben *ellere.*” -
(Eğrem Büyrem Şu Sarayın Yolları/ Karabük)

***ellere ver-** : Kızı yabancı biriyle evlendirmek.

“Garşıda gördüm seni / Gül iken derdim seni / Bakmıya gıymaz iken / *Ellere*
verdim seni.” - (Garşıda Gördüm Seni/ Samsun)

“*Vermem* seni yad *ellere* ellere / Sarı kızlar tek tek vurur zillere.” - (Kara Kaşlar Kara Gözler Sende Var/ Çorum)

“Çorum ile Sungurlu’nun arası / Yaktı beni kaşların karası / Sende sevda bende gönül yarası / *Vermem* seni yad ellere *ellere*.” - (Kara Kaşlar Kara Gözler Sende Var/ Çorum)

“Ağısar dereleri / Aksa yukarı aksa / *Vermem* seni *ellere* / Tonya üstüme kalksa.” - (Ağısar Dereleri / Rize)

“Karşıda gördüm seni / Gül iken derdim seni / Derdin belan ben çektim / *Ellere verdim* seni.” - (Çeper Çektim Yol Açtım / Artvin)

“Karşıda gördüm seni / Gül iken derdim seni / Gadan belan ben oldum / *Ellere verdim* seni.” - (Suya Giden Sürmeli Gız Kimindir/ Artvin)

“Dumanım derelerde / *Vermem* seni *ellere* / Olsun kollarım kemer / O incecik bellere.” - (Dumanım Derelere / Rize)

“Çayırdı kokladım seni / Boyundan bildim seni / Gülünü kokladım / *Ellere vermem* seni.” - (Çayırdı Buldum Seni/ Kastamonu)

“Dumanım derelerde / *Vermem* seni *ellere* / Olsun kollarım kemer / O incecik bellere.” - (Dumanım Derelere / Trabzon)

“Ordu’nun dereleri / Aksa yukarı aksa / *Vermem* seni *ellere* / Ordu üstüme kalksa.” - (Ordu’nun Dereleri / Ordu)

***engel koy-** : Bir işin yapılmasını zorlaştırmak.

“*Engeller koymuyor* yar sana varsam / Dünyanın zevkini yar seninle sürsem.” - (Engeller Koymuyor Yar Sana Varsam/ Trabzon)

etekleri tutuş- : Çok telaşlanmak.

“Kestaneci köyünden abalı köyüne kaz uçtu / Halime hanımın *etekleri tutuştu* / Al beni sar beni ay karanlık odalara al beni.” - (Kestaneci Köyünden Abalı Köyüne Kaz Uçtu/ Zonguldak)

“Kiremite su düştü / Emine evden uşdı / Zavallı annesinin / *Etekleri tutuşdı*.” - (Kiremite Su Düştü/ Rize)

(etrafını) sar- : Çevresinde toplanmak, ortaya almak, kuşatmak

“Kale bayırı düzü / *Devriye sardı* bizi / Hep beraber olalım / Vermiyelim şu gızı.” - (Sokak Başı Meyhane/ Giresun)

***evini başına yık-** : Çok sıkılmak, umutlarını yitirmek

“Amanın da kızlar ne zormuş burçak yolması / Burçak tarlasında gelin olması / Eydirme fesini gahar da giderim / *Evini başına yıhar* da giderim.” - (Sabahtan Kalktım Ki Ezen Sesi Var/ Tokat)

***feleği gül-** : Hayatta acı tatlı günler görmüş geçirmiş olmak, sonunda mutlu olmak.

“Yârimin giydiği sırmalı yelek / Çok yalvardım bana *gülmedi felek*.” - (Aksu Derler Adına/ Giresun)

***felek vur-** : Talihten yakınmak, şanstın ümidini kesmek.

“Bugün günlerden cumadır Cuma / Yar hamama gitme kınanı yuma / Ben seni sevmişem kimseye deme / Zalım *felek vurmuş* yaram var benim.” - (Bugün Günlerden Cumadır Cuma / Bayburt)

“Bugün günlerden salıdır salı / Sallan gel sevdiğim sarılak balı / Yoktur bu dünyada yârin emsali
Zalım *felek vurdu* yaram var benim.” - (Bugün Günlerden Cumadır Cuma / Bayburt)

***fener yak-** : Lambanın ışmasını sağlamak.

“Yuvarlağım toparlağım kalk gidiverelim / Cıgarayı *feneri yak* gidiverelim.” - (Şu Çırdaktan Öğlen Geçtim / Kastamonu)

feryat et- : Büyük bir yokluk, zarar ve sıkıntı içinde bulunmak.

“Bülbülü tuttum da güle bağladım / Garip bülbül ilen gönül eyledim / Bülbül *feryat etti* ben de ağladım / Ne çare sevdiği yol ayrı düştü.” - (Bülbülü Tuttum Güle Bağladım / Giresun)

fındık at- : Fındık sermek.

“*Fındık attım* harmana / Hep garıştı samana / Senin ile ikimiz / Galdık ahır zamana.” - (Fındık Attım Harmana/ Giresun)

***fırsat al-** : İmkân bulmak.

“Ördek suya daldı ya / Düşman *fırsat aldı* ya.” - (Al Perde Yeşil Perde / Giresun)

figan et- : Bağırarak ağlamak, inlemek.

“Asker gatar gatar olmuş gidiyor / Bulgar dağlarını seyran ediyor / Analar babalar *figan ediyor*.” - (Asker Gatar Gatar Olmuş Gidiyor/ Kastamonu)

fikrini çel- : Kandırmak, düşüncesini değiştirmek, ikna etmek.

“Eşimden ayrıldım yamandır halim / Adettir aşğın hali böyl’olur / Yar *fikrimi çeldi* çevrildi yolum / Mecnun dedikleri deli böyl’olur.” - (Eşimden Ayrıldım Yamandır Halim/ Amasya)

***fiske vur-** : Yumruk vurmak.

“Çift candarma geliyor / Kaymakam konağından / *Fiske vursam* kan damlar / Gırmızı yanağından.” - (Çift Candarma Geliyor/ Artvin)

***fistan biç-** : Değerine paha biçilemez anlamında kullanılan söz.

“Dar sokaktan geçemem / Yâre *fistan biçemem*.” - (Dar Sokaktan Geçemem/ Bolu)

***gadasını al-** : Derdini, sıkıntısını, kederini gidermek.

“Sarı kızın ayağında yemeni / Yaz geldikçe çiğner çayır çimeni / Gel sarı kız çağırıldıkça ben seni / Dön gel dön gel *gadaların alayım* sarı kız.” - (Sarı Kızın Ayağında Yemeni/ Giresun)

“Sarı kız dediği bir ince kızdır / Babası bezirgan kendisi nazdır / Bin liralık kemer beline azdır / Dön gel dön gel *gadaların alayım* sarı kız.” - (Sarı Kızın Ayağında Yemeni/ Giresun)

“Geçemiyorum senden / Sen ne hıyanet yarsın / Korkayrum büyüklerden / Mendil *gadani alsın*.” - (Terazi Tartayırım/ Trabzon)

“*Gadaların alayım*, kölelerin olayım / Yâri nerde bulayım oy / Gadaların alayım , kölelerin olayım / Yar seni nerde bulayım oy.” - (Kömürlük Dağına Yağıyor Yağmur/ Giresun)

“*Gadaların alayım*, kölelerin olayım / Yâri nerde bulayım oy /Gadaların alayım , kölelerin olayım / Yar seni nerde bulayım oy.” - (Kömürlük Dağına Yağıyor Yağmur/ Giresun)

gam ortağı ol- : Bir kimseyle birlikte tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.

“Dağlar dağımdır benim / *Gam ortağımdır* benim / Kıyma bana nazlı / Gençlik çağımdır benim.” - (Kalk Gidelim Dağlara / Bolu)

gam ye- : Tasa etmek, kaygılanmak, üzülmek.

“Bir fındığın içini / Yar senden ayrı yemem / Bugün gördüm yârimi / Öldüğüme *gam yemem* -(Bir Fındığın İçini/ Giresun)

“Bir fındığın içini / Yar senden ayrı yemem / Bugün gördüm yârimi / Öldüğüme *gam yemem*.” - (Dalda Fındık Kalmasın/ Ordu)

garip düş- : Yadırgamak, tuhaf ve anlaşılmaz olarak nitelemek.

“Ayvanın altından geçtim / Eğildim suyundan içtim / Ben bu yere *garif düştüm*.” - (Ayvanın Altından Geçtim / Artvin)

gazele dön- : Aşırı derecede zayıf olmak.

“Doldur doldur istikânı tazele / Kurban olam kapındaki güzele / Sarardı gül benzini *döndü gazele.*” - (Gel Çıkalım Tepelerden Tepeye/ Gümüşhane)

geçici ol- : Kısa süreli, önemsiz olmak.

“Eğlen sana bir nasihat edeyim / Hatırdan gönülden *geçici olma* / Yiğidin başına bir hal gelince / Halin nadenlere açıcı olma.” - (Eğlen Sana Bir Nasihat Edeyim/ Amasya)

“Dinle sana bir nasihat edeyim / Hatırdan gönülden *geçici olma* / Yiğidin başına bir hal gelirse / Onu yad ellere açıcı olma.” - (Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim/ Çorum)

“Dinle sana bir nasihat edeyim / Hatırdan gönülden *geçici olma* / Yiğidin başına bir hal gelirse / Onu yad ellere açıcı olma.” - (Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim/ Çorum)

geç-i güzar et- : Elindeki tüm imkanları sunmak.

“Sadık der ki kimde ne var kim bilir / *Geç-i güzar ettim* elde neler var.” - (El Vurup Yaremi İncitme Tabip / Tokat)

gelip çat- : Vakti gelmek, kaçınılmaz olmak.

“Oy Trabzan Trabzan / İçin galay için galaylı gazan için galaylı gazan / Efkârlı günlerime efkârlı günlerime / *Geldi çattı* geldi çattı Remezan geldi çattı Remezan.” - (Oy Trabzan Oy Trabzan / Karadeniz)

“Oy Trabzan Trabzan / İçin galay için galaylı gazan için galaylı gazan / Efkârlı günlerime efkârlı günlerime / *Geldi çattı* geldi çattı Remezan geldi çattı Remezan.” - (Oy Trabzan Oy Trabzan / Karadeniz)

“Oy Trabzan Trabzan / İçin galay için galaylı gazan için galaylı gazan / Efkârlı günlerime efkârlı günlerime / *Geldi çattı* geldi çattı Remezan geldi çattı Remezan.” - (Oy Trabzan Oy Trabzan / Karadeniz)

“Sarsam uyanmaz uyanmaz / Yar bu kadar uyku m’olur / Canlar dayanmaz dayanmaz / Şimdi *başeskiye çattık* / Bizi beyenmez beyenmez.” - (Elma Attım Yuvarlandı/ Bolu)

gelip geç- : Kısa bir süre etkin olmak.

“Şu elin sitem sözleri sıyrıyor içimi / Günah benim değil amma ben bilirim suçumu / Kimselere baki kalmaz *gelir geçer* karagün.” - (Yörü Çoban Yörü Var Git/ Kastamonu)

“Küp içinde ireçel / İyi gün gelir geçer / Köyü yâre düşenin / Ah ile ömrü geçer.” - (Küp İçinde İreçel/ Karabük)

***gençliği baltaya ver-** : Gençliğini orman işiyle tüketmek.

“Ali'nin başlığı yiğit başlığı / Yüce dağ başında vardır kışlığı / Yürekli **baltaya verdim gençliği.**” - (Oğlan Gider Oduna/ Samsun)

***gençliği geç-** : Gençliğini yiyip bitirmek.

“İn dereye dereye / Toplayalım taşları / **Geçti gençliklerimiz** / Ağarttım bu saçları.” - (Çayırım Çayırım Kuş Oldum Uçayırım/ Trabzon)

“İrnağı geçti gelin / Çevresi düştü gelin / Salın boyun göreyim / **Gençliğim geçti** gelin – (Portakal Dilim Dilim/ Tokat)

geri dur- : bir iş yapmaktan kaçınmak.

“Ölümden korkup da sen **geri durma** / Yiğidin alnına yazılan gelir.” - (Yörü Güzel Yörü Yolundan Kalma/ Tokat)

“Yörü güzel yürü yolundan galma / Her yüze güleni dost olur sanma / Ölümden korkup **geriye durma** / Yiğidin alnına yazılan gelir.” - (Yörü Güzel Yörü Yolundan Galma/ Tokat)

***gırcı tut-** : Yeşilliklerle kaplanmış olmak.

“Gayayı **gırcı duttu** / Dibini burcu duttu / Biz de bir yar sevmeynen / Köyü bir sancı duttu.” - (Kayayı Gırcı Tuttu/ Çorum)

giyinip kuşan- : Özenle giyinmek.

“Sabahdan kalkar kızlar / Bakayiler aynaya / **Geyindi kuşandılar** / Gidecekler yaylaya.” - (Sabahdan Kalkar Kızlar/ Trabzon)

***göğüs aç-** : Sevgisini göstermek.

“Sallanı sallanı gelir geçersin / Yar bana nisbeten **göğsün açarsın** / Ne candan seversin ne vazgeçersin.” - (Sallanı Sallanı Gelir Geçersin/ Artvin)

göğüs geçir- : Üzülerek derinden soluk almak.

“İplik çözdüm üçürdüm / Yâri sudan geçirdim / Eller yar yar dedikçe / Ben **göğsümü geçirdim.**” - (Gümüş Ucu Mercanım/ Ordu)

***gölge vur-** : Bir şey üzerine karaltı inmek, üzerine gölge gelmek.

“Al almanın yeşil dalı güzeller / **Gölge vurmuş** yaprakları güzeller / Lahuri şalı dolamış sevdiğim / Salıvermiş saçakları gezerler.” - (Gül Altında Gergef İşler/ Gümüşhane)

***gönlü ağla-** : Büyük bir üzüntüyle ağlamak.

“Bir gemim var gabze bağlar / Gabzeden göründü dağlar / Sıla diye **gönül ağlar.**” - (Hep Beraber Başlayalım/ Kastamonu)

***gönlü bağlı ol-** : Bağlanmak, aşık olmak.

“Haydi haydi cimdallı / Kızlar giyer bindallı / **Gönül güzele bağlı** / Şimdi kızlar ilvanlı.” - (Amasya’nın Dağları/ Amasya)

***gönlü büyü-** : Yüreği, gönlü genişlemek.

“Çınalların söğüdü / Kimden aldın öğüdü / Evvelden küçüktün / Şimdi **gönlün büyüdü.**” - (Çıldır’ın Çiçekleri / Artvin)

“Ekin biçtim göğüdü / Nerden aldın öğüdü / Ben üstüne vardıkça / Senin **göynün büyüdü** - (Ekini Biçe Biçe/ Ordu)

gönlü düş- : Aşık olmak.

“Kahve bişdiği yerde / Telve daşdıği yerde / Güzel çirkin aranmaz / **Gönül düştüğü** yerde.” - (Kahve Biştiği Yerde / Kastamonu)

***gönlü kilitli kal-** : Bir daha başka birini sevememek.

“Anahtar yar koynunda / **Gönlüm kilitli kaldı.**” - (Derenin Kuyuları/Rize)

***gönlü yaralı ol-** : Çok acı çekmek.

“Bugün günlerden salıdır Salı / Eşimden ayrıldım **gönlüm yaralı** / Kınaman a dostlar oldum karalı.” - (Bugün Günlerden Cumadır Cuma / Bayburt)

“Bu kadar cevretme aziz sultanım / Ne olur insafa gel bazı bazı / Lütfü ihsan eyle çeşm i maralım / **Yaralı gönlümü** sar bazı bazı.” - (Bu Kadar Cevretme Aziz Sultanım/ Tokat)

gönlünü et- : Birini razı ve hoşnut etmek.

“Gidiyom gidemiyom / Sevdim terkedemiyom / Sevdiğim pek gönüllü / **Gönlünü edemiyom.**” - (Hey Onbeşli Onbeşli/ Tokat)

***gönlünü eyle-** : Sever görünüp eğlenmek.

“Kaleden indim bugün / Elimde altın güğüm / Alayların içinde / Yavere yandım bugün / **Eylenmiyor** sensiz **gönlüm.**” - (Kaleden İndim Bugün/ Sinop)

“Evlerim evlerim hani evlerim / Ben onun içinde **gönlüm eylerim** / Hani de benim mor cepkenli beylerim.” - (Evlerim Evlerim Yüksek Evlerim/ Bolu)

“Aman aman of /Yandım aman of / **Gönül** yarsız **eğlenmiyor.**” - (Gadife Yastık Yüzü/ Kastamonu)

“Derenin derincesi / Akar suyun incesi / Gel biraz konuşalım / **Gönlümün eğlencesi.**” - (Fadime'm Çemberunin/ Rize)

“Bülbülü tuttum da güle bağladım / Garip bülbül ilen **gönül eyledim** / Bülbül feryat etti ben de ağladım / Ne çare sevdiği yol ayrı düştü.” - (Bülbülü Tuttum Güle Bağladım / Giresun)

gönül al- : Kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek.

“Ayva gelin elma gelin nar gelin / Sen küstürdün gel **gönlümü al** gelin.” - (Gezdim Gurbet Eli Seyran Eyledim / Artvin)

gönül kır- : Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak, gücendirmek.

“Hamam yaptım taşına / Yârimin tafasına / **Kırdın** güzel **gönlü** / Haber ver ustasına.” - (Hamam Yapım Taşına / Tokat)

gönül ver- : Sevmek, âşık olmak.

“Ben yârimi gördüm aşk pınarında / Civan yârin mah cemali sararmış / Ben **gönlümü verdim** onun yoluna / O da bencileyin beni ararmış.” - (Ben Yarimi Gördüm Aşk Pınarında / Tokat)

“Düz mahalle içinde / Düştüm alem diline / Baba darılma bana da / **Gönül verdim** birine.” - (Düz Mahalle İçinde/ Ordu)

“Karşıdan gel göreyim / Topludan gül vereyim / Sınanmamış güzelsin / Nasıl **gönül vereyim.**” - (Karşı Dağlar Bizimdir / Gümüşhane)

“Garşıdan gel göreyim / Saçın uzun öreyim / Senin gibi zalime / Nasıl **gönül vereyim.**” - (Garşıdan Gel Göreyim/ Trabzon)

“Daldan dala ip gerdim / İplere mendil serdim / Darılma hanım teyze / Oğluna **gönül verdim.**” - (Gadunuma Şinanay/ Bartın)

gönülden irak ol- : Sevilmekten yoksun kalmak, sevilmemek.

“Gözden **irak olduksa** / **Gönülden** olmayalım.” - (Dağlara Yağyi Kar/ Rize)

göresi gel- : Görmek isteğini duymak, özlemlerle görmek istemek, özlemek.

“Oy Giresun Giresun / Biraz geri gelesin / Geçti ömrüm gurbette / **Geldi** seni **göresim.**” - (Türkmen Gızı/ Karabük)

göz koy- : Bir kimseyi veya bir şeyi ele geçirmeyi istemek.

“Armutun irisine / *Göz koydum* birisine / Beni çoban yapsınlar / Kızların sürüsüne.” - (Ordu'nun Sokakları/ Ordu)

***göz pınarı kuru-** : Çok aşırı derecede ağlamak.

“Dağdan kestim çınarı / Çınarın dalı sarı / Ağlamaktan *kurudu* / *Gözlerimin pınarı.*” - (Dağdan Kestim Çınarı/ Amasya)

göz süz- : Baygın ve anlamlı bakmak.

“Çalındı çırpındı geçti karşıma / Ela *gözlerini süzmeye* durdu.” - (Bir Seher Uğradım Göl Kenarına/ Tokat)

“Ela *gözlerini süzmeye* durdu.” - (Bir Sabah Namazı Tozdan Dumandan/ Kastamonu)

gözden irak ol- : Görmek istememek.

“*Gözden irak olduksa* / Gönülden olmayalım.” - (Dağlara Yağyı Kar/ Rize)

gözden kaç- : Dalgınlıkla görmemek.

“Hisse alın çırakmanın sözünden / Zerre *kaçmaz* ariflerin *gözünden.*” - (Arzu Ederseniz Bir Yol Görmeye / Çorum)

göze al- : Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek.

“Sokak başı meyhane / Asmadandır kapısı / Ben *gözüme aldurdum* / Onbeş sene mapısı.” - (Sokak Başı Meyhane/ Giresun)

“Sokak başı meyhane / Asmadandır kapısı / Ben *gözüme aldurdum* / On beş sene mapusu.” - (Bağlamam Perde Perde / Giresun)

***göze kaşa kesil-** : Bütün dikkatiyle bakmak.

“Vura vura daşlara / *Cesuleyum* sevdiğim / O *gözlere kaşlara.*” - (Akayı Daşlı Dere / Rize)

gözü açık git- : Gerçekleşmesini çok istediği bir dileğine erişmeden ölmek.

“Karşından aşık gider / Yükünen kaşık gider / Sevdiğimi almazsam / *Gözlerim açık gider.*” - (Karşından Aşık Gider/ Tokat)

“Ver elini elime / Sar golların boynuma / *Gözlerim açık getmez* / Yârim ile ölüme.” - (Gayalar Ulam Ulam/ Çorum)

gözü kal- : Elde edemediği bir şeyi kıskanmak.

“Tozanlı düzde kaldı / *Gözlerim* izde *kaldı* / Oğlanı bir dert aldı / Dermanı kızda kaldı.” - (Bulguru Kaynatırlar/ Amasya)

“Bulutlar oynar oynadır felekte / *Gözüm kaldı* hublar şahı melekte.” - (Bulutlar Oynar Oynadır Felekte/ Artvin)

gözü kamaş- : Güçlü bir ışık sebebiyle göz bakamaz olmak

“Bugün ben bir güzel gördüm / Bakar cennet sarayından / *Kamaştı gözümün nuru* / Onun hüsnü cemalinden.” - (Bugün Ben Bir Güzel Gördüm / Tokat)

***gözü kaşı alışveriş et-** : Her telden çalmak, her tarafı ayrı oynamak anlamında kullanılan argo söz.

“Ayağım vuriyi / Yeni yolun daşları / *Alışveriş edeyi / Gözleriyle gaşları.*” - (Yan Yana Oturalım/ Trabzon)

gözü ol- : Bir şeyi ele geçirmek isteği beslemek.

“Çayırımın dibine / Üç ağaca üzüm var / E hala üç oğlun var / Ufağına *gözüm var.*” - (Hala Geldum Evune/ Rize)

gözü yollarda (kal)- : Birinin gelmesini merak, istek veya özlemlle beklemek.

“Dertli seri sefil gurbet ellerde / Bir zaman şöhreti gezer dillerde / Yârim gelir deyi *gözü yollarda* / Anadan gülmedik garip başlı yar.” - (Hatırına Düşme Sorma Halimden / Tokat)

gözünde nur kal- : Fazla emek sarf etmek.

“Yüzüne baka baka / *Gözümde nur kalmadı.*” - (Doldurdum Martinimi/ Karadeniz)

gözünde tüt- : Çok özlemek.

“Uzağa gız verme kaybolur gider / Ayrılık hasreti bağrımı deler / Anamın ekmeği *gözümde tüter* / Ayrılık hasreti boynumu bükür.” - (Köprüyü Dolanma Köprü Yıkıktır/ Ordu)

“Dereler katar oldu / Baş başa çatar oldu / Ela gözlü sevdiğim / *Gözümde tüter* oldu.” - (Dereler Gölgelendi/ Tokat)

***gözüne al-** : Başarabileceğini ummak.

“Köşe başı meyhane / Asmadandur kapusu / Ben *gözümde aldurdum* / On beş sene mapusu.” - (Amasya'nın Dağları/ Amasya)

***gözünü yolda koy-** : Birinin gelmesini merak, istek veya özlemlle beklemek.

“Gayalar beyaz beyaz / Yazı sıcak ayaz / *Gözümü yolda goyma* / Mektubunu sıkça yaz.” - (Gayalar Ulam Ulam/ Çorum)

***gözyaşı dök-** : Çok ağlamak, üzülme.

“Üzüm akladım köke / **Gözyaşı döke** döke / Yarımnen kavuştum / Hasretlik çeke çeke.” - (Elinde Süt Küleği/ Samsun)

***gubur al-** : Ateşli silah patlamak.

“Oğlan çal bakalım **gubur alır** mı / Canım çıksa suyu vermem taşınan.” - (Ben De Çıktım Fodullunun Üstüne /Amasya)

gurbete sal- : Doğup yaşanılan yerden uzaklaşmak.

“Bir zülf-ü siyahım elimden aldın / Günahım neydi hey zalım n’oldun / Ahırında beni **gurbete saldın** / Akıl ermez bir diyara düşürdün.” - (Felek Şad Olacak Günün Görmedim/ Amasya)

***gurbetliğe dayan-** : Çok zorluk çekmek.

“Uyanamıyom yavrum uyanamıyom / Ben de bu **gurbetliğe dayanamıyom.**” - (Dağdan Kestim Çınarı/ Amasya)

(gönlünü) hoş et- : Birinin dileğini yerine getirerek onu sevindirmek.

“Sen kuzu ol ben çoban / Gezelim ovaları / İnsanı bir **hoş eder** / Trabzon havaları /İnsanı bir hoş eder / Rize’nin havaları.” - (Çakal Yesun Ananı/ Rize)

***(gurbet) ele ver-** : Yabancı bir kimseyle evlendirmek.

“Gam gasavet bugün başa gelindi / Alım başım taştan taşa vuram yar / Hoyrat eller güllerime dokunma / Sevdiceğim **gurbet ele verildi.**” - (Gam Gasavet Bugün Başa Gelindi/ Tokat)

(gururuna) dokun- : Kişiliği zedelenmek, onuru kırılmak.

“Yüksek minarede ezan okunur / Okunur da sesi **bana tokunur.**” - (Yüksek Minarede Kandiller Yanar/ Artvin)

***gün dolaş-** : Çok karanlık olmak.

“Akşam oldu **gün dolaşmaz** / Sabah oldu ülker açmaz / Benim yârim benden geçmez.” - (Akşam Oldu Gün Dolaşmaz /Tokat)

***gün düş-** : Güneşin doğması.

“Ak güvercin uçu mu / **Gün** ardıca **düştü** mü / Ardıç dalına gurban / Yar buradan geçti mi.” - (Darı Goydum Ambara/ Tokat)

***gün tutul-** : Güneşin ayla aynı hizaya gelmesi.

“Haykırdı çıktı meşeden / **Gün tutuldu** temaşadan / Hiç korkmaz beyden paşadan / Ayvaz bu gelen vay bu gelen.” - (Haykırdı Çıktı Meşeden/ Artvin)

***gün vur-** : Çok soğğun etkisiyle bitkileri kurutmak.

“Tumb usdunde tencere / **Gun vurup** kaynıyacak / O ballı dudakların / Şimdi ne söyleyacak.” - (Gelin Çıkma Kiraza/ Artvin)

günah çek- : Birinin yaptığı veya birine karşı yapılan kötülüğün cezasını görmek.

“Bu yalancı dünyada / Alamadum ahumi / Kız ananın baban / **Çeksinler günahumi.**” - (Koy Ateşe Kazanı / Rize)

günaha gir- : Dinî bakımdan suç sayılan bir iş yapmak.

“Beni çorap ettiniz / On binimi yediniz / **Günahuma girdiniz.**” - (Sevdiğime Varamadım/ Ordu)

güneş al- : Güneş ışınlarıyla aydınlanacak durumda olmak.

“Ey Çaykara Çaykara / Dört dağın arasında / **Güneş almadı** ona / Çamların arasından.” - (E Çaykara Çaykara/ Trabzon)

“Kemençemin kapağı / Sari tenekedendür / Ellere **güneş alır** / Bize yağmur nedendir.” - (Kuko Daldan Aşağı/ Trabzon)

günü yan- : Günleri boşa gitmek.

“Saatim gün geçer her günüm aydır / Üçyüzetmişbeş **günüm** de **yandı** ha yandı.” - (Bir Güzelin Hasretinden Ahından/ Tokat)

gününü gör- : Kötü bir sonla karşılaşmak, cezaya çarptırılmak.

“Olasun bize gelin / Ederuk duğununi / Gelin olduktan sonra / Gız **corusun cununi.**” - (Peştemal Tezgahına/ Karadeniz)

güveyi gir- : İç güveyisi girmek.

“Oğlun **güveyi** olayı / Gelin evine **gireyi** .” - (Ak Bakraçlar Susuz Kaldı / Sinop)

haber al- : Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek.

“Yardan **haber almadım** / Ağlarım yana yana.” - (Dirvana Vurdum Uçti/ Trabzon)

“Ördek suya dalda gel / Yardan **haber al** da gel / Ersil’de kış var / Hanım ablam bunda bir iş var.” - (Ördeğisen Göle Gel/ Kastamonu)

“Ördek suya dal da gel / Yardan **haber al** da gel / Yalvar yakar gelmezse / Tut kolundan al da gel.” - (Ördek Suyu Dal Da Gel/ Kastamonu)

haber anlatama- : Kendini karşı tarafa iyi iletememek, karşıdakini kaale almak.

“Gonaklar yaptırdım uzun çarşıya / Camlı pencereler garşı garşıya / **Haber anlatamadım** Reşit paşaya.” - (Gonaklar Yaptırdım Uzun Çarşıya/ Tokat)

haber bil- : Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek

“Bizim elden ne **haber bilirsın** / Eylene durnam eylen haber sorayım.” - (Aşıp Aşıp Garlı Dağlar Gelirsın/ Tokat)

haber gel- : Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek

“Algın mısın Halime’ın baygın mısın gel / Hiç **haberın gelmiyor** dargın mısın gel.” - (Kirez Aldım Dikmeden/ Bolu)

“Hamam durur suyu yok / Su gelir de taşı yok / **Gelmez** yârin **haberı** / Bekledim de postası yok.” - (Hamam Yapırım Taşına / Tokat)

“Gelin barda tekerlendi / Al yanağı şekerlendi / Güveyden **haber geldi** / Öldüm yalvara yalvara.” - (Allı Gelin Girmiş Bara/ Gümüşhane)

***haber et-** : Bildirmek, haber ulaştırmak.

“Ellik baba gidelim / Yolda bayram edelim / Fakirin gızını gurt yemiş / Köye **haber edelim.**” - (Ellik Baba Gidelim/ Tokat)

“Biner atın eyisine / **Haber edin** ninesine / Gönül verdi güveysine.” - (Leblebi Koyarlar Tasa/ Artvin)

haber ver- : Bildirmek, haber ulaştırmak.

“Al tavan tekkeleri / Belleirum yerleri / Zamanında **vermedun** / Sen böyle **haberleri.**” - (Kayalar Aşamazsun/ Trabzon)

“Sıtkı gurbet elde boynunu eğer /Yardan ayrılması zorumuş meğer / Lütfedip halimden sorarsa eğer / Sağ salim **haberim ver** kerem eyle.” - (Name Nazlı Yarin Hak-i Payına/ Tokat)

“Hamam yaptım taşına / Yârimin tafirasına / Kırdın güzel gönlü /**Haber ver** ustasına.” - (Hamam Yapırım Taşına / Tokat)

hak rahı bil- : Gideceği yolu ve yeri bilmek.

“Sofı beni dehreyleme kim meclise gelmez / **Hak rahın bilmez.**” - (Aşkın Ezel-i Aşıkâ İlham-ı Hüdadır/ Katamonu)

hakkını helal eyle- : Hakkını, emeğini bağışlamak.

“Gel eyleme de sevduceğim ben gine gelirim / Ahret hakkın helal eyle belki de ölrüm.” - (Oy Bir Sigara Ver Bana / Ordu)

hakkını helal et- : Hakkını, emeğini bağışlamak.

“Eşim dostum yüklesinler yükünü / Gomsularım *helal etsin hakkını* / Bilmez oldum ben ırağı yakını.” - (Kabenin Dalları Bölük Bölüktür/ Karabük)

hal bil-: Bir kimsenin içinde bulunduğu güç durumu anlayarak sezip anlayış göstermek.

“Depe başı kirezler / Niçin meyva vermezler / Kör olasıca kızlar / Bekar *hali bilmezler*.” - (Depe Başı Kirezler/ Tokat)

“*Sevdaluğun halini* / Sevmeyenlen ne bilir / Bu kaybana sevdaluk / Adamı yer bitirir.” - (Bu Dere Akmayınan/ Rize)

“Çok cahdettim yar *halimden bilmedi* / Niçin arzuhalim gabul olmadı / Gusurum çok elde vadem dolmadı / Ol sebepten gülmez ağlar gezerim.” - (Mail Oldum Hub Cemale Bakmaya/ Amasya)

“Dağların dumanını / Dağda gezenler bilir / Sevdaluğun *halini* / Sevda çekenler *bilir*.” - (Duman Aldı Dağlara/ Trabzon)

hal sor- : Bir kimseye nasılsınız, ne durumdasınız anlamında nezaket sorusu yöneltmek.

“Şu Niksar’a varsalar / Sevdiğimi bulsalar / Şu *halimi sorsalar*.” - (Sevdiğime Varamadım/ Ordu)

“Sıtkı gurbet elde boynunu eğer / Yardan ayrılması zorumuş meğer / Lütfedip *halimden sorarsa* eğer / Sağ salim haberim ver kerem eyle.” - (Name Nazlı Yarin Hak-i Payına/ Tokat)

“Getirin gına yakalım / Yetmezse azca katalım / Gelinin halin soralım.” - (Getirin Gına Yakalım/ Karabük)

halay çek- : Halay oyunu oynamak.

“*Halay çekin* düzölsün / Sürmeli gözler süzölsün / Haleye girmeyinen / Vurun boynundan özölsün.” - (Halay Çekin Düzölsün/ Amasya)

hali kalma- : Gücü, takati, eski durumu olmamak.

“Öte dönder ben görmeyim yüzünü / Duydum yalanını tutmam sözünü / Git eski yârine söyle nazını / Benim naz çekmeğe *halim kalmadı*.” - (Öte Dönder Ben Görmeyem Yüzünü/ Çorum)

hali yaman : Bitkin, perişan olmak, kötü duruma düşmek.

“Of aman aman / **Halim** pek **yaman** / Ben dayanamam.” - (Evlerim Evlerim Yüksek Evlerim/ Bolu)

“Dumanın yayılamam / Kız senden ayrılamam / Ben senden ayrılırsam / **Halim yamandır** yaman.” - (Ayağına Yemeni /Trabzon)

“Kız senden ayrılırsam / **Halim yamandır** yaman.” - (Dumanım Derelere / Rize)

“Kız senden ayrılırsam / **Halim yamandır yaman.**” - (Dumanım Derelere / Trabzon)

“Eşimden ayrıldım **yamandır halim** / Adettir aşığın hali böyl’olur / Yar fikrimi çeldi çevrildi yolum / Mecnun dedikleri deli böyl’olur.” - (Eşimden Ayrıldım Yamandır Halim/ Amasya)

***hallere düş-:** İçinde bulunulan ruh hali.

“Çavuşlu diye diye / Düştüm yollara düştüm / Bu gaybana sevdaluk / Ben ne **hallere düştüm.**” - (Çavuşlu Diye Diye /Giresun)

***hançer çak-** : Hançerlemek.

“Coşkun sular gibi çağlayıp akma / Aşkın **hançerini** sineme **çakma** /Noksanım var ise kusura bakma / Bildiğinden şaşar kul bazı bazı.” - (Bu Kadar Cevretme Aziz Sultanım/ Tokat)

***hançer vur-** : Hançerlemek.

“Ne dedin de durdun yârim yollar üstünde / **Vur hançeri** aksın kanım çöller üstüne.” - (Sarmaşık Bülbülleri/ Samsun)

“Gelmez olaydın annem başım belalı / Felek **hançer vurdu** sinem yaralı.” - (Belen Tepesinde Çalınan Sazlar/ Bolu)

“Olmaz olsun anam başım dumanlı / Felek **hançer vurmuş** sinem yaralı.” - (Deymen Tepesinde Çaldığım Sazlar/ Bolu)

“Gapudan girdim şamdan / Perdeyi galdır camdan / Al **hançeri vur** sineme / Ben de bıktım bu candan.” - (Gapudan Girdim Camdan/ Kastamonu)

“Beni bir dost yaraladı beyler hey / Çekerim yareyi ölmezsem eğer / El **vurmuş hançeri** sinemi deler / Sevdakar olurum görmezsem eğer.” - (Beni Bir Dost Yaraladı/ Samsun)

***har al-** : Dikenlerle kaplanmış olmak.

“Sünbülü şebboyu gülü *har almış* / Süleyman tahtını şimdi mar almış / Zevk-i şevk ehlini ah-u zar almış / Gama tebdil olmuş ülfetin çağı.” - (Vardım Ki Yurdundan Ayağ Göçürmüş/ Bayburt)

harab ol- : Bitkin, perişan olmak, kötü duruma düşmek.

“Ordu’nun sokakları / Döşelidir döşeli / *Harab oldum* gidiyom / Ben bu aşka düşeli.” - (Ordu’nun Sokakları/ Ordu)

“Entarisi biçim biçim / Yanıyorum senin için / Ben aşkınla *harab oldum* / Beni sevmediğin için.” - (Entarisi Salkım Salkım/ Sinop)

haram et- : O şeyden umulan yarar ve rahatı tattırmamak.

“Gidin durnalar gidin / Yârime selam edin / Yârim uykuda ise / Uykusun *haram edin.*” - (İp Attım Ucu Kaldı/ Bartın)

haram geçir- : Toplumun gelenek ve göreneklerine veya dinî kurallarına aykırı olarak bir şeyi kendi yararına kullanmak.

“Kemençemun üstüne / Yayı vurayım yayı / Nasıl *geçurdun haram* / İki günlük dünyayı.” - (Anam Beni Vay Beni/Trabzon)

haram ol- Bir şeyden gereği gibi yararlanamamak.

“Al öküzü kurtlar yesin / Tohumunu kuşlar yesin / Helal malın *haram olsun.*” - (Et Pişirdim Yağlı Yağlı/ Gümüşhane)

“Ben Samsun’a gidemiyom kar olmayınca / Samsun bana *haram olsun* yar olmayınca / Çarşamba’nın ortasından akıyor ırmak / Her yiğidin karı değil sözünde durmak.” - (Çarşamba Dedikleri/ Samsun)

haram ye- : Toplumun gelenek ve göreneklerine veya dinî kurallarına aykırı olarak bir şeyi kendi yararına kullanmak.

“Yemen ellerinde Veysel Karani / *Yemez haramı* bilmez yalanı / Ol resul Allah’ın sadık yaranı.” - (Annesinden Destur Aldı Karani/ Bolu)

***harman kaldır-** : Ekinler biçildikten sonra samanlıktaki hasatı kaldırmak.

“Kapıma bağladım da kınalı koçu / *Harmanı kaldırdım* kız senin için.” - (Karahisar Kalesi Yıkılır Gelir/ Giresun)

hasret çek- : Özlem duymak

“Sarı kabak kökeni / Ele batır dikenini / Allah’ım sen kavuştun / *Hasiretlik çekeni.*” - (Entare Aldım Kırkbeşe/ Sinop)

hasret kal- : Özlemek.

“Çayır çıktı dizime / Dolaş da gel izime / Diz dize otururken / **Hasret kaldık** yüzüne.” - (Yaş Nane Kuru Nane/ Kastamonu)

“Sırma saçın burma burma öreyim / Gül yüzüne **hasret kaldım** göreyim.” - (Geçti Ömrüm Gine Sensiz Neyleyim/ Tokat)

hatırı kal- : Gücenmek, kırılmak.

“Gidiyom deme bana / **Galır hatırım** sana / Alt’ayın üç gecesi / Misafirim ben sana.” - (Gidiyom Deme Bana/ Amasya)

***hatırına düş-** : Hatırlamak.

“**Hatırına düşmez** sormaz halimden / Kirpikleri siyah kalem kaşlı yar / Fikrin zikrin çıkmaz oldu aklımdan / Kendi melül melül gözü yaşlı yar.” - (Hatırına Düşme Sorma Halimden / Tokat)

hava çal- : Her biri, birbiriyle çelişen, birbirine uymayan davranış ve düşüncede bulunmak.

“Oy **çalamadım** gitdi / Sürmene **havasuni** / Bu yıl da yemedum / Hamsinun tavasuni.” - (Oy Çalamadım Gitdi/ Trabzon)

hayal eyle-: Gerçekleşmesi istenen, özlenen şeyi düşünmek.

“Bir **hayal eyledim** sarılıp yatam / Ela gözlerini süzmeye durdu – (Bir Sabah Namazı Tozdan Dumandan/ Kastamonu)

“Turabi özünü paymal eyle / Gâhi erenlerden kesb-i kar eyle / Hele şu dünyayı bir **hayal eyle** / Gelip koşan nişane yeter / Hele şu dünyayı bir hayal eyle.” - (Gönül Gel Varalım Gülşen Bağına/ Tokat)

“Turabi özünü paymal eyle / Gâhi erenlerden kesb-i kar eyle / Hele şu dünyayı bir hayal eyle / Gelip koşan nişane yeter / Hele şu dünyayı bir **hayal eyle.**” - (Gönül Gel Varalım Gülşen Bağına/ Tokat)

***hayın bak-** : Kötü bir şekilde bakmak.

“Altın yüzük ver bana / **Hayın baktı** yar bana.” - (Ellik Baba Gidelim/ Tokat)

hayran ol- : Çok beğenmek.

“Uyu ey nazlı meleğim sen uyu / Sen uyu ben sana **hayran olayım.**” - (Aksu Derler Adına/ Giresun)

hayrını gör- : İyiliği dokunmak.

“Oyle demma oyle demma / Oyle dersan elecesun / Sen benim hallarumdan / **Hayır görmeyecesun.**” - (Kızıl Ağaç Yaprağı/ Rize)

“Ben nasıl çıkacağım / Kayanın bayırını / Ben sevdim eller aldı / **Görmesun hayrını.**” - (Kayalar Aşamazsun/ Trabzon)

***helalkare düş-** : Allah yolundan ayrılmayan doğru kimseyi bulmak.

“Al öküzü herge koştum / Evlek açtım tohum saçtım / Ben bir **helalkare düştüm** / Ben gidemem emmimin kızı.” - (Et Pişirdim Yağlı Yağlı/ Gümüşhane)

***herge koş-** : Çift koşmak.

“Al öküzü **herge koştum** / Evlek açtım tohum saçtım / Ben bir helalkare düştüm / Ben gidemem emmimin kızı.” - (Et Pişirdim Yağlı Yağlı/ Gümüşhane)

hesap ver- : Herhangi bir davranışın sebebini açıklamak, anlatmak.

“Dağ ağacı guşlara da / Dolan da gel uşlara / Yar olduğun bileyim / **Hesap verme** düşmana.” - (Gel Benim Esme Yarım/ Tokat)

heves et- : Bir şeye karşı istek duymak, eğilimli olmak.

“Ekini biçe biçe / Çık örenin başıdna / Adam **havas ediyor** / Değmiş on beş yaşına.” - (Elinde Çıngıl Orak / Giresun)

***hırsı kafasına çık-** : Çok öfkelenmek.

“Hersum **çıktı kafama** / Kitdum yarun peşine / O davrandı orağa / Ben davrandum piçağa / Fundukluk bahçesinde / Tuşduk kara ocağa.” - (Ormanda Alacalar/ Trabzon)

***hile kat-** : Aldatmak.

“Yiğit odur doğru söyler **hile gatmaz** sözüne / Yetmiş iki nur yağıyor sevdiğimin yüzüne / Der Ömer-i müptelayım hem gaşınan gözüne.” - (Ey Hamamcı Bu Hamama Güzellerden Kim Gelir/ Artvin)

***horona çık-** : Horon oyununu oynamak.

“Ocağa koydum kazan / Yak altını kaynasın / Yeni **çıktı horona** / Kemikleri oynasın

hoş gel- : Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.

“Aç kapıyı ben geldim / Safa geldin **hoş geldin.**” - (Aç Kapıyı Ben Geldim /Karabük)

“Adaköy deresi taşmış geliyor / Emine’ m girandan aşmış geliyor / Sallanı salanı bir **hoş geliyor.**” - (Adaköy Deresi Taşmış Geliyor / Giresun)

“Arzu ederseniz bir yol görmeye / Bugün bize **hoş geldiniz** erenler.” - (Arzu Ederseniz Bir Yol Görmeye / Çorum)

“Muhabbet bağından güller dermeye / Bugün bize **hoş geldiniz** erenler.” - (Arzu Ederseniz Bir Yol Görmeye / Çorum)

“Büyük bir babanın torunlarıyız / Bugün bize **hoş geldiniz** erenler.” - (Arzu Ederseniz Bir Yol Görmeye / Çorum)

“Kemal Atatürk’ün aydın izinden / Bugün bize **hoş geldiniz** erenler.” - (Arzu Ederseniz Bir Yol Görmeye / Çorum)

“Trenden mi indiniz / Vapura mı bindiniz / Birer birer başolmaz / Cümleliz **hoş geldiniz.**” - (Karasu’da Pazar Var / Sinop)

“İzzetli hürmetli bilirim seni / Erin ere yolu düş gelir böyle / Kişi sevdiğini tenhada bulsa / Dostun dosta huyu **hoş gelir** böyle.” - (İzzetli Hürmetli Bilirim Seni/ Tokat)

hoş ol- Beğenmek.

“Depe başı gürgenlik / Ne **hoş olur** ergenlik.” - (Depe Başı Kirezler/ Tokat)

hoşa git- Beğenilmek, bir kişiden veya bir şeyden hoşlanmak.

“Pek **hoşuma gidiyor** / Saçlarının bağları.” - (Amasya’nın Dağları/ Amasya)

“Şu ordu’nun pınarı / Soğuk olur suları / Çok **hoşuma gidiyor** / Yârin konuştukları.” - (Fındık Toplayan Kızlar / Ordu)

“Şu ordu’nun pınarı / Soğuk olur suları / Çok **hoşuma gidiyor** / Peştemalli kızlar.” - (Fındık Toplayan Kızlar / Ordu)

hoşça kal- Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.

“Ayağında sedef nalin / Beyim sen köşkünde salın / Bahşiş aldık gidiyoruz / Safa ile hoşça kalın.” - (Sahur Vakti Çıktık Yola/ Karabük)

ırak ol- Sevilmekten yoksun kalmak, sevilmemek.

“Hayda gidelim / Bir yerde durmayın / Yerden **ırak olun** / Yardan olmayın.” - (Dağ Başı Fener / Giresun)

***ırmağı kes-** : Su akmasını engellemek.

“*ırmağı kestim* harka / Geliyor arka arka / Darılma sevdiğim / Şaka ediyum şaka.” - (Fındık Attım Harmana/ Giresun)

ıssız kal- : İssızlaşmak, tenhalaşmak.

“Karanfilim dağ başında bitmez mi / Gül olmazsa bülbül çoşup ötmez mi /İssız kalan yuva yarsız tütmez mi.” - (Karanfilim Dağ Başında/ Kastamonu)

“Ak bakraçlar susuz kaldı / Büyük evler *ıssız kaldı.*” - (Ak Bakraçlar Susuz Kaldı / Sinop)

“Vardım ki yurdundan ayağ göçürmüş / Yavru uçmuş *ıssız kalmış* otağı / Canlar şikest olmuş meyler dökülmüş / Sakiler meclisten çekmiş ayağı.” - (Vardım Ki Yurdundan Ayağ Göçürmüş/ Bayburt)

***ışgın sür-** : Testereyle ağacı kesme eylemi.

“Guşburnuyu budarlar / *ışgın sürmesin* deyi / Bizi köyden govarlar / Güzel sevmesin deyi.” - (Kayayı Gırcı Tuttu/ Çorum)

***ışık ver-** : Gönlünü rahatlatmak.

“Aldum dertli başumu / Saruldum kemeçeme / O biraz *ışık verdi* de / Gündüzüme geceme.” - (Ben Ağlarım El Güler/ Trabzon)

ibret al- : Ders almak.

“Peştemali sarıdan / Başlar oni yarıdan / Sevdaluk eder kızlar / *İbret alur* arıdan.” - (Peştemalin Duğumi/ Rize)

ifade ver- : *huk.* Bir olayla ilgili olarak gördüğünü, bildiğini yetkili veya ilgili kimseye söylemek.

“Tokat’a varacağım / *ifade vereceğim* / Dünya güzelle dolsa / Gız seni alacağım.” - (Tokat’ın Mezerliği/ Amasya)

***ikrar al-** : Söz alıp o sözün gereğini yerine getirmek.

“Gül ha nenni nenni gülmecesine / Yardan *ikrar aldım* dönmemesine.” - (Yörü Güzel Yörü Yolundan Kalma/ Tokat)

“Gül ha nenni nenni gülmecesine / Yardan *ikrar aldım* dönmemesine.” - (Yörü Güzel Yörü Yolundan Kalma/ Tokat)

***ikrar ver-** : Söz verip o sözün gereğini yerine getirmek.

“Aşağıdan gelen de eğer o ise / İkrar *verip* yar *ikrar* da durursa / Gadir mevlam seni bana verirse / Goymam aşırırım da yüce dağları.” - (Yumak Yumak Olmuş Saçının Teli/ Tokat)

***ikrarda dur-** : Sözünde, kararında durmak.

“Aşağıdan gelen de eğer o ise / İkrar verip yar *ikrar* da *durursa* / Gadir mevlam seni bana verirse / Goymam aşırırım da yüce dağları.” - (Yumak Yumak Olmuş Saçının Teli/ Tokat)

***ikrardan dön-** : Sözünden kararından dönmek, vazgeçmek.

“Niçin güzel beni zar indirsin / Verdiğin *ikrardan dönen* değilim / Mele nenni nenni dönen değilim / Senden gayrıya meyil vermedim / Uçup daldan dala gonan değilim / Hele palazım senden dönen değilim.” - (Niçin Güzel Zar Beni İncidirsin/ Samsun)

“Niçin güzel beni zar indirsin / Verdiğin *ikrardan dönen* değilim / Mele nenni nenni dönen değilim / Senden gayrıya meyil vermedim / Uçup daldan dala gonan değilim / Hele palazım senden dönen değilim.” - (Niçin Güzel Zar Beni İncidirsin/ Samsun)

***ilmek çal-** : İplikle halıyı işlemek.

“Halıya *çalar ilmeği* / Ezilmeyi çözülmeyi / Sallanıp aziz gelmeyi / İster can ala Züveyda.” - (Hey Ağalar Nasıl Deyim / Artvin)

iman bul-: Müslümanlığı kabul etmek.

“Yüzünü görse bir kafir şüphesiz *iman bulur* / Mah yüzüne bir nikap tut ben yandım el yanmasın.” - (Bir Güzel Methedeyim / Tokat)

“Eksik olmaz garip başın dumanı / Terk ettim küfürü *buldum imanı* / Güleyim derken ağlattın beni / Gözümünden kan akar silmezsem eğer.” - (Beni Bir Dost Yaraladı/ Samsun)

imana gel- : Sonradan bir şeyi kabul edip uymak.

“Yaş nane kuru nane / Kül oldum yane yane / Ne ben öldüm kurtuldum / Ne sen *geldin imane*.” - (Yaş Nane Kuru Nane/ Kastamonu)

“Oy bir sigara ver bana / Haydi bak dumana dumana / Oy düşmanlar *geldi imana*.” - (Oy Bir Sigara Ver Bana / Ordu)

“Oy bir sigara ver bana / Haydi bak dumana dumana / Oy düşmanlar geldi imana / Haydi küçüğüm gelmez imana.” - (Oy Bir Sigara Ver Bana / Ordu)

“Yol gider mi gider mi / Bizim büyük limana / Ne ben öldüm kurtuldum / Ne sen *geldin imana*.” - (Yol Gider Mi Gider Mi/ Trabzon)

***imdadada gel-** : Çok zor ve tehlikeli bir anda yardım etmek.

“Topçam yaylası düz yıldız ışılar / Teyfiği vurdular kanlar fışırar / **İmdadına gelmez** hain uşaklar.” - (Topçam Yaylası Düz Yıldız Işılar/ Tokat)

insafa gel-: Acımasız ve haksız tutumdan vazgeçmek.

“Bu kadar cevretme aziz sultanım / Ne olur **insafa gel** bazı bazı / Lütfu ihsan eyle çeşm i maralım
Yaralı gönlümü sar bazı bazı.” - (Bu Kadar Cevretme Aziz Sultanım/ Tokat)

“Bu kadar cevretme aziz sultanım / Ne olur **insafa gel** bazı bazı / Lütfu ihsan eyle çeşm i maralım
Yaralı gönlümü sar bazı bazı.” - (Bu Kadar Cevretme Aziz Sultanım/ Tokat)

“Bu kadar cevretme aziz sultanım / Ne olur **insafa gel** bazı bazı / Lütfu ihsan eyle çeşm i maralım
Yaralı gönlümü sar bazı bazı.” - (Bu Kadar Cevretme Aziz Sultanım/ Tokat)

intizar al- : Birinin ilenmesini üstüne çekmek.

“Var git oğlan var git ben almam seni vay vay / Anamdan babamdan **intizar almam** vay vay -(Yol Üstünde Kurdum Kara Kazanı/ Samsun)

“Var git oğlan var git ben sana varmam / Annenden babandan **alamam intizar.**”
- (Beyler Bahçesinden Atlayamadım / Kastamonu)

intizara düşür- : Tasalanmak, kaygılanmak.

“Felek şad olacak günün görmedim / Garip gönlüm bir efkara düşürdün / El uzadıp gonca gülün dermedim / Bülbül gibi **intizara düşürdün.**” - (Felek Şad Olacak Günün Görmedim/ Amasya)

işi ters git- : İstenildiği gibi gerçekleşmemek, iyi sonuç vermemek.

“Gurbetin yoluna düştükten sonra / **İşim ters gidiyor** ağlarım zarı.” - (Düşünün Halını Derde Düşenin/ Tokat)

kabul et- : Benimsememek, kabullenememek.

“Derst vurupda yarem eylersin derman / Her can **kabul etmez** viraneler var.” - (El Vurup Yaremi İncitme Tabip / Tokat)

kabul ol-: Kabul edilmek, onaylanmak.

“Şu derenin alıcı / Kınalı parmak ucu / Evlenmedik kızları / **Kabul olmaz** orucu.” - (Hey Kargalar Kargalar/ Çorum)

“Fincan içi fiğ olur / İçi dolu gül olur / Fincana giden gızın / Dileği **gabal olur.**” - (Fincan İçi Fiğ Olur/ Artvin)

“Çok cahdettim yar halimden bilmedi / Niçin arzuhalim **gabal olmadı** /Gusurum çok elde vadem dolmadı / Ol sebepten gülmez ağlar gezerim.” - (Mail Oldum Hub Cemale Bakmaya/ Amasya)

“Şu derenin alıcı / Kınalı parmak ucu / Sevilmeyen kızların / **Kabul olmaz** orucu.” - (Bahçelerde Gül Biter / Gümüşhane)

“Elinde süt küleği / Sütten beyaz bileği / Gine **kabul olmadı** / İkimizin dileği.” - (Elinde Süt Küleği/ Samsun)

***kadem bas-** : Ebediyyen orada kalmak anlamında kullanılan söz.

“Selam verdik **kadem bastık** bu yere / Söyle aşık bu kamiller yeridir / Kurban olam yanındaki şu Pir’e / Söyle kardeş bu kamiller yerdir.” - (Selam Verdik Kadem Bastık Bu Yere/ Amasya)

***kadere say-** : Başına bir hal geldiğinde ‘Allah’tandır’ anlamında kullanılan söz dizesi.

“Oy kayalardan kayarım / Haydi yoktur benim ayarım / Oy ben bu dertten ölür isem / Haydi **kaderime sayarım.**” - (Oy Bir Sigara Ver Bana / Ordu)

kahrır çek-: Uzun süre sıkıntıya katlanmak.

“Her ne kadar olsa gerdanı benli / Her güzelin **kahrır çekilmez** imiş.” - (Eski Libas Gibi Aşığın Gönlü/ Kastamonu)

kahrından öl- : Çok üzülme.

“Bu aşkı çeke çeke / **Kahrından öleceğim** / Sen evlü de ben evlü gız / Ben nasıl edeceğim.” - (Ben Ağlarım El Güler/ Trabzon)

***kalbi yan-** : Acı, üzüntü çekmek.

“Seherde bir nur çıkar / Hep aşıklar ona bakar / Allah ismi **kalbim yakar** / Allah de kalbim Allah de.” - (Seherde Deryaya Dalsam/ Bolu)

***kalbi yanıp tüt-** : Bir şeyi elde etmek için güçlü bir istek duymak

“Martinin omuzundan / Duman yanıp geliyor/ Ha bu sevda yüzünden / **Kalbini yanıp tütüyor** - (Sivrinin Tepesinde/ Rize)

kalbine gir- : Gönlüne girmek.

“İki üstün olur mu / Brini sileceğim / Böyle sevdalık olmaz / **Kalbine gireceğim.**” - (Çayırım Çayırım Kuş Oldum Uçayırım/ Trabzon)

kalbine göre : Gönlüne göre

“Sultan Murat suları / Akar da olur dere / Seni Mevlam yaratmış / Benim *kalbine göre.*” - (Of Çaykara Yolları/ Trabzon)

“Seni Mevlam yaratmış / Benim *kalbine göre.*” - (Of Çaykara Yolları/ Trabzon)

***kalbine taş değ- :** Acı veya üzüntü vermek.

“Gezen abdallara eş deli gönül / Ta ezelden aşıkların *kalbine / Değer* iragipten *taş* deli gönül.” - (Abdal Olsam Şallar Giysem Ağnime / Tokat)

kalbini doldur- : Yüreğini sevgiyle ısıtmak.

“Seher vakti çıktık yola / Selam verdük sağa sola / Ramazan-ı şerifiniz mübarek ola /Kalbiniz nar ile dola.” - (Sahur Vakti Çıktık Yola/ Karabük)

kan ağla- : Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

“Zihni dert elinden her zaman ağlar / Vardım ki bağ ağlar bağban ağlar /Sümbüller perişan bülbüller *kan ağlar* / Şeyda bülbül terk edeli o bağı.” - (Vardım Ki Yurdundan Ayağ Göçürmüş/ Bayburt)

“Dağlar taşlar uçan kuşlar *kan ağlar* / Yaşlı anam kar yazmalar bağlar.” - (Uzun Kavak Ne Uzarsın Boyuna/ Ordu- Giresun)

kan dök- : Ölüme yol açmak, cana kıymak.

“Kara da camış vurdu benim yârimi / Eğdi de boynuzunu *dökdü kanını.*” - (Bugün Günlerden Cumadır Cuma / Bayburt)

kan ol- : Aralarında kan davası bulunmak.

“Çınallar deresine / Taş köprü kurulacak / A kız senin yüzünden / Vallahi *kan olacak.*” - (Çıldır'ın Çiçekleri / Artvin)

“Batlama deresinde / Taş köprü kurulacak / Verin benim yârimi / Vallahi *gan olacak.*” - (Altını Bozdurayım/ Giresun)

kanadı kırıl- : Bir şey yapamayacak duruma gelmek, çaresiz kalmak.

“Ben feleği gördüm taştan inerken / *Gırdı ganadım* celvan ederken pervan.” - (Ben Feleği Gördüm Taştan İnerken /Bayburt)

***kanat vur- :** Uçmak.

“Dediler yârin gelir / *Kanat vurdum* uçmağa.” - (Al Kayadan At Beni /Artvin)

“İki durnam gelmiş yolda yorulmuş / Şahin *vurmuş kanatları* kırılmış / O da benim gibi yardan ayrılmış.” - (İki Durnam Gelmiş Yolda Yorulmuş/ Ordu)

***kanına ekmek batır-** : Aralarını bozmak, ilişkisine son vermek.

“İpek peştamalların / Yanına bak yanına / Annen *ekmek batırdı* / İkimizin *kanına.*” - (Yeni Çıkayı Yeni/ Rize)

“O sarı çemberinin / Ucuna bak ucuna / Annen *ekmek batırmış* / *İkimizun kanına.*” - (O Sarı Çemberuni/ Trabzon)

kanlı yaş dök- : Büyük üzüntüyle ağlamak.

“Bir giderim beş ardıma bakarım / Gözlerimden *kanlı yaşlar dökerim.*” - (Bir Giderim Beş Ardıma Bakarım/ Karabük)

***kar tut-** : Yağan karın yerleri kaplaması.

“Kapıda çifte çamlar / *Kar* yağar da *tutturur* / Vay bana bu sevdalık / Ölümü unutturur.” - (Sırt Üstünde Tencere/ Rize)

kara yazı yaz- : Kötü kaderi, kötü talihi.

“Kapısının önünde / Yeşiller pazıları / Niye *kara yazıldı* / Alnumun *yazıları.*” - (Kapısının Önünde Yeşiller Pazıları/ Trabzon)

“Kara kara kazanlar / *Kara yazı yazanlar* / Cennet yüzü görmesin / Aramızı bozanlar.” - (Tütünlükte Haneler / Trabzon)

“Düşman geldi tabur tabur dizildi / Alnımıza *kara yazı yazıldı.*” - (Benden Selam Olsun Bolu Beyine/ Kastamonu)

“Çarşamba yazıları / Körpedir kuzuları / Allah alnıma *yazdı* / Bu *kara yazıları.*” - (Çarşamba Dedikleri/ Samsun)

“Allah alnıma *yazmış* / Bu *kara yazıları.*” - (Çarşamba’yı Sel Aldı/ Samsun)

karalar bağla- : Yas tutmak.

“Anacığım anacığım bana ağlama / Eğer gelmez isen *kara bağlama.*” - (Sivastapol Önünde Yatan Gemiler/ Kastamonu)

“Çilem ise çekerim anam bana ağlama / Çıkarıp allarını *karaları bağlama.*” - (Yörü Çoban Yörü Var Git/ Kastamonu)

karşı dur- : Direnmek, dayanmak.

“Başına puşısına / *Durmuşam karşısına* / Adam sevda eder mi / Kapıya komşısına.” - (Dere Kütük Götürür/ Rize)

kavlükarar et- : Karar vermek.

“*Kavli karar ettim* alıp kaçmaya / Siyah peçemine kurban olduğum.” - (Kahveciler Kahve Koyar Fincana/ Trabzon)

kemal bul-: Kemale ermek.

“Sefili güllerin vardır emeli / Kudretli yezdanda *buldum kameli.*” - (Bir Güzel Ki Çıkar Gülşen Seyrine/ Artvin)

kemikleri sızla- : Ölü huzursuz, rahatsız olmak.

“Endim dere beklerim / Vay benim emeklerim / Eller yârim dedikçe / *Sızlıyor gemüklerim.*” - (Endim Dere Beklerim/ Kastamonu)

***kendini gözet-** : Kendini bilmek anlamında kullanılan söz.

“Alçaklarda otur *gözet kendini* / Katı yükseklerden uçucu olma.” - (Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim/ Çorum)

kına yak- -: Kınayı su ile karıştırıp bulamaç kıvamına getirerek boyanacak yere sürmek.

“Ayna aldım bakındı / *Kına* aldım *yakındı.*” - (Dost Kıyılarından Mercandan/ Çorum)

“Getirin gına yakalım / Yetmezse azca katalım / Gelinin halin soralım.” - (Getirin Gına Yakalım/ Karabük)

“Hanım senin ne güzel ellerin var / Ellerine *gına yakam.*” - (Hanım Senin Ne Güzel Gaşların Var / Ordu)

kısmeti kesil- : Daha önceden kendisine nasip olan bir şey artık nasip olmamak.

“Dolma gazanına vardım dolması eksik / Dolmaya dadanmış bir sarı pislik / Taze gelin senin *kısmetin kesik.*” - (Dolma Gazanına Vardım Dolması Eksik/Kastamonu)

kıyamet kop-: Kavga, gürültü olmak.

“Çömlekçi’den çıktım başım selamet / Boztepe’ye vardım *koptu kıyamet* / Çocuklarım olsun hakka emanet / Ana ben vuruldum yaram derindir.” - (Trabzon’dan Çıktım Uzun Yazılar/ Trabzon)

“Ünye’den çıktım da başım selamet / Ceviz deresinde *goptu kıyamet* / Kadın gız gardaşım sana emanet.” - (Ünye’den Çıkdım Da Başım Selamet/ Ordu)

kıyamete kal- : Sorun çözülememek.

“İkimizin sevdası / *Gıyamete kaldı* ya.” - (Al Perde Yeşil Perde / Giresun)

kıymet bil- : Önemini, değerini bilmek.

“Elmayı soydum dildim / Yere düştü de sildim / Ben yârın *kıymetini* / Elden gitti de *bildim*.” - (Giderken Bize Uğra/ Giresun)

***kız gibi** : Gençcik olmak.

“Bizim yayla düz gibi / Bir su içtim buz gibi / Geldun elli yaşına / Duriyisin *kız gibi*.” - (Bizim Yayla Düz Gibi / Trabzon)

“Dolama giyer buz gibi / Ben seni sevdim *kız gibi* / Parlıyorsun yıldız gibi - (Dolama Giyer Dolama/ Samsun)

kız kaçır- : Bir kızını kendinin veya ailesinin rızası olmadan alıp götürmek.

“Emine’*m* gonca mısın / Çayırda yonca mısın / *Kaçıracağım seni* / Kalıp da gelmez misin.” - (Emine’*m* Pazar Mısın/ Ordu)

“Emine’*m* ince belin / Güllü anama gelin / *Kaçıracağım seni* / Olacaksın sen bana gelin.” - (Emine’*m* Pazar Mısın/ Ordu)

kocaya git- : Evlenmek.

“Peştemal tezgahına / Canum çıkayı canum / *Gidecegum kocaya* / Oturacagum hanum.” - (Peştemal Tezgahına/ Karadeniz)

kollarına düşür- : Eline geçirmek, elde etmek.

“Kar yağayı yağayı / Fındığın dallarına / Allah *düşürsün* seni / Bu benim *kollarıma*.” - (Kar Yağayı Yağayı/ Trabzon)

***kollarını boynuna bırak-** : Kendini karşısındakine teslim etmek, sarılmak.

“Pencereden bakıver / Bir kadehi bade ver / O beyaz kollarını / *Boynuma bırakıver*.” - (Pencereden Bakıver/Giresun)

***köpük otur-** : Köpüklenmek.

“Dere kütük götürür / Üstü *köpük oturur* / Nişanlı olmağilen / Adam olan götürür.” - (Dere Kütük Götürür/ Rize)

***kudretten çekil-** : Mecali kalmamak , bitap düşmek.

“Sabahın seherinde ötüyor kuşlar / Balınan yoğrulmuş o sırma saçlar / *Kudretten çekilmiş* karadır kaşlar / İşte bu gönlümün cananı geldi.” - (Sabahın Seherinde Ötüyor Kuşlar/ Tokat)

kul et- : Kendine aşırı derecede bağlamak, boyun eğdirmek.

“Bebek beni del eyledi / Yaktı beni kül eyledi / Her kapıya *kul eyledi.*” - (Bedavradan Evceğizin / Bolu)

kul köle ol- : Tam bir doğruluk ve özveri ile bağlanarak bütün isteklerini yerine getirmeye hazır olmak.

“Gadaların alayım, kölelerin olayım / Yâri nerde bulayım oy / Gadaların alayım , *kölelerin olayım* / Yar seni nerde bulayım oy.” - (Kömürlük Dağına Yağıyor Yağmur/ Giresun)

“Gadaların alayım, *kölelerin olayım* / Yâri nerde bulayım oy /Gadaların alayım , kölelerin olayım / Yar seni nerde bulayım oy.” - (Kömürlük Dağına Yağıyor Yağmur/ Giresun)

kul ol- : Bir amaca, bir gayeye yönelmek, bütün varlığıyla kendini vermek.

“Kız senin ellerin tutmaz mı kalem / Kır testiği yar kapında *kul olam* / Avcı ol da tuzacağını ben kuram.” - (Çukur Yaylasının Yolu Düz Gider/ Ordu)

“Evlerine vara gele eylendim / İftiradır dilden dile söylendim / Varam gidem annesine yalvaram
Varam gidem kapısına *kul olam.*” - (Evlerine Varamadım Arımdan /Kastamonu)

***kulağı dayan-** : Çok güç bir şekilde sese alışmamak.

“Gel çikalım tepelerden tepeye / *Kulak* mı *dayanır* Mengüç küpeye / Al yanaklar şekerlenmiş öpmeye.” - (Gel Çikalım Tepelerden Tepeye/ Gümüşhane)

kulak as- : Önem vermek, dinlemek.

“Hatice boyun yosma / Çorapsız yere basma / Sen benimsin ben senin / Her söze *kulak asma.*” - (Şu Almus’un Dibeği/ Tokat)

kumar oyna- : Ortaya para koyarak talih oyunu oynamak.

“Soğuk suyun başında / Buldum boyalı yazma / Ben sana demedum mi / Daha *kumar oynama.*” - (Soğuk Suyun Başında/ Rize)

kurban ver- : Can kaybına uğramak.

“Hatipoğlu nam verür / Muhtarlığa şan verür / Muhtarlığın yoluna /Bir oğlunu *gurban verür.*” - (Hatipoğlu Nam Verür/ Ordu)

“Hatipoğlu nam verir / Mıhtarlığa şan verir / Mıhtarlığın yoluna / Oğlunu *gurban verir.*” - (Yayla Yaylaya Bakar/ Ordu)

***kurban ol-** : Uğruna ızdırıp veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek.

“*Gurban olayım* Mevla / Bizi gavuştursana.” - (Akayı Daşlı Dere / Rize)

kurşun ye- : Vurulmak.

“Efelerden bir su içtim kanmadım / Elli dirhem *kurşun yedim* ölmedim / Kardeş bana düşman oldu bilmedim.” - (Tepeler Tepeler Yüksek Tepeler/ Giresun)

“Trabzon’dan çıktım uzun yazılar / Yağlı *kurşun yedim* yaram sızılar / Evde ağlaşıyor körpe kuzular / Ana ben vuruldum yaram derindir.” - (Trabzon’dan Çıktım Uzun Yazılar/ Trabzon)

“Kırk çeşmeden sular içtim kanmadım / Yedi yerden *gurşun yedim* ölmedim.” - (Hozurdayur Aşağı İmaret Arısı/ Kastamonu)

“Gır çeşmeden sular içtim ganmadım / Dokuz dirhem *kurşun yedim* ölmedim /Şu dünyada bir murada ermedim.” - (Gır Çeşmeden Sular İçtim Ganmadım/ Kastamonu)

“Tepecikten bir su içdim kanmadım / Elli de dirhem kurşun yedim ölmedim /Şu gençlikte bir murada ermedim.” - (Tepecikten Bir Su İçdim Kanmadım/ Karabük)

“Tepeciğin alt yanından geçmedim / Kurşun yedim bir su yudum içmedim /Ben canımdan geçtim yardan geçmedim.” - (Tepecikten Bir Su İçdim Kanmadım/ Karabük)

***kurulu yay ol-** : Sabrı kalmamak.

“*Kurulu yay idim* ben de açıldım / Dolu badeydim indim eksildim /Ekmekten aşdan sudan kesildim /Yar senin derdine ben yana yana.” - (Bülbül Ne Ötersin Virandır Bağın/ Tokat)

kusur gör- : Bir şeyin özrünü görmek.

“Haniya niye gelmedi / Geldi de geri dönüyor / Ne *kusurumu gördüler* / Kolum çolak dediler.” - (Deli Kız Sinin Geliyor/ Bayburt)

“Haniya niye gelmedi / Geldi de geri dönüyor / Ne *kusurumu gördüler* / Belin kambur dediler.” - (Deli Kız Sinin Geliyor/ Bayburt)

“Haniya niye gelmedi / Geldi de geri dönüyor / Ne *kusurumu gördüler* / Ayağın topal dediler.” - (Deli Kız Sinin Geliyor/ Bayburt)

kusura bak- : Hoş görmek.

“Coşkun sular gibi çağlayıp akma / Aşkın hançerini sineme çakma / Noksanım var ise *kusura bakma* / Bildiğinden şaşar kul bazı bazı.” - (Bu Kadar Cevretme Aziz Sultanım/ Tokat)

“Coşkun sular gibi çağlayıp akma / Aşkın hançerini sineme çakma / Noksanım var ise *kusura bakma* / Bildiğinden şaşar kul bazı bazı.” - (Bu Kadar Cevretme Aziz Sultanım/ Tokat)

***küfrü terket-** : Küfür etmemek.

“Eksik olmaz garip başın dumanı / *Terk ettim küfürü* buldum imanı / Güleyim derken ağlattın beni / Gözümden kan akar silmezsem eğer.” - (Beni Bir Dost Yaraladı/ Samsun)

kül et- : Birinin varını yoğunu yok etmek.

“O yar beni del’ediyor / Ela da gözler *kül ediyor.*” - (Aç Kapıyı Ben Geldim /Karabük)

“Yumak yumak olmuş da saçının teli / Yarı görmeyeli deliyim deli / Gücek ayı zehmerinin sam yeli / Yaktı yüreğimi de *kül etti* beni.” - (Yumak Yumak Olmuş Saçının Teli/ Tokat)

***kül ol-** : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Yaş nane kuru nane / *Kül oldum* yane yane / Ne ben öldüm kurtuldum / Ne sen geldin imane.” - (Yaş Nane Kuru Nane/ Kastamonu)

“Meşeli dağlar meşeli / İçinde halı döşeli / *Kül oldum* aşka düşeli.” - (Meşeli Dağlar Meşeli/ Bolu)

“Gel ha böyle gel ha böyle bu yana / Bişe deyeyim sana / Sevdan öldürdü beni / *Kül oldum* yana yana.” - (Sen Orada Ben Burada/ Rize)

***mahşere kal-** : Gerçekleşmesi çok küçük bir ihtimal olması.

“Uyan yârim uyan sabahlar oldu / Bizim kavuşmamız *mahşere kaldı.*” - (Sepetçioğlu Bir Ananın Kuzusu/ Kastamonu)

***mar al-** : Zarar vermek, mahvefmek.

“Sünbülü şebboyu gülü har almış / Süleyman tahtını şimdi *mar almış* / Zevk-i şevk ehlini ah-u zar almış / Gama tebdil olmuş ülfetin çağı.” - (Vardım Ki Yurdundan Ayağ Göçürmüş/ Bayburt)

***martin çat-** : Silahları ateş etmek.

“Uğurlu’da *martinleri çattılar* / Arduşlukta kanlarımı kattılar / Ahbaplarım yanlarımda yattılar.” - (Yayladan Çıktım Da Kamalar Parlar/ Gümüşhane)

***mayası yoğrul-** : Kişiliği oluşturmak.

“Dağdan yuvarlandı kayalarımız / *Gam ile yoğruldu mayalarımız* / N’ola taş doğursaydı analarımız.” - (Tek Kapıdan Çıktım Yüzüm Peçeli/ Amasya)

***mektup kes-** : Mektup göndermemek.

“Çanakale içinde bir dolu testi / Analar babalar *mektubu kesti.*” - (Çanakale İçinde Aynalı Çarşı/ Kastamonu)

mektup sal- : Mektubu postaya vermek, göndermek.

“Çambaşına çıktım çıram yanmadı / *Mektup saldım* yâre mektup varmadı / Etrafıma baktım kimse kalmadı.” - (Çambaşına Çıktım Çıram Yanmadı/ Ordu)

mendil salla- : Birini uzaktan mendil sallayarak selamlamak veya uğurlamak.

“Yanma da güzelim yanıyom ben / *Salla* da *mendili* geliyom ben / Bir yosmanın yüzünden de / Verem oldum ölüyom ben.” - Ne Durursun Oralarda Gelsene Yanıma/ Ordu)

“Çarşıda at harlıyor / Gundurası parlıyor / Sanki yâri yok gibi / Bana *mendil salhyor.*” - Darı Goydum Ambara/ Tokat)

“Üç aşağı beş yukarı *salla mendili* / Gız ben seni tanımadım tanıt kendini.” - (Ela Gözlerini Sevdiğim Dilber/ Tokat)

“Üç aşağı beş yukarı *salla mendili* / Gız ben seni tanımadım tanıt kendini.” - (Ela Gözlerini Sevdiğim Dilber/ Tokat)

***merhem vur-** : Merhem sürmek.

“Türkmen gızı inek ağar / İnek depmiş dizini ovar / Acı datlı *merhemi vurur.*” - (Türkmen Gızı/ Karabük)

***mest et-** : Kendine hayran bırakmak.

“*Mest etdin* de hanım Zöhrem mest etdin / El oğlunu sen kendine dost ettin.” - (Körünün Altı Diken/ Bayburt)

“Mest etdin de hanım Zöhrem *mest etdin* / El oğlunu sen kendine dost ettin.” - (Körünün Altı Diken/ Bayburt)

meyil ver- : İlgî göstermek, gönül vermek.

“Niçin güzel beni zar indirsin / Verdiğin ikrardan dönen değilim / Mele nenni nenni dönen değilim / Senden gayrıya *meyil vermedim* / Uçup daldan dala gonan

değilim / Hele palazım senden dönen değilim.” - (Niçin Güzel Zar Beni İncidirsın/ Samsun)

“Sallan güzel sallan da aslını bilmem / Varıp her kötüye de *meylimi vermem* / Merdoğlu merdim ben de sözümünden dönmem / Karlı dağlar olsa da ilazım değil.” - (Gül Yüzlüm Gül Destem Nemden İncindin/ Tokat)

“Küp içinde ireçel / İyi gün gelir geçer / Kötüye *mevil verme* / Ah ile ömrün geçer.” - (Pencerede Perde Ben/ Amasya)

“Kırda erik ağacı / Etrafında alıcı / Oğluna *mevil verdim* / Darılma Zeynep bacı.” - (Kırda Erik Ağacı/ Sinop)

1“Bir hüsnü güzele *meylimi verdim* / Kalbimde ikrarımda dilimde verdim.” - (Abdal Olsam Şallar Giysem Ağnime / Tokat)

“Bir hüsnü güzele *meylimi* verdim / Kalbimde ikrarımda dilimde *verdim.*” - (Abdal Olsam Şallar Giysem Ağnime / Tokat)

“Gomşu gızı dururken / Kime *mevil vermeli.*” - (Al Perde Yeşil Perde / Giresun)

“Gomşu gızı dururken / Kime *mevil vermeli.*” - (Al Perde Yeşil Perde / Giresun)

“Sandık üstünde sandık / Tez sevdik tez usandık / Yanıldık *mevil verdik* / Seni bir adam sandık.” - (Karşıda Kavun Yerler/ Çorum)

***meyli düş-** : Aşık olmak.

“Giderim Şiraz üstü / Mendilm suya düştü / Mendilimi ararken / *Meylim* bir kıza *düştü.*” - (Gidemem Şiraz’a Ben / Ordu)

***meylini bul-** : İlgi gösterdiği, gönül verdiği insanı bulmak.

“Var git oğlan var git deli olmuşsun / Deli değil sen *meylini bulmuşsun* / El sözüne uymuş buraya gelmişsin / Canım çıksa suyu vermem taşınan.” - (Ben De Çıktım Fodullunun Üstüne /Amasya)

***meze dök-** : Mezelerin ortaya konup sergilenmesi.

“Ata binmiş gezeler / *Dökülüyor mezeler* / Verin yârimi bana / Kesiliyor nizalar.” - (Fırın Üstünde Kürek/ Tokat)

***mih tut-** : Sağlam bir şekilde monte etmek.

“Bu babamın evidir / Tahtaları kavidir / Tahta çürük *mih tutmaz* / Yârim küçük söz tutmaz.” - (Bu Babamın Evidir / Artvin)

***mihman et-** : Konuk etmek, misafir olarak ağırlamak.

“Bir yiğit dünyada keleş gezende / Ona çok kereler bühtan ederler / Ayırırılar yareninden dostundan / Onu gurbet ele *mihman ederler*.” - (Bir Yiğit Dünyada Keleş Gezende/ Trabzon)

mihnet çek- : Sıkıntılı bir duruma katlanmak, sıkıntı çekmek.

“Yüz bin *mihnet çektim* bir dahi gerek / Çok ömür ister ki bir dahi görek / Har ettin içimi ey zalim felek / Akdı çeşmim yaşı sel aldı gitdi.” - (Ötüyor Bülbüller Gelmedi Bağdan/ Trabzon)

“Mayıl oldum hub cemale bakmaya / Şu dertli sinemi doğrar giderim / Hasiret eyleyip *mihnet çekmeden* / Varip dost eline uğrar giderim.” - Mail Oldum Hub Cemale Bakmaya/ Amasya)

mola ver- : Uzun süren yolculuğa, yürüyüşe veya çalışmaya, dinlenmek amacıyla bir süre ara vermek, oturup dinlenmek.

“Tersaneden kalktı efeyi alayı / Millet bahçasında *verdik molayı* / Aman Hakkı Reis nedir kolayı / Bu sene balıkçılık pek yaman kaçdı.” - (Tersaneden Kalktı Efe Alayı/ Sinop)

***muhabbet bağından güller der-** : Çok güzel konuşmak.

“Arzu ederseniz bir yol görmeye / Bugün bize hoş geldiniz erenler / *Muhabbet bağından güller dermeye* / Bugün bize hoş geldiniz erenler.” - (Arzu Ederseniz Bir Yol Görmeye / Çorum)

muhabbet kur- : İki şey arasında ilişki bulmak, yakınlık görmek.

“Oy zalutların alçağı / Çekti vurdu pıçağı / Yine *muhabbet gurdu* / Garadeniz uşağı.” - (Oy Zalutların Alçağı/ Ordu)

murat al- : Dileğine kavuşmak.

“Hanım oynasın oynasın / Sür cezveler gaynasın / Hanımı da saran doymasın / Saranda *murad almasın*.” - (Sokak Başı Meyhane/ Giresun)

“Çıktım çıtır elmaya / Muradını almaya / Yıllarca ben bekledim / *Muradımı almaya*.” - (Darı Goydum Ambara/ Tokat)

“Erzurum Van dolaştı / Bülbül dala dolaştı / *Murad alacak* sırada / Gahbe felek ulaştı.” - (Gidiyom Deme Bana/ Amasya)

“Sallandım girdim bağa / Başım değdi yaprağa / Dedim bir *murat alim* / Tez koydular toprağa.” - (Sallandım Girdim Bağa/ Bayburt)

murada er- : İsteğine kavuşmak, dileği gerçekleşmek, arzusu yerine gelmek.

“Sevdiğime varamadım / İpek çorap giyemedim / *Muradıma eremedim.*” - (Sevdiğime Varamadım/ Ordu)

“Sıtkıyam çekmişem gayet zarı ben / Dilerim ki *muradıma erem* ben.” - (Bir Güzelin Hasretinden Ahından/ Tokat)

“Gır çeşmeden sular içtim ganmadım / Dokuz dirhem kurşun yedim ölmedim / Şu dünyada bir *murada eremedim.*” - (Gır Çeşmeden Sular İçtim Ganmadım/ Kastamonu)

“Tepecikten bir su içdim kanmadım / Elli de dirhem kurşun yedim ölmedim / Şu gençlikte bir murada eremedim.” - (Tepecikten Bir Su İçdim Kanmadım/ Karabük)

“Aksu derler adına / Soğuktur inadına / İçenler hemencecik / *Erer* imiş *muradına.*” - (Aksu Derler Adına/ Giresun)

müjde ver- : Bir kimseye sevindirici, mutlu bir haberi ulaştırmak.

“Evleri uçta yârim / *Ver* bana *müjde* yârim / Bastığın topraklara / Kılâyım secde yârim.” - (Evleri Görünüyor/ Tokat)

“Evleri düzde yârim / *Ver* bana *müjde* yârim / Bastığın topraklara / Kılâyım secde yârim.” - (Evleri İki Katlı/ Tokat)

nam ver- : Ün kazanmak.

“Hatipoğlu *nam verir* / Muhtarlığa şan verir / Muhtarlığın yoluna / Oğlunu gurban verir.” - (Yayla Yaylaya Bakar/ Ordu)

“Hatipoğlu *nam verir* / Muhtarlığa şan verir / Muhtarlığın yoluna / Bir oğlunu gurban verir.” - (Hatipoğlu Nam Verür/ Ordu)

nasihat et- : Nasihatte bulunmak.

“Eğlen sana bir *nasihat edeyim* / Hatırdan gönülden geçici olma / Yiğidin başına bir hal gelince / Halin nadenlere açıcı olma.” - (Eğlen Sana Bir Nasihat Edeyim/ Amasya)

“Dinle sana bir *nasihat edeyim* / Hatırdan gönülden geçici olma / Yiğidin başına bir hal gelirse / Onu yad ellere açıcı olma.” - (Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim/ Çorum)

***nasihat tut-** : Ettiği nasihati yerine getirmek.

“Ceht eyle ki kamillere yetesin / Metainı kıyametiyle satasın / Erbabını *nasihatın tutasın* / Söyle kardeş bu kamiller yeridir.” - (Selam Verdik Kadem Bastık Bu Yere/ Amasya)

***naz gel-** : Nazlı olmak, işleri ağırdan almak.

“Var benim garşımda durma söz gelir / Aşıktan maşuka cilve *naz gelir* / Gırk bin yıl yüzüne baksam az gelir /Gırk bin yıl daha baksam ganan değilim / Hele palazım senden ganan değilim.” - (Niçin Güzel Zar Beni İncidirsın/ Samsun)

“Var benim garşımda durma söz gelir / Aşıktan maşuka cilve *naz gelir* / Gırk bin yıl yüzüne baksam az gelir / Gırk bin yıl daha baksam ganan değilim /Hele palazım senden ganan değilim.” - (Niçin Güzel Zar Beni İncidirsın/ Samsun)

***nazar al-**: Göz değmek.

“Kadırga'nın üstünde / Pazar edelim Pazar / Çıkma gülüm dışarı /*Nazar alursun* nazar.” - (At Benim Atım İdi / Giresun)

nazar et- : Gözü değmek.

“Teyze kizun Gülizar / *Ettiler* oni *nazar* / Teyze kizun Hediye / Benzer kara cadiye.” - (Teyze Kizun Ayişe/ Rize)

***nazar uğra-**: Göz değmek.

“Ayaş'lı Huriye *uğradı nazar* / Anası duymasın aklını bozar.” - (Deymen Tepesinde Çaldığım Sazlar/ Bolu)

“Yozgat köprüsünde kuruldu Pazar / Ayaşlı Nuri'ye *uğradı nazar* / Duymasın annesi aklını bozar.” - (Belen Tepesinde Çalınan Sazlar/ Bolu)

***nazara uğra-** : Göz değmek.

“Ali'm gitme pazara / *Uğradılar nazara* / Ali'm ölmüş diyenler / Kendisi girsın mezara.” - (Et Aldım Dirheminen/ Kastamonu)

“Ali'm gitme pazara / *Uğradılar nazara.*” - (Ali'm Gitme Pazara / Kastamonu)

***nefes vur-** : Burun buruna gelmek , yakınlaşmak.

“Gemiler Giresun’e / Yar olayım sesune / Bir daha *vuraydı* / *Nefesum* nefesune.” - (Gemiler Giresun’e / Trabzon)

nefesi kesil- : Güç soluk alacak duruma gelmek veya soluğu büsbütün durmak.

“Sigaramın dumani / *Keseysi nefesumi* / Bağurdum iki ağız / Tanudun mi sesumi.” - (Kuko Daldan Aşağı/ Trabzon)

nikah kıy- : Nikâh memuru kanuna göre çiftlerin karı koca olduklarını bildirmek.

“İmamına söyledum / *Nikah kıyamam* dedi / Amcasına söyledum / Dedesine sor dedi.” - (Ormanda Alacalar/ Trabzon)

***niza kes-** : Kavgayı bitirmek.

“Ata binmiş gezeler / Dökülüyor mezeler / Verin yârimi bana / *Kesiliyor nizalar.*” - (Fırın Üstünde Kürek/ Tokat)

ocağına düş- : Birine koruması için sığınmak veya yardım etmesi için yalvarmak.

“Hersum çıktı kafama / Kitdum yarun peşine / O davrandı orağa / Ben davrandum piçağa / Fundukluk bahçesinde / *Tuşduk* kara *ocağa.*” - (Ormanda Alacalar/ Trabzon)

***ocak yık-** : Aile dağılmak, yok olmak, çoluk çocuk yok olmak.

“Ben geçiye gidemem / Kırarım bacağı / Evlendir baba beni / *Yıklarım ocağını.*” - (Çitten Söktüm Çangalı/ Giresun)

“Ben geçiye gidemem / Gırarım bacağı / Baba beni evlendir / *Yıklarım ocağını.*” - (Ben Eleyim Eleyim/ Rize)

“Goyun beklerim goyun / Kurt yeri bacağı / Seni benden alanın / *Yıklarım ocağını.*” - (Karşı Beri Mezere/ Trabzon)

***ocaklar yak-** : İnsanı aşırı derecede etkilemek, sarsmak, kendinden geçmesine yol açmak.

“Göktaş beşikten bakıyor / Bülbül olmuş da şakıyor / Gözüm *ocaklar yakıyor.*” - (Göktaş Beşikten Bakıyor/ Kastamonu)

***omuz omuza ver-** : Bir işi birlikte paylaşmak.

“Aykiri yol uzuni / Dön görevim yuzuni / *Versak omuz omuza* / Öpsem ela gözünü.” - (Aykiri Yol Uzuni / Rize)

***on beşine bas-** : On beş yaşına girmek.

“Hey kargalar kargalar / Ceviz dalı ırgalar / *On beşine basan* kız / Sevdiğine el sallar.” - (Hey Kargalar Kargalar/ Çorum)

“Entarisi salkım saçak / Selam aldım kucak kucak / Benim yârimi sorarsan / *On beşine bastı* ancak.” - (Entarisi Salkım Salkım/ Sinop)

***on beş yaşına değ-** : Yaşına girmesine çok yaklaşmak.

“Ekini biçe biçe / Çık örenin başına / Adam havas ediyor / *Değmiş on beş yaşına.*” - (Elinde Çıngıl Orak / Giresun)

***orağa davran-** : Birini, bir şeyi kesmek için orağı bulunduğu yerden almaya kalkışmak.

“Hersum çıktı kafama / Kitdum yarun peşine / O *davrandi orağa* / Ben davrandum piçağa / Fundukluk bahçesinde / Tuşduk kara ocağa.” - (Ormanda Alacalar/ Trabzon)

***ormana dal-** : Ormana giriş yapmak.

“Girebi alayım mı / *Ormana dalayım* mı / Bir yar ilen olmuyor / Bir daha alayım mı.” - (Girebi Alayım Mı Fadime'm/ Ordu)

oyun eyle- : Kurnazlıkla birini aldatmak.

“İp ile çekiyordum / Önümüzdeki yazı / Bağa *oyun eyledi* / Ha bu köyde niyazı.” - (Sivrinin Tepesinde/ Rize)

oyuna gel- : Aldatılmak.

“Oğul yârim sitem etme boyuna / Nazlı yârim *gelemiyom oyuna* / Oğul yârim ılgaların geliyor / Nazlı yârim sevda beni deliyor.” - (Oğul Yarım Yaylalardan Aş Da Gel/ Tokat)

***öğüt al-** : Verilen öğüdü alıp benimsemek.

“Çımalların söğüdü / Kimden *aldın öğüdü* / Evvelden küçüktün / Şimdi gönlün büyüdü.” - (Çıldır'ın Çiçekleri / Artvin)

“Ekin biçtim göğüdü / Nerden *aldın öğüdü* / Ben üstüne vardıkça /Senin göynün büyüdü.” - (Ekini Biçe Biçe/ Ordu)

öğüt ver- : Öğütte bulunmak.

“Karşıda oturanlar / Az derdim artıranlar / Bize de *öğüt verin* / Sevdadan gurtulanlar.” - (Gümüş Ucu Mercanım/ Ordu)

***ölüm yoluna uğra-** : Eceli gelmek, ölmek.

“*Ölüm yolu* üstümüze *uğrattı* / Ciğerimi doğuz doğuz doğrattı / Ayrılık da yaşın yaşın ağlattı / Ölümünen ayrılığın elinden.” - (Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim / Amasya)

***ömrü art-** : Sevinmesine, mutlu olmasına sebep olmak.

“Yâri güzel olanın / Gün be gün **ömrü artar.**” - (Al Çuha Mavi Çuha / Bayburt)

ömrü tüken- : Ölmek.

“Elimi salladım değdi dikene / İntizar eyledim yar yar burçak ekene / İlahi kaynana **ömrün tükene.**” - (Sabahtan Kalktım Ki Ezen Sesi Var/ Tokat)

“Avluda kabak kökeni / Elime battı dikenini / Çirkinlerin yanında / **Ömürler** mi **tükenir.**” - (Dağların Başındayım/ Denizli)

ömür geçir- : Yaşamak.

“Küp içinde ireçel / İyi gün gelir geçer / Kötüye meyil verme / Ah ile **ömrün geçer.**” - (Pencerede Perde Ben/ Amasya)

“Küp içinde ireçel / İyi gün gelir geçer / Köyü yâre düşenin / Ah ile ömrü geçer .” - (Küp İçinde İreçel/ Karabük)

“Ben **ömrümü geçirdim** / Günleri saya saya.” - (Aksu Derler Adına/ Giresun)

“Suya düştü gülümüz / Ötmüyor bülbülümüz / Sen orada ben burda / **Geçti** cahil **ömrümüz.**” - (Suya Düştü Gülümüz/ Tokat)

“Zerdalinin sarısı / Yere düştü yarısı / Bir **ömür** yalnız **geçmez** / Elbet sever birisi.” - (Zerdali Çiçek Açtı/ Gümüşhane)

“Oy Giresun Giresun / Biraz geri gelesin / **Geçti ömrüm** gurbette / Geldi seni göresim.” - (Pencerenin Üstüne Boya Sürerim Boya/Giresun)

“**Geçti ömrüm** gine sensiz neyleyim / Öl desen de kurbanın olayım öleyim / Söyle aşkın neymiş ben de bileyim / Ah yârim güzelim sevdiğim meleğim.” - (Geçti Ömrüm Gine Sensiz Neyleyim/ Tokat)

***ömür sarayını yık-** : Ölecek kadar çok üzölmek.

“Yüzün güleçtir içerin hayın / Çeken bilir bu sevdanın yayın / **Yıktın** viran ettin **ömrüm** **sarayın** / Sen onun bir taşın örebilmezsin.” - (El Çek Tabip Sinem Üstünden/ Tokat)

***önüne düş-** : Beklemeden ansızın çıkagelmek.

“Güveyinin aşş da pişer / Saducu **önüne düşer** / Gelin güveyiden güzel.” - (Güveyi Dama Çıkamaz / Karabük)

para tut- Para biriktirmek.

“Akçaabat yolumuz / *Para tutmaz* elimiz / Olmasa güzel kızlar / Ne olurdu halimiz.” - (Şu Gelen Kayık Midur/ Rize)

para ye- : Gereksiz olarak çok para harcamak.

“Anam babam sarı kız / Malım mülküm sarı kız / Gelirim dedim sarı kız / *Paraları yedin* sarı kız.” - (Yonuk Olur Merdivanın Taşları / Çorum)

pas tut- : Paslı duruma gelmek, paslanmak.

“Zengiye zengiye vurup eşince / Lokmalar hal olur çiğler pişince / Kadehler *pas tutar* sazlar çoşunca / Gerçek aşıklara coş gelir böyle.” - (İzzetli Hürmetli Bilirim Seni/ Tokat)

peşine düş- : Arkasından gitmek, izlemek.

“Tonbulacık Haliime'm yar başına gel / Ben gidiyorum Bolu'ya *düş peşime* gel.” - (Kirez Aldım Dikmeden/ Bolu)

“Ben ne ettum gaynana / Oğlun *peşume düşdi*.” - (Dirvana Vurdum Uçti/ Trabzon)

“Oğlan var git işune / *Düşme* benim *peşume*.” - (Dirvana Vurdum Uçti/ Trabzon)

“Tombalacık Fadime'm de dağ başına gel / Ben askere gidiyom da *düş peşime* gel.” - (Ekin Ektim Çöllere/ Tokat)

“Oğul yârim yaylalardan aş da gel / Gurban olan yar *peşime düş* de gel / Oğul yârim al eline sazları / Ben gidiyom kime eden nazları.” - (Oğul Yarım Yaylalardan Aş Da Gel/ Tokat)

***pul yedir- :** Gereksiz olarak başkasına çok para harcamak.

“Maçka'liyim Maçkali / Sar bağa o kollari / Uşak sağa *yedurdum* / Kazandığum *pullari*.” - (Maçka'nın Yolu Taşluk/ Trabzon)

rağbet et- : İstemek, beğenmek, istekle karşılamak.

“Odalar hanım gelin / Odalara vay / Şimdi de *rağbet* / *Modalara* vay.” - (Gayadan İner Akrap/ Karabük)

“Ellere hanım gelin / Ellere vay / Şimdi de *rağbet* / *Güzellere* vay.” - (Gayadan İner Akrap/ Karabük)

***rahmet saç-** : Bolca rahmet, huzur dağıtmak.

“Seherde açılır cennet / Aleme *saçılır rahmet* / Kul sefaat ya Muhammed / Allah de kalbim Allah de.” - (Seherde Deryaya Dalsam/ Bolu)

rezil et- : İsteyerek veya istemeyerek birini çok utanacak güç bir duruma sokmak.

“Eser yel ettin beni yar yar / İnce tel ettin beni yar yar / Sevip de alamadım eser yel / *İrezil ettin* beni yar yar.” - (Gidersen Gündereyim/ Amasya)

rüyasına gir- : Rüyasında görmek.

“Sevdiğümün hasına / Vurulduğum oyasına / Aca *girecek* miyum / Yârîmin *rüyasına*.” - (Ben Kemeñçe Çalamam /Trabzon)

saban sür- : Toprağı sabanla kazıp altüst etmek.

“Örene bak örene / Dağda *saban sürene* / Nasıl kurban olmayım /Seni bana verene.” - (Örene Bak Örene/ Bayburt)

sabır ver- : Bir sıkıntıya ses çıkarmadan veya ona karşı bir şey yapmadan katlanmak.

“Yeşil ipek bükene / Kare dizlik dikene / Mevlam da *sabırlar versin* / Gizli sevda çekene.” - (Yeşil İpek Bükene/ Karabük)

“Mevlam *sabırlar versin* / Yârinden ayrılmışa.” - (Daş Harmanın Mazısı / Karabük)

“Evleri görünüyor / Gönüldür yeriniyor / Çekilecek dert değil / Mevlam *sabır veriyor*.” - (Evleri Görünüyor /Tokat)

“Haydi de telleniver / Gönüldür yeriniyor / Çekilecek dert değil / Mevlam *sabır veriyor*.” - (Pencerede Perde Ben/ Amasya)

“Oy dere daşlı dere / Derman ol yaralarımıza / Mevlam *sabırlar versin* / Sevdiğüm ikimize.” - (Akayı Daşlı Dere / Rize)

safa gel : Bir kente, bir mahalleye yeni gelen veya geziden dönen birine ziyarete gitmek.

“Odalara hanım kızım odalara gel / Beşibirlik takayım *safalara gel*.” - (Ördek Suya Dal Da Gel/ Kastamonu)

“Aç kapıyı ben geldim / *Safa geldin* hoş geldin.” - (Aç Kapıyı Ben Geldim /Karabük)

sağ ol- : Hoşa giden bir davranış için çok yaşa, teşekkür ederim anlamlarında söylenen bir söz.

“Öyle yar olursa olmayıversin / Bir guruşa aldığım aynayı versin / Bir dahi severim canım **sağ olsun.**” - (Oduncular Gelmez Oldu Odundan/ Samsun)

“Toprakköprü Toprakköprü / Bağında bağçen şen olsun / Hasan beyim öldün ise / İspiroğlu **sağ olsun.**” - (Toprakköprü Toprakköprü/ Kastamonu)

“Kara biber dibekte / Benim yârim gurbette / **Sağ olsun** gurbette olsun / Bir gün gelir elbette.” - (Denizde Kara Balık / Bolu)

sancı tut- : Birdenbire ve şiddetli bir ağrı gelmek.

“Gayayı gırcı duttu / Dibini burcu duttu / Biz de bir yar sevmeynen / Köyü bir **sancı duttu.**” - (Kayayı Gırcı Tuttu/ Çorum)

***sarılığa uğra-** : Sarılık hastalığı geçirmek.

“Hayde çikalum hayde / Dışarı karanluğa / Kız senin sebebinden / **Uğradum saruluğa.**” - (Gel Çikalım Konağa/ Rize)

***saz çal-** : Saza vurarak ses çıkarmak.

“Belen tepesinde **çalınan sazlar** / Sazların sesine toplanan kızlar / O kızlara benim yüreğim sızlar – (Belen Tepesinde Çalınan Sazlar/ Bolu)

***saz vur-** : Sazın çalınmasını sağlamak.

“Dostlar **vurun sazlara** / Eğlenilecek zamandır.” - (Ada Yolu Kestane / Bolu)

sel al- : Çok yağmurdan dolayı bir bölgede, yollar zor geçilir duruma gelmek.

“Çarşamba’yı **sel aldı** / Bir yar sevdim el aldı / Keşke sevmez olaydım / Elim koynumda kaldı -(Çarşamba’yı Sel Aldı/ Samsun)

“Çarşamba’ya tütün ektim **seller** mi **aldı** / Küçücükten bir yar sevdim eller mi aldı.” - (Ata Binmiş Gidiyor /Samsun)

“Yüz bin mihnet çektim bir dahi gerek / Çok ömür ister ki bir dahi görek / Har ettin içimi ey zalim felek / Akdı çeşmim yaşı **sel aldı** gitdi.” - (Ötüyor Bülbüller Gelmedi Bağdan/ Trabzon)

selam al- : Birinin selamlamasına karşılık vermek.

“Entarisi salkım saçak / **Selam aldım** kucak kucak / Benim yârimi sorarsan / On beşine bastı ancak.” - (Entarisi Salkım Salkım/ Sinop)

“İşte geldim kapınıza / *Selam verdim* hepinize / Selamımı almazsanız / O da sizin keyfinize - (İşte Geldim Ekim Büküm/ Trabzon)

selam dur- : Bir büyüğe, bir üste veya saygı duyulan bir şeye ayakta selam vermek.

“Salındı bahçeye girdi / Çiçekler *selama durdu* / Mor menekşe boyun eğdi / Gül kızardı hicabından.” - (Bugün Ben Bir Güzel Gördüm / Tokat)

selam kes- : Her türlü ilişkisine son vermek.

“Gel benim esme yârim / Ezelden yosma yârim / Aramız uzak düştü / *Selami kesme* yârim.” - (Gel Benim Esmeyarım/ Tokat)

“Şu mübarek günde küsmek olur mu / Uzat ellerin bayramlaşalım / Tanrı *selamını kesmek* olur mu / Uzat ellerini bayramlaşalım.” - (Şu Mübarek Günde Küsmek Olur Mu/ Çorum)

“Ben bir yârin bakışına mailem / Ayda bir kerece görsem kailem / Ben senden *selami keser* değilem / Ölmeyince vermem yâri ellere.” - (Ben Bir Yarın Bakışına Mailem/ Trabzon)

selam ol- : Esenlik dileklerim ulaşsın, anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.

“İnerim yalılara / Guş konar çalılara / Benden *selamlar olsun* / Sarı çemberlilere.” - (Fincan İçi Fiğ Olur/ Artvin)

selam sal- : Birine esenleme haberi göndermek.

“Sen bir merhametli gönlü ganisin / Bendelere *selam sal* bazı bazı.” - (Bu Kadar Cevretme Aziz Sultanım/ Tokat)

selam söyle-: Selamını birine götürmesini söylemek

“*Selam* da *söylen* bey babama / Çiftini çubuğunu satsın da / Beş bini tamam yapsın da / Oğlum da Mahmud’um desin de aman.” - (Selam Da Söylen Bey Babama/ Karabük)

“*Selam* da *söylen* Mahmud’uma / Çiftimi çubuğumu sataman aman / Beş bini tamam yapaman aman / Oğlum da Mahmud’um deyemen aman.” - (Selam Da Söylen Bey Babama/ Karabük)

“*Selam* da *söylen* anneme / Sandığını sepedini satsın da / Beş bini tamam yapsın da / Oğlum da Mahmud’um desin de aman.” - (Selam Da Söylen Bey Babama/ Karabük)

“**Selam** da **söylen** Mahmud’uma / Sanduğumu sepetimi sataman aman / Beş bini taman yapaman aman / Oğlum da Mahmud’um deyemen aman.” - (Selam Da Söylen Bey Babama/ Karabük)

“Öyle ise **selam** da **söylen** Mehmed’ime / Yüzüğünü küpesini satsın da / Beş bine on bin katsın da / Sevdiğim mahmud’um desin de aman.” - (Selam Da Söylen Bey Babama/ Karabük)

“**Selam** da **söylen** Mahmud’uma / Yüzüğümü küpemi satarın aman /Beş bine on bin katarın aman /Sevdiğim Mahmud’um derim de aman.” - (Selam Da Söylen Bey Babama/ Karabük)

“Fındık fıstık olur mu / Ateş yastık olur mu / **Selam söylen** yârime / Böyle dostluk olur mu.” - (Suya Düştü Gülümüz/ Tokat)

“Gökte uçan teyyare / **Selem söyle** o yâre / Ben çekildum aradan / Bulsun başına çare.” - (Ben Kemeñe Çalamam /Trabzon)

“Bir gemim var boydan boşta / Dip ambara kurduk posta / **Selam söylen** eşe dosta.” - (Hep Beraber Başlayalım/ Kastamonu)

“Gitme gidenlerinden / Boyu fidanlarınan / N’olur bir **selam söyle** / Gelip gidenlerinden.” - (Oy Tombulum Tombulum/ Tokat)

“Penceresi cam cama / **Selam söylen** amcama / Amcam kızını vermezse / Turşu da kursun fincana.” - (Yıkırgan’ın Armudu/ Ordu)

“Atımı bağladım Topçam düzüne / Dom dom kurşunları değd dizime / Benden **selam söylen** elin kızına.” - (Topçam Yaylası Düz Yıldız Işılar/ Tokat)

“Ohtob bellerinden de geliyor posta / Benden **selam söylen** o nazlı dosta / Sorarsan nezüğü Sivas’ta hasta / Ağla göz yaşını sil kara gözlüm.” - (Yeni Çiftlik Derler De Çölün Düzünde/ Tokat)

“Ben gidiyorum baylere / Hem baylere baylere / Benden **selam söyleyin** / Beni soran beylere -(Ben Gidiyorum Baylere/ Bolu)

“Öldüm yar diye diye / Benden **selam söyleyin** / zavallı Fadime’ye.” - (Anam Ayasın Beni / Trabzon)

selam ver- : Selamlamak.

“Saat üçte çıktım yola / *Selam verdim* sağa sola / Bahşişimi çabuk yolla / Aslan beyefendi binler yaşa / İşte geldim kapınıza / *Selam verdim* hepinize / Selamımı almazsanız / O da sizin keyfinize.” - (İşte Geldim Ekim Büküm/ Trabzon)

“Yürü güzel yürü de leylalarına / *Selam* mı *verilir* böylelerine.” - (Yumak Yumak Olmuş Saçının Teli/ Tokat)

“El göğüste *selam versem* / Durur nazlanı nazlanı.” - (Dostun Bahçasına Girsem/ Amasya)

“*Selam verdik* kadem bastık bu yere / Söyle aşık bu kamiller yeridir / Kurban olam yanındaki şu Pir’e / Söyle kardeş bu kamiller yerdir.” - (Selam Verdik Kadem Bastık Bu Yere/ Amasya)

“Seher vakti çıktık yola / Selam verdük sağa sola / Ramazan-ı şerifiniz mübarek ola / Kalbiniz nar ile dola.” - (Sahur Vakti Çıktık Yola/ Karabük)

***selamı gel-** : Selam gönderilmiş olmak.

“Yaylanın soğuk suyu / Deldi bağrımı deldi / Üç günlük geliniken / Bağa *selamı geldi*.” - (Yaylanın Soğuk Suyu/ Giresun)

sele git- : Sele kapılmak

“Zamane halkına sırrın duyurma / Alem *sele gitmiş* yanıp kayırma.” - (Abdal Olsam Şallar Giysem Ağnime / Tokat)

“Alem *sele gitmiş* yanıp kayırma / Sen kendi sevdana coş deli gönül.” - (Abdal Olsam Şallar Giysem Ağnime / Tokat)

***serden git-** : Her daim aklını meşgul etmek.

“Zülûf kısa yüz örtmez / Sevde *serimden gitmez* / Bu gözler seni gördü / Gayrısına meyletmez.” - (Kayayı Girci Tuttu/ Çorum)

sevda çek- : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Dağların dumanını / Dağda gezenler bilir / Sevdaluğun halini / *Sevda çekenler* bilir.” - (Duman Aldı Dağlara/ Trabzon)

“Yeşil ipek bükene / Kare dizlik dikene / Mevlam da sabırlar versin / Gizli *sevda çekene*.” - (Yeşil İpek Bükene/ Karabük)

“Harmandan gel harmandan / Kız kaçalım ormandan / *Sevdanı çeke* çeke / Ben kesildim dermandan.” - (Evleri İki Katlı/ Tokat)

“Oy ne imiş ne imiş / Kaderim böyle imiş / Gizli *sevda çekmesi* / Ateşten gömlek imiş.” - (Çarşamba’yı Sel Aldı/ Samsun)

sevda et- : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Başına puşısına / Durmuşam karşısına / Adam *sevda eder* mi / Kapıya komşısına.” - (Dere Kütük Götürür/ Rize)

“Sevda ettum adettum / Almadum inat ettum / *Ettuğum sevdalara* / Almak değil adettu.” - (Soğuk Suyun Başında/ Rize)

“*Sevda ettum* adettum / Almadum inat ettum / Ettuğum sevdalara / Almak değil adettu.” - (Soğuk Suyun Başında/ Rize)

“Atlı geliyor atlı / Altında kilim katlı / Öyle bir *sevda ettüm* / Baldan şekerden tatlı.” - (Of Çaykara Yolları/ Trabzon)

***sevda sal-** : Aşık olmak.

“Dem be dem garşıma gelen / Aklımı başımdan alan bülbül / Sevimi *sevdaya salan* / Gözü gaşı gara bülbül.” - (Dem Be Dem Garşıma Gelen/ Amasya)

***sevda tut-** : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Ben kemeñçe çalamam / iki tane telinen / Benim *tuttuğum sevda* / Konuşamaz elinen.” - (Ben Kemeñçe Çalamam /Trabzon)

sevda vur- Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Ey gidi yalan dünya / Böyle mi galacasun / *Vur* deysin *sevdanı* / Beni mi alacasun.” - (Kar Yağayı Yağayı/ Trabzon)

***sevda yayını çek-** : Aşık olmak.

“Yüzün güleçtir içerin hayın / *Çeken* bilir bu *sevdanın yayını* / Yıktın viran ettin ömrüm sarayın / Sen onun bir taşın örebilmezsin.” - (El Çek Tabip Sinem Üstünden/ Tokat)

sevdalık çek- : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Gülü dikenden ayır / *Sevdalık çekenleri* / Gayır Allah’ım gayır.” - (Al Eline Feneri /Giresun)

sevdalık et- : Aşık olmak.

“Başındaki çenberi / Ya dön beri dön beri / *Etmeyruk sevdalık* / Biri birinden biri.” - (Asmam Senin Dalından / Trabzon)

“Gel *edelim sevdalık* / Babanın canı için.” - (Atmacayı Vurdular /Trabzon)

“*Sevdalık ede* ede / Yandı yüreğim yandı / Ben daha dayanmam / Can boğaza dayandı.” - (Doldurdum Martinimi/ Karadeniz)

“Peştemali sarıdan / Başlar oni yarıdan / *Sevdalık eder* kızlar / İbret alur arıdan.” - (Peştemalin Duğumi/ Rize)

***sevdalık şerbetinden iç-** : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Hala sorma oğlune / Oğlun da bana aşık / *Sevdalık şerbetinden* / Ben de *içtim* bir kaşık.” - (Hala Geldum Evune/ Rize)

***sevdalık uykusu vur-** : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Derenin kuyuları / Ata vurdum yuları / *Vurdu* mu sana yarum / *Sevdalık uykuları.*” - (Yeni Yaptım Evimi/ Trabzon)

***sevdalık yap-** : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Bu dere akmayınan / Ne olur bakmayınan / Adam adamı yer mi / *Sevdalık yapmayınan.*” - (Bu Dere Akmayınan/ Rize)

***sevdalıktan eri-** : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Yaylanın çimeninde / Ben böyle değil idim / Ben bir idim ben bir idim / *Sevdalıktan eridim.*” - (Derede Değirmenim/ Artvin)

***sevdalıktan öl-** : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Kayuğumun sereni / Tanımadım geleni / Acep nereye gorlar / *Sevdalıktan eleni.*” - (O Sarı Çemberuni/ Trabzon)

sevdası öldür- : Dert etmek, üzüntü duymak, çok sıkıntı çekmek.

“Gel ha böyle gel ha böyle bu yana / Bişe deyeyim sana / *Sevdan öldürdü* beni / Kül oldum yana yana.” - (Sen Orada Ben Burada/ Rize)

sevdasına düş- : Bir şeyi çok fazla istemek.

“Yaktın beni güzelim / *Düşürdün sevdalara.*” - (Duman Aldı Dağlara/ Trabzon)

“Çıktım yayla obasına / *Düştüm* ahu *sevdasına* / Yandım yârin edasına.” - (Çıktım Yaylaları Gezdim/ Amasya)

***sevdaya dal-** : Bir şeyi çok fazla istemek.

“Ördeğisen göle gel / Şahin isen gola gel / Dağlarda galdım / Hanım ablam *sevdaya daldım* - (Ördeğisen Göle Gel/ Kastamonu)

“Kaynar kazan taşmaz mı / Yol buradan aşmaz mı / Dağlarda galdım / Hanım ablam *sevdaya daldım.*” - (Ördeğisen Göle Gel/ Kastamonu)

***sevdaya uğra-** : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Başındaki yazmayı da / Sarıya mı boyadın / Neden sararıp soldun da / *Sevdaya* mı *uğradın.*” - (Başındaki Yazmayı/ Tokat)

seyre çık- : Bir yerden başka bir yere gitmek için yola çıkmak

“Hozurdayur aşağı imaret arısı / *Seyre çıkmış* gözellerin sörsüsü.” - (Hozurdayur Aşağı İmaret Arısı/ Kastamonu)

***sihhat bul-** : Sağlığına kavuşmak.

“El vurup yaremi incitme tabip / Bir dem *sihhat bulmaz* hicraneler var.” - (El Vurup Yaremi İncitme Tabip / Tokat)

sırra er- : Gizli tutulan veya sır durumunda olan bir şeyi anlamak, kavramak.

“Mürayi olanlar bu *sırra ermez* / Göğsünde iman olan aşığa kıymaz.” - (Eşimden Ayrıldım Yamandır Halim/ Amasya)

***sırrını duyur-** : Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şeyi bildirmek.

“Zamane halkına *sırrın duyurma* / Alem sele gitmiş yanıp kayırma.” - (Abdal Olsam Şallar Giysem Ağnime / Tokat)

sıtma tut- : Ateş ve ter nöbetleriyle titremeye başlamak.

“Madımak desteyim / Güzeller hastasıyım / Yârimi *sıtma tutmuş* / Ben onun ustasıyım.” - (Madımak Uzar Gider/ Tokat)

***sinesi dağlan-** : Çok acımak.

“Gamdan hisar çektim yolum bağlandı / Yardan ayrı düştüm *sinem dağlandı* / Ben o yardan ayrı olamam dedim / Durulmuş deryalar birden bulandı.” - (Gam Gasavet Bugün Başa Gelindi/ Tokat)

***sinesi dağlı** : Acıyla ve özlemle içi yanmak, acıyla kıvrınmak.

“Ey gül dalı gül dalı / Oldum sana sevdalı / Gördüğüm günden beri / *Sinem* aşkınla *dağlı.*” - (Ey Gül Dalı Ey Gül Dalı/ Bayburt)

***sinesi yaralı** : Çok üzölmek.

“Gelmez olaydın annem başım belalı / Felek hançer vurdu *sinem yaralı.*” - (Belen Tepesinde Çalınan Sazlar/ Bolu)

***sinesini doğra-** : Çok acımak.

“Mayıl oldum hub cemale bakmaya / Şu dertli *sinemi doğrar* giderim / Hasiret eyleyip mihnet çekmeden / Varip dost eline uğrar giderim.” - (Mail Oldum Hub Cemale Bakmaya/ Amasya)

***söz gel-** : İftira atmak.

“Var benim garşımda durma *söz gelir* / Aşıktan maşuka cilve naz gelir / Gırk bin yıl yüzüne baksam az gelir / Gırk bin yıl daha baksam ganan değilim / Hele palazım senden ganan değilim.” - (Niçin Güzel Zar Beni İncidirsın/ Samsun)

***söz ol-**: Başkaları tarafından iftira atılmak.

“Gidiyom *söz olmasın* / Mangalda köz olmasın / Su serpeyim yoluna / Fistanın toz olmasın.” - (Gidersen Göndereyim/ Amasya)

“Gül yüzlüm gül destem nemden incindin / Arada *söz olur* da eldir efendim.” - (Gül Yüzlüm Gül Destem Nemden İncindin/ Tokat)

“Beyaz geyme toz olur / Siyah geyme *söz olur*.” - (Beyaz Geyme Toz Olur / Bolu)

“Kara basma iz olur / Güzellere naz olur / Gündüz gelme gece gel / Eller duyar *söz olur*.” - (Kara Basma İz Olur/ Bayburt)

“Girme bağa iz olur / İpek fistan toz olur / Dilber mendilin düşmüş / Ben kaldırsam *söz olur*.” - (Karşı Dağlar Bizimdir / Gümüşhane)

“Bizim yayla düz olur da / Kar yağar da buz olur / Gece gel gündüz gelme / El duyanda *söz olur*.” - (Bizim Yayla Düz Gibi / Trabzon)

söz tut- : Verdiği sözü yerine getirmek.

“Öte dönder ben görmeyim yüzünü / Duydum yalanını *tutmam sözünü* / Git eski yârine söyle nazını / Benim naz çekmeğe halim kalmadı.” - (Öte Dönder Ben Görmeyem Yüzünü/ Çorum)

“Bu babamın evidir / Tahtaları kavidir / Tahta çürük mih tutmaz / Yârim küçük *söz tutmaz*.” - (Bu Babamın Evidir / Artvin)

***söz ver-** : Sözünde durmak. Söylediklerini yerine getirmek.

“Yeni yolun bükmeleri / Sevdiğim dolaşamıyom / *Söz verdiğin* yerlere / Sevdiğim ulaşamıyom.” - (Yeni Yaptım Evimi/ Trabzon)

“Yeni yolun bükmesini dolaşamadım / *Söz verdiğin* yerlere de ulaşamadım.” - (Yeni Yolun Bükmesini Dolaşamadım/ Ordu)

sözünde dur- : Verdiği sözü yerine getirmek, verdiği sözden dönmek, verdiği sözü tutmak.

“Çarşamba'nın ortasında akıyor ırmak / Her yiğidin karı değil *sözünde durmak.*” - (Çarşamba Dedikleri/ Samsun)

“Ben Samsun'a gidemiyom kar olmayınca / Samsun bana haram olsun yar olmayınca / Çarşamba'nın ortasından akıyor ırmak / Her yiğidin karı değil *sözünde durmak.*” - (Çarşamba Dedikleri/ Samsun)

sözünden dön- : Verdiği sözü yerine getirmemek veya tutmamak.

“Sallan güzel sallan da aslını bilmem / Varıp her kötüye de meylim vermeyem / Merdoğlu merdim ben de *sözünden dönmem* / Karlı dağlar olsa da ilazım değil.” - (Gül Yüzlüm Gül Destem Nemden İncindin/ Tokat)

***sözüne uy-** : Başkalarının yönlendirmesiyle hareket etmek.

“*Uydum* yârin *sözüne* / Çıktum yayla düzüne / Bulamadum yarumi / Rastlamadım izine.” - (Uydum Yarin Sözüne/ Rize)

“Bizim yayla düzüne de / Bastım suyun yüzüne / Gel gaçalum sevdiğim / *Uyma* eller *sözüne.*” - (Bizim Yayla Düz Gibi / Trabzon)

***sudan kesil-** : Yiyip, içememek.

“Kurulu yay idim ben de açıldım / Dolu badeydim indim eksildim / Ekmekten aşdan *sudan kesildim* / Yar senin derdine ben yana yana.” - (Bülbül Ne Ötersin Virandır Bağın/ Tokat)

susuz kal- : Yoksul bir duruma düşmek.

“Ak bakraçlar *susuz kaldı* / Büyük evler ıssız kaldı.” - (Ak Bakraçlar Susuz Kaldı / Sinop)

susuzluğu söndür- : Suyu kandırmak.

“Ak göğsün üstünde zenzem pınarı / İçip *susuzluğum söndüremedim.*” - (Aşağıdan Gelir Aldıramadım/ Gümüşhane)

sürme çek- : Gözleri sürme ile boyamak.

“Kaşın kara iken ezelden kare / *Sürme çekmeyinen* kaş kare olmaz / Yar iki büyüğe sor sual eyle / Bir yol öpmeyinen yüz kare olmaz.” - (Kaşın Kare İken Ezelden Kare/ Tokat)

“Bak şu dilberin nazına / *Sürmeler çekmiş* gözüne.” - (Dostun Bahçasına Girse/ Amasya)

“Köylü kızı oturmuş çikrik başına / Yeni girmiş on üç on dört yaşına / *Sürmeler* mi *çekmiş* hilal kaşına.” - (Tosya’dan Geliyor Princi/ Kastamonu)

“Sadiye’ m Sadiye’ m otur yanıma / *Sürmeler* mi *çekenim* ela gözüne / Uyma dedim uydun eller sözüne.” - (Sadiye’ m Otur Yanıma/ Kastamonu)

***şan ol-** : Herkesçe duyulmak.

“Yazuğ oldu el alemin gızına / Vermem seni yad ellere *şan olsun.*” - (Ben Yarime Gal’ altında Gavuştum/ Karabük)

“Kıymet kızın gözleri / *Şan oldu* memlekete.” - (Ala Çorap Örmedim/Tokat)

şan ver- : Ün salmak.

“Hatipoğlu nam verir / Mihtarlığa *şan verir* / Mihtarlığın yoluna / Oğlunu gurban verir.” - (Yayla Yaylaya Bakar/ Ordu)

“Hatipoğlu nam verür / Muhtarlığa *şan verür* / Muhtarlığın yoluna / Bir oğlunu gurban verür.” - (Hatipoğlu Nam Verür/ Ordu)

***şanına düş-** : Bir şey onun büyüklüğüne, karakterine uygun olmak, yaraşmak.

“Aşağıdan gelir tozunan toprak / O yar göndermiş bize gülünen yaprak / *Düşer* mi *şanına* yalnız durmak / Al beni yanına gurban olduğum.” - (Aşağıdan Gelen Elin Galdursun/Tokat)

“Armut daldan düşer mi / Günden yanı pişer mi / Sevip sevip ayırmak / *Şanımıza düşer* mi.” - (Karşıdan Aşık Gider/ Tokat)

şansı dön- : Talihi iyiyken kötü veya kötüyken iyi olmak.

“Yine geldim bu yola / Yolun ardı gelmeyi / Allah’ ıma yalvarırım / *Şansım* ele *dönmedi.*” - (Ben Ağlarım El Güler/ Trabzon)

***şarap çek-** : İçkiyi içmek, yudumlamak.

“Soğuk su başında kuzu kebabı / Kuzu kebabı Kuzu kebabı Kuzu kebabı / Ener düz ovaya *çeker şarabi* / O domuz uşağın yoktur dini imanı.” - (Sen Bu Yaylaları Yaylıyamasun/ Trabzon)

şavkı vur- : Bir şeyin ışığı yansıtmak

“Sakız koydum sahana / *Şavkı vurdu* cihana.” - (Ak Buğdayım Buğdayım / Sinop)

“Ayna attım çayıra / *Şavkı vurdu* bayıra / İkimiz de sevdalı / Allah bizi gayıra.” - (Arpalar Orak Oldu/ Bayburt)

şöhreti dillerde gez- : Her yerde kendisinden söz edilmek.

“Dertli seri sefil gurbet ellerde / Bir zaman *şöhreti gezer dillerde* / Yârim gelir deyi gözü yollarda / Anadan gülmedik garip başlı yar.” - (Hatırına Düşme Sorma Halimden / Tokat)

tadından yenme- : Çok tatlı, çok hoş gider olmak.

“Oduncular gelmez oldu odundan / Kesmeli boncuk çıkmaz oldu kolundan / Şeftaliler *yenmez* oldu *tadından*.” - (Oduncular Gelmez Oldu Odundan/ Samsun)

takati kalma- : Gücü azalmak, bitmek.

“Aman efem bende *takat kalmadı* / Çok bağırdım Osman efem gelmedi / Muhannet komşudan imdat olmadı.” - (Tepeler Tepeler Yüksek Tepeler/ Giresun)

***talan vur-** : Yağmalamak.

“Deymen benim gamlı yaşlı gönlüme / Ben bir selvi boylu yardan ayrıldım / Evvel bağban idim dostun bağında / *Talan vurdu* ayva nardan ayrıldım.” - (Deymen Benim Gamlı Yaşlı Gönlüme/ Tokat)

***tatlı dilli ol-** : Karşısındakine güzel kelimeler söyleme.

“Haydi leyli leyli yolu dostumun / Şekerden *datlıdır dili dostumun*.” - (Name Nazlı Yarin Hak-i Payına/ Tokat)

“Yengeler başa gelin / Saçtılar akça gelin / Bülbülden *tatlı dilin*.” - (Dünürçüler Geldiler/ Bayburt)

tedbiri şaş- : Ne yapacağını bilememek, telaşa kapılmak

“Bir sabah namazı bedenden aştı / Kellesi düştü de gine savaştı / Nice kafirlerin *tedbiri şaştı* / Şehitlere serdar oldu Genç Osman.” - (Bir Sabah Namazı Tozdan Dumandan/ Kastamonu)

***tevhid çek-** : Allah'ın birliğini ağızından düşürmemek, sürekli tekrarlamak.

“Bir deveyi bir akçaya güzerdi / Onun da yarısını zekat ederdi / Deveyi güderken *tevhid çekerti*.” - (Annesinden Destur Aldı Karanı/ Bolu)

***toprağa koy-** : Ölüp gömülmek.

“Ben eleyim eleyim / Günlerüm gelsün sağa / Gelsün senün ellerün / *Koysun* beni *toprağa*.” - (Ben Eleyim Eleyim/ Rize)

tuzağa düşür- : Birileri tarafından hazırlanan kötü bir duruma uğramak, oyuna gelmek.
 “Vuruldu düşüm yere / Giremedum uzağa / Ne edelum sevduğum /
Düşürdüler tuzağa.” - (Giresun’un İçinde / Giresun)

***tuzak dağıt-** : Birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için hazırlanan düzeni, komplo bozmak.

“El ariftir yoklar senin fendini / *Dağırtılar tuzağını* fendini.” - (Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim/ Çorum)

“El ariftir gözedirler fendini / *Dağıdırlar duzağını* bendini.” - (Eğlen Sana Bir Nasihat Edeyim/ Amasya)

tuzak kur- : Birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için düzen hazırlamak, komplo kurmak.

“Gelemiyom sevdiceğim / Yollarım ırak / Yolumuza *gurmuşlar* / Geçilme *duzak.*” - (Kaçı Saldım Bayıra/ Ordu)

“Denize daldım derin / Yüzüne çıktım serin / Gızlara *duzak gurdum* / Dutuldu allı gelin.” - (Tinyabanın Daşları/ Tokat)

“Sürmene yolun uzun / *Kurdular* bize *tuzak* / Bu sene köyümüzde / Düğünler olacak.” - (Oy Çalamadım Gitdi/ Trabzon)

“Kömürlük dağına *kurdular tuzak* / Gelemem yanına yollar pek uzak.” - (Kömürlük Dağına Yağıyor Yağmur/ Giresun)

“Kız senin ellerin tutmaz mı kalem / Kır testiği yar kapında kul olam / Avcı ol da *tuzağını* ben *kuram.*” - (Çukur Yaylasının Yolu Düz Gider/ Ordu)

“Dere kenarında *duzak kurdular* / İk’elime vura vura sual sordular.” - (Dere Kenarında Tuzak Kurdular/ Ordu)

uğurlar ol- : Esenlikle git, yolun açık olsun! anlamında söylenen bir iyi dilek sözü.

“Hilal de kaşlı Taşkırın’ım *uğurlar olsun* / Yediğimiz kebablar lop lop et olsun / İçtiğimiz şaraplar afiyet olsun.” - (Evlerinin Önü Pazara Yakın/ Tokat)

umudunu kes- : Artık olacağını beklememek.

“Hadi gidelim çorttan / *Umut kesilmez* haktan / Al da gideli beni / Kötü müyüm hiç yoktan.” - (Hadi Gidelim Çorttan / Trabzon)

***umut kal-** : Umudunu, dilediğini aramaya başlamak.

“Ana yardan ayrıldım / Yardan ayrıldım / *Umut kaldım* çöllere.” - (Yeşil İpek Bükürim / Artvin)

uyku bas- : Çok uykusu gelmek.

“Köprünün altı desti / Çiçekli şalvar esti / Şalvarlının yanında / Beni bir *uyku bastı.*” - (Köprünün Altı Desti / Muğla)

***uykudan ol-** : Uykusuna kanamadan uykudan uyanmak.

“İnceldim hilal oldum / Bilmedim ne hal oldum / Gündüz hayalin ile / Gece *uykudan oldum.*” - (Gidiyom Deme Bana/ Amasya)

***uykuyu kaybet-** : Bir türlü uyuyamamak, uykusuz kalmak.

“Kalbura benterum / Durgun akar suları yar / Bir vefasız uğruna / *Kaybettum uykuları* yar.” - (Sarı Çiçeğim Sarı/ Rize)

uzak düş- : Uzak olmak, uzak bulunmak.

“Gel benim esme yârim / Ezelden yosma yârim / Aramız *uzak düştü* / Selamı kesme yârim.” - (Gel Benim Esme Yarım/ Tokat)

ümid kes- : Artık olacağını beklememek.

“Yayladan gel allı gelin yayladan / *Kesme ümidini* kadir mevladan kadir mevladan / Ver elinni karlı dağlar aşalım bayramlaşalım.” - (Karahisar Kalesi Yıkılır Gelir/ Giresun)

***üstüne kalk-** : Taşkınlık göstermek, coşmak, kükremek.

“Ordu’nun dereleri / Aksa yukarı aksa / Vermem seni ellere / Ordu *üstüme kalksa.*” - (Ordu’nun Dereleri / Ordu)

“Ağısar dereleri / Aksa yukarı aksa / Vermem seni ellere / Tonya *üstüme kalksa.*” - (Ağısar Dereleri / Rize)

üstüne var- : Bir şey yapmasını baskı yaparak istemek.

“Ekin biçtim göğüdü / Nerden aldın öğüdü / Ben *üstüne vardıkça* / Senin göynün büyüdü.” - (Ekini Biçe Biçe/ Ordu)

***ütü vur-** : Ütülemek.

“Mintanın yakasına / *Ütü vururum* ütü / Gel dedim de gelmedi / Yavrum beni yitirdü.” - (Mektup Yazdım Acele/ Giresun)

***vadesi dol-** : Süresi dolmak, zamanı gelmek.

“Çok cahdettim yar halimden bilmedi / Niçin arzuhalim kabul olmadı / Gusurum çok elde *vadem dolmadı* / Ol sebepten gülmez ağlar gezerim.” - (Mail Oldum Hub Cemale Bakmaya/ Amasya)

***vakti geç-** : Çağının gereğine uygun davranmamak.

“Havluya kurdum teşti / Gelen yar vurdu geçti / Emmim oğlu Muhannet / Benim de *vaktim geçti*.” - (Geydim Çarıklarımı/ Bayburt)

verem et- : Sabırsızca davranmak.

“Kız bahçende mor meni / *Verem ettin* sen beni / Nasıl verem olmayım / Eller sarıyor beni.” - (Kız Bahçende Gül Var Mı/ Kastamonu)

verem ol- : Verem hastalığına yakalanmak.

“Mapushane çeşmesi yandan akıyor yandan / Mapusluk bir şey değil yanıkluk var bir yandan / Ben *verem oldum* yar yoluna / Ben ölüyüm yar yoluna.” - (Mapushane Çeşmesi Yandan Akıyor Yandan/ Kastamonu)

“Ağlarım gülenim yok / Golumdan dudanı yok / Derdinden *verem oldum* / Gelip avudanım yok.” - (Ben Ağlarım El Güler/ Trabzon)

“Hey gardiyan gardiyan tabancamı ver bana / Bir güzelin yoluna ceza verdiler bana / Ben ölüyorum yar yoluna / Ben *verem oldum* yar yoluna.” - (Mapushane Çeşmesi Yandan Akıyor Yandan/ Kastamonu)

“Kız bahçende mor meni / Verem ettin sen beni / Nasıl *verem olmayım* / Eller sarıyor beni.” - (Kız Bahçende Gül Var Mı/ Kastamonu)

volta vur- : Gemi zikzak yapmak.

“Uçurdum atmacayı / Çıngırak ayağına / *Volta vurdu* dağıttı / Arhavi'nun dağına.” - (Arhavi'nin Dağına/Rize)

yabana at- : Önem vermemek, önemsiz görmek.

“*Atma* beni *yabana* / Ben da bu dereliyim / Al beni yar yanına / Hiç sorma nereliyim.” - (Atma Beni Yabana/ Trabzon)

“Güzel ağlatma beni / *Yabana atma* beni.” - (Ey Gül Dalı Ey Gül Dalı/ Bayburt)

***yakıp kül et-** : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Bebek beni del eyledi / *Yaktı* beni *kül eyledi* / Her kapıya kul eyledi.” - (Bedavradan Evceğizin / Bolu)

“Kestanedir kestane / Elin bağlamaları / *Yaktı kül etti* beni / yârin ağlamaları.” - (Elinde Süt Küleği/ Samsun)

“Bebek beni del eyledi / *Yaktı* beni *kül eyledi* / Her kapıya kul eyledi.” -
(Bebeğin Beşiği Çamdan / Bayburt)

***yakıp yandır-** : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Tütün kesemin dibi / Trabzon kadifesi / *Yaktı yandırdı* beni / Çandırılı
Fadime’si.” - (Sarısın Seçemiyom/ Giresun)

“Şeftali ağaçları / Türü çiçek başları / *Yaktı yandırdı* beni / Yârin hilal
kaşları.” - (Şeftali Ağaçları/ Sinop)

“Akşam oldu yanıyor / Ordu’nun ışıkları / *Yaktı yandırdı* beni / Kibar
konuşukları.” - (Oy Kemeçe Kemeçe / Ordu)

“O gaşları gözleri / Onun ağlamaları / *Yakdı yandırdı* beni / Çember
bağlamaları.” - (Bizim Yayla Düz Gibi / Trabzon)

***yaman kaç-** : Beklenenden fazla olmak.

“Tersaneden kalktı efeyi alayı / Millet bahçasında verdik molayı / Aman Hakkı
Reis nedir kolayı
Bu sene balıkçılık pek *yaman kaçdı*.” - (Tersaneden Kalktı Efe Alayı/ Sinop)

“Yüksek gazinoda yanar lambalar / Topal Süleyman söyler çifte kantolar /
Tarakçı Mustafa çifte çarhalar / Çifte naraları pek *yaman kaçdı*.” - (Tersaneden
Kalktı Efe Alayı/ Sinop)

***yana yana ağla-** : Israrlılıkla,büyük üzüntüyle, acılı bir şekilde ağlamak.

“Yardan haber almadım / *Ağlarım yana yana*.” - (Dirvana Vurdum Uçti/
Trabzon)

***yanına düş-** : Gelmesine sebebiyet vermek.

“Kapının gerusinde / Şişur çemberi şişur / Bir şey eyle de yârim / Beni *yanına
düşür*.” - (O Sarı Çemberuni/ Trabzon)

yanıp kayır- : Çok üzölmek.

“Zamane halkına sırrın duyurma / Alem sele gitmiş *yanıp kayırma*.” - (Abdal
Olsam Şallar Giysem Ağnime / Tokat)

yanıp tutuş- : Güçlü bir aşk ile sevmek.

“Bir güzelin hasretinden ahından / *Tutuştı* her yanım *yandı* ha yandı.” - (Bir
Güzelin Hasretinden Ahından/ Tokat)

***yanıp tüt-** : Bir şeyi elde etmek için güçlü bir istek duymak

“Yangın bacalar gibi *yanıp tütmeli* / Bu sevdanın elinden nere gitmeli.” - (Dağdan Kestim Çınarı/ Amasya)

“Gül bitince o da bile bitiyor / Güle aşık olmuş *yanıp tütüyor.*” - (Ezel Bahar Geldi Haydin Gidelim/ Tokat)

yara aç- : Büyük üzüntü vermek.

“Tabancam doli saçma / Kaçma sevdiğüm kaçma / Zaten ben yaralıyım / Bir *yara* da sen *açma.*” - (Tabancamın sapını/ Rize)

“Suda balık yan gider / *Açma yaram* kan gider / Buna tabip neylesin / Ecel gelmiş can gider.” - (Çayda Çınar Ağacı/ Artvin)

***yara düşür-** : Sevgiliye aşık olmak, onun için her şeyi yapmak.

“Akıl ermez şu feleğin işine / Doyulur mu cünbüşüne coşuna / Ahırında ağu kattı aşım / Eyub’a dert verip *yara düşürdün.*” - (Felek Şad Olacak Günün Görmedim/ Amasya)

yardan ayrı geç- : Sevgiliden ayrı kalınmaz.

“Çukur yaylasının suyu içilmez / Güzelleri çoktur nazı çekilmez / Sevip sevip *yardan ayrı geçilmez.*” - (Çukur Yaylasının Yolu Düz Gider/ Ordu)

***yardan geç-** : Sevdiği bir kimseden vazgeçmek.

“İndim çayır biçmeye / Çayır incedir biçilmez / Edalı *yardan geçilmez.*” - (İndim Çayırı Biçmeye/ Artvin)

“Tütünlükte haneler / Çubuklukta zivaneler / Bana *yardan geç* derler / Hey gidi divaneler - (Tütünlükte Haneler / Trabzon)

***yâre çek-** : Acısına katlanmak.

“Beni bir dost yaraladı beyler hey / *Çekerim yareyi* ölmezsem eğer / El vurmuş hançeri sinemi deler / Sevdakar olurum görmezsem eğer.” - (Beni Bir Dost Yaraladı/ Samsun)

***yâre düş-** : Aşık olmak.

“Küp içinde ireçel / İyi gün gelir geçer / Köyü yâre düşenin / Ah ile ömrü geçer.” - (Küp İçinde İreçel/ Karabük)

***yas düş-** : Üzüntü ve keder içinde bulunmak.

“Leblebi koyarlar tasa / Seni *düşürürler yasa* / Köynek uzun şalvar kısa.” - (Leblebi Koyarlar Tasa/ Artvin)

yasa gir- Çok üzölmek, yasa bürönmek, matem tutmak.

“Eller al giyinmiş gider bayrama / Şu gurbet ellerde *girdim yaslara* / Selam olsun sıladaki dostlara / Uzat ellerini bayramlaşalım.” - (Şu Mübarek Günde Küsmek Olur Mu/ Çorum)

yaş dök- : Ağlamak.

“Yaz gelir çiçek açar / Yeşiller yaprakları / Sevdiğim senin için / *Tokduğum göz yaşları.*” - (Mayıs Ayı Gelende/ Trabzon)

***yaşına gir-** : Doğumundan ölümüne kadar her yıl artan süre.

“Köylü kızı oturmuş çıkrık başına / Yeni *girmiş* on üç on dört *yaşına* / Sürmeler mi çekmiş hilal kaşına.” - (Tosya’dan Geliyor Princi/ Kastamonu)

***yataklar diken ol-** : Bir yerde tedirginlik duymak.

“Köşke serdim yatağı / Gel derdimin ortağı / *Yataklar diken oldu* / Senden ayrı yatalı.” - Ben Giderim Batuma/ Sinop)

***yay vur-** : Çalma eylemini yapmak.

“Kemençemun üstüne / *Yayi vurayım* yayı / Nasıl geçurdun haram / iki günlük dünyayı.” - (Anam Beni Vay Beni/Trabzon)

***yazısına ağla-** : Kaderine üzölmek, ağlamak.

“Ak koyun kuzusuna / Can kaynar bazısına / Ne dedim de *ağhyon* / Annımın *yazısına.*” - (Gara Goyun Yayılır / Kastamonu)

yedi kat yere gir- : Çok utanıp sıkılmak.

“Köprüden geçerken / Köprü salladı beni / *Yedi kat yere girsen* / Bulursun belkim beni.” - (Sen De Sevdalı Ben Da/ Karadeniz)

***yel vur-** : Rüzgarın güçlü bir şekilde esmesi.

“Çıldır’ın çiçekleri / Bulak da göyçekleri / *Yel vurdu* da düşürdü / Başında leçekleri.” - (Çıldır’ın Çiçekleri / Artvin)

yemin et- : Bir şeyi yapmamak konusunda en kutsal şeyler üzerine ant içmek.

“Saçma atarım saçma / Oğuzköy deresine / *Yemin ettum* sevdiğim / Senden geçmemesine.” - (Kazma Vurdum Çimene/ Trabzon)

yerinde durama- : İçi içine sığmamak.

“Kolundaki saati / Al kırabilir misun / Benum *yerumde* olsan / Sen *durabilir* misun.” - (Parmağında Yüzükler / Rize)

yerine koy- : Gibi görmek, saymak.

“Eyvah eyvah ben gelin oldum / Kız kardaşımı *yerime koydum.*” - (Eyvah Eyvah Ben Gelin Oldum/ Giresun)

yerini bul- : Uygun olan yerde olmak.

“Olmadı yyarım olmadı / Söz *yerini bulmadı* / Sana bana olanlar / Hiç kimseye olmadı.” - (Tütünlükte Haneler / Trabzon)

***yerleri tut-** : Bitki köklerinin yerleri sarması.

“Yayla yollarında menevşe bitmiş / Uzamış dalları *yerleri tutmuş* / Benim sevdiceğim beni unutmuş / Ellerin koynunda sen insaf eyle.” - (Yayla Yollarında Göç Kater Kater/ Tokat)

***yeter ol-** : Bıkkınlık verecek ölçüde olmak.

“Anne beni evlendir / *Yeter oldu* bekarlık.” - (Denizde Kara Balık / Bolu)

***yıkıcı ol-** : Birinin üzülmesine sebep olmak.

“Elinden geldikçe sen iyilik eyle / Hatıra dokunup *yıkıcı olma.*” - (Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim/ Çorum)

***yıldız gibi:** Pasparlak, güzel bir şekilde.

“Dolama giyer buz gibi / Ben seni sevdim kız gibi / Parlıyorsun *yıldız gibi* - (Dolama Giyer Dolama/ Samsun)

yitip git- : Görünmez olmak, ortadan kalkmak.

“Sazlık yere ev yapma o batar gider / Uzak yere kız verme o *yiter gider.*” - (Eyvah Eyvah Ben Gelin Oldum/ Giresun)

yol al- : Yolda ilerlemek.

“Yürü güzel yürü *yol alamazsın* / Azrail olsan can alamazsın / Elesen dünyayı galbura goysan / Benden muhabbetli yar bulamazsın.” - (Yürü Güzel Yürü Yolundan Galma/ Tokat)

yol bak- : Beklemek.

“Yayla yaylaya bakar / Yayla suları yan akar / Gıyma bana gayıncığım / Bacın *yoluma bakar.*” - (Yayla Yaylaya Bakar/ Ordu)

“Yayla yaylaya bakar / Yayla suları yan akar / Nasıl gıydın gayıncum / Ablan evde *yol bakar.*” - (Yayla Yaylaya Bakar/ Ordu)

***yol kolla-** : Yolunu gözlemek, haber beklemek.

“Dola boynuma dola / Ha o fidan boyları / Geleceğim fadimem /İyi **kolla yolları.**” - (Silme Göz Yaşlarımı/ Trabzon)

yola çık- : Bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek

“Seher vakti çıktık yola / Selam verdük sağa sola / Ramazan-ı şerifiniz mübarek ola / Kalbiniz nar ile dola.” - (Sahur Vakti Çıktık Yola/ Karabük)

yola düş- : Yola çıkmak, yol almaya başlamak.

“Gurbetin **yoluna düştükten** sonra / İşim ters gidiyor ağlarım zarı.” - (Düşünün Halını Derde Düşenin/ Tokat)

“Çavuşlu diye diye / Düştüm **yollara düştüm** / Bu gaybana sevdaluk / Ben ne hallere düştüm.” - (Çavuşlu Diye Diye /Giresun)

***yola susa-** : Bir an önce yola çıkmak istemek.

“Eğil bir yol öpeyim / Şimdi **yola susarız .**” - (Ak Buğdayım Buğdayım / Sinop)

***yol boyla-** : Yolculuğa çıkmak.

“Annesinden destur aldı Karani / Kabe **yollarını** vardı **boyladı** / Gitti Muhammed’i evde bulamadı.” - (Annesinden Destur Aldı Karani/ Bolu)

yoldan çevir- : Gideni durdurmak, gitmesine engel olmak.

“Eşimden ayrıldım yamandır halim / Adettir aşığın hali böyl’olur /Yar fikrimi çeldi **çevrildi yolum** / Mecnun dedikleri deli böyl’olur.” - (Eşimden Ayrıldım Yamandır Halim/ Amasya)

“Haçan yollarını döner gezerim / Ecel **çevirmeden yolumu** benim.” - (Bir Mektup Yazayım Gül Yüzlü Yare/ Samsun)

***yolları bağla-** : Yolları kesmek, kapatmak.

“Alçak ceviz dalları / Kardan beyaz kolları / Kız nereden geleyim / **Bağlamışlar yolları.**” - (Kına Yolladım Sana / Bolu)

***yolu bağlan-** : İyi düşünemez, gerçeği göremez bir duruma düşmek.

“Gamdan hisar çektim **yolum bağlandı** / Yardan ayrı düştüm sinem dağlandı / Ben o yardan ayrı olamam dedim / Durulmuş deryalar birden bulandı.” - (Gam Gasavet Bugün Başa Gelindi/ Tokat)

yolu dağ ol- : Önünde gidecek daha çok uzun yolu bulunmak.

“Giderim *yolum dağdır* / Bu ne meyvalı bağıdır / Ben kazanım yar yesin.” - (Giderim Yolum Dağdır/ Gümüşhane)

***yolu ol-** : Bir kimse için bütün imkanlarını kullanmak.

“Gidersen *yolun olum* / Gitme gurbanın olum / Her nereye gidersen / Ağzında dilin olum.” - (Ay Döne Döne /Artvin)

yolu şaşır- : Yanlış yola sapmak.

“Bir edalı kız gider / O kız *yolun şaşırması* / İnşallah bize gider.” - (Ada Yolu Kestane / Bolu)

***yolu yaman ol-** : Kötü, korkulan, şiddetli bir durumda olması.

“Ada *yolu yamandır* / Ada yolları yamandır.” - (Ada Yolu Kestane / Bolu)

“Ada yolu yamandır / Ada *yolları yamandır.*” - (Ada Yolu Kestane / Bolu)

***yoluna bak-** : Yolunu gözlemek.

“Şu Cide'nin çeşmesi / Şıldır şıldır akıyor / Koyver beni bey amca / Kızlar *yoluma bakıyor.*” - (Şu Cide'nin Çeşmesi/ Kastamonu)

“Yandım Allah yandım al kanım akar / Al duvaklı gelin *yoluma bakar.*” - (Ayva Çiçek Açmış Yaz Mı Gelecek/ Balıkesir)

***yoluna düş-** : Yola koyulmak.

“Ali'm Ali'm aş da gel / Dağ *yoluna düş* de gel.” - (Et Aldım Dirheminen/ Kastamonu)

yolundan eyle- : Gidilmek istenen yere gidememek.

“Ağlama gelinim ağlama / Beni *yolumdan eyleme.*” - (Çambaşına Çıktım Çıram Yanmadı/Ordu)

yolunu bekle- : Gelmesini beklemek.

“Kömür gözlüm yollarımı gözlermiş / *Bekleme yolumu* gelemem dilber / Eşim dostum yaranlarım özlermiş / Büküldü bellerim gelemem dilber.” - (Hak Muhammed Ali Göndermiş/Tokat)

“Ela gözlerini sevdiğim dilber / *Bekle yollarımı* gelene kadar / Ben seni severi can ile candan / Bize ayrılık yok ölene kadar.” - (Name Nazlı Yarin Hak-i Payına/ Tokat)

“Makarada ipliğim / Kafeslerde kekliğim / Hangi yoldan geleceğim / *Yollarımı bekleyim.*” - (Gara Goyun Yayılır / Kastamonu)

yolunu gözle- : Gelmesini beklemek.

“Kömür gözlüm *yollarımı gözlermiş* / Bekleme yolunu gelemem dilber / Eşim dostum yaranlarım özlermiş / Büküldü bellerim gelemem dilber.” - (Hak Muhammed Ali Göndermiş/Tokat)

yolunu şaşır- : Yanlış yola sapmak.

“Damdan dama toz gider / İnce belli kız gider / O kız *yolun şaşırmuş* / İnşallah bize gider.” - (Yıkırgan’ın Armudu/ Ordu)

“Dere boyu düz gider / Bir edalı kız gider / O kız *yolun şaşırmuş* / İnşallah bize gider.” - (Çayırda Buldum Seni/ Kastamonu)

“Madımak uzar gider / Yaprığın düzer gider / O kız *yolun şaşırmuş* / İnşallah bize gider.” - (Madımak Uzar Gider/ Tokat)

“Ceniki’den tuttum darı / Bindiğim atım doru / Tekkirez’e gelincek / Vallah şaşırardım yolu / Billah *şaşırdım yolu.*” - (Ceniki’den Tuttum Darı/ Ordu)

“Ceniki’den tuttum darı / Bindiğim atım doru / Tekkirez’e gelincek / Vallah şaşırardım yolu / Billah *şaşırdım yolu.*” - (Ceniki’den Tuttum Darı/ Ordu)

***yular vur-** : Hayvanı ipe bağlamak.

“Derenin kuyuları / Ata *vurdum yuları* / Uyu sevdiğim uyu / Sevdalık uykuları.” - (Derenin Kuyuları/Rize)

“Derenin kıyısında / Ata *vurdum yuları* / Ata vurdum yu / Uyu sevdiğim uyu.” - (Hayde Hayde Gidelim/ Giresun)

“Derenin kuyuları / Ata *vurdum yuları* / Vurdu mu sana yarum / Sevdalık uykuları.” - (Yeni Yaptım Evimi/ Trabzon)

“Kabadere yukarı / Ata *vurdum yuları* / Dil versin de söylesin / Molla Halil suları.” - (Gülhanım Dedikleri/ Trabzon)

yuvası tüt- : Yaşamını sürdürmek.

“Karanfilim dağ başında bitmez mi / Gül olmazsa bülbül çoşup ötmez mi / İssız kalan yuva yarsız tütmez mi.” - (Karanfilim Dağ Başında/ Kastamonu)

yuvasını yık- : Biri eşinden ayrılarak kendi aile düzenini yok etmek.

“Seni zalimin kızı / Yuvamı yıkacasan / Kız *yuvasını yıkıp* da / Rahat mı duracasan.” - (Kar Yağayı Yağayı/ Trabzon)

“Seni zalimin kızı / Yuvamı yıkacasan / Kız *yuvasını yıkıp* da / Rahat mı duracasan.” - (Kar Yağayı Yağayı/ Trabzon)

***yük vur-** : Yük yüklemek.

“Gel *yükünü vurayım* / Katırın dorusuna / Katırım kurban olsun / Kızların sarısına.” - (Gel Yükünü Vurayım/ Rize)

yüksekten uç- : Palavra atmak, çok abartmak.

“Alçaklarda otur gözet kendini / Gatı *yükseklerden uçucu* olma.” - (Eğlen Sana Bir Nasihat Edeyim/ Amasya)

“Alçaklarda otur gözet kendini / Katı *yükseklerden uçucu* olma.” - (Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim/ Çorum)

“Alçaklarda otur gözet kendini / Katı *yükseklerden uçucu* olma.” - (Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim/ Çorum)

***yüreği alış-** : Artık kayıtsız kalmak.

“Trabzon limanında / Vapurlar dolaşiyi / Yar aklıma gelende / *Yüreğim alışiyi.*” - (Oy Benim Sevdüğüm/ Trabzon)

yüreği dayan- : Acısına katlanamamak, çok acı duymak.

“Fırın üstünde kürek / Yine ah etti yürek / Her dertlere dayandın / Buna da *dayan yürek.*” - (Fırın Üstünde Kürek/ Tokat)

“Mapushane içinde mermerden direk / Kimimiz on beşlik kimimiz kürek / İdam cezasına *dayanmaz yürek.*” - (Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar/ Bartın)

***yüreği delik** : Bir şeyin acısını derinden duymak.

“Kabe'nin dalları bölük bölüktür / Benim *yüreğim delük* delüktür / Dünya dedükleri bir gölgelüktür.” - (Kabenin Dalları Bölük Bölüktür/ Karabük)

yüreği eri- Çok üzme.

“Bahçelerde kerez / Kerezi asma sarar / Sevdiğümi görünce / *Erur yüreğim yanar.*” - (Mayıs Ayı Gelende/ Trabzon)

yüreği sızla- : Çok acımak, çok üzülmek.

“Dost aklıma gelende / Yanar *yüreğim sızlar.*” - (Ah Dağlar Serin Dağlar / Trabzon)

“Belen tepesinde çalınan sazlar / Sazların sesine toplanan kızlar / O kızlara benim *yüreğim sızlar.*” - (Belen Tepesinde Çalınan Sazlar/ Bolu)

“İndim dere beklerim / Vay benim emeklerim / Eller yârim dedikçe / *Sızlıyor yüreklerim.*” - (İndim Dere Beklerim/ Kastamonu)

“Sazımın sesine toplanmış kızlar / O kızlara benim *yüreğim sızlar.*” - (Deymen Tepesinde Çaldığım Sazlar/ Bolu)

yüreği tutuş- : Güçlü bir aşk ile sevmek.

“Emine guş muyidi /Asdi boynunu düşdi / Bu fena sevdalıktan /Yandı *yürek tutuşdi.*” - (Kiremite Su Düştü/ Rize)

“Pencereden kuş uçtu / Yandı *yürek tutuştu* / Yanma yüreğim yanma / Ayrılık bize düştü.” - (Caminin Ezanı Yok/ Tokat)

yüreği yan- : Çok acımak.

“Derenin kenarına sereceğim kilimi / Geçer *yürek yangını* sevdiğüm.” - (Derenin Kenarına Sereceği Kilimi/ Trabzon)

“Han döne'm akıtma yaşı / *Yanar yüreğimin* başı / Köroğlu'nun kan kardaşı /Ayvaz bu gelen bu gelen vay bu gelen.” - (Haykırdı Çıktı Meşeden/ Artvin)

“Dost aklıma gelende / *Yanar yüreğim* sızlar.” - (Ah Dağlar Serin Dağlar / Trabzon)

“Evlerinin önü üç ağaç çınar / Dillerim tutuşur *yüreğim yanar* / Eşinden ayrılan böyle mi yanar / Anam anam hangi derdime yanam.” - (Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam/ Çorum)

“Vuruldu sevduçeğüm / Kanar yüreğim kanar / Alamadum ben seni / Yanar *yüreğim yanar.*” - (Giresun'un İçinde / Giresun)

“Mavi yeleğin oğlan / Nedir dileğin oğlan / Ben sevdim sen sevmedin / *Yansın yüreğin* oğlan.” - (Mavi Yeleğin Oğlan/ Tokat)

“Ateşim sönük yanar / *Yürek* durmadan *yanar* / Yârin gönlü çok ince / Her güleni dost sanar.” - (Görünür Melet Çayı/ Ordu)

“Bahçelerde kerez / Kerezi asma sarar / Sevdiğimi görünce / Erur **yüreğim yanar** (Mayıs Ayı Gelende/ Trabzon)

“Oy pınar kara pınar / Hep kuşlar ona konar / Yârimden ayrı düştüm / Yanar **yüreğim yanar.**” - (Oy Gemici Gemici/ Ordu)

“Vay dudu dillim aman / Bir daneciğim amman amman / **Yandı yüreğim** amman amman yandı ciğerim.” - (Hozurdayur Aşağı İmaret Arısı/ Kastamonu)

“Oy pınar kara pınar / Hep kuşlar ona konar / Yârimden ayrı düştüm / Yanar **yüreğim yanar.**” - (Oy Gemici Gemici/ Ordu)

“Sevdalık ede ede / Yandı **yüreğim yandı** / Ben daha dayanmam / Can boğaza dayandı.” - (Doldurdum Martinimi/ Karadeniz)

“Oy pınar kara pınar / Hep kuşlar ona konar / Yârimden ayrı düştüm / **Yanar yüreğim** yanar.” - (Oy Gemici Gemici/ Ordu)

“Tütün aldım hendekten / Hekim gelir Devrek'ten / Hekim buna ne desin / **Yangınımız yürekten.**” - (Kirez Aldım Dikmeden/ Bolu)

“Emine guş muyidi / Asdi boynunu düşdi / Bu fena sevdalıktan / **Yandı yürek** tutuşdi.” - (Kiremite Su Düştü/ Rize)

“Peştemalin duğumi / Aldılar sevdiğimi / Daha bu genç yaşında / **Yaktılar yüreğimi.**” - (Peştemalin Duğumi/ Rize)

yüreği oyna- : Ansızın heyecanlanmak veya korkmak.

“Koy ateşe kazanı / Kaynasun kaynamasun / Kız alacağım seni / **Yüreğin oynamasın.**” - (Koy Ateşe Kazanı / Rize)

yüreği yaralı : Felakete uğramak.

“Mendilinde oya var / **Yüreğimde yara** var / Komşularım yareme / Seni merhem diyorlar.” - (Mendilinde Kar Getir/ Gümüşhane)

“Oy Elevit Elevit / Yayaların kıralı / Ayşe'mun merağından / **Yüreklirim yaralı.**” - (Hemşin'in Yaylaları/ Rize)

***yüreğine dikil-** : Bir kimsenin söylediği sözleri kaldıramamak, ağır gelmek.

“Görel'e'nin içinde / İkiliyim ikili / Sevdiğümün sözleri / **Yüreğime dikilü.**” - (Görel'e'nin İçinde İkiliyim İkili/ Giresun)

***yüreğine düğüm vur-** : Aşırı derecede acı duymak, bir daha sevgisini gösterememek.
 “Atımın kuyruğu düğüm / *Yüreğime vurdu düğüm* / Ayrılık günümü bugün –
 (Ak Bakraçlar Susuz Kaldı / Sinop)

yüreğine gam dol- : Tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.
 “Gide gide kundurama kum doldu / Kum da değil *yüreğime gam doldu* / Bu
 şişeler senin için dün doldu.” - (Gide Gide Kundurama Kum Doldu/ Bartın)

***yüreğine sızı gir-** : Çok acımak, çok üzülmek.
 “Türkmen gızı Türkmen gızı / Sen allar giy ben kırmızı / *Yüreğime girdi sızı.*” -
 (Türkmen Gızı/ Karabük)

yüreğini dağla- : Acıyla ve özlemle içi yanmak, acıyla kıvrılmak.
 “Bu dağı dağladılar / *Yüreğim dağladılar* / Sevmediğim adamı / Başıma
 bağladılar.” - (Fincan İçi Fiğ Olur/ Artvin)

***yüreğini del-** : Çok dokunmak, içine işlemek.
 “Meler kuzular meler / *Yüreğimi deler.*” - (Ah Dağlar Serin Dağlar / Trabzon)

***yürek iste-** : Cesaretli olmak anlamında kullanılan söz dizesi.
 “Yeni cami direk ister / Söylemeye yürek ister / Benim karnım toktur amma /
 Arkadaşım börek ister.” - (Sahur Vakti Çıktık Yola/ Karabük)

yürek yak- : İnsanı aşırı derecede etkilemek, sarsmak, kendinden geçmesine yol
 açmak.
 “Kız sen orda ben burda / Ayrılık *yürek yakar.*” - (Dağlara Yağy Kar/ Rize)

“Kilo kilo elmalar / Pazarlarda satarlar / Amasya'nın gençleri / *Yürekləri
 yakarlar.*” - (Kilo Kilo Elmalar/ Amasya)

“Yumak yumak olmuş da saçının teli / Yarı görmeyeli deliyim deli / Gücek ayı
 zehmerinin sam yeli / *Yaktı yüreğimi* de kül etti beni.” - (Yumak Yumak Olmuş
 Saçının Teli/ Tokat)

“Goyun güderim goyun / Taktım keleklerimi / Seni cavurun gızı / *Yaktın
 yüreklerimi.*” - (Darı Goydum Ambara/ Tokat)

***yürekte acısı kal-** : Bir şeyin acısını derinden duymak.
 “İp attım ucu kaldı / Elimde tacı kaldı / Ben bekledim el aldı / *Yürekte acı
 kaldı.*” - (İp Attım Ucu Kaldı/ Bartın)

“İp attım ucu kaldı / Tarakta gücü kaldı / Ben sevdim eller aldı / *Yürekte acı kaldı.*” - (İp Attım Ulaş Diye/ Sinop)

yürekten sev-: Aşırı derecede arzu etmek, istemek.

“Kahve içtim fincandan / Kenarları mercandan / Kız ben seni *severim* / Hem *yürekten* hem candan.” - (Gidemem Şiraz’a Ben / Ordu)

yüz göz ekşit- : Yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteren bir biçim vermek.

“Karanfilim biberim / Ben herkesten dilberim / *Yüzün gözün ekşitme* / Misafirim giderim.” - (Merekte Sarı Saman / Artvin)

***yüzü karar-** : İçine karamsarlık ve sıkıntı çökmek.

“Böyle miydi gavlimiz de kör olsun yüzün / Allah’ın divanında da *kararsın yüzün.*” - (Ne Durursun Oralarda Gelsene Yanıma/ Ordu)

***yüzünü yak-** : Aşırı derecede üşütmek.

“Dağlara yağıyı kar / Soğuk *yüzümü yakar.*” - (Dağlara Yağıyı Kar/ Rize)

zahmet çek- : Güçlülkle karşılaşmak, sıkıntıya katlanmak.

“Yarın gerdanında dokuz kat düğme / Çözerim düğmelerin sen *zahmet çekme.*” - (Yörü Güzel Yörü Yolundan Kalma/ Tokat)

***zar çek-** : Üzüntü duymak.

“Sıtkıyam *çekmişem* gayet *zarı* ben / Dilerim ki muradıma erem ben.” - (Bir Güzelin Hasretinden Ahından/ Tokat)

“Söyleyim Bayburt’un vasfı halini / Ülkede bulunmaz bir eşin Bayburt / Bülbüller *çeker ah-u zarını* / Seherde ötüşür kuşların Bayburt.” - (Söyleyim Bayburt’un Vasfı Halini/ Bayburt)

zevkine bak- : Yalnız kendi eğlencesini düşünmek.

“Kara kuzum sana çanlar takayım / Takayım da ben *zevkime bakayım* / Senin için dağı taşı yakayım.” - (Kara Kuzum Sana Çanlar Takayım / Kastamonu)

zindana düş- Büyük bir karamsarlık ve umutsuzluk içinde olmak.

“Böyle de *düştüm zindana* yanar yanar ağlarım / Demir de parmaklıktan bakar döner ağlarım – (Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar/ Bartın)

zoru ol- : Endisini zorlayan bir durumu, bir sıkıntısı olmak, sorunu bulunmak, güçlüğü olmak.

“Kondu ile Kadahar / Pazarumuz var idi / Sevdük da alamaduk / Ne *zorumuz var* idi.” - (Of Çaykara Yolları/ Trabzon)

1.2. Deyimler (Marmara Bölgesi)

***ad koy-** : İsmi vermek.

“Var git oğlan var git sana sana da yar olmam / Anandan babandan aman intizar almam / Arabaya taş koydum ben bu yola baş koydum / Bir kötünün yüzünden *adımı* serhoş *koydum*.” - (Kırlangıçlar Yüksek Yapar Yuvayı/ Kırklareli)

ağzı dili kuru- : Konuşamaz duruma gelmek.

“Dut fidanı boyunca / Dut yemedim doyunca / *Ağzım dilim kurusun* / Yar demedim boyunca.” - (Dut Fidanı Boyunca/ Edirne)

ah çek-: Derin bir keder veya özlemle içten gelerek ah demek.

“Arabam teker teker / Yediğim halka şeker / Dengine düşmemiş / Ölür gider *ah çeker*.” - (Arabam Taşa Geldi/ Balıkesir)

aklı başında olma- : İyi düşünebilir durumda olmamak.

“Tabakamda tütün yok / *Akıl başta* bütün *yok* / Dolaştım Şam’ı Şark’ı / Senden Sıtkı bütün yok.” - (Tabakamda Tütün Yok/ Kırklareli)

aklı er- : Anlayabilmek.

“*Akıl ermez* yaradanın sırrına / Acep bilmem kime indi bu kurban.” - (Akıl Ermez Yaradanın Sırrına / Kırklareli)

aklına gel- : Hatırlamak.

“Bağa girdim üzümüne / Üzü attım ağzıma / Yar *aklıma gelince* / Dizildi boğazıma.” - (Vangel Çantası Elinde/ Balıkesir)

“Köşe başı beklerim / Vay benim emeklerim / Yar *aklıma geldikçe* / Sızlıyor kemiklerim.” - (Çay Benim Çeşme Benim/ Balıkesir)

aklından çık- : Sürekli hatırlamak, unutmamak

“Derelerin bükleri / Ötüşür keklükleri / Hiç *aklımdan çıkmıyor* / Yârimin dedikleri.” - (Allı Yazma Başında/ Sakarya)

“Hey inciler inciler / Yuva yapmış böcüler / Hiç *aklımdan çıkmıyor* / Konuştuğumuz geceler.” -
(Avlu Dibi Yanlama / Bursa)

***aklından git-** : Sürekli hatırlamak, unutmamak.

“Söğüt’ün gedikleri / Şekerdir yedikleri / Hiç *aklımdan gitmiyor* / O yârin dedikleri.” - (Şu Söğüt’te Bir Kuş Var/ Bursa)

aklını al- : Bir şey birini düşünemeyecek bir duruma getirmek, çok şaşırtmak.

“Derelerin çakılı / Kimden *aldın akılı* / Döne döne oynuyor / Ağbeyimin çakırı.” - (İnce Giyerim İnce/ Tekirdağ)

aklını çal- : İlgisini aşırı derecede çekmek.

“Kekliğim kekliğim suya mı geldin / Al yaşmak altında *aklımı* sen *çaldın*.” - (Engin Derelerin Suyu Çağlasın/ Balıkesir)

***aklını çıldır-** : Delirmek.

“Ak üzümün salkımı / Benim yârım saklı mı / Gözteriverin yüzünü / *Çıldırıyor* *aklımı*.” - (Mendili Oyaladım/ Balıkesir)

allah'ından bul- : Ben kendisine bir şey yapmayacağım, yaptığı kötülüğün cezasını Tanrı versin anlamında kullanılan söz.

“Ben kendime eş bulamadım canım sağolsun / Beni yârden ayıranlar *Allah'tan bulsun*.” - (Yüce Dağ Başında Bir Ulu Çınar/ Bilecik)

“Al yazmanın oyası / Alnıma vurdu boyası / Gitti yârım gelmedi / *Allah'ından bulası*.” - (Mendili Oyaladım/ Balıkesir)

***altın ye-** : Altını harcamak.

“Hediyemi verdiler / Kendisi ölmüş dediler / Cenazemi kaldıranlar / Onbeş *altın yediler* / Sarı sarı saçlı Zeyneb'im / Al gelinler olmadan / Gençliğime doymadan.” - (Kayalica'nın daşları/ Balıkesir)

ardına düş- : Birini gözden ayırmayarak arkasından gitmek.

“Geçme güzel buradan / Eller *ardına düşecek*.” - (Devesi Gater Gater/ Bursa)

“Çay benim çeşme benim / *Ardıma düşme* benim / Senin ile eylendim / Sevdiğim başka benim.” - (Çay Benim Çeşme Benim/ Balıkesir)

arz et- : (yüksek bir kimseye, makama) Saygı ile bildirmek, saygı ile anlatmak.

“Kırmızı gül al bayleyor / Al yanağına tel bayleyor / Şimdiki kızlar kan ayleyor / Arzuylan *erz ediyor* deli gönül.” - (Ah Ya Benim Kırmızıca Gülüm / Kırklareli)

“Ah ya benim kırmızıca gülüm / Sağ yanına eğmiş dalın / Kime *arz edeyim* halim.” - (Ah Ya Benim Kırmızıca Gülüm / Kırklareli)

aşka düş- : Aşık olmak.

“Meşeli dağlar meşeli / İçinde halı döşeli / Kül oldum *aşka düşeli*.” - (Meşeli Dağlar Meşeli/ Bursa)

“Yağmur yağar yer yaş olur / *Aşka düşen* serhoş olur / Dilim söyler bir hoş olur.” - (Şu Bursa'nın Kestanesi/ Bilecik)

“Yeşil gey yeşil kuşan / Yeşil çimene döşen / Acep iflah olur mu / Senin *aşkına düşen*.” - (Bizim Evin Yanına / İzmit)

***aşkın zincirine bağlan-** : Sırılsıklam aşık olmak.

“Cemalin nurunu görünce gözüm / *Aşkın zincirine bağlandı* özüm / Hilafım yok vallah doğrudur sözüm.” - (Altın Nalın Giymiş Sağ Ayağına / Bilecik)

ateş düş-: Felakete uğramak, çok üzülmek.

“*Ateş* de *düştü* kahpe cihan ko yansın / Sevdiceğim gül yastığa dayansın.” - (Edirne'nin Köprüsü Taştan Kaldırım/ Kırklareli)

***ateşe düş-** : İçinden çıkılmaz bir durumun içinde olmak.

“Gidiyom bayır bayır / Gülü dikenden ayır / *Ateşine* ben *düştü*m / Yanıyom cayır cayır.” - (Ördek Suyu Dal Da Gel/ Balıkesir)

***ateşe sok-** : Bile bile tehlikeli bir işe girişmek.

“Aman yârim yaktın beni / *Ateşlere soktun* beni.” - (Yeşil Dayler/ Kırklareli)

ayrı düş- : Birbirinden uzakta kalmak.

“Vay vay vay vay vay vay aman / *Ayrı* da *düştü*m yavrum ben duramam.” - (Allı Yazma Başında/ Sakarya)

“Bugün heva pusarmış / Bozuk heva pusarmış / Yardan *ayrı düşenin* / Uzun ömrü kısalmış.” - (Bugün Heva Pusarmış / Balıkesir)

bağrımı del- : Çok dokunmak, içine işlemek.

“Beyler bahçesinde bir kuzu meler / Kuzunun meleyişi *bağrımı deler*.” - (Beyler Bahçesinde Bir Derin Kuyu/ Tekirdağ)

“Yüce dağ başında bir kuzu meler / Kuzunun feryadı *bağrımı deler* / Eşinden ayrılan böyle mi meler.” - (Yüce Dağ Başında Bir Ulu Çınar/ Bilecik)

***bahşiş at-** : Gönlünden kopup bir miktar para vermek.

“Elmayı top top yapalım / Kızlara *bahşiş atalım*.” - (Elmayı Top Top Yapalım/ Sakarya)

bakışı öldür- : Dert etmek, üzüntü duymak, çok sıkıntı çekmek.

“Yârim kucağımı gülle doldurur / Gülün dikenine bülbül kondurur / Yar senin *bakışın* beni de *öldürür*.” - (Kız Pınar Başında Desti Doldurur/ Çanakkale)

basıp git- : Birdenbire gitmek, aklına koyduğu şeyi yapmak üzere bulunduğu yerden uzaklaşmak, çekip gitmek.

“Şu derenin taşları / Ötüşüyor kuşları / Güzel güzel gelinlerin / Gülmez oldu başları / A güzelim *bas gidelim.*” - (Şu Derenin Taşları/ Balıkesir)

“Dert çekene baş oldum / Damladım gümüş oldum / Gelin senin yollarına / Yuva dutmaz guş oldum / A güzelim *bas gidelim.*” - (Şu Derenin Taşları/ Balıkesir)

baş koy- : Bir şey uğruna ölümü göze almak.

“Yârim gelecek diye / Sol yanımı *baş koydum.*” - (Arabam Taşa Geldi/ Balıkesir)

baş ol- : Önde gelmek, lider olmak.

“Dert çekene *baş oldum* / Damladım gümüş oldum / Gelin senin yollarına / Yuva dutmaz guş oldum / A güzelim *bas gidelim.*” - (Şu Derenin Taşları/ Balıkesir)

baş gel- : Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak.

“Arabam taşa geldi / Konağa paşa geldi / Çekilecek dert değil / Çekiyom *baş geldi.*” - (Arabam Taşa Geldi/ Balıkesir)

“İndim havuz başına / Bir kız çıktı karşıma / Sevda nedir bilmezdim / O da *geldi başıma.*” - (İndim Havuz Başına/ İstanbul)

“Ben yemenimi çaldım taşa / Taş yarıldı baştan başa / Yazılanlar *gelir başa.*” - (Ben Yemenimi Al İsterim/ Bursa)

başı bağlan- : Evlendirilmek.

“Dabancam Karadağlı / Kıratım damda bağlı / Kız ben seni alırım / *Başım* askere *bağlı.*” - (Dabancam Karadağlı/ Bilecik)

“Dabancam Karadağlı / Kıratım damda bağlı / Kız ben seni alırım / *Başım* gurbete *bağlı.*” - (Dabancam Karadağlı/ Bilecik)

***başı belalı** : Dert ve sıkıntıdan kurtulamamak.

“Yar yollamış selam geldi yüceden / Ah gınalıdır on parmağı gınalı / Ah alamadım dertli *başım belalı.*” - (Bir İncecik Duman Tüter Bacadan / Bilecik)

***başı kavgalı :** Başında bir sürü bela, sıkıntı bulunmak.

“Entarisi damgalı / Penceresi halkalı / Alacaksın al beni / Benim *başım kavgalı.*” - (Entarisi Damgalı/ Balıkesir)

başına gel- : Kötü bir duruma uğramak.

“Bahçede erik dalı / Dibinde gördüm yâri / Sen otur da söyleyim / *Başına gelen* halı.” - (Bahçede Erik Dalı / Bursa)

başından al- : Kurtarmak, sorumluluğunu almak.

“Pınar baştan bulanır / İner dağı dolanır / *Al başımdan* sevdayı / Buna can mı dayanır.” - (Pınar Baştan Bulanır/ Çanakkale)

başını bağla- : Birini nişanlamak veya evlendirmek.

“Söğütün erenleri / Çevirin gidenleri / Ne güzel *baş bağlıyor* / Söğüt’ün güzelleri.” - (Söğüt’ün Erenleri/ Bilecik)

başta akıl kalma- : İyi düşünebilir durumda olmamak.

“Kekliği vurdum dašta / *Akılmadı başta* / Beni verdiler dostu / Söğüt’de zeybeyim sensin.” - (Kekliği Vurdum Dašta/ Bilecik)

baştan çıkar- : Kötü yola sürüklemek, doğru yoldan saptırmak.

“Edirne köprüsü taştan / Sen *çıkardın* beni *baştan* / Ayırdılar beş kardaştan – (Edirne’nin Ardı Bayler/ Edirne)

“Gül dibinde un eler / Tombak tombak sineler / Bizi *baştan çıkaran* al yazmalı gelinler.” - (Anne Buralar Nere/ Burdur)

baygınlık gel- : Çok heyecanlanmak, telaşlanmak.

“Ah *baygınlık geldi* bana yar yandım sana / Hiç merhametin yok mu sevdiğim bana.” - (Denizin Ortasında/ Bursa)

bel bağla- : Birisinin kendisine yardımcı olacağına inanmak, güvenmek.

“Sevdiğim sen ağlama / Kara yazma bağlama / Giderim tez gelirim / Ellere *bel bağlama.*” - (Kaynar Kazan Taşmaz Mı/ Çanakkale)

beli bükül- : Yaşlılık yüzünden güçsüz kalmak, bir iş yapamayacak duruma düşmek.

“Gelinin yükü tutuldu / Oğlan evine yıkıldı / Ananın *beli büküldü.*” - (Atladı Gitti Eşiği / Bursa)

“Üç yüz atlı birden suya döküldü / Nice yiğitlerin *beli büküldü.*” - (Alma Da Çaylar Allı Gelini/ Bilecik)

belini bük- : Çaresizlik içinde bırakmak.

“Merdivenden inerken / Ayağıma doldu diken / Ayrılıktır *belimi büken.*” - (Merdivenden İnerken/ Bilecik)

belini kır- : Birini bir şeyi yapamaz duruma getirmek.

“Hilal gibi Fatma’nın gaşları / Bir omuzdan bir omuza saçları / Aman da Fatma *kırdın* benim *belimi* / Güzel Ayşe’ m görsün benim halimi.” - (Sürmeli’nin Ortasında Dibeği/ Bilecik)

benzi sol- : Gücünü yitirmek, sağlık sorunu olmak.

“Enginarı oydurdum / İçine gül doldurdum / Bir vefasız yar için / Gül *benzimi soldurdum.*” - (Mavi Yelekli Yarım/ Bursa)

bıçak ye- : Bıçaklanmak.

“Odaya varma dedim / Ellere uyma dedim / İki kapı arasında / Yaşar’dan *bıçak yedim.*” - (Odaya Varma Dedim/ Bursa)

bir araya gel- : Bir yerde toplanmak, buluşmak.

“Bahçalarda börülce / Oynar gelin görümce / Oynasınlar bakalım / *Bir araya gelince.*” - (Dut Fidanı Boyunca/ Edirne)

***(bir şey) tut-** : Hastalanmasına, alerji kapmasına sebep olmak.

“Dut yedim duttu beni / *Tuttu* uyuttu *beni* / Ne hayırsız yar imiş / Gitti unuttu beni.” - (Dut Yedim Duttu Beni/ Tekirdağ)

“*Dut* yedim *duttu* beni / *Tuttu* uyuttu beni / Ne hayırsız yar imiş / Gitti unuttu beni.” - (Dut Yedim Duttu Beni/ Tekirdağ)

***(bir şey, birinden) geç-** : Onu kale almamak, düşünmemek.

“Evlerinin önü duttur geçilmez / O dudun yaprağı sıktır seçilmez / Anadan geçilir *yardan geçilmez.*” - (Evlerinin Önü Nane Maydonoz/ Bursa)

“Evlerinin önü de duttur geçilmez / Dudun yaprakları sıktır seçilmez / Anadan geçilir *yardan geçilmez.*” - (Evlerinin Önü Dumanlı Dayler/ Bilecik)

“Evlerinin önü de duttur geçilmez / Dudun yaprakları sıktır seçilmez / Anadan geçilir *yardan geçilmez.*” - (Evlerinin Önü Dumanlı Dayler/ Bilecik)

“Azime’nin avlusunu geçmeli / Azime’yi fincana koyup içmeli / *Azime’den* nasıl nasıl *geçmeli.*” - (Azime’nin avlusunda guyu var/ Balıkesir)

(bir şeyde) gönlü ol- : Sevip istemek.

“İki de elleri kandadır kanda / Ahmet’in *gönlü* bendedir *bende.*” - (Ahmet’im Handadır Handa / Balıkesir)

(bir şeyden dolayı) sürün- Çok perişan, acınacak bir durumda bulunmak.

“Asılı yelek yüzü / Ayırdı felek bizi / *Ayrıranlar sürünsün* / Kavuştur mevlam bizi.” - (Entarisi Damgalı/ Balıkesir)

(bir şeye) can dayan-: Bir şey karşısında insanın dayanıklılığı elden gitmek.

“Pınar baştan bulanır / İner dağı dolanır / Al başımdan sevdayı / Buna *can* mı *dayanır.*” - (Pınar Baştan Bulanır/ Çanakkale)

“Sevsem uyanmaz / Gecelerin uzununa da / *Canlar dayanmaz.*” - (Arpa Ektim Olacak/ Bursa)

“Gemilere çürük tahta dayanmaz / Yiğitlere gaflet bastı uyanmaz / Aman Allah buna *canlar dayanmaz.*” - (Cezayir’in Harmanları Savrulur/ Bursa)

“Su koydum tencereye / Yar geldi pencereye / Buna *can* mı *dayanır* / Her gün sevdâ çekmeye -(Mercimek Dallanır Mi / Bursa)

“Yârim şeker dilleri kaymak / Sarsam uyanmaz *canlar dayanmaz.*” - (Gideriz Biz İkimiz/ Tekirdağ)

***(bir şeye) dayan- :** Katlanmak, çok zorluk çekmek.

“Payton geldi meyhaneye dayandı / Siyah gömlek al kanlara boyandı / *Garip annem* buna nasıl *dayandı.*” - (Payton Geldi Meyhaneye Dayandı/ Bilecik)

***(bir şeye, birine) yan- :** Güçlü bir aşk ile sevmek.

“Sabahtan kavuştum ben bir güzele / Güzel senin uykuların uçdu mu / Senin göynün yad ellere düştü mü / *Gülün bir tanesi* kerem eyle ben *yandım.*” - (Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele/ Balıkesir)

“Üç güzel oturmuş yolun üstüne / Selam alır selam verir dostuna / Varın söyleyin evlenmesin sütüme / *Gülün bir tanesi* kerem eyle ben *yandım.*” - (Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele/ Balıkesir)

“Küçücüğüm nerden gelirsin / En son sen benim olursun /Kaşı mah gözü siyahım ben yandım / *Gülün bir tanesi* kerem eyle ben *yandım.*” - Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele/ Balıkesir)

“Küçücüğüm nerden gelirsin / En son sen benim olursun / Kaşı mah gözü siyahım ben yandım /

“*Gülün bir tanesi* kerem eyle ben *yandım.*” - (Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele/ Balıkesir)

“*Yan Ayşe’*m yan (nakarat).” - (Dere Kumları Gibi/ Balıkesir)

“*Yan Ayşe’*m yan (nakarat).” - (Dere Kumları Gibi/ Balıkesir)

“*Yan Ayşe’*m yan (nakarat).” - (Dere Kumları Gibi/ Balıkesir)

“*Yan Ayşe’*m yan (nakarat).” - (Dere Kumları Gibi/ Balıkesir)

“*Yan Ayşe’*m yan (nakarat).” - (Dere Kumları Gibi/ Balıkesir)

“*Yan Ayşe’*m yan (nakarat).” - (Dere Kumları Gibi/ Balıkesir)

“Çıra vur çıra yansın / Yarma vur yarma yansın / Selam da söylen nazlı yâre / *Ben yandım* o da yansın.” - (Hambar Altı Kum Altı/ Balıkesir)

“Edirne’nin ardı bayler / Meriç akar sular çağlar / Eşinden *ayrılan yanar.*” - (Edirne’nin Ardı Bayler/ Edirne)

“Malakara’nın ardı bayır / *Yanıyorum cayır cayır* / Nazlı yardan yoktur hayır.” - (Malkara’dan Çıktı Bayrak/ Kırklareli)

“Yandım *Emine’*m ben *yandım* / Çıktım mahleyi dolandım.” - (Emine’*m* Giymiş Alları/ Çanakkale)

“Yüksek minarede kandiller yanar / Kandilin şavkına bülbüller konar / İnsan *sevdiğine* böyle mi *yanar.*” - (Daracık Sokakları Duman Bürüdü/ İstanbul)

“Yandım çavuş *yandım* *senin elinden* / Çok sallanma kasatura da fırlar belinden.” - (İstanbul’dan Üsküdar’a Yol Gider/ İstanbul)

“Ah baygınlık geldi bana yar *yandım sana* / Hiç merhametin yok mu sevdiğim bana.” - (Denizin Ortasında/ Bursa)

“*Yandım Memed’im* andım *senin elinden* / Doldur bir kadeh içeyim kibar elinden.” - (Memed’im Memed’im Otur Dizime/ Bilecik)

“*Yandım Memed'im* andım senin elinden / Doldur bir kadeh içeyim kibar elinden.” - (Memed'im Memed'im Otur Dizime/ Bilecik)

“*Yandım* yandım *Hilmiye'm* bir murada ermeden / Geçti ömrüm Hilmiye hanımı almadan.” - (Şu Burgaz'ın Ufacık Tepecik Yolları/ Kırklareli)

“*Yandım* yandım *Hilmiye'm* bir murada ermeden / Geçti ömrüm Hilmiye hanımı almadan.” - (Şu Burgaz'ın Ufacık Tepecik Yolları/ Kırklareli)

“*Edasına yandım* gel gel aman / Edasına yandım gel gel aman.” - (Şu Sögüt'te Bir Kuş Var/ Bursa)

“Edasına yandım gel gel aman / *Edasına yandım* gel gel aman.” - (Şu Sögüt'te Bir Kuş Var/ Bursa)

(birbirini) çekeme- : Kıskanmak.

“Uzun uzun birmanlar / Onu giyer şişmanlar / Ben sevdim eller almış / *Çekemiyor düşmanlar.*” - (Uzun Uzun Birmanlar/ Çanakkale)

(biri, bir şey) yak- : Güç bir duruma sokmak.

“Minarenin alemi / Kaşa çekmiş kalemi / Bu güzellik sendeyken / *Yakar cümle alemi.*” - (Minarede Ezen Var/ Sakarya)

“İstanbul'la Üsküdar'ın arası / *Yaktı* beni *kaşlarının karası.*” - (İstanbul'dan Üsküdar'a Yol Gider/ İstanbul)

“Edirne'nin ufak tefek taşları / *Yaktı* beni o *yârimin kaşları.*” - (Edirne'nin Köprüsü Taştan Kaldırım/ Kırklareli)

“Aman *yârim yaktın* beni / Ateşlere saktun beni.” - (Yeşil Dayler/ Kırklareli)

(birine) takıl-: Aşk ile sevmeye başlamak.

“Kağıthane'ye de gitsem / Tutamazsın araba / Evi tenhaca bıraksam / *Takılırsın Araba.*” - (Boyda Bosun Yoktur / İstanbul)

(birine) var- : Kız, kadın evlenmek.

“Süpürgesi aynalı / Şu *oğlana varmalı* / Oğlan çok güzel ama / Annesi olmamalı.” - (Süpürgesi Aynalı / Balıkesir)

***(birine, bir şeye) doy-** : Çok istenen bir şeyin yeterli miktarı elde edildikten sonra daha çoğunu istememek.

“Ela gözün yaşları / Mehmet sen vurdun beni / *Gençliğime doymadan* / Al gelinler olmadan.” - (Kayalica'nın daşları/ Balıkesir)

“Hediyemi verdiler / Kendisi ölmüş dediler / Cenazemi kaldıranlar / Onbeş altın yediler / Sarı sarı saçlı Zeyneb'im / Al gelinler olmadan / *Gençliğime doymadan.*” - (Kayalica'nın daşları/ Balıkesir)

***(birine, bir şeye) öl- :** Bir şey uğruna canını feda etmek.

“Karanfilin moruna / *Ölüyorum yoluna* / Çifte kurban adadım / Sevdiğimin yoluna.” - (Karanfilin Moruna / Çanakkale)

“Çeşmeye varamadın mı / Gül koydun alamadın mı / Ben *sevdadan ölüyüm* / Sen sevdalanmadın mı.” - (Pınar Baştan Bulanır/ Çanakkale)

***(birine, bir şeye) vurul- :** Görür görmez sevdalanmak, âşık olmak.

“Küp içinde bulgurum / *Keman kaşa vurgunum.*” - (Aman Dayler Yol Verin / Edirne)

“Karşıdaki *güzele* ben *vuruldum* / Lalesi coşmuş almıya geldim.” - (Atım Durdu Ben Yoruldum / Balıkesir)

“Atın boynuma sarıldım / O *güzele* ben *vuruldum.*” - (Atımın Yelesi Beyaz / Edirne)

“Yârimin gülüşüne / *Vurgunum sevişine* / Deli olacağım yar / Ben düşünce düşünce.” - (Yarım Gitti Çeşmeye / İstanbul)

“Vuruldum beyler vuruldum / Ben bir güzele vuruldum / Ben bir *beye vuruldum* / Ağlamaktan sızlamaktan yoruldum.” - (Çıktım Beyoğlu Başına/ İstanbul)

“Vuruldum beyler vuruldum / Ben bir *güzele vuruldum* / Ben bir beye vuruldum / Ağlamaktan sızlamaktan yoruldum.” - (Çıktım Beyoğlu Başına/ İstanbul)

“Vuruldum beyler vuruldum / Ben bir *güzele vuruldum* / Ben bir beye vuruldum / Ağlamaktan sızlamaktan yoruldum.” - (Çıktım Beyoğlu Başına/ İstanbul)

“Vuruldum beyler vuruldum / Ben bir güzele vuruldum / Ben bir *beye vuruldum* / Ağlamaktan sızlamaktan yoruldum.” - (Çıktım Beyoğlu Başına/ İstanbul)

“Berî gel yârim berî gel ben adam yamam / Ellerin yârîne yârim ol demem / Gız konak avlusunda *vuruldum sana* / Gız zalim annen mehel görmüyor bana.” - (Gider İken Çevirdiler Yolumdan/ Bilecik)

“Damla kürek kırıldı / Kız *oğlana vuruldu.*” - (Damla Kürek Kırıldı / Balıkesir)

“Ay oldun mu duyuldun mu / Hacıoğlu *mestan gibi vuruldun* mu.” - (Edirne'nin Ardı Bayler/ Edirne)

***(birine, birşeye) koy- :** Bir şeyden dolayı büyük üzüntü duymak.

“Ayağında pijama / Cama gel yârim cama / Herkes sevdiğini alsa / Dünya *goymaz adama.*” - (Ayağında Pijama /Bursa)

(birini, bir şeyi) öldür- : Dert etmek, üzüntü duymak, çok sıkıntı çekmek.

“Kız pınar başında desti doldurur / Destin'in kulpuna şahin kondurur / Yar senin *bakışın* beni *öldürür.*” - (Kız Pınar Başında Desti Doldurur/ Çanakkale)

(birinin veya bir şeyin) kurbanı ol- : Uğruna ızdırap veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek.

“Fincan fincana / Sazlar bir yana / *Kurban* bir *cana.*” - (Elmayı Nazik Soyarlar/ İstanbul)

“Bir dalda iki elma / Birin al birin alma / *Kurban olduğum* Allah / Canım al yârim alma.” - (Bir Dalda İki Kiraz/ İstanbul)

“Ekmek yedim terledim / Çıktım at eyerledim / Anam gelecek diye / Goçu *gurban eyledim.*” - (Yağmur Yağar Yol Bayler / Bursa)

“Çıktım hambar doruna / Baktım yârin yoluna / Sinsilem *kurban olsun* / Oğlan senin yoluna.” - (Muttab'ın Bayırı/ Bilecik)

“Bir dalda iki kiraz / Biri al biri beyaz / *Kurban olduğum* Allah / Güzeli güzele yaz.” - (Kaynar Kazan Taşmaz Mı/ Bilecik)

“ *Kurban olam* kalem tutan ellere / Katip arzuhalim yaz yâre doğru / Şekerler ezeyim şirin dillere / Katip arzuhalim yaz yâre doğru / Aşamazsan durnam dön geri.” - (Kurban Olam Kalem Tutan Ellere/ Balıkesir)

(birinin, bir şeyin) harcı ol- : Bir iş, birinin yapabileceği nitelikte olmamak.

“Karanfilsin tarçınsın / Neden böyle hırçınsın / Ne büyüksün ne büyük / Tamam *benim harcımsın.*” - (Dere Boyu Düz Gider/ Balıkesir)

“Karanfisin tarçınsın / Niye böyle hırçınsın / Ne büyüksün ne küçük / Tamam *benim harcumsın.*” - (Karanfilin Moruna / Çanakkale)

***(biriyle) eğlen-** : Dalga geçmek anlamında kullanılan söz.

“Çay benim çeşme benim / Ardıma düşme benim / *Senin ile eyelendim / Sevdiğim başka benim.*” - (Çay Benim Çeşme Benim/ Balıkesir)

bir pula sat- : Bir kimseyi bir çıkar uğruna harcamak.

“Uzun tarla yolları / Kim gösterdi pulları / İnsan *pula satılmaz* / Ben ummazdım bunları.” - (Tarlaların Söğüdü/ Bursa)

boğazına dizil- : Üzüntü, kaygı vb. sebeplerle isteksiz yemek, iştahı kesilmek.

“Bağa girdim üzüme / Üzü attım ağızıma / Yar aklıma gelince / *Dizildi boğazıma.*” - (Vangel Çantası Elinde/ Balıkesir)

***boynun borcu** : Ben karışmam, sorumluluk sana veya ona düşer, anlamında kullanılan bir söz

“Yârimden mektup gelmiş / Almak *boynumun borcu.*” - (Dere Boyu Tekneli/ Çanakkale)

“Mendilimin dört ucu / Turuncudur turuncu / O yardan mektup gelmiş / Almak *boynumun borcu.*” - (Mendilimin Dört Ucu/ Bursa)

boynunu bük- : Acındırıcı, çaresiz bir durumda kalmak.

“Karanfil tüterim / Taş dibinde biterim / Eller yârim dedikçe / Ben *boynumu bükerim.*” - (Çay Benim Çeşme Benim/ Balıkesir)

boyun eğ- : İsteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak.

“Armut dalın eğmeli / Meyvasını yemeli / Komşu kılı dururken / Kime *boyun eğmeli.*” - (Armut Dalda Dik Durur / Sakarya)

***can tazele-** : Yeniden doğmuş gibi olmak.

“Elinde yelpaze yelpaze yelpaze yelpazelenir / Güzelin yanında yanında yanında *can tazelenir.*” - (Evlerinin Önü Nane Maydonoz/ Bursa)

can ver- : Ölmek.

“Yağız yüzün göreyim / Bir *canım* var *vereyim* / Saçlarımın telinden / Başına saç öreyim.” - (Yarım Gitti Çeşmeye / İstanbul)

“Eminem’in yoluna / *Canlar verip* öleydim.” - (Ak Pınar Yapısına / Balıkesir)

can yak- : Üzmek, acı vermek.

“Telgrafın direkleri semaya bakar / O senin güzel gözlerin çok *canlar yakar.*” -
(Telgrafın Tellerine Kuşlar Mı Konar/ İstanbul)

“Karakayanın çeşmesi yüksekten akar / Katil Memet’in bakışı çok *canlar yakar.*” - (Karakayalarda Kurtlar Uluşur/ Kırklareli)

***candan sev-** : Canı pahasına sevmek.

“Sana hiç kıyamam / Yar seni *seviyom candan* / Bakışların pek yaman / Benim de cilveli kanaryam.” - (Sıra Sıra Siniler/ Çanakkale)

“Elmayı nazik soyarlar / Güzeli *candan severler* / Sen bize gelme duyarlar.” -
(Elmayı Nazik soyarlar/ İstanbul)

candan usan- : Ölümü göze alacak kadar sıkıntı içinde olmak.

“Yeşil kumaşı senden / Oyalaması benden / Al yârim tabancanı / Ben *usandım* bu *candan.*” - (Deve Gelir İnişten/ Bursa)

canı sıkıl- : İçi sıkılmak, yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak.

“Asmada üzümün suyu sıkılır / Yâri asker olanın *canı sıkılır.*” - (Kaynar Kazan Taşmaz Mı/ Çanakkale)

canı titre- : Duygulanmak, endişe, korku duymak.

“Yürek oynar *can titrer* / Seni gördüğüm yerde.” - (Acı Biberim Acı / Balıkesir)

canına kıy- : Kendini öldürmek.

“Şu gençlikte nasıl *kıydım* tatlı da *canıma* / Aman ağalar tatlı da canıma.” -
(Çifte Kuburları Çaktım Da Almadı/ Edirne)

“Kıyma Memet *kıyma* tatlı *canıma* / Bir kız için girilir mi mapuz damına.” -
(Karakayalarda Kurtlar Uluşur/ Kırklareli)

cefa çek- : Zulüm görmek

“Güzel adın Murtaza / Gel yanıma *çek cefa.*” - (Güzel Adın İsmail/ Bilecik)

***cemaline vurul-** : Aşık olmak.

“Aksaray’a gide gele yoruldum / Ben o yârin *cemaline vuruldum.*” -
(Aksaray’a gide gele yoruldum / İstanbul)

cenazeyi kaldır- : Ölüyü gömmek üzere götürmek.

“Hediyemi verdiler / Kendisi ölmüş dediler / *Cenazemi kaldıranlar* / Onbeş altın yediler / Sarı sarı saçlı Zeyneb'im / Al gelinler olmadan / Gençliğime doymadan .” - (Kayalınca'nın daşları/ Balıkesir)

***çıra vur-** : Sobayı çirayla doldurup yakmak.

“*Çıra vur* çıra yansın / Yarma vur yarma yansın / Selam da söylen nazlı yâre / Ben yandım o da yansın.” - (Hambar Altı Kum Altı/ Balıkesir)

çift sür-: Saban, pulluk kullanarak toprağı ekilebilir duruma getirmek.

“Bizim şaplak nerede / *Çift sürüyor* derede / Şaplak Söğüt'ten düşmüş / Her yanı bereli.” - (Şaplağa Verdik Kızı / Bursa)

dar gel- : Sıkıntı ve huzursuzluk vermek.

“Dumanlı dağlar bana zor geliyor / Oğlana evlenmesi zor geliyor / Aman dünya bana *dar geliyor* – (Mendilimin Dört Ucu/ Bursa)

***darbuka çal-** : Darbukaya vurup ses çıkarmak.

“*Darbuka çala* çala / Çıktım bir kuru dala / Korkarım bir dal kırılır / Yârim ellere kala.” - (Darbuka Çala Çala/ Kocaeli)

davul çal- : Davula vurarak ses çıkarmak.

“Önümüzde bahara / Düğünümüz var / Pilav zerde kaynasın / *Çalsın davullar.*” - (Balıkesir İçinde Körük Paytona Bindim / Balıkesir)

deli ol- : Çok sevmek.

“Aman a yârim ben ölüveren deyor / Yollarına *del'oluveren* deyor.” - (Pınara Vurdum Gazmayı/ Bursa)

***demir yürekli** : Çok sert bir mizacı olmak.

“Mavi yelekli yârim / Beyaz bilekli yârim / Yaktın yandırdın beni / *Demir yürekli* yârim.” - (Mavi Yelekli Yarım/ Bursa)

dengine düş- : Uygun olanıyla.

“Bir gemim var salıverdim engine / Kaderim yok *düşemedim dengime* / Şimdi rağbet güzel ile zengine.” - (Evlerine Varamadım Gazelden/ Sakarya)

“Engin derelerin suyu çağlasın / *Dengine düşmeyen* kızlar ağlasın / Hem ağlasın hem gönlünü eğlesin.” - (Dereleri Aldı Tüfek Yangısı/ Bursa)

“İndim kuyu dibine / Baktım suyun rengine / Yüz bin liralık kızıldım / **Düşemedim dengime.**” - (İndim Kuyu Dibine/ Çanakkale)

“Engin derelerin suyu çağlasın / **Dengine düşmeyenler** hemen ağlasın.” - (Engin Derelerin Suyu Çağlasın/ Balıkesir)

“Arabam teker teker / Yediğim halka şeker / **Dengine düşmemiş** / Ölür gider ah çeker.” - (Arabam Taşa Geldi/ Balıkesir)

“Engin dağlar dumanlı dağlar engine / Kız güzel amma **düşmemiş dengine.**” - (Aralıktan Candarmalar Bakıyor/ Bilecik)

***dengine ver-** : ‘Uygun olanıyla’ anlamında kullanılan söz.

“Yemenin oyası rengide rengide / Körolası annan **vermedi** beni dengi **dengine** / Rovolverimi koy kendide kendime / Ölüyorum dostlar yanıyorum dostlar.” - (Yemenimin Oyası/ İstanbul)

“Uzun kavak ne gidersin engine / Yaprakların benzemiyor rengine / Anne beni **verecek** misin **dengime.**” - (Uzun Kavak Ne Gidersin Engine/ Kırklareli)

dengini bul- : Kendisine yakışan, kendisi gibi denk, eşit birini bulmak.

“Seller aldı dermenimin bendini / Yaktın kül eyledim kendi kendimi / Çok aradım **bulamadım dengimi** / İnan olmaz şu güzelin sözüne.” - (Seller Aldı Dermenimin Bendini/ Edirne)

***dengini sar-** : Dengini, uygun olanını bulmak.

“Verandır bahçenin gülleri veran / Ölür mü dünyada **dengini saran** / Evveli bırakıp sonunu sayan
Ölür gider bir murada eremez.” - (Yaz Gelir De Her Dereler Yurt Olur/ Balıkesir)

derde düş-: Hastalanmak.

“Aman doktor kuzum doktor / Derdime bir çare / Çaresiz **dertlere düştüm** / Dotor banabir çare.” - (Mendilimin Yeşili/ İstanbul)

derdine derman ol- : Soruna çözüm bulmak, sıkıntıyı geçirmeye çare göstermek.

“Şu Biga’nın düzüne / Harman olur mu yârim / Bu ayrılık **derdine** / **Derman olur** mu yârim.” - (Şu Biga’nın Düzüne/ Çanakkale)

dert aç- : Kendini kötü ve zor bir duruma düşürmek.

“İki aslan bir kayadan su içer / İçer içer dertsizlere **dert açar** / Buna derler yangın sevda tez geçer.” - (İki Aslan Bir Kayada Yaslanır/ Bursa)

“İki keklik bir derede su içer / Dertli de keklik dertsizlere *dert açar* / Buna yanık sevda derler tez geçer.” - (İki Keklik Bir Kayada Ötüyor/ Balıkesir)

***dert al-** : Çok kötü bir duruma sokmak.

“Arpa ektim olacak / *Dertlerin* beni *alacak* / İkimizin sevileri / Mahşere mi kalacak.” - (Arpa Ektim Olacak /Bursa)

***dert bağla-** : Birçok derdi, sıkıntısı olmak.

“Yağmur yağar yol bayler / Dayleri duan bayler / Gurbete giden kızların / Ciğerlerini *dert bayler*.” - (Yağmur Yağar Yol Bayler / Bursa)

dert çek- : Üzüntüsüne katlanmak.

“*Dert çekene* baş oldum / Damladım gümüş oldum / Gelin senin yollarına / Yuva dutmaz guş oldum / A güzelim bas gidelim.” - (Şu Derenin Taşları/ Balıkesir)

“Arabam taşa geldi / Konağa paşa geldi / *Çekilecek dert* değil / Çekiyom başa geldi.” - (Arabam Taşa Geldi/ Balıkesir)

“Arabam taşa geldi / Konağa paşa geldi / *Çekilecek dert* değil / Çekiyom başa geldi.” - (Arabam Taşa Geldi/ Balıkesir)

dili dolaş- : Korku, heyecan, hastalık, utangaçlık, sarhoşluk gibi sebeplerle şaşırarak söyleyeceğini karıştırmak.

“Elmanın bir yanı yeşil / At kolun boynumdan aşır / Serhoşum *dilim dolaşır*.” - (Elmayı Nazik Soyarlar/ İstanbul)

dillere düş- : Hakkında dedikodu yapılmak.

“İndim yârin bahçesine gül sarılmış gülgüle / Gülün bir dalı gırılmış haber verin bülbüle / Ben seni sevdim seveli *düşmüşüm dilden dile*.” - (İndim Yarin Bahçesine/ Bilecik)

divane ol- : Aşırı derecede sevmek.

“Evlerinin önü nane / Ben kül *oldum* yane yane / Yârim serhoş ben *divane*.” - (Evlerinin Önü Nane/ Bilecik)

***doğru söyle-** : Konuşmasına hile katmamak, mert olmak.

“Aygın baygın meleğim şöyle de böyle / Mıstantika çıkarsan *doğruyu söyle*.” - (Evlerinin Önü Nane/ Bilecik)

***doya doya gör-:** Çok özlem duyduğu bir şeye sürekli bakmak.

“Merdivenden tıklar mıkır inmedim / *Doya doya* yar yüzünü *görmedim.*” -
(Duman Olur Tepelerin Yolları/ Balıkesir)

“Suya giderim suya / Elmayı soya soya / Kaldır yârim peçeni / *Göreyim doya doya.*” - (Sıra Sıra Siniler/ Çanakkale)

***doya doya gül- :** Çok güçlü birşekilde katıla katıla gülmek.

“Çemberimde gül oya / *Gülmedim doya doya* / Dertlere karıyorum / Günleri saya saya.” - (Çemberimde Gül Oya/ Çanakkale)

duman al- : Sis kaplamak, sis bürümek.

“Yağsın yağmurlar yağsın / *Duman* göğü *alsın* / Şu ölümlü dünyada / Alem sevdiğin alsın.” - (Yağsın Yağmurlar Yağsın/ Balıkesir)

***duman bağla- :** Dumanla kaplı olmak.

“Yağmur yağar yol bayler / Dayleri *duman bayler* / Gurbete giden kızların / Ciğerlerini dert bayler.” - (Yağmur Yağar Yol Bayler / Bursa)

***duman bas- :** Sis kaplamak, sis bürümek.

“*Duman bastı* dağlara / Yayıldı ovalara.” - (Duman Da Bastı Dağlara/ Tekirdağ)

“Galata’yı *duman basmış* ko yansın / Nazlı da yârim uykulardan uyansın / Uyansın da gül yastığa dayansın.” - (Ey Bostancı Bir Bostan Ver Hastam Var / İstanbul)

***dünür gel- :** Evlenecek kimse için kız istemeye gelmek.

“Gümbür bakırım gümbür / Dünür gelmişler dünür / Durmasın *gelsin dünür* de / Uslanmaz deli gönül de / Salına da salına da gel yârim.” - (Bahçelerde Üzerlik / Balıkesir)

“Gümbür bakırım gümbür / Dünür gelmişler dünür / Durmasın *gelsin dünür* de / Uslanmaz deli gönül de / Salına da salına da gel yârim.” - (Bahçelerde Üzerlik / Balıkesir)

dünyasına doy- : Çok istenen bir şeyin yeterli miktarı elde edildikten sonra daha çoğunu istememek.

“Eyvah doktor eyvah eyvahlar olsun / Ben *dünyama doyamadım* sana malum olsun.” - (Hastanenin Önünde Diktiler Çamı/ Bilecik)

***ekşisi yüzüne vur-** : Bir maddenin ekşilik hissini yüzünde belirmesi.

“Kızılçık üzüm turşusu / *Yüzüne vurmuş ekşisi* / Bir ülfetin has komşusu / Sevdiğim bir o saydığım bir.” - (Uzun Çarşı Baştan Başa/ Balıkesir)

“Kızıl üzümün turşusu / *Yüzüne vurmuş ekşisi* / Hasan beyin has komşusu.” - (Aşsa Mahallenin Hocası/ Balıkesir)

el et- : Uzaktan el sallamak.

“Kuş kayadan *el eder* / Eşine gel gel eder / İki gönül bir olsa / Dağı taşı yol eder.” - (Dut Yedim Duttu Beni/ Tekirdağ)

“*El edersem* eve gel / Göz edersem cama gel.” - (Acı Biberim Acı / Balıkesir)

***ele uy-** : Başkalarının yönlendirmesiyle hareket etmek.

“Odaya varma dedim / *Ellere uyma* dedim / İki kapı arasında / Yaşar’dan bıçak yedim.” - (Odaya Varma Dedim/ Bursa)

***elinden al-** : Bir şeyden mahrum etmek.

“*Alırlar* seni *elimden* / Sararlar ince belinden.” - (Derede Davul Sesi Var / Bursa)

***elinden çek-** : Çok zahmet çekmek, üzülmek.

“Amanın imanım top şeker / Aslanım neler çeker / O zalimin *elinden* / Mazlum’um neler *çeker*.” - (Atladım Girdim Bağa / Bursa)

***eller al-** : Sevdiğinden bir başkasıyla evlenmek.

“Mendil serdim sicime / Hele baktım cicime / Ben sevdim *eller aldı* / O gidiyor gücüme.” - (Çıktım Beyoğlu Başına/ İstanbul)

***ellere kal-** : Sevdiğinden bir başkasına ait olmak.

“İnme durnam inme susuz çöllere / Ben gidiyorum sen *kalırsın ellere* / Uyma dedim uydun sen bu ellere.” - (Engin Derelerin Suyu Çağlasın/ Balıkesir)

“İnme turnam inme susuz göllere / Sen gidersen ben *kalırım ellere*.” - (Kırklar Üzerinden Doğar Sabah Yıldızı/ Kırklareli)

“Darbuka çala çala / Çıktım bir kuru dala / Korkarım bir dal kırılır / Yârim *ellere kala*.” - (Darbuka Çala Çala/ Kocaeli)

***ellere uy-** : Başkalarının yönlendirmesiyle hareket etmek.

“İnme durnam inme susuz çöllere / Ben gidiyorum sen kalırsın ellere / *Uyma* dedim uydun sen bu *ellere*.” - (Engin Derelerin Suyu Çağlasın/ Balıkesir)

***eşine düş-** : Üstünde titremek.

“Keten gömlek giyer teninden nazik / Ak kolun sıkılmış altun bilezik / *Eşine düşmemiş* kıza pek yazık.” - (Keten Gömlek Giyer / Edirne)

etrafım sar- : Çevresinde toplanmak, ortaya almak, kuşatmak

“Bir gemim var deryada kardı / *Etrafını* düşman *sardı* / Kavuşmamız mahşere kaldı.” - (Yüzüğümün Elmas Taşı/ Kırklareli)

ev boz-: Karı koca ayrılmak.

“Yazdılar o yâri yazdılar / Çiftliği *evimizi bozdular.*” - (Altını Bozdurayım / Bursa)

***eyvahlar olsun** : Korkma, heyecan duyma durumunda söylenen söz.

“Eyvah doktor eyvah *eyvahlar olsun* / Ben dünyama doyamadım sana malum olsun.” - (Hastanenin Önünde Diktiler Çamı/ Bilecik)

gaflet bas- : Dalgın, dikkatsiz bir durumda bulunmak.

“Gemilere çürük tahta dayanmaz / Yiğitlere *gaflet bastı* uyanmaz / Aman Allah buna canlar dayanmaz.” - (Cezayir’in Harmanları Savrulur/ Bursa)

geçmiş ol- : Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapishaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü.

“*Geçmiş olsun* Abdullah Paşa / Kadem olsun Rıza Paşa / Hasan beyin has komşusu.” - (Aşsa Mahallenin Hocası/ Balıkesir)

“Uzun çarşı baştan başa / Keklik şeker taştan taşa / *Geçmiş olsun* Abdullah paşa.” - (Aşsa Mahallenin Hocası/ Balıkesir)

giyinip kuşan- : Özenle giyinmek.

“Gar beyaz ellerine gara gına vurmuş al deyor beni / *Geyinmiş guşanmış* a cicim sar deyor beni.” - (Evlerinin Önü Dumanlı Dayler/ Bilecik)

göğsünü gere gere : Kendine güvenerek.

“Şu dere derin dere / Suları serin dere / Ben o yâri sevmişim / *Göğsümü gere gere.*” - (Hadi Gidelim Dağlara/ Bursa)

gönlü düş- : Aşık olmak.

“Sabahtan kavuştum ben bir güzele / Güzel senin uykuların uçdu mu / Senin *göynün* yad ellere *düştü* mü /Gülün bir tanesi kerem eyle ben yandım.” - (Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele/ Balıkesir)

“Püskül pencereden uçtu / Uçtu da deryaya düştü / Benim *gönlüm* sana *düştü*.”
- (Püskül Pencereden Uçtu / Edirne)

***gönlü rahat et-** : Huzura kavuşmak.

“Ben bilirim hep kendimde kabahat / Görmeyince *gönül etmez rahat*.” - (İki Aslan Bir Kayada Yaslanır/ Bursa)

***gönlü uslan-** : Birinin değiştirilemeyen sevmeye özelliğini değiştirmesi.

“İki keklik bir kayada yaslanır / Teke de bıçak gümüş kında paslanır / Bir gün olur deli de *gönül uslanır*.” - (İki Keklik Bir Kayada Ötüyor/ Balıkesir)

“Gümbür bakırım gümbür / Dünür gelmişler dünür / Durmasın gelsin dünür de / *Uslanmaz* deli *gönül* de / Salına da salına da gel yârim.” - (Bahçelerde Üzerlik / Balıkesir)

“İki aslan bir kayada ıslanır / Yağmur yağar top zülüfler ıslanır / Böyle gitmez deli *gönül uslanır*.” - (İki Aslan Bir Kayada Yaslanır/ Bursa)

gönlünü eğle- : Mutlu, neşeli vakit geçirmek.

“Engin derelerin suyu çağlasın / Dengine düşmeyen kızlar ağlasın / Hem ağlasın hem *gönlünü eğlesin*.” - (Dereleri Aldı Tüfek Yangısı/ Bursa)

***gönlünü yak-** : Bir kimseye büyük bir acı çektirmek.

“Pınar başı gölbaşı / Yârimin çatık kaşı / *Gönlümü yaktın* gittin / Be hey zalim subaşı.” - (Vişne Dalı Eğilmiş/ Balıkesir)

gönül ver- : Sevmek, âşık olmak.

“Güzelim güzelim de allı basmalar aldım / Yanıldım *gönüller verdim* de seni bir adam sandım.” - (Güzelim Güzelim De Allı Basmalar Aldım/ Balıkesir)

“Gelemem ben gidemem ben / Her güzele *gönül veremem* ben.” - (İndim Havuz Başına/ İstanbul)

gözleri dol- : Ağlayacak kadar duygulanmak.

“Dereler doldu taşınan / *Gözlerim doldu* yaşınan.” - (Demedim Mi Ben Sana / Bursa)

“Dereler doldu taşınan / *Gözlerim doldu* yaşınan.” - (Dereler Doldu Taşınan/ Bursa)

gözü ol- : Bir şeyi ele geçirmek isteği beslemek.

“Bir teneke gazım var / Yazılacak yazım var / Utandım söylemeye / Şu oğlanda *gözüm var*.” - (Küp İçinde Nişasta/ Edirne)

***(gurbet) ele ver-** : Yabancı bir kimseyle evlendirmek.

“Su gelir lüle lüle / Yar benzer beyaz güle / O gül benim hayatım / Ölürüm *vermem ele.*” - (Gidiyor Musun Yarım / Çanakkale)

“Sarı tütün dermedi / Ünnedim de gelmedi / Nasıl *ele vereyim* / Goynaktaki Mehmed’i.” - (Koyun Meler Çoban Güder / Balıkesir)

“Sarı tütün dermedi / Ünnedim de gelmedi / Nasıl *ele vereyim* / Gonaktaki Mehmed’i.” - (Goyun Meler Çoban Güler/ Balıkesir)

gücüne git- : Gönlü kırılmak, onuruna dokunmak.

“Mendil serdim sicime / Hele baktım cicime / Ben sevdim eller aldı / O *gidiyor gücüme.*” - (Çıktım Beyoğlu Başına/ İstanbul)

gün geçir- : Boş şeylerle vakit geçirmek.

“Mendilim benek benek / Ortası çarkıfelek / *Yazı* beraber *geçirdik* / Kışın ayırdı felek.” - (Mendilimin Yeşili/ İstanbul)

günahı boynuna ol- : Ben karışmam, sorumluluk sana veya ona düşer, anlamında kullanılan bir söz.

“Avdan gelir İslam Memed Nazike’m / Sepeti de kolunda Nazike’m / Ne *günahım* var ise / O da benim *boynuma.*” - (Bağya Gider Altopuklu Nazike’m/ Tekirdağ)

haber al- : Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek.

“Ördek suya dal da gel / Yardan *haber al* da gel / Eğer yârim gelmezse / Yalvar yakar al da gel.” - (Ördek Suyu Dal Da Gel/ Balıkesir)

haber gel- : Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek

“Sen gel menevşe gelin / Allı gelin al yanağı ballı gelin / Yıllar geçti *haber gelmedi* yardan.” - (Menevşe Buldum Derede/ Bursa)

“Gelin gider su doldurur pınardan / Yıllar geçti *haber gelmedi* yardan.” - (Menevşesi Tutam Tutam/ Bursa)

haberi ol- : Bilgisi olmak, bilmek.

“Beni evereyler / *Haberin oldu* mı.” - (A Bre Süleyman Aga / Kırklareli)

haber ver- : Bildirmek, haber ulaştırmak.

“Güzelim güzelim çiçek geldi yakından / Yaprakları *haber verdi* bana burcu kokundan.” - (Ak Pınar Yapısına / Balıkesir)

hal bil-: Bir kimsenin içinde bulunduğu güç durumu anlayarak sezip anlayış göstermek.

“Entarisi filizi / Kim *bilir halimizi* / Esti bir hafif rüzgar / Ayırdı ikimizi.” - (Balıkesir Yolunda / Çanakkale)

hapı yut- : Kötü bir duruma düşmek.

“Horozumun tüyleri ilvane / *Hapı yuttu* tavuklarım divane.” - (Horozumun Tüyleri İlvane/ İstanbul)

haram et- : O şeyden umulan yarar ve rahatı tattırmamak.

“Gidin bulutlar gidin / Yârime selam edin / Yârim tatlı uykuda / Uykusun *haram edin.*” - (Cici Pabucum Cici/ Bursa)

haram ol- Bir şeyden gereği gibi yararlanamamak.

“Gel gülüm gel gör ne hal oldu bana / Şimden sonra *haram olsun* şu yerler bana.” - (Kalk Gidelim Yar Senin İle Nemse’ye / Kırklareli)

harap ol- : Bitkin, perişan olmak, kötü duruma düşmek.

“Kocakuşun yüksektedir oyunu / Deyme bir şahine vermez payını / Yârim senin nerelerin / *Harap olmuş* gül gibi tenin.” - (Kocakuşun Yüksektedir Oyunu / Balıkesir)

hasret kal- : Özlemek.

“Pembe gül idim doldum / Ak güle ibret oldum / Karşı karşı dururken / Yüzüne *hasret kaldım.*” - (Çemberimde Gül Oya/ Çanakkale)

hatır sor- : Bir kimseye nasılsınız, ne durumdasınız, anlamında nezaket sorusu yöneltmek.

“Hublarınan menxil engin göreceksin / Dost elinden bade olup içersin / Beni görüp gaşın yıkar geçersin / Bir kez *hatırımı sor* bana yeter.” - (Güzel Seni Sendim Anca Dünyada/ Balıkesir)

hatırı kal- : Gücenmek, kırılmak.

“Yüce dağ başında bir yeşil çadır / Çadırın içinde bir civan yatır / Şimdi ahbaplarda *kalmamış hatır.*” - (Yüce Dağ Başında Bir Ulu Çınar/ Bilecik)

hayrı olma- : İyiliği dokunmamak, yarar sağlamamak.

“Malakara’nın ardı bayır / Yanıyorum cayır cayır / Nazlı yardan *yoktur hayır.*” - (Malkara’dan Çıktı Bayrak/ Kırklareli)

hile yap- : Aldatmak.

“Söğüt’ün garşısına / Gün doğar karşısına / İnsan *hile yapar* mı / Kapı bir komşusuna.” - (Söğüt’ün Erenleri/ Bilecik)

hor gör-: Bir kimseye değersiz gözle bakmak.

“Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar / Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler / Annesinin bir tanesini *hor görmesinler.*” - (Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar/ Edirne)

hoş gel- : Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.

“Al ata binmedim / Amcam diyemedim / Nişanlım evimize gelmiş / *Hoş geldin* diyemedim.” - (Odaya Varma Dedim/ Bursa)

hoş ol-: Beğenmek.

“Bahçelerde olur haşhaş / Rakı içtim oldum serhoş / Ela gözler *olur* bir *hoş.*” - (Bahçelerde Biberiye / Kırklareli)

“İnce giyerim ince / Pembe yakışır gence / İnsan bir *hoş oluyor* / Sevdiğini görünce.” - (İnce Giyerim İnce/ Tekirdağ)

***içine sızı düş- :** Büyük bir acı ve üzüntünün etkisi altına girmek.

“Şaplağa verdik biz kızı / Elmaları kırmızı / Şaplak öldü dediler / *İçime* de *düştü* bir *sızı.*” - (Şaplağa Verdik Biz Kızı/ Bursa)

iflah ol- : Onmamak, düzelmemek.

“Yeşil gey yeşil kuşan / Yeşil çimene döşen / Acep *iflah olur* mu / Senin aşkına düşen.” - (Bizim Evin Yanına / İzmit)

***ilanı çık- :** Çeşitli basın yayın organlarıyla bir durumu duyurmak, açıklamak.

“Haydi bre Yusuf Kara Yusuf gel gayrık eve / Gelmem anam gelmem babam / *İlanım çıkmış* ben gelmem eve.” - (Haydi Bre Yusuf Kara Yusuf / Kırklareli)

imana gel- : Sonradan bir şeyi kabul edip uymak.

“Ay oğlan *imana gel* / Dolaş da pınara gel / Hiç bahanen yoğusa / Elini yumağa gel.” - (Ay Oğlan Tutar Mısın / Bursa)

izin al- : Bir şey yapmak için onay sağlamak.

“Asmadan üzüm aldım / Kapını uzun aldım / Verin benim yârimi / Annemden *izin aldım.*” - (Zeytinyağlı Yiyemem/ Bursa)

kadem ol- : Mutlu bir olay dolayısıyla söylenen bir iyi dilek sözü.

“Geçmiş olsun Abdullah Paşa / *Kadem olsun* Rıza Paşa / Hasan beyin has komşusu.” - (Aşsa Mahallenin Hocası/ Balıkesir)

kahır çek-: Uzun süre sıkıntıya katlanmak.

“*Çekemem kahrını* sarhoş herif / İstemem beni bırak.” - (Boyda Bosun Yoktur / İstanbul)

“Merdiven yüksek çıkılmaz / Alçaktan yere bakılmaz / Güçüksün *kahrın çekilmez.*” - (Merdivenden İnerken/ Bilecik)

kalbine vur- : Acı ve üzüntü çektirmek.

“Havuz başında durma / Çapkın karşımda durma / Kirpiklerin ok olmuş / Yeter *kalbine vurma.*” - (İndim Havuz Başına/ İstanbul)

***kalem çek- :** Kalem ile boyamak.

“Minarenin alemi / Kaşa *çekmiş kalemi* / Bu güzellik sendeyken / Yakar cümle alemi.” - (Minarede Ezen Var/ Sakarya)

***kama ye- :** Bıçaklanmak.

“Kız bana varıcekmin / Şu *kamayı yemedem.*” - (Denizde Urganım Var/ Bursa)

kan ağla- : Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

“Evlerinin önü de dumanlı dayler / Yüzümün güldüğüne bakma galbim *gan aylar.*” - (Evlerinin Önü Dumanlı Dayler/ Bilecik)

“Kırmızı gül al bayleyor / Al yanağına tel bayleyor / Şimdiki kızlar *kan ayleyor* / Arzuylan erz ediyor deli gönül.” - (Kırmızı Gül Al Bayleyor/ Edirne)

kanlara boyan- : Yaralanmak.

“Payton geldi meyhaneye dayandı / Siyah gömlek al *kanlara boyandı* / Garip annem buna nasıl dayandı.” - (Payton Geldi Meyhaneye Dayandı/ Bilecik)

“İçimiz gane *kanlara boyandı* / Çakırım uykudan uyandı.” - (Evlerinin Önü Nane/ Bilecik)

“Hanemize payton geldi dayandı / Setre de payton al *kanlara boyandı* / Elif hanım uykulardan uyandı.” - (Hanemize Payton Geldi Dayandı/ Bilecik)

***kara haber git- :** Kötü bir haberin gitmesi.

“İki keklik bir kayada ötüyor / Ötme de keklik derdim bana yetiyor / Annesine de *kara da haber gidiyor.*” - (İki Keklik Bir Kayada Ötüyor/ Balıkesir)

karalar bağla- : Yas tutmak.

“Can Alim bana neden küsmüş *bağlar karayı* siyahı aman / O civan bana ne darılmış giymiş karayı siyahı.” - (Tabağa Koyarlar Kaymağı Balı/ Edirne)

***kaşını yık-** : Kaşlarını sert bir şekilde yapmak, kızmak, öfkelenmek.

“Hubularınan mendil engin göreceksin / Dost elinden bade olup içersin / Beni görüp *gaşın yıkar* geçersin / Bir kez hatırımı sor bana yeter.” - (Güzel Seni Sendim Anca Dünyada/ Balıkesir)

***kaynayıp coş-** : İçi içine sığmamak, aşırı derecede heyecanlanmak.

“Senin dervişlerin gaynadı coştı / *Gaynayıp coşanlar* serinden geçti / Sefil Kul Hüseyin'im bir dolu içti.” - (Güzel Pirden Bize Bir Dolu Geldi/ Balıkesir)

***kelam kes-** : Bir daha konuşmamak, muhabbet kurmamak.

“Gahveye gandil astım / A benim eğri feslim / Evvel kendin gelirdin / Şimdi *kelamı kestir.*” - (Mercimek Dallanir Mi / Bursa)

kemikleri sızla- : Ölü huzursuz, rahatsız olmak.

“Köşe başı beklerim / Vay benim emeklerim / Yar aklıma geldikçe / *Sızlıyor kemiklerim.*” - (Çay Benim Çeşme Benim/ Balıkesir)

***keskin bıçak ol-** : Arası bozulmak, kuyusunu kazmak.

“Yüksek minareden attım iki taş / Ne anam var ne babam ne kardeş / *Keskin bıçak oldu* bana arkadaş – (Daracık Sokakları Duman Bürüdü/ İstanbul)

kına vur- : Kınayı su ile karıştırıp bulamaç kıvamına getirerek boyanacak yere sürmek.

“Gar beyaz ellerine gara *gına vurmüş* al deyor beni / Geyinmiş guşanmış a cicim sar deyor beni.” - (Evlerinin Önü Dumanlı Dayler/ Bilecik)

“*Vurun* gelinin *kınasın* / Ayletsin garip anasın / Gelin atladı eşiği / Sofrada kaldı kaşığı / Gitti evin yakışığı.” - (Vurun Gelin Kınasın/ Edirne)

“Ayna attım bakındı / *Kına* attım *yakındı* / Nazife'nin yoluna / Zencirleri takındı.” - (Havaya Bulut Ağdı/ Bilecik)

kıyamet kop- : Kavga, gürültü olmak.

“Biz üç kardeş idik bindik ata / Annesi duymasın *kıyamet kopa.*” - (Alma Da Çaylar Allı Gelini/ Bilecik)

kıymet bil- : Önemini, değerini bilmek.

“Bahçalarda eğrelti / Oynarlar iki elti / İkisi de bir boyda / *Bilinmiyor kıymeti.*” - (Bahçalarda Görülce/ Tekirdağ)

***kubur al-** : Silahla ateş etmek.

“Çifte *kuburları* da ağalar çaktım *almadı* / Dört yanıma baktım ağalar kimse kalmadı / Aman ağalar kimse kalmadı / En küçük kardeşten imdat olmadı.” - (Çifte Kuburları Çaktım Da Almadı/ Edirne)

kulak ver- : Değer vermek, önemsemek.

“Yattım yârin dizine baktım ela gözüne / **Kulak verdim** sözüne.” - (Evlerine Varamadım Gazelden/ Sakarya)

kurşun ye- : Vurulmak.

“Gelir de Söğüt boyundan / Mavzer düştü kolundan / On bir **kurşun yesem** de / Yine de dönmem yolumdan.” - (Edirne'nin Köprüsü Taştan Kaldırım/ Kırklareli)

***kül ol-** : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Evlerinin önü nane / Ben **kül oldum** yane yane / Oğlan deli ben divane.” - (Evlerinin Önü Nane/ Bilecik)

“Evlerinin önü nane / Ben **kül oldum** yane yane / Yârim serhoş ben divane.” - (Evlerinin Önü Nane/ Bilecik)

“Oynan kızlar döne döne aman / Ben **kül oldum** yana yana.” - (Püskül Pencereden Uçtu / Edirne)

“Meşeli dağlar meşeli / İçinde halı döşeli / **Kül oldum** aşka düşeli.” - (Meşeli Dağlar Meşeli/ Bursa)

layıgını bul- : Dengini, yaraşır eşini bulmak.

“İstanbul'dan gelir kayık / İçi dolu serhiş ayık / **Bulamadım** kendime **layık**.” - (İstanbuldan Gelir Kayık/ İstanbul)

***mahal gör-** : Değer vermek, gerekli kılınmak.

“Beri gel yârim beri gel ben adam yamam / Ellerin yârine yârim ol demem / Gız konak avlusunda vuruldum sana / Gız zalim annen **mehel görmüyor** bana.” - (Gider İken Çevirdiler Yolumdan/ Bilecik)

***mahşere kal-** : Gerçekleşmesi çok küçük bir ihtimal olması.

“Bir gemim var deryada kardı / Etrafını düşman sardı / Kavuşmamız **mahşere kaldı**.” - (Yüzüğümün Elmas Taşı/ Kırklareli)

malum ol- : İçine doğmak.

“Eyvah doktor eyvah eyvahlar olsun / Ben dünyama doyamadım sana **malum olsun**.” - (Hastanenin Önünde Diktiler Çamı/ Bilecik)

“Uçan da kuşlara **malum olsun** ben annemi özledim / Hem annemi hem babamı ben köyümü özledim.” - (Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar/ Edirne)

maskara et- : Bir kimseyi veya şeyi gülünç ve şerefsiz duruma düşürmek.

“Demedim mi ben sana / Girme de bostana / Komşu da kızı duyar ise / *Eder maskara.*” - (Demedim Mi Ben Sana / Bursa)

“Demedim mi ben sana / Girmede bostana / Komşu kızı duyar ise / *Eder maskara.*” - (Elinde Bakır Bakır/ Bursa)

meraka düş- : Meraklanmak.

“Malkara’dan çıktı bayrak / Yüreğime *düştü merak* / Yar yolların pekçe ırak.” - (Malkara’dan Çıktı Bayrak/ Kırklareli)

***meyhaneye dayan-** : Meyhaneyi basmak.

“Payton geldi *meyhaneye dayandı* / Siyah gömlek al kanlara boyandı / Garip annem buna nasıl dayandı.” - (Payton Geldi Meyhaneye Dayandı/ Bilecik)

meyil ver- : İlgi göstermek, gönül vermek.

“Kırmızı buğday sec olur / Güzeller güleç olur / *Meyil verme* güzele / Ayrılması güç olur.” - (Kırmızı Buğday Sec Olur/ Edirne)

***muharebe kur-** : Savaş için hazır konuma gelmek.

“Yerişin arkadaşlar / *Muharebe kuruldu.*” - (Dömeke Yandı Gene/ Çanakkale)

murada er- : İsteğine kavuşmak, dileği gerçekleşmek, arzusu yerine gelmek.

“Yandım yandım Hilmiye’m bir *murada ermeden* / Geçti ömrüm Hilmiye hanımı almadan.” - (Şu Burgaz’ın Ufacık Tepecik Yolları/ Kırklareli)

“Verandır bahçenin gülleri veran / Ölür mü dünyada dengini saran / Evveli bırakıp sonunu sayan / Ölür gider bir *murada eremez.*” - (Yaz Gelir De Her Dereleler Yurt Olur/ Balıkesir)

***muradına kavuş-** : İsteğine kavuşmak, dileği gerçekleşmek, arzusu yerine gelmek.

“Harman yerini savuştum / Mor çiçekli dağlar aşdım / Esmeye rüzgar yağma yağmur / Ben *muradıma kavuştum.*” - (Harmanın Yerini Süpürdüm/ Kırklareli)

***namı kal-** : Ün sahibi olarak tanınmak.

“Ah eller de dost diller de / Diyarı gurbet illerde / *Namım kalsın* şu yerlerde.” - (Ah Ya Benim Kırmızıca Gülüm / Kırklareli)

nasihat et- : Nasihatte bulunmak.

“Bağlama kollarımı / Evimize gideyim / Çoluk çocuklarıma / *Nasat edeyim.*” - (Bir Evler Yaptırdım / Tekirdağ)

***nazar kal-:** Göz değmek.

“Elmanın bir yanı pembe / Hak *nazarım kaldı* sende / Arayıp bulduğum yerde.”
- (Elmanın Bir Yanı Pembe/ Bilecik)

nikah kıy-: Nikâh memuru kanuna göre çiftlerin karı koca olduklarını bildirmek.

“Hey maşallah şu oynayan hanımlara maşallah / *Nikahları kıyılmış* düğünleri
olacak inşallah.” - (Gider İken Çevirdiler Yolumdan/ Bilecik)

nişan tak- : Nişanlanan çiftin nişan yüzüklerini parmaklarına geçirmek

“Bir yakadan bir yakaya bakılmaz / Elin sevdiğine *nişan takılmaz* /Gonca
güller olsa başa sorulmaz.” - (Bir yakadan Bir Yakaya Bakılmaz/ Balıkesir)

“Bir tepeden bir tepeye bakılmaz / Elin sevdiğine aman *nişan takılmaz.*” -
(Aşağı Yoldan Çıktı Bayrağın Ucu/ Balıkesir)

***ovaya düş- :** Konaklamak.

“Aşalım aşalım dağlar aşalım / Düşelim düşelim *ovaya düşelim.*” - (Aşalım
Aşalım Dağlar Aşalım/ Bursa)

oyun et- : Kurnazlıkla birini aldatmak.

“Gül dibi oyun oyun / Gül kadar kaldı boyun / Seninki sevda değil / *Ettiğin*
bana *oyun.*” - (Ördek Suyu Dal Da Gel/ Balıkesir)

öğüt ver- : Öğütte bulunmak.

“Ne hoş olur İslimye'nin söğüdü / Benim yârim naz içinde büyüdü / Yoktur
kimsem *versin* bana *öğüdü* / İnan olmaz şu güzelin sözüne.” - (Seller Aldı
Dermenimin Bendini/ Edirne)

“Tarlaların söğüdü / Kız sana *verdim öğüdü* / Her erkeğe güvendin / Olan
ömrüm çürüdü.” - (Tarlaların Söğüdü/ Bursa)

***ömrü çürü- :** Ömrü tükenmek, sıkıntı çekmek.

“Tarlaların söğüdü / Kız sana *verdim öğüdü* / Her erkeğe güvendin / Olan
ömrüm çürüdü.” - (Tarlaların Söğüdü/ Bursa)

ömür geçir- : Yaşamak.

“Yandım yandım Hilmiye'm bir murada ermeden / *Geçti ömrüm* Hilmiye
hanımı almadan.” - (Şu Burgaz'ın Ufacık Tepecik Yolları/ Kırklareli)

***ömür ver- :** Yaşamak.

“Aşağıdan gelen mangal kömürü / Mevlam güzellere *versin ömrü.*” -
(Aşağıdan Gelen Mangal Kömürü/ Bilecik)

***özü hakka bağla-** : Allah yolundan ayrılmamak.

“Sular gibi çağlayalım / *Özü hakka bağlayalım* / Sinemizi dağlayalım.” - (Evlerinin Önü Nane/ Bilecik)

para bozdur- : Büyük parayı ufak paralarla değiştirmek.

“Bu eğlence böyle mi olur / Aman beyim *liraları* da *bozdur.*” - (Arabacı Arabacı/ İstanbul)

pay ver- : Küçük büyüğe karşılık vermek,

“Kocakuşun yüksektedir oyunu / Deyme bir şahine *vermez payını* / Yârim senin nerelerin / Harap olmuş gül gibi tenin.” - (Kocakuşun Yüksektedir Oyunu / Balıkesir)

“Kara kuşun yüksektendir oyunu / Değme bir şahine *vermez payını* / Alamadım şu güzelin huyunu.” - (Kara Kuşun Yüksektedir Oyunu/ Edirne)

rağbet et- : İstemek, beğenmek, istekle karşılamak.

“Bir gemim var salıverdim engine / Kaderim yok düşemedim dengime / Şimdi *rağbet* güzel ile *zengine.*” - (Evlerine Varamadım Gazelden/ Sakarya)

***sabrı kararı kalma-** : Artık katlanamaz, dayanamaz duruma gelmek, sabrı kalmamak.

“*Kalmadı sabrı kararım* hergün ağlarım / Ağlarım da ay efendim bir bir söylerim.” - (Üç Güzel Oturmuş Gergefin işler/ Kocaeli)

safa gel : Bir kente, bir mahalleye yeni gelen veya geziden dönen birine ziyarete gitmek.

“Karanfilim budama / *Safa geldin* odama / Hakikatli yar isen / Düğür gönder babama.” - (Sıra Sıra Siniler/ Çanakkale)

sağ ol- : Hoşa giden bir davranış için çok yaşa, teşekkür ederim anlamlarında söylenen bir söz.

“Ben kendime eş bulamadım canım *sağolsun* / Beni yârden ayıranlar Allah’tan bulsun.” - (Yüce Dağ Başında Bir Ulu Çınar/ Bilecik)

sararıp sol- : Sağlığı bozulmak.

“Tarlalarda iz gördüm / Ne beklerken ne buldum / Sen varmışsın ellere / Hem *sarardım* hem *soldum.*” - (Tarlaların Söğüdü/ Bursa)

sefa sür- : Rahat, sakin ve eğlenceli yaşamak.

“Güzel adın Mustafa / Gel yanıma *sür sefa.*” - (Güzel Adın İsmail/ Bilecik)

“Verin benim canımı gideyim / Düğün kurun ben *safalar süreyim.*” - (Aksaray’a gide gele yoruldu / İstanbul)

sel al- : Çok yağmurdan dolayı bir bölgede, yollar zor geçilir duruma gelmek.

“*Seller aldı* dermenimin bendini / Yaktın kül eyledim kendi kendimi / Çok aradım bulamadım dengimi / İnan olmaz şu güzelin sözüne.” - (Seller Aldı Dermenimin Bendini/ Edirne)

selam al- : Birinin selamlamasına karşılık vermek.

“Ördek suya dal da gel / Yardan *selam al* da gel / Yar selamı vermezse / Tut kolundan al da gel.” - (Ördek Suyu Dal Da Gel/ Balıkesir)

“Üç güzel oturmuş yolun üstüne / Selam *alır selam* verir dostuna / Varın söyleyin evlenmesin sütüme / Gülün bir tanesi kerem eyle ben yandım.” - (Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele/ Balıkesir)

selam dur- : Bir büyüğe, bir üste veya saygı duyulan bir şeye ayakta selam vermek.

“Ay vurdu camdan cama / Ben *durmuşum selama.*” - (Dere Boyu Tekneli/ Çanakkale)

selam et- : Uzakta olan birine esenlik dilemek.

“Gidin bulutlar gidin / Yârime *selam edin* / Yârım tatlı uykuda / Uykusun haram edin.” - (Cici Pabucum Cici/ Bursa)

selam gönder- : Birine esenleme haberi göndermek.

“Gitme gidenlerinen / Boyu fidanlarının / N’olur bir *selam gönder* / Gelip gidenlerinen.” - (Gökte Uçan Teyyare/ Çanakkale)

selam söyle- : Selamını birine götürmesini söylemek

“Çıra vur çıra yansın / Yarma vur yarma yansın / *Selam* da *söylen* nazlı yâre / Ben yandım o da yansın.” - (Hambar Altı Kum Altı/ Balıkesir)

“Ağlayın dostlarım ağlayın Salim geçiyor / *Selam* da *söyleyin* nazlı yâre boynum gidiyor.” - (Hanların Önüne Hasır Yayıldı/ Bilecik)

“Gökte uçan teyyare / *Selam söylen* o yâre / Ben kendime yar buldum / O da bulsun bir çare.” - (Gökte Uçan Teyyare/ Çanakkale)

selam ver- : Selamlamak.

“Ördek suya dal da gel / Yardan selam al da gel / Yar *selamı vermezse* / Tut kolundan al da gel.” - (Ördek Suyu Dal Da Gel/ Balıkesir)

“Üç güzel oturmuş yolun üstüne / Selam alır *selam verir* dostuna / Varın söyleyin evlenmesin sütüme / Gülün bir tanesi kerem eyle ben yandım.” - (Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele/ Balıkesir)

sevda çek- : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Oğlanın adı Ekrem / Bahçeye biber ekmem / Sever isen ciddi sev / Ben beyle *sevda çekmem*.” - (Sinekçidir Köyümüz/ Çanakkale)

“Su koydum tencereye / Yar geldi pencereye / Buna can mı dayanır / Her gün *sevda çekmeye*.” - (Mercimek Dallanır Mi / Bursa)

***sevda doktoru ol-** : Aşkına sevgisine derman olmak.

“Santalye getireyim / Yârim oturur musun / Takmışın gözlükleri / *Sevda doktoru* musun.” - (Dareyi Çalamazsın /Kırklareli)

***sevda sal-** : Aşık olmak.

“Yağma yağmur esme poyraz yolda yolcum var benim / Serimi *sevdaya saldı* yarla cengim var benim.” - (İndim Yarın Bahçesine/ Bilecik)

***sevip say-** : Sevdiğini her davranışıyla belli etmek.

“Uzun çarşı baştan başa / Keklik şeker taştan taş / Bir ülfetin olmaz mı paşa / *Sevdiğim* bir o *saydığım* bir.” - (Uzun Çarşı Baştan Başa/ Balıkesir)

***sine ez-** : Üzülme, dertlenme.

“Ağlayıp gözümde kanlar süzerim / Taşlar ile bu *sinemi ezerim* / Mecnun gibi çöllerde gezerim- (Altın Nalın Giymiş Sağ Ayağına / Bilecik)

***sinesi delin-** : Çok acımak.

“Sivas ellerinde sazım çalındı / Çamlıbellerinde bölük bölündü / Yardan ayrılalı *sinem delindi* / Katip arzuhalim yaz yâre doğru / Aşamazsan telli durnam dön geri.” - (Kurban Olam Kalem Tutan Ellere/ Balıkesir)

***sormuk al-** :Emmek.

“Huysuz oldu bu çocuk / Şeker *sormuk almıyor*.” - (Darbuka Çala Çala/ Kocaeli)

***söz kes-** : Birine, bir şeye söz verip onu yerine getirmek için and içmek.

“Ocak başı testi / Kemer belimi kesti / Orta yerde oynayan / İstanbul'a *söz kesti*.” - (Vişne Dalı Eğilmiş/ Balıkesir)

***söze uy-** : Başkalarının yönlendirmesiyle hareket etmek.

“Memedi'im Memed'im otur dizime / Sürmeler mi çekeyim ela gözüne / Uyma da dedim *uydun* eller *sözüne*.” - (Memed'im Memed'im Otur Dizime/ Bilecik)

sözü geç- : Kendisini kabul ettirmiş olmak, hatırı sayılmak

“Gide gide gitmez oldu dizlerim / Ağlamaktan görmek oldu gözlerim / Nazlı yâre *geçmez* oldu *sözlerim*.” - (Payton Geldi Meyhaneye Dayandı/ Bilecik)

“Bakkallar satıyor karaca üzüm / Yalvardım yalvardım *geçmedi sözüm* / Hani hanım senin o güzel yüzün.” - (Bakkallar Satıyor Karaca Üzüm/ Edirne)

sürme çek-: Gözleri sürme ile boyamak.

“Memedi'im Memed'im otur dizime / *Sürmeler* mi *çekeyim* ela gözüne / Uyma da dedim uydun eller *sözüne*.” - (Memed'im Memed'im Otur Dizime/ Bilecik)

“Aynasını almış eline / *Sürmesini çekmiş* gözüne.” - (Biz Gidelim Sazlara/ Balıkesir)

***taşa çal-** : Taşa vurmak.

“Ben yemenimi *çaldım taşa* / Taş yarıldı baştan başa / Yazılanlar gelir başa.” - (Ben Yemenimi Al İsterim/ Bursa)

***telgraf vur-** : Telgrafla haber göndermek, tellemek.

“*Telgraflar vuruldu* / Her düvele duyuldu.” - (Dömeke Yandı Gene/ Çanakkale)

tersine dön- : Beklenildiği, umulduğu gibi gerçekleşmemek, aksi olmak.

“Goyun meler çoban güler / Bu dünya *tersine döner* / Bu dünya tersine dönse / Yanan ataşlar söner.” - (Goyun Meler Çoban Güler/ Balıkesir)

“Koyun meler çoban gider / Bu dünya tersine döner / Bu dünya *tersine dönse* / Yanan ataşlar söner.” - (Koyun Meler Çoban Güder / Balıkesir)

“Koyun meler çoban gider / Bu dünya tersine döner / Bu dünya *tersine dönse* / Yanan ataşlar söner.” - (Koyun Meler Çoban Güder / Balıkesir)

***toprağa gir-** : Ölmek.

“Atladım girdim bağa / Tek tek bastım yaprağa / O yar benim olmazsa / Vallah *girmem toprağa*.” - (Atladım Girdim Bağa / Bursa)

“Sevdiğimi almadan / *Girmem gara toprağa*.” - (Denizin Ortasında/ Bursa)

***uykusu uç-** : Uyumak amacıyla yatmışken herhangi bir sebeple uyuyamamak.

“Sabahtan kavuştum ben bir güzele / Güzel senin *uykuların uçdu* mu / Senin göynün yad ellere düştü mü / Gülün bir tanesi kerem eyle ben yandım.” - (Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele/ Balıkesir)

üstüne evlen- : Karısı varken bir kadınla daha evlenmek.

“Üç güzel oturmuş yolun üstüne / Selam alır selam verir dostuna / Varın söyleyin *evlenmesin üstüme* / Gülün bir tanesi kerem eyle ben yandım.” - (Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele/ Balıkesir)

verem et- : Sabırsızca davranmak.

“Bahçelerde mor meni / *Verem ettin* sen beni / Nasıl verem olmayım / Herkes seviyor seni.” - (Bahçelerde Mor Meni / İstanbul)

verem ol- : Verem hastalığına yakalanmak.

“Bahçelerde mor meni / Verem ettin sen beni / Nasıl *verem olmayım* / Herkes seviyor seni.” - (Bahçelerde Mor Meni / İstanbul)

veresiye ver- : Malı parasını daha sonra almak şartıyla vermek.

“Aldın aldın alasıya / Alış *vermez veresiye*.” - (Ahırköy’ün Meşeleri / Edirne)

***yakıp kül et-** : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Terliğe çektim dizi / Yar unuttun mu bizi / *Yaktı* da bizi *küller etti* / Annesinin bir kızı.” - (Bugün Heva Pusarmış / Balıkesir)

“Seller aldı dermenimin bendini / *Yaktın kül eyledim* kendi kendimi / Çok aradım bulamadım dengimi / İnan olmaz şu güzelin sözüne.” - (Seller Aldı Dermenimin Bendini/ Edirne)

***yakıp yandır-** : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Minarenin burçları / Öter seher kuşları / *Yaktı yandırdı* beni / Yarımın bakışları.” - (Minarede Ezen Var/ Sakarya)

“Mavi yelekli yârim / Beyaz bilekli yârim / *Yaktın yandırdın* beni / Demir yürekli yârim.” - (Mavi Yelekli Yarım/ Bursa)

***yaman bakışlı** : Sert bir mizaca sahip olmak.

“Sana hiç kıyamam / Yar seni seviyom candan / *Bakışların* pek *yaman* / Benim de cilveli kanaryam.” - (Sıra Sıra Siniler/ Çanakkale)

***yankı al-** : Sesin karşı taraftan duyulması.

“Dereleri **aldı** tüfek **yangısı** / Göster Allah göster yârim hangisi.” - (Dereleri Aldı Tüfek Yangısı/ Bursa)

***yapısına gün doğ-** : Üstüne güneş doğmak.

“Ak pınar yapısına / **Gün doğmuş yapısına.**” - (Ak Pınar Yapısına / Balıkesir)

***yaşına gir-** : Doğumundan ölümüne kadar her yıl artan süre.

“Kopıl de **giriyor yaşına** / Kalpak istiyor başına / Yarın da çarşıya varalım / Kopile bir kalpak alalım.” - (Sürüverin Cezveler Kaynasın/ İstanbul)

yemin et- : Bir şeyi yapmamak konusunda en kutsal şeyler üzerine ant içmek.

“Denize dalacağım / Bir balık alacağım / Ahdettim **yemin ettim** / Kız seni alacağım.” - (Denizde Urganım Var/ Bursa)

***yıl geçir-**: Boş şeylerle vakit geçirmek.

“Sen gel menevşe gelin / Allı gelin al yanağı ballı gelin / **Yıllar geçti** haber gelmedi yardan.” - (Menevşe Buldum Dere/ Bursa)

***yol bağla-** : Yolların suyla kaplı olması.

“Yağmur yağar **yol bayler** / Dayleri duan bayler / Gurbete giden kızların / Ciğerlerini dert bayler.” - (Yağmur Yağar Yol Bayler / Bursa)

yol et- : O yere sık sık gitmek.

“Kuş kayadan el eder / Eşine gel gel eder / İki gönül bir olsa / Dağı taşı **yol eder.**” - (Dut Yedim Duttu Beni/ Tekirdağ)

yola çık- : Bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek

“Orak biçtim ellikle / **Yola çıktım** yavrum terlikle.” - (Oğlan Oğlan Boynuma Dolan / Bursa)

***yoluna bak-** : Yolunu gözlemek.

“Çıktım hambar doruna / **Baktım** yârin **yoluna** / Sinsilem kurban olsun / Oğlan senin yoluna.” - (Muttâb'ın Bayırı/ Bilecik)

yolundan dön- : Gidilmek istenen yere gidememek.

“Gelir de Söğüt boyundan / Mavzer düştü kolundan / On bir kurşun yesem de / Yine de **dönmem yolundan.**” - (Edirne'nin Köprüsü Taştan Kaldırım/ Kırklareli)

yolunu şaşır- : Yanlış yola sapmak.

“Dere boyu düz gider / Al yanaklı gız gider / O gız *yolu şaşır*muş / İnşallah bize gider.” - (Dere Boyu Düz Gider/ Balıkesir)

***yular vur-** : Bir hayvanı iple bağlamak.

“A Bre Süleyman Aga / Tut çakal beygiri /*Uralım yuları*.” - (A Bre Süleyman Ağa / Kırklareli)

***yuva tut-** : Yuva kurmak.

“Dert çekene baş oldum / Damladım gümüş oldum / Gelin senin yollarına / *Yuva dutmaz* guş oldum / A güzelim bas gidelim.” - (Şu Derenin Taşları/ Balıkesir)

yüreği oyn- : Ansızın heyecanlanmak veya korkmak.

“*Yürek oynar* can titrer / Seni gördüğüm yerde – (Acı Biberim Acı / Balıkesir)

“Sürmeli’nin ortasında dibeği / Dibeği vurdukça *oynar yüreği* / Altı aya varmadan büyür bebeği / Ah ayrılık çok hasretlik ah ölüm.” - (Sürmeli’nin Ortasında Dibeği/ Bilecik)

yüreği sızla- : Çok acılamak, çok üzölmek.

“Ağlama *Kazibe’m sızlama* Kazibe’m ben yine gelirim / Yedi seneye varmadan Kazibe’m ben yine dönerim.” - (Ağlama Kazibe’m Sızlama Kazibe’m / Edirne)

yüreği yan- : Çok acılamak.

“Dere kumları gibi / Balık pulları gibi / Benim *yüreğim yanar* / Cami mumları gibi.” - (Dere Kumları Gibi/ Balıkesir)

“Harmanda harar olur / *Yüreğim yanar* durur / Salıverin gideyim / Sevdiğim arar durur.” - (Kırmızı Buğday Sec Olur/ Edirne)

yüreğini dağla- : Acıyla ve özlemle içi yanmak, acıyla kıvranmak.

“Sular gibi çağlayalım / Özü hakka bağlayalım / *Sinemizi dağlayalım*.” - (Evlerinin Önü Nane/ Bilecik)

yürek ez- : Üzölmek, acı duymak.

“Minarede ezen var / Gül bahçede gezen var / Şu güller içinde / *Yüreğimi ezen* var.” - (Minarede Ezen Var/ Sakarya)

***yürek yarası** : Çok üzölmek.

“Sizin evle bizim ev / On adımdır arası / Nazlı yârin sevdası / Bana *yürek yarası*.” - (Mendili Oyaladım/ Balıkesir)

zahmet çek- : Güçlkle karşılaşmak, sıkıntıya katlanmak.

“Dere boyu tekneli / Gül karanfil ekmei / Kolay değil yar sevmek / Biraz *zahmet çekmeli.*” - (Dere Boyu Tekneli/ Çanakkale)

zor gel-: Bir işin yapılması birine güç gelmek

Dumanlı dağlar bana zor geliyor / Oğlana evlenmesi *zor geliyor.*” - (Mendilimin Dört Ucu/ Bursa)

“Ayakkabım var benim / Altları delik deşik / Kaynatama *zor geldi* / Beş tane beşbirlik.” - (Mendilimin Dört Ucu/ Bursa)

“Ar geliyor / Yana yana bu ayrılık / *Zor geliyor.*” - (Kaynar Kazan Taşmaz Mı/ Bilecik)

1.3. Deyimler (Ege Bölgesi)

***acı getir-** : Sıkıntı ve eziyet duymak.

“Aman ormancı yaktın ormancı / Köyümüze *getirdin* yoktan bir *acı.*” - (Çıktım Belen Kahvesine / Muğla)

***acıları besle-**: Acılarımı taze tutmak.

“Boşa çıktı hayallerim hislerim / *Acıları* bensiz nerde *beslerim* / Sadık bilip güvendiğim dostlarım / Kadir kıymetimi bilmedi gitti.” - (Ben De Bu Dünyaya Geldim Geleli/ Manisa)

adı dillen- : Her yerde kendisinden söz edilmek.

“Uzun da kavak dalında sallanıyor / Altında nazlı yârim eyleniyor / Sen güzelsin *adın* da *dilleniyor.*” - (Uzun Da Kavak Dalında Sallanıyor/ İzmir)

ah çek-: Derin bir keder veya özlemle içten gelerek ah demek.

“Yollara bakarım diz çöke çöke / Boynumu bükerim yaş döke döke / Ömrümü tükettim *ah çeke* çeke.” - (Kumalar Dağında Göç Katar Katar/ Afyon)

***ahdı kal-** : Sözü kalmak.

“*Ahdım kaldı* o incecik belinde / Gece benim gündüz senin değil mi.” - (Ardıç Biter Eşelerin Dağında/ Denizli)

“Ne yandasın on yedi benlim ne yanda / *Ahdım galdı* bağlama şalvar geyende.” - (Kekliği Vurdum Geldim/ Denizli)

aht al- : Birinin ilenmesini üstüne çekmek.

“Gardeşlerim yoktur *ahtımı alacak* / Adem yaptıkların yanına mı kalacak.” -
(Adem Gardaş Dedim Geldim Yanına / Muğla)

akla gel- : Hatırlamak.

“Kara da goç meler gelir / Dağları deler gelir / Gurbete giden gelinin / *Aklına*
neler *gelir*.” - (Kara Goçun Boynuzu/ Afyon)

akla karayı seç-: Bir işi başarıncaya değin çok sıkıntı çekmek, güçlüklerle karşılaşmak.

“Her yoldan gelir geçerler / *Aktan karayı seçerler* / Ağalar beyler içerler /
Kahve de kara değil mi.” - (Bana Kara Diyen Dilber /Denizli)

aklı başına gel-: Davranışlarının yanlışlığını sezerek doğru yolu bulmak.

“Çıksam dağlar başına / Evlat gelsin karşıma / Eğilsem bicik öpsem / *Aklım*
gelsin başıma.” - (Çıksam Dağlar Başına/ Manisa)

aklı başında olma- : İyi düşünebilir durumda olmamak.

“Rastık kaşında / Ondört yaşında / *Aklı başında*.” - (Söğüdün Yaprağı Narindir
Narin/ Manisa)

aklı git- : Şaşırmak, korkmak.

“Al fadime'm suya gider / Su yolunda çalım eder / Çalım etme a Fadime'm /
Ben cahilim *aklım gider*.” - (Evlerinin Önü Yoldur/ Afyon)

aklına gel- : Hatırlamak.

“Kara koç meler gelir / Bağrımı deler gelir / Yalnız gezen yârin / *Aklına*
neler *gelir*.” - (Kara Da Goçun Boynuzu/ Afyon)

“Yar *aklıma gelince* / Elimden düştü kaşık.” - (Dut Ağacı Dut Verir/ Afyon)

“Eklemedir koca konak ekleme / Nazlı da yârim yine *geldi akluma*.” -
(Eklemedir Koca Konak Ekleme/ Aydın)

“Çatık kaşın arasında var benin / Benlerin *aklıma geldi* ağlarım.” - (Eremedim
Vefasına Dünyanın/ Kütahya)

aklında kal- : Hatırlamak.

“Ne yandasın çal gonağı ne yanda / *Aklında galdı* yün basmalar geyende.” -
(Kekliğim Dağ İçinde/ Denizli)

aklından çık- : Sürekli hatırlamak, unutmamak.

“Şu yaylanın dipleri / Ötüşür keklikleri / Hiç *aklımdan çıkmıyor* / O yârin dedikleri.” - (Şu Yaylanın Çamları/ Denizli)

“Hiç *aklımdan çıkmıyor* / Hak oğlanın gülüşü.” - (Abacılar İnişi/ İzmir)

“Hiç *aklımdan çıkmıyor* / O yârin bakışları.” - (Abacılar İnişi/ İzmir)

***aklından gitme-** : Sürekli hatırlamak, unutmamak.

“Kalenin gedikleri / Şekerdir yedikleri / Hiç *aklımdan gitmiyor* / Yârimin dedikleri.” - (Al Yazmanın Oyası /Muğla)

aklını (başından) al- : Bir şey birini düşünemeyecek bir duruma getirmek, çok şaşırtmak.

“Ak üzümün salkımı / Ayşe de *aldı aklımı*.” - (Ak Üzümün Salkımı / Manisa)

“Alem sevdiğine de böyle mi yanar / Açıcık *aklımı* da *aldında* gittin.” - (Beyler Bahçesinde Gandiller Yanar / Denizli)

“Beyler bahçesinde de yatmış uyumuş / Ela gözlerine de uyku bürümüştü / Herkes sevdiğini de almış yörümüştü / Açıcık *aklımı* da *aldın* da gittin.” - (Beyler Bahçesinde Gandiller Yanar / Denizli)

aklını başına devşir- : Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak.

“Cezvenin sapı yeşil / Şekerli kahve pişir / Bu gün baskın basanın / *Aklın başına devşir*.” - (Delhadır Başındayım/ Kütahya)

aklını çel- : Niyetinden, kararından caydırmak.

“Kınalı topuklar yavrum suya mı deydi / Çeşmenin başında *aklımı çeldi*.” - (Söğüdün Yaprağı Narindir Narin/ Manisa)

***aklını kaybet-** : Delirmek.

“Kara üzüm salkımı / Benim yârim salkımı / Biyo görem yüzünü / *Kaybedivercem aklımı*.” - (Kara Üzüm Salkımı/ Denizli)

akşamdan kal- : Geceki sarhoşluğun mahmurluğunu taşıyan.

“Evlerine ben varamadım davşandan / Oğlumuz güccüçük uyumuştü *kalmış akşamdan*.” - (Evlerine Ben Varamadım Davşandan/ Denizli)

alıp başını git- : İzin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek, savuşmak.

“Galındı gal gal süpürge çaldığım evler / *Başım alıp* gurbet ele *giderim*.” - (Ağ Elime Mor Kınalar Yaktılar/ Denizli)

allah'ından bul- : Ben kendisine bir şey yapmayacağım, yaptığı kötülüğün cezasını Tanrı versin anlamında kullanılan söz.

“Akdere'nin ovası / Bülbüllerin yuvası / Gelcem dedi gelmedi / *Allah'ından bulası* / Alcem dedi almadı / Allah'ından bulası.” - (Dam Ardına Doleşdim/ Denizli)

“Akdere'nin ovası / Bülbüllerin yuvası / Gelcem dedi gelmedi / Allah'ından bulası / Alcem dedi almadı / *Allah'ından bulası.*” - (Dam Ardına Doleşdim/ Denizli)

“Mavi kırebimin ovası / Başıma vurdu boyası / Elcem dedi de almadı / *Allah'ından bulası.*” - (Mavi Kırep Başından/ İzmir)

ara boz- : İki kişi arasındaki dostluğu, ilişkiyi bozmak.

“Sıra sıra kazanlar / Kara yazı yazanlar / Cennet yüzü görmesin / *Aramızı bozanlar.*” - (Sıra Sıra Kazanlar / Muğla)

***ardı aran-** : Arkası aranmamak, güvenmek.

“Benim saçım uzun olur daranmaz / Ben öksüzüm benim *ardım aranmaz.*” - (Benim Saçım Uzun Olur Daranmaz/ Afyon)

arzusu kal- : İsteği yerine gelmemek, hevesini alamamak.

“Duman vardır güzel İzmir başında / Duman vardır güzel İzmir başında / *Arzum kaldı* toprağında taşında.” - (Duman Vardır Güzel İzmir Başında/ Kütahya)

aşka düş- : Aşık olmak.

“Gün görünmez melengecin dalinden / *Aşka düştüm* kimseler bilmez halimden.” - (Gün Görünmez Melengecin Dalinden/ Manisa)

“Uzadım gamış oldum / Damladım gümüş oldum / Yar *aşkına düşeli* / Bir yuvasız guş oldum.” - (Uzadım Gamış Oldum/ Denizli)

“Yeşil gey yeşil kuşan / Yeşil çimene düşen / Acep iflah olur mu / Senin *aşkına düşen.*” - (Yeşil Giy Yeşil Kuşan/ Denizli)

“Yeşil gey yeşil kuşan / Yeşil çimene düşen / Acep iflah olur mu / Senin *aşkına düşen.*” - (Yeşil Gey Yeşil Kuşan/ İzmir)

***aşkından kibrit ol-** : Güçsüz düşmek.

“Kaleden iniyorum / Çağırrsa dönüyorum / *Aşkından kibrit oldum* / Üfürsen yanıyorum.” - (Kalenin Bedenleri/ İzmir)

ateş al-: Ateşli silah patlamak.

“Attım tabancamı *ateş almadı* / Fani dünya kimselere kalmadı.” - (Attım Tabancamı Ateş Almadı / Afyon)

ateş düş-: Felakete uğramak, çok üzölmek.

“Gar mı yağdı Kütahya'nın dağına / *Ateş düştü* ciğerimin bağına / Gül döşetmiş şalvarının ağına.” - (Gar Mı Yağdı Kütahya'nın Dağına / Kütahya)

***ateşine düş- :** Durdine ortak olmak.

“Rakı dolu şişesi / *Ateşime düşesi* / Yine karşıma geldi / Ciğerimin köşesi.” - (İçme Rakıyı Zarar/ Aydın)

***avrupa dök- :** Saçları ensesinde olmak.

“Yağmur yağar kirsesine / *Avrupa dökmüş* ensesine / Ben bilirim yar sesine.” - (Yağar Yağmur Yer Yaş Olur/ Denizli)

ayrı düş- : Birbirinden uzakta kalmak.

“Üç gün kaldı şu Muğla'dan kaçmama / Gurbet de sebep oldu yardan *ayrı düşmeme*.” - (Alı Da Verin Benim Barutuma Saçmama/ Muğla)

“Ali'min evleri yaylaya göçtü / Yayla dönüşte de yol *ayrı düştü*.” - (Ali'min Evleri Tepe Başında / Manisa)

“Sevenlerin içinde / *Ayrılık düştü* bize.” - (Dut Ağacı Dut Verir/ Afyon)

“Ağlama goyun meleme vazgeç guzundan / Çok analar *ayrı* da *düşdü* gızından.” - (Gara Goyun Goyunların Beyidir/ Kütahya)

“Harman yeri düz düze / Oturalım diz dize / Selam söylen o kıza / *Ayrılık düştü* dize.” - (Harman Yeri Düz Düze/ Uşak)

“Fişneden hoşafım bişdi / Gelinlik nişanın düşdü / Kız anadan *ayrı* da *düşdü* / Aman anam gadın anam ben gidiyorum / Evinizi hepinizi terk ediyorum.” - (Kınası Karılır Tasta/ Afyon)

“Çark vurup havalardan aşınca / Ciğer kebab olup da pişince / Kişi sevdiğinden *ayrı düşüce* / Karalar mı bağlar ay telli durnam.” - (Nerelelerden Sökün Edip Gelirsin/ İzmir)

***ayrılığa sal yap- :** Ayrılmaktan beter hale gelmek.

“Kerem desem Kerem gelmez dilime / *Sallar yaptım ayrılığa* ölüme / Kement atsam ata gelmez elime / Eyi güzel geçirdiğim hoş günümü.” - (Kerem Desem Kerem Gelmez Dilime/ Muğla)

***ayrılık acısı koy-** : Acı çekmek.

“Ufak tefek şu dağların mazısı / *Göydü* beni *ayrılığın acısı*.” - (Arabalar Tıkır Mıkır Geliyor/ Denizli)

***ayrılık çek-** : Ayrı kaldığı için her gün üzüntü yaşamak.

“Bir giderim beş ardıma bakarım / Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim / Sen gideli ben *ayrılık çekerim*.” - (Duvarlar Duvarlar Kuru Duvarlar/ Denizli)

“*Çekeyim ayrılık* seni bir zaman / Ölüm bize bir gün değil her zaman.” - (Duvarlar Duvarlar Kuru Duvarlar/ Denizli)

bağrına bas- : Kucaklamak.

“Varın söylen anneme gır atı satsın / Ganlı gömleğimi de *bağrına bassın*.” - (Çekin Gır Atımı Nalbant Nallasın/ Afyon)

bağrım del- : Çok dokunmak, içine işlemek.

“Ötme bülbül ötme *bağrım deliktir* / Ötme bülbül ötme ciğerim yanıktır.” - (Bülbül Yuvan Yıkıldı Mı/ Denizli)

“Caminin önünde izlerim kaldı / Goca kapımızda gözlerim kaldı / Kalk gidelim kömür gözlüm ağlama / Anayın lafları *bağrımı deldi*.” - (Guruldu Mu Şu Banaz'ın Bazarı/ Uşak)

bağrım del- : Çok dokunmak, içine işlemek.

“Kaleden kaleye bir kuzu meler / Kuzunun feryadı *bağrımı deler* / Dostlarım ağlıyor düşmanım güler.” - (Kaleden Kaleye Bir Kuzu Meler/ Manisa)

“Kara koç meler gelir / *Bağrımı deler* gelir / Yalnız gezen yârin / Aklına neler gelir.” - (Kara Da Goçun Boynuzu/ Afyon)

“Yüce dağ başında bir goyun meler / Goyunun sesleri de *bağrımı deler* / Ne melersin goyunum vazgeç guzudan / Goyunu güdersin guzu gütmezsin.” - (Yüce Dağ Başında Bir Goyun Meler/ Muğla)

bağrım ez- : Üzülme, dertlenmek.

“Tarlam kesik değil mi / *Bağrım ezik* değil mi / Ben sevdim eller aldı / Bana yazık değil mi.” - (Tarlam Kesik Değil Mi/ İzmir)

“Tarlam kesik değil mi / Vay bana yazık değil mi / Al başımdan sevdanı / *Bağrım ezik* değil mi.” - (Tarlam Kesik Değil Mi/ Muğla)

bakmaya kıyama- : Biri çok güzel olmak.

“A benim *bakmaya kıyamadığım* / Tatlı dillerine doyamadığım.” - (Güzel Olur Çiğ Yumurta Soyunca / Denizli)

basıp git- : Birdenbire gitmek, aklına koyduğu şeyi yapmak üzere bulunduğu yerden uzaklaşmak, çekip gitmek.

“A güzelim *basıp gidelim* yola gel yârim yola / Dola beyaz kollarını dola boynuma dola.” - (Değirmenin Bendine/ Manisa)

baskın yap-: Düşmana ansızın saldırmak.

“Kesik başı kestane / Gölgesi bastı üstüme / Kalkın da *gidelim baskına* / Yörüğün gızının üstüne.” - (Bağlamam Var Üç Telli / Muğla)

***baş boz-** : İki kişi arasındaki dostluğu, ilişkiyi bozmak.

“Altın tas içinde gınam ezdiler / Gümüş tarak ile zülfüm çözdüler / Yatsıya varmadan *başım bozdular*.” - (Altın Tas İçinde Gınam Ezdiler/ Kütahya)

baş koy- : Bir şey uğruna ölümü göze almak.

“Köprüünün altı çarşı / Evi çarşıya karşı / Ahdettim yemin ettim / Uğruna *koydum başı*.” - (Köprüünün Altı Desti/ Muğla)

“Daş üstüne daş koydum ben / Gül yastığa *baş koydum* ben.” - (Daş Üstüne Daş Koydum Ben / Denizli)

“Dağ üstüne daş koydum / Gül yastığa *baş koydum*.” - (Deniz Üstü Köpürü / Muğla)

baş tacı et- : Çok sevmek ve saymak, el üstünde tutmak.

“A benim hacı yârim / *Başımın tacı* yârim / Eller bana acımaz / Sen olsun acı yârim.” - (Sizin Dükkan Bizim Dükkan Demirden/ Uşak)

baş ol-: Önde gelmek, lider olmak.

“İnce Mehmet efelere *baş oldu* / Akan çaylar kan göründü gözüme / Nazlı yârim sürme çekmiş gözüne.” - (Bademli'ye Bir İncecik Kış Oldu /İzmir)

başa gel- : Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak.

“Kemendim atmalık dallar mı galdı / *Başıma gelmedik* haller mi galdı.” - (Çay Başında Çırpınıyor Baykuşlar/ Uşak)

“Çıkma dedim merdivenin başına / Sen *getirdin* bu sevdayı *başıma*.” - (Yordu Beni Evinizi Yokuşu / Uşak)

“Vardım çeşme başına / Yazı yazdım daşına / Sevda nedir bilmezdim / O da *geldi başıma.*” - (Çeşmeden Dudu Geçti/ Uşak)

***başa yan-** : Kendi kendine sitem etmek.

“Yanarım yanarım ben *başıma yanarım* / Uzak gitmem çivili de çamdan dönerim.” - (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı / Kütahya)

***başı bağı** : Nişanlanmış ya da evlenmiş olmak.

“Et aldım elim yağı / Şal guşak belde bağı / Gız ben seni alcem ya / *Başım* askere *bağı.*” - (Et Aldım Elim Yağı/ Denizli)

“Et aldım elim yağı / Şal guşak belde bağı / Gız ben seni alcem ya / *Başım* askere *bağı.*” - (Et Aldım Elim Yağı/ Denizli)

“Tabancam kara dağı / Kır atım ona bağı / Kız ben seni alırım / *Başım* askere *bağı.*” - (Kiraz Dalı Eymeli/ Muğla)

“Et aldım elim yağı / Şal kuşak belde bağı / Yar ben seni alırdım / *Başım* gurbete *bağı.*” - (Siyah makarada İpliğim/ Denizli)

***başı büyü-** : Kibirleşmek, büyümek.

“Emirdağ’ı birbirine ulalı / Altın yüzük parmağında dolalı / *Başım* mı *büyüdü* gelin olalı.” - (Emirdağ’ı Birbirine Ulalı/ Afyon)

başına gel- : Kötü bir duruma uğramak.

“Uzun kavak ne uzarsın boşuna / Aşkı sevda *gelmedi* mi *başına* / Yeni girmiş onüç ondört yaşına.” - (Oduncular Dağdan Odun İndirir/ Manisa)

“Uzun selvi ne uzarsın boşuna / Hiç ayrılık *gelmedi* mi *başına.*” - (Uzun Selvi Ne Uzarsın Boşuna/ Muğla)

başına kak- : Yapılan bir iyiliği yüzüne vurarak birini üzme.

“Kişiye yüksekte bakıcı olma / Verdiğini *başına kakıcı* olma / Gönülleri yap da yıkıcı olma / Göz şavkı ile örmek hoş olur.” - (İrfan Meclisine Oturmak İçin/ Manisa)

başına vur- : Ne yapacağını bilemez hâle gelmek.

“Mavi kırebimin oyası / *Başıma vurdu* boyası / Elcem dedi de almadı / Allah’ından bulası.” - (Mavi Kırep Başından/ İzmir)

***başında sevda ol-** : Aşık olmak.

“Ötme de bülbül amanın aman kabirimin taşına / Hem ayrılık amanın aman hem *sevda var başında.*” - (Oduncular Dağdan Odun İndirir/ Manisa)

başından al- : Kurtarmak, sorumluluğunu almak

“Aman Allah *al başından* beyler / On beşinde zindan etme aman felek dünyamı.” - (Aşamadım Bergama'nın Belinden/ Afyon)

“Tarlam kesek değil mi / Vay bana yazık değil mi / *Al başından* sevdanı / Bağrım ezik değil mi.” - (Tarlam Kesek Değil Mi/ Muğla)

başından duman al- : Efkârını gidermek.

“Yandım dağlar *al başından dumanı* / Genç yaşında zindan ettin dünyamı.” - (Aşağıdan Geliyor Gül Ayşe/ Uşak)

“Aman Allah *al başından dumanı* / Şu gençlikte zindan etmen dünyayı.” - (Aşamadım Bergama'nın Belinden/ Afyon)

başından geç- : Daha önce aynı duruma uğramış olmak.

“Saklan dağlar Ahmet beyin kışından / Hiç sevdalar *geçmedi* mi *başından*.” - (Ahmet Beyin Bir Küheylan Atı Var / Kütahya)

başını alıp git- : İzin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek, savuşmak.

“Dere boyu giderim / Mandaları güderim / Yârim de damdan çıkmazsa / *Başımı* da *alır giderim*.” - (Siyah Keten Carım Var/ Uşak)

başını bağla- : Birini nişanlamak veya evlendirmek.

“Kalenin bedenleri / Çevirin giderleri / Ne güzel *baş bağlıyor* / Şu köyün fidanları.” - (Kalenin Bedenleri/ İzmir)

“Galdır yeminin gören hilal kaşını / Anan ile buban hayırsız imiş / Bir kötüya *bağladılar başını*.” - (Gelin Yaylanız Çiğilli Pınar/ Uşak)

başını yak- : Güç bir duruma sokmak.

“Çattılar gazan daşını / Kurdular düğün aşını / *Yaktılar* kızın *başını* / Gız anam kınan kutl'olsun / Geçimin baldan datl'olsun.” - (Çattılar Gazan Daşını/ Afyon)

baştan çıkar- : Kötü yola sürüklemek, doğru yoldan saptırmak.

“Sular akar delik taştan / Sen *çıkardın* beni *baştan* / Ayırdılar can yoldaştan.” - (Sular Akar Delik Taştan/ Manisa)

***baştan git-** : Aklından çıkarmamak.

“Odam kireç tutmuyor / Biraz kum katmayınca / Sevda *baştan gitmiyor* / Sarılıp yatmayınca.” - (Odam Kireç Tutmuyor/ Manisa)

“Odam kireçtir benim / Yüzüm güleçtir benim / Sevda *baştan gitmiyor* / Acep ne iştir benim.” - (Odam Kireç Tutmuyor/ Manisa)

bayram et- : Çok sevinmek.

“Kalktı mı şu köylerin harmanı / Yangınlıya bulamadım dermanı / Eller sılasında keser kurbanı / Ben seninle *edemedim bayramı*.” - (Guruldu Mu Şu Banaz’ın Bazarı/ Uşak)

beli bükül- : Yaşlılık yüzünden güçsüz kalmak, bir iş yapamayacak duruma düşmek.

“Çorapları söküldü / Çakır Ayşe’m / *Belleri büküldü*.” - (Kalenin Bedenleri/ İzmir)

belini bük- : Çaresizlik içinde bırakmak.

“Merduvandan inerken / Ak topuğa battı diken / Bu ayrılıktır *belimi büken*.” - (Merduvanın Başındayım/ Afyon)

“Hacce gelin etme de bana bu nazı / Al eline çift telli ver sazı / Hacce de gelin ekleme şalvar dikeyor / Bu ayrılık *bellerimi büküyor*.” - (Yağmur Yağar Tıpır Tıpır Yerlere / Uşak)

“Göçdere’den geçerken / Ayağıma battı da diken / Ayrılıktır *belimi büken*.” - (Göçdere’den Gece Geçtim/ Uşak)

***bend döv-** : Suyun gelip engele şiddetle çarpması olayı.

“Güyer bostanım güyer / Su gelir *bendi döğer*.” - (Ey Su Yolu Su Yolu/ Uşak)

***beni benden al-** : Bir şey karşısında coşkuya kapılmak, duygulanmak

“Aşkın *aldı benden beni* / Bana seni gerek seni.” - (Aşkın Aldı Benden Beni/ Manisa)

benzi sol- : Gücünü yitirmek, sağlık sorunu olmak.

“Oldumu Ayşe’m oldu mu / Enişten camızları da buldu mu / Bir kerecik öpmeyinen / Gül *benizin soldu* mu.” - (Şu Köyceğiz Yolları/ Muğla)

“Oldu mu Ayşem oldu mu / Benimle kara yerler doldu mu / Bir kerecik öpmeyle / *Gülbenzin* hemen hemen *soldu* mu.” - (Şu Yaylanın Çamları/ Denizli)

bıçak vur- : Bıçaklamak.

“Edremit’in uşağı / Sıkı çeker kuşağı / Şaka maka bilmiyor / Çeker *vurur bıçağı*.” - (Kalenin Bedenleri/ İzmir)

bileğine güven- : Gücüne veya hünerine güvenmek.

“Nazoğlu da akça dağa dayandı / Allah dedi yüreğine güvendi / Allah dedi *bileğine güvendi.*” - (Nazoğlu'nun Biber Gibi Benleri/ Uşak)

bir araya gel- : Bir yerde toplanmak, buluşmak.

“Birgün olur ulu divan kurulur / Suçlu suçsuz *bir araya derilir* / Piri olmayanlar orda yerilir / Döner dönsün ben dönmezem yolumdan.” - (Koyun Ben De Aşk Oduna Yanayım / Manisa)

(bir) hoş ol-: Hüzünlenmek.

“Bülbül yuvan yaş mı oldu / Yavruların bir *hoş oldu* / Ölüm sana göç mü oldu.” - (Bülbül Yuvan Yıkıldı Mı/ Denizli)

bir tut- : Eşit saymak, eşit görmek.

“Ayrılık taşını söylem atarlar / Genç kızları ateşlere yakarlar / Kız ilen gelini *bir* mi *tutarlar* / Hangi yardan ayırayım gönlümü / Encirenin şavkı birden bire ey gönül aman ey.” - (Yaz Gelince Her Tepeler Otları/ Manisa)

“Elmanın iyisini yüke tutarlar / Çürük çarığını yabana atarlar / Kız ilen gelini *bir* mi *tutarlar* / Yorma gelin yorma seyran senindir.” - (Yüce Dağ Başında Bir Goyun Meler/ Muğla)

“Haydin arkadaşlar kına yakalım / Gınan yetmez ise gına gatalım / Gızınan oğlanı *bir* mi *tutalım.*” - (Haydin Arkadaşlar Gına Yakalım/ Afyon)

***(bir şey, birinden) geç-** : Bir şeyi kaale almamak, düşünmemek. Artık ilgi duymamak.

“Öte yakaya geçelim / Atlara yonca biçelim / Biz bu *güzelden geçelim.*” - (Öte Yakanın Buludu/ Afyon)

***(bir şey, birisi) yak-** : Aşık olmak.

“Akşamın ikindinin arası / *Yakdı* da beni *gözlerinin garası* / Aman da garası a güzel de garası.” - (Aşeyim De Ben Şu Dağları Ben Aşeyim / Muğla)

(bir şeyde) gönlü ol- : Sevip istemek.

“Müzeyyen'in geydiği al değil pembe / Vallah billah Müzeyyen *gönlüm var* sende.” - (Müzeyyen'in Geydiği Al Değil Pembe/ Aydın)

“Eğer *gönlün var* ise / Al bohçanı yola çık.” - (Ak Çeşmenin Taşları/ İzmir)

(bir şeyden) elinden bık- : Bir kimse yüzünden çok büyük sıkıntı içinde olmak.

“Ben de *bıktım* bu çocuğun *elinden* / Heder ettim alemin dilinden / Geçtim senin maşadından malından.” - (Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna/ Denizli)

(bir şeye, bir kimseye) yazık ol- : Boş yere zarar verilmek

“Ak kollara da tak bilezik / Sen orada da aman *bize yazık.*” - (A Gız Senin Adın Dudu / Afyon)

“Kaymak Sofile’*m yazık olsun* adına / Yosma anan şeker koydu tadına.” - (Sofile’*m Hamamlara Giderken* / Manisa)

(birine, bir şeye) yan- : Güçlü bir aşk ile sevmek.

“*Yandım* da efeler yandım *abalı da zeybeğe* / Yadım da dostlar yandım abalı da zeybeğe.” - (Abalımın Cepkeni Safi Sırma İlikli / Aydın)

“Yandım da efeler *yandım abalı da zeybeğe* / Yadım da dostlar yandım abalı da zeybeğe.” - (Abalımın Cepkeni Safi Sırma İlikli / Aydın)

“Yandım da efeler yandım abalı da zeybeğe / *Yadım* da dostlar yandım *abalı da zeybeğe.*” - (Abalımın Cepkeni Safi Sırma İlikli / Aydın)

“Yandım da efeler yandım abalı da zeybeğe / Yadım da dostlar *yandım abalı da zeybeğe.*” - (Abalımın Cepkeni Safi Sırma İlikli / Aydın)

“Yanarım *yanarım boylarına* / Canım kurban olsun yollarına.” - (Ayşe’nin Evinde Boyalı Sandık/ Manisa)

“*El oğluna yandım* ben / Haydah güzelim kendi yârım sandım ben / Haydah güzelim kendi malım sandım ben.” - (Beşparmak’tan İnmem Ben / Muğla)

“Alem *sevdiğine* de böyle mi *yanar* / Açcıcık aklımı da aldında gittin.” - (Beyler Bahçesinde Gandiller Yanar/ Denizli)

“Sefil durna isen gon bizim göle / *Yandım Kerem* sen eyledin bu derdi.” - (Dertli Kerem Der Ki Çalın Sazları/ Afyon)

“Elmanın irisine / Ben *yandım birisine* / Ana beni çoban tut / Gızların sürüsüne.” - (Elma Aldım Elmadan/ Denizli)

“Şu derenin kütüğü / Sel gelirse götürü / Benim *sana yandığım* / Kaşlarından ötürü.” - (Et Aldım Elim Yağlı/ Denizli)

“Mavi çorap giysene / Her gün bize gelsene / *Senin için yandığımı / Gözlerinden bilsene.*” - (Kestaneyi Kavurdum/ Muğla)

“Koyun bende *aşk oduna yanayım* / Dönen dönsün de ben dönmezem yolumdan / Döneyim de haktan mahrum mu kalayım / Dönen dönsün de ben dönmezem yolumdan.” - Koyun Ben De Aşk Oduna Yanayım / Manisa)

“Yandım Allah *yandım yanılmışım* ben / Yedi senelik arkadaşım İzzet’ten ayrılmışım ben.” - (Suvaklı’yı Bastılar / İzmir)

“Yandım Allah *yandım yanılmışım* ben / Yedi senelik arkadaşım İzzet’ten ayrılmışım ben.” - (Suvaklı’yı Bastılar / İzmir)

“Cilve nazına / Ben *yandım deyze gızına* / Gocuman gız ben seni kaçırırım / Buban gelsin sözüme.” - (Uzadım Gamiş Oldum/ Denizli)

***(bir şeyi birine) aç-** : Konuyu dile getirmek, anlatmak.

“Kanadım yok uçamam / Tutulmuşum kaçamam / Gönlümden geçenleri / *Kimselere açamam.*” - (Karanfilim Üç Çatal/ Manisa)

(bir şeyi, birine) çok gör- : Yadırgamak

“Kayaser’dir yolumuz / Mencilis mi kurdunuz / Yedi benli Nadire’yi / Bana *çok mu gördünüz.*” - (Kayaser’dir Yolumuz/ Manisa)

***(bir yere) kon-** : Konaklamak için çadır kurmak.

“Çark vurup havalardan dönersin / Çayırılı çimenli *yurtlara gonarsın* / Yârini mi aldirdın darda dönersin / Yârini yanına al ay telli durnam.” - (Nerelerden Sökün Edip Gelirsin/ İzmir)

***(bir yeri) bas-** : Bir yeri işgal etmek için ansızın gelmek.

“Sırada sıra testiler / Suyu da baştan kestiler / Uzun *Ahmed’in evini* / Sahat üçte *bastılar.*” - (Sırada Sıra Testiler/ Manisa)

“*Sucaklı’yı bastılar* / Çalıya martin astılar / Ali efenin ölüsünü / Bergama’da astılar.” - (Sucaklı’yı Bastılar / İzmir)

“Kula’ları aman efem gece çeteler bastılar / Armit dallarına mavizerleri astılar / Üseyin Efeyi sahat beşte kestiler.” - (Kulaları Gece Çeteler Bastı/ Manisa)

***(bir) hale koy-** : Bir şeyi yapamamaktan dolayı üzölmek.

“Yine dağlar yeşillendi / Göçmen guşlar suya endi / Eski dertler tazelendi / Uyan Ayşe’m aman uyan / Sensin bu *hale koyan.*” - (Ferace’m De Dört Duvarda/ Afyon)

***(birine) vurgun ol-** : Aşık olmak.

“Haydin di koç’oğlan yoldan geldim yorgunum / Yorgun değil bir *yosmaya vurgunum.*” - (At Bağladım Ak Kayanın Dibine /Aydın)

“Aman da dostlar dostlar yoldan geldim yorgunum / Yorgun da değil efem ben o *yâre vurgunum.*” - (İnce De Mehmet Martin Takmış Goluna/ Aydın)

“Küp dibinde bulgurum / *Kaşlarına vurgunum.*” - (Küp Dibinde Bulgurum/ Uşak)

“Amanın da beyler beyler avdan geldim de yorgunum / Yorgun da değil aman bir *güzele vurgunum.*” - (Şu Dalman’ın Dağını Duman Bürüdü/ Aydın)

***(birine) tutul-** : Beklenmedik bir durum karşısında heyecanlanmak, hayranlık duymak, aşık olmak.

“Knadım yok uçamam / *Tutulmuşum* kaçamam / Gönlümden geçenleri / Kimselere açamam.” - (Karanfilim Üç Çatal/ Manisa)

(birine) var- : Kız, kadın evlenmek

“Al giydim alsın diye / Mor geydim sarsın diye / *İsteyene varmadım* / Sevdiğim alsın diye.” - (Konsol Üstünde Mumlar/ Manisa)

“Mor geydim sarsın diye / *İsteyene varmadım* / Sevdiğim alsın diye.” - (Al Geydim Alsın Deye/ Çanakkale)

“*Kimselere varmadım* / Sevdiğim alsın diye.” - (Al Kadifenin Topu/ Afyon)

“Al geydim alsın diye / Mor geydim sarsın diye / *İsteyenlere varmadım* / Nazlı yar alsın diye.” - (Entarisi Mavili/ İzmir)

(birine, bir şeye) yan- : Güçlü bir aşk ile sevmek.

“Oğlan men men men men / Nedende sen *yandım ben.*” - (A Gız Senin Adın Dudu / Afyon)

“Nedende sen yandım ben / *Ben yanıyorum* aman.” - (A Gız Senin Adın Dudu / Afyon)

“Oğlan men men men men / Nedende sen *yandım ben.*” - (A Gız Senin Adın Dudu / Afyon)

***(birine, bir şeye) doy-** : Çok istenen bir şeyin yeterli miktarı elde edildikten sonra daha çoğunu istememek.

“Yazmayı oyaladım / Örtmeye gıyamadım / Otur yanı başıma / Ben *sana doyamadım.*” - (Yazmayı Oyaladım / Manisa)

“Hısımlarımız komaz bunu yanına / *Doyamadım sana* nazlı Naime’m.” - (Adem Gardaş Dedim Geldim Yanına / Muğla)

“Anneme söylemeyin garip halimi / *Doyamadım sana* nazlı Naime’m.” - (Adem Gardaş Dedim Geldim Yanına / Muğla)

“Oğlum gelecek diye yollara bakmasın / *Doyamadım sana* nazlı Naime’m.” - (Adem Gardaş Dedim Geldim Yanına / Muğla)

“Ana benim al mintanım soldu mu / Ben vuruldum *düşmanlarım doydum* mu.” - (Alıverin Sandığımdan Kürkümü/ Muğla)

“Gökte yıldız sayılır mı / Çiğ yumurta soyulur mu / Yar *sevmeye doyulur* mu.” - (Evlerinin Önü Kavak /Manisa)

“Tosun mehemmedim / Yaraladın koydun mehemmedim / Ecelsiz ölen mehemmedim / *Gençliğine doymayan* mehemmedim.” - (Gemiler Posta Posta/ Muğla)

“A benim bakmaya kıyamadığım / Tatlı *dillerine doyamadığım.*” - (Güzel Olur Çiğ Yumurta Soyunca / Denizli)

“Ben *dünyama doymadım* dostlar duymasın / Benim halim şu sılada kalmasın.” - (Ilgım Sılgım Geliyor Nereden/ Manisa)

***(birine, bir şeye) kan-**: İnanmak, kandırılmak.

“Attım attım yanmadı / *Sözlerime kanmadı.*” - (Küp Dibinde Bulgurum/ Uşak)

“Haydi yallah çaktım çaktım almadı / Yosmanın kızı *sözlerime kanmadı.*” - (Haydi Yallah Çaktım Çaktım Almadı/ İzmir)

***(birine, bir şeye) öl-** : Sevgilinin yoluna canını feda etmek.

“Acep şehit olur mu / *Yar yoluna ölenler.*” - (A Sevdiğim Pir Misin /Manisa)

“Ablani ben geçircem / Enişden olcem gayri / Ben yârimi seviyom / Ben *Kezban’a ölüyom.*” - (Elindedir Bağlama/ Denizli)

“Ay doğar dolunma mı / Bana yar bulunma mı / Yar *yoluna ölürsem* / Namazım kılınma mı.” - (Evim Kireç Tutmuyor/ Afyon)

“Sarı olur üst yakanın geveni / Ben bilemedim peşim sıra geleni / Şehit derler yar *yoluna öleni*.” - (Sarı Olur Üst Yakanın Geveni/ İzmir)

***(birine, bir şeye) vurul-** : Görür görmez sevdalanmak, âşık olmak.

“Beyler yoldan geldim yorgunum / Yorgun da değil *gözlerine vurgunum*.” - (Sarı Olur Üst Yakanın Geveni/ İzmir)

“Ağlama kömür gözlüm yoldan geldim yorgunum / Yorgun da değil bir *güzele vurgunum*.” - (Uzun Selvi Ne Uzarsın Boşuna/ Muğla)

“Amanın beyler avdan geldim yorgunum / Yorgun değil bir *güzele vurgunum*.” - (Bir Gemim Var Salıverin Engine / Aydın)

“Çağırın efeleri / Açsınlar keseleri / Ben *hezana vuruldum* / Alsınlar küpeleri.” - (Çağırın Efeleri/ Afyon)

“Çıktım çamın dorusuna / Balta vurdum gurusuna / Aşşa köyün hörüsüne / Ben *vurgunum börgüsüne*.” - (Çıktım Çamın Dorusuna/ Denizli)

“Aman aman dostlar yoldan geldim yorgunum / Orta da boylu bir *güzele vurgunum* - (Eklemedir Koca Konak Ekleme/ Aydın)

“Gide gide yoruldu / Bir *güzele vuruldum*.” - (Gide Gide Yoruldum/ Muğla)

“Penceresi yeşil boya / Ben *vurgunum sizin soya*.” - (Penceresi Yeşil Perde/ Uşak)

***(birini) kap-** : Bir kimseyle evlenmek.

“*Güzeli* nasıl kaparlar kaparlar / Şöyle şöyle *kaparlar*.” - (Hani Benim Yemenim/ Uşak)

***(birini) yak-** : Güç bir duruma sokmak.

“Köprü altı diken / Yaktın beni gül iken / *Allah* da *seni yaksın* / Üç yıllık gelin iken.” - (Körünün Altı Pınar/ Afyon)

“Şu Muğla’ylan Yerkesik’in arası / *Yaktı beni* Kerimoğlu’nun kaşlarının karası / Hayd’aman aman aman şu Muğla’nın çamları da çamları.” - (Şu Muğla’nın Çamları/ Muğla)

“Gece gezerim gece / Yollara seze seze / Gidi zalimin kızı / *Yaktın beni* bu gece.” - (Yemenimin Yeşili/ İzmir)

“Yordu beni evinizi yokuşu / *Yaktı* beni o *gelinin bakışı*.” - (Yordu Beni Evinizi Yokuşu / Uşak)

“Entarisi pembeden / Nikah oldu giymeden / Dünyada *yaktın beni* / On beşine girmeden.” - (Entarisi Pembeden / Denizli)

***(birini, bir şeyi) yut-** : Etkisi altına almak.

“A İstanbul sen bir han mısın / Varan *yiğitleri yudan* sen misin.” - (İstanbul Sen Bir Han Mısın / Kütahya)

***(birini, bir şeyi) bay-** : Sıkılmak, istememe duygusu.

“Haydi haydi canım haydi / O bakışlar *beni baydı*.” - (Ela Gözülü Benli Dilber/ İzmir)

***(birini, bir şeyi) hakla-** : Yenmek, mağlup etmek.

“Harman yerine hopladım / Fişegini topladım / Selam söylen Emine’ye / *Düşmanını hakladım*.” - (Harman Yeri Düz Düze/ Uşak)

(birinin veya bir şeyin) kurbanı ol- : Uğruna ızdırıp veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek.

“Kapının önünde süt bakır bakır / O yârin gözleri Allah’tan çakır / O çakır *gözlere kurban* bu fakir.” - (Kapının Önünde Taş Ben Olaydım/ Manisa)

“İmanım esma esma severler yosma / Bu can da sana *kurban olsun* esma.” - (Uzun Da Kavak Dalında Sallanıyor/ İzmir)

“Yanarım yanarım boylarına / Canım *kurban olsun* yollarına.” - (Ayşe’nin Evinde Boyalı Sandık/ Manisa)

“İplik ipek dokuma / Yârim gel gir koluma / Benim *canım kurbandır* / Sevdiğinin yoluna.” - (Buldan’ın Dağlarında/ Denizli)

“Evlerinin önü bir kötü yokuş / Kız *kurban olayım* bu nasıl bakış / Halının üstüne döktüğün nakış.” - (Evlerinin Önü Bir Kötü Yokuş/ Afyon)

“Evlerinin önü yoldur / Yoldan geçen karakoldur / **Gurban olam** sarı gelin / Gel destini bizden doldur.” - (Evlerinin Önü Yoldur/ Afyon)

“Şu dağların burcu musun / Kız boynumun borcu musun / **Gurban olan** sarı gelin / Sen kötünün harcı mısın.” - (Evlerinin Önü Yoldur/ Afyon)

“Evlerinin önü şatır / Altı geçer güpür güpür / **Gurban olam** sarı gelin / Gel de bizim evi süpür.” - (Evlerinin Önü Yoldur/ Afyon)

“Bakarım bakarım köyde göremem / Al gadifeler giymiş yâri bilemem / Orta boylarına **gurban olduğum** / Del’oldum yoluna köye giremem.” - (Gorunun Annacı Gumalar Dağı/ Afyon)

(birinin) sözüne gel- : Sonunda birinin söylediğini kabul etmek.

“Cilve nazına / Ben yandım deyze gızına / Gocuman gız ben seni geçircem / Buban **gelsin sözüme.**” - (Uzadım Gamış Oldum/ Denizli)

“Gavur annen duramadı sözünde / Çok yalvardım **sözlerime gelmedi.**” - (Ak Enteri Geyme Dedim Geymişsin / Denizli)

***(birinin) yoluna sol-** : Bir kimse için çok büyük cefa çekmek.

“Amanın da aman efeler öldürmen beni / Güzel de Cemile’nin **yoluna soldurman** beni.” - (Gerizler Başında Hoplayamadım/ İzmir)

(birinin, bir şeyin) harcı ol- : Bir iş, birinin yapabileceği nitelikte olmamak.

“Karanfilsin tarçınsın / Dalda bir güvercinsin / Ne büyüksün ne küçük / Tamam **benim harcımısın.**” - (Karanfil Oylum Oylum / Uşak)

“Şu dağların burcu musun / Kız boynumun borcu musun / Gurban olan sarı gelin / Sen **kötünün harcı mısın.**” - (Evlerinin Önü Yoldur/ Afyon)

boşa çık- : Umut, düşünce vb. şeyler sonuç vermemek, gerçekleşmemek.

“**Boşa çıktı** hayallerim düşlerim / Acıları ben sinemde beslerim / Yollarına post olduğum dostlarım / Kadir kıymetimi bilmedi gitti.” - (Şu Fani Dünyaya Geldim Geleli/ Manisa)

“**Boşa çıktı** hayallerim düşlerim / Acıları ben sinemde beslerim / Yollarına post olduğum dostlarım / Kadir kıymetimi bilmedi gitti.” - (Şu Fani Dünyaya Geldim Geleli/ Manisa)

***boynun borcu** : Ben karışmam, sorumluluk sana veya ona düşer, anlamında kullanılan bir söz

“Şu dağların burcu musun / Kız *boynumun borcu* musun / Gurban olan sarı gelin / Sen kötünün harcı mısın.” - (Evlerinin Önü Yoldur/ Afyon)

boynunu bük- : Acındırıcı, çaresiz bir durumda kalmak.

“Yollara bakarım diz çöke çöke / *Boynumu bükerim* yaş döke döke / Ömrümü tükettim ah çeke çeke.” - (Kumalar Dağında Göç Katar Katar/ Afyon)

“Düştüm ben bir mapusa yanar döner aylerim / Demir parmaklıktan *boyun bükür* aylerim.” - (Mapushane Dedikleri Bir Derin Guyu/ Afyon)

***boyu boyuma uy-** : Yakışmak, beğenilmek.

“Bahçalarda gök hıyar / *Boyun boyuma uyar* / İkimiz de bir boyda / Ayırmaya kim kıyar.” - Yazmayı Oyaladım / Manisa)

boyun eğ- : İsteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak.

“Eymeli de Hamidem eymeli / Fistan da yere deymeli / Genç kızlar da durur iken / Kimlere *boyun eymeli*.” - (Kiremitin Tozuyum/ Muğla)

can al- : Öldürmek.

“Dut ağacı değilem / Dut yerine yeyilem / Salın boyun göreyim / *Can alıcı* değilem.” - (Zerdali Çiçeklendi/ Muğla)

***can evinden yak-** : Yürekten acı duymak.

“Pencereden bakıyor / Açmış kitap okuyor / Güzel senin sevilerin / *Can evimden yakıyor*.” - (Değirmenin Bendine/ Manisa)

cana kıy- : Öldürmek.

“Anam beni gurbet ele veriyor / Nasıl *kıydın* anam *canıma*.” - (Arabalar Tıkır Mıkır Geliyor/ Denizli)

“İnce Mehmet efem martin de takmış koluna / Selam vermiş hem sağına hem soluna / Nasıl *kıydın* aman o yârimin *canına*.” - (Bir Gemim Var Salıverin Engine / Aydın)

“Melek misin yeşil donlar giyersin / Cellat mısın tatlı *cana kıyarsın* / Çocuk musun el sözüne uyarsın.” - (Gar Mı Yağdı Kütahya'nın Dağına / Kütahya)

candan geç- : Ölmek.

“Mercan köşkünü yaptırdılar / Sahide mercandan / Nasıl da *geçeyim* / Senin gibi bir *candan*.” - (Mercan Köşkünü Yaptırdılar/ Denizli)

***candan sev-** : Canı pahasına sevmek.

“Kapının önünden gelir geçersin / Elinde bedeyi dolu içersin /Ne *candan seversin* ne vaz geçersin.” - (Kapının Önünde Taş Ben Olaydım/ Manisa)

candan usan- : Ölümü göze alacak kadar sıkıntı içinde olmak.

“Bakırlım gül istiyor mercandan / Balı şeker mastika süzer fincandan / Bakırlım *usanmıştı* bu *candan*.” - (Bakırlım Gül İstiyor Mercandan/ Manisa)

“Konsol üstünde şamdan / Kaldır perdeyi candan / Alacaksan al beni / Ben *usandım* bu *candan*.” - (Konsol Üstünde Mumlar/ Manisa)

canı çek- : Bir şeyi istemek, istek duymak, arzulamak.

“Aynasını alakoymuş kaşlar yakınır sürme çekinir / Doğan aydan esen yelden kendini sakınır / Sen güzel olmuşsun sana *canlar çekinir*.” - (Hamam Yolu Dura Komuş Yarı Görmeğe/ Manisa)

canı sıkıl- : İçi sıkılmak, yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak.

“Asmam yıkıldı / Suyu sıkıldı / Bugün çil horozu duymadım / *Canım sıkıldı* amanın canım sıkıldı.” - (Tellidir Yavrum Tellidir/ Denizli)

“Asmam yıkıldı / Suyu sıkıldı / Bugün çil horozu duymadım / *Canım sıkıldı* amanın canım sıkıldı.” - (Tellidir Yavrum Tellidir/ Denizli)

canına kıy- : Kendini öldürmek.

“İnce Mehmet martın takmış goluna / Salıdavermiş hem sağına hem soluna / Nasıl *gyydın* şu güzelim *canına*.” - (İnce De Mehmet Martin Takmış Goluna/ Aydın)

“Vurma murat yakışmaz senin şanına / İnsan eniştesinin *kıyar* mı *canına*.” - (Karaova Düğünü Gece Kuruldu/ Muğla)

“Adem gardaş dedim geldim yanına / Nasıl *kıydın* benim tatlı *canıma*.” - (Adem Gardaş Dedim Geldim Yanına / Muğla)

“Osman’ın mendili saman sarısı / *Osman’ıma gydılar* gece yarısı / Osman’ıma gıyanlar gahbeydi hepsi.” - (Osman’ın Mendili Saman Sarısı/ Denizli)

“Kaldır Dudu’ m kollarını göster boyunu / Dudu’mun yollarına *kıydım canımı*.” - (Devrent Deresine Duman Bürüdü/ İzmir)

“Salih de ata biner gücçük bey gibi / Kardeşim kör haşım de *gydı bana* el gibi / Kanım da yere aktı aman akar sel gibi.” - (Salih De Ata Biner Gücçük Bey Gibi/ Afyon)

“Kıymeyin de efeler *kıymeyin* de benim *canıma* / Sağ olursam komam senin senin de yanına.” - (Gadifenin Endazesı Mecide/ Manisa)

canından bıık- : Ölümü göze alacak kadar sıkıntı içinde olmak.

“Deniz üstünde şamdan / Yârım bakıyor camdan / Alacaksan al beni / Ben de *bıktım* bu *candan.*” - (Entarisi Pembeden / Denizli)

***ciğeri paralan-** : Bir kimseye büyük bir acı çektirmek.

“Kapılar aralandı / Mehemmet yaralandı / Anasının babasının / *Ciğeri paralandı.*” - (Gemiler Posta Posta/ Muğla)

ciğeri yan- : Bir kimseye büyük bir acı çektirmek.

“Ötme bülbül ötme bağrım deliktir / Ötme bülbül ötme *ciğirim yanuktur.*” - (Bülbül Yuvan Yıkıldı Mı/ Denizli)

***ciğerine ateş sal-** : Bir kimseye büyük bir acı çektirmek.

“Burası da Aspat değil Halil'im aman Bitez yalısı / *Ciğerime ateş saldı* telli kurşun yarası.” - (Çökertme'den Çıktım Başım Selamet / Muğla)

***ciğerini delik delik del-** : Bir kimseye büyük bir acı çektirmek.

“Toplanıpta bölük bölük geldiler / *Ciğerimi delik delik deldiler* / Benim burda olduğumu bildiler.” - (Erzurum'dan Çevirdiler Yolumu/ Afyon)

ciğerinin köşesi : Çok sevdiğim.

“Rakı dolu şişesi / Ateşime düşesi / Yine karşıma geldi / *Ciğerimin köşesi.*” - (İçme Rakıyı Zarar/ Aydın)

***cilvesine doy-** : Hoşa gitmek için yapılan davranış, kırıma, naz gibi bir gereksinimi yeteri kadar karşılamak.

“Senin gibi oyunbaz / *Cilvesine doyulmaz.*” - (A Buğdayım Buğdayım / Kütahya)

***cümle alem dilinde** : Herkesin hakkında bir şey söylemesi, iftira atmak.

“Haydi yalah / Tabancası belinde / Yosmanın kızı / *Cümle alem dilinde.*” - (Çaktım Çaktım Yanmadı/ Aydın)

“Haydi yallah tabancası belinde / Yosmanın kızı *cümle alem dilinde* - (Haydi Yallah Çaktım Çaktım Almadı/ İzmir)

***çalım et-** : Kızmak, sinirlenip laf söylemek.

“Al fadime'm suya gider / Su yolunda *çalım eder* / Çalım etme a Fadime'm / Ben cahilim aklım gider.” - (Evlerinin Önü Yoldur/ Afyon)

“Al fadime’m suya gider / Su yolunda çalım eder / **Çalım etme** a Fadime’m / Ben cahilim aklım gider.” - (Evlerinin Önü Yoldur/ Afyon)

***çare bul-** : Kimseden yardım görmeden kendi işini kendi yapmak.

“Kul Himmet’im der ki ben bir fıkara / Aradım **buldum** derdime bir **çare** / Yüzü kara nasıl varsın dergaha / Dergahta oturan Ali değil mi.” - (Gafil Kaldır Kalbindeki Gümanı/ İzmir)

“Fırın üstünde fırın / Duyun gomşular duyun / Yandı isem ben yandım / **Çaresini** siz **bulun**.” - (Tarlam Kesek Değil Mi/ Muğla)

***çark vur-** : Aynı yol üzerinde dönerek gitmek.

“**Çark vurup** havalardan dönersin / Çayırılı çimenli yurtlara gonarsın / Yârini mi aldıldın darda dönersin / Yârini yanına al ay telli durnam.” - (Nerelerden Sökün Edip Gelirsin/ İzmir)

“**Çark vurup** havalardan aşınca / Ciğer kebab olup da pişince / Kişi sevdiğinden ayrı düşüce / Karalar mı bağlar ay telli durnam.” - (Nerelerden Sökün Edip Gelirsin/ İzmir)

çift sür-: Saban, pulluk kullanarak toprağı ekilebilir duruma getirmek.

“Bağa girdim **çift sürdüm** / El yârinde yok gözüm / Ne dedim de gücendin / A benim iki gözüm.” - (Bağa Giresim Geldi / Denizli)

***çiğeri sızla-** : Çok acımak, çok üzölmek

“Hele hele kızlar / **Ciğirim sızlar**.” - (Desti İçinde Bekmez / Denizli)

çile çek- : Büyük sıkıntı ve üzüntü içinde yaşamak.

“Akçaalan yolunda sarıvedim kelemi / Düş peşime ben **çekiverem çileni**.” - (Akça Alan Yolunu Duman Mı Aldı / Kütahya)

çile doldur- : Sıkıntılı bir işin veya bir durumun sona ermesini beklemek.

“Amanın da dumanın olmayor / Eski de **çilelerim dolmayor**.” - (Al Yazmam Dalda Kaldı/ Muğla)

***çoban tut-** : Çobana hayvanlara bakması için görev vermek.

“Elmanın irisine / Ben yandım birisine / Ana beni **çoban tut** / Gızların sürüsüne.” - (Elma Aldım Elmadan/ Denizli)

***dağa dayan-** : Dağa sığınmak anlamında kullanılan söz.

“Nazoğlu da akça **dağa dayandı** / Allah dedi yüreğine güvendi / Allah dedi bileğine güvendi.” - (Nazoğlu’nun Biber Gibi Benleri/ Uşak)

***dağlara düş-** : Dağları kendine mesken yapmak, dağlarda konaklamak.

“Eyüb’ümün gezdiği dağlar meşeli / Elleri golları rakı gonyak şişeli / Üç yıl oldu da şu *dağlara düşeli.*” - (Eyüb’ümün Gezdiği Dağlar Meşeli/ Muğla)

***dağları del-** : Çok zor işleri başarmak.

“Kara da goç meler gelir / *Dağları deler* gelir / Gurbete giden gelinin / Aklına neler gelir.” - (Kara Goçun Boynuzu/ Afyon)

dar gel- : Sıkıntı ve huzursuzluk vermek.

“Ah varın bakın / Ah kabir bana *dar geldi.*” - (Alıverin Tabancamı Doldurun /Muğla)

“Buldan’ın dağlarında / Gün doğmuş bağlarında / Buldan bana *dar gelir* / Bu gençlik çağlarımda.” - (Buldan’ın Dağlarında/ Denizli)

“Aman aman dostlar kabir de bana *dar geldi* / Bu gençlikte ölüm ölüm bana zor geldi.” - (Eklemedir Koca Konak Ekleme/ Aydın)

dava gör- : Açılan davaları incelemek ve sonuca bağlamak.

“Odamda çalınır aşk ile sazlar / Yar seni görmezsem yüreğim sızlar / Başıma toplanmış gelinler kızlar / Şu bizim *davamız görülsün* diye.” - (Salını Salını Geldim Köyüne/ Ege)

“Başıma toplanmış gelinler kızlar / Şu bizim *davamız görülsün* diye.” - (Salını Salını Geldim Köyüne/ Ege)

“Yörü de yörü a dilber sarı saçların sürülsün / Senin benim *davalarım* Ödemiş’te *görülsün.*” - (Alçak Yüksek Şu Tire’nin Damları/ İzmir)

***dayak vur-** : Adamakıllı dövmek.

“Merdivanım kırk ayak / Kırkına *vurdum dayak* / Benden başka seversen / Kalkmaz döşeklere yat.” - (Asmalı Mencere/İzmir)

deli et- : Çılgına çevirmek.

“Oynayışın sallayışın / Bulanışın ırlanışın / *Del’etti* beni aman aman / Kul etti beni.” - (Hezin Hezin Gir Kapıdan/ Afyon)

“Sizin dükkan bizim dükkan demirden / Kaşlar değil gözler beni *del’eden.*” - (Sizin Dükkan Bizim Dükkan Demirden/ Uşak)

deli ol- : Çok sevmek.

“Aşam aşam pencereyi depmeli / Görüp görüp ah Dudu gız netmeli / Nerelisin ah Dudu gelin nereli / **Delî oldum** ah sana meyil vereli.” - (Bahçenizde Güren Var/ Uşak)

“Cemile’m sen bu yayladan gittin gideli / Aman oldum ben bir haydi **oldum** ben bir **deli** / Aman oldum ben bir haydi oldum ben bir deli.” - (Cemile’m in Geçtiği Yollar Meşeli / Denizli)

“Cemile’m sen bu yayladan gittin gideli / Aman oldum ben bir haydi oldum ben bir deli / Aman oldum ben bir haydi oldum **ben** bir **deli**.” - (Cemile’m in Geçtiği Yollar Meşeli / Denizli)

“Bizim bağın menekşesi al olur / Alem de sevdiğine yanar kül olur / Sevdiğini almayan **deli olur**.” - (Eklemedir Koca Konak Ekleme/ Aydın)

“Bakarım bakarım köyde göremem / Al gadifeler giymiş yâri bilemem / Orta boylarına gurban olduğum / **Del’oldum** yoluna köye giremem.” - (Gorunun Annacı Gumalar Dağı/ Afyon)

“Ağlayıp yüyümez / **Del’olup** sürünmez / Gül benim yârim / Yaprğa sardılar / Gül sineleri aman aman.” - (Limonun Çiçeği Açılıyor/ Manisa)

“Pencereden bak beni / Lokum şeker at beni / Eğer **deli olursam** tut / Kolumdan at beni.” - (Pencereden Bak Beni/ Denizli)

***dem sür-** : Keyfini çıkarmak.

“Çekin gır atımı vurun gemini / Üstüne binenler **sürsün demini** / Gardeşim Mustafa versin emiri.” - (Çekin Gır Atımı Nalbant Nallasın/ Afyon)

“Alıverin gır atımın yemini / Üstüne binenler **sürsün demini**.” - (Alı Da Verin Benim Barutuma Saçmama/ Muğla)

***demir döv-** : Demiri işleyip hazır hale getirme işlemi.

“Demirciler **demir döğer** tunç olur / Sevip sevip ayrılması güç olur.” - (Demirciler Demir Döğer Tunç Olur/Muğla)

“Demirciler **demir döğer** tunç olur / Sevip sevip ayrılması güç olur.” - (Ferayi’dır Gızın Adı Ferayi/ Muğla)

“Demirciler **demir döver** tunç olur / Sevip sevip ayrılması güç olur / Ben gidersem senin halin nic’ olur.” - (Ilgım Sılgım Geliyor Nereden/ Manisa)

dengi ol- : Uygun olanıyla.

“Alnı delmeli yârim / Her gün gelmeli yârim / Neylemeli zengini / **Dengim olmalı** yârim.” - (Alnı Delmeli Yarım/ Çorum)

dengine düş- : Uygun olanıyla.

“Engin derelerin suyu çağlasın / **Dengine düşmeyen** gelin ağlasın.” - (Aşağıdan Geliyor Neslihan /Kütahya)

“Bir gemim var salıverin engine / Şimdi rağbet yar güzel ile zengine / Gaderim yok **düşemedim dengime.**” - (Bir Gemim Var Salıverin Engine / Aydın)

“Emine’min hep yolları dikine / Güzelmişsin Emine’ m **düşmemişsin dengine.**” - (Emine’min Hep Yolları Dikine/ Manisa)

dengini bul- : Kendisine yakışan, kendisi gibi denk, eşit birini bulmak.

“Naha çocuk geberiydin öleydin / Sen öleydin ben **dengimi buleydim.**” - (Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna/ Denizli)

“Yassıya varmadan güveyi koyarlar / Dengini **dengine** arar **bulurlar** / Öksüzün nikahını yolda kıyarlar.” - (Yassıya Varmadan Güveyi Kıyarlar/ Afyon)

“Yakmış kandili de / **Bulmuş dengini** de.” - (A Gız Senin Adın Dudu / Afyon)

denk gel- : Uygun düşmek, uygun gelmek.

“Ay anam a bubam **denk geliyor** / İkimizin boyları da denk geliyor.” - (Ormandan Gel A Cavurun Gızı Ormandan/ Uşak)

“Ay anam a bubam denk geliyor / İkimizin boyları da **denk geliyor.**” - (Ormandan Gel A Cavurun Gızı Ormandan/ Uşak)

derde düş-: Hastalanmak.

“Cemile’min geçtiği yollar meşeli / Aman üç gün oldu ben bu **derde düşeli** / Aman üç gün oldu ben bu derde düşeli.” - (Cemile’min Geçtiği Yollar Meşeli / Denizli)

“Cemile’min geçtiği yollar meşeli / Aman üç gün oldu ben bu derde düşeli / Aman üç gün oldu ben bu **derde düşeli.**” - (Cemile’min Geçtiği Yollar Meşeli / Denizli)

“Mevlam **düşürmesin derde** / Gelin kınan kutlu olsun.” - (Çattılar Ocak Taşını/ Manisa)

“Neredesin nerede / On yedi benim nerede / Yaktın yandırdın beni / Sen *düşürdün* aman da bu *derde*.” - (Harmancılar Harman Döğür Toz Olur/ Manisa)

***derde uğra-** : Efkatlanmak, kederlenmek.

“Penceresi yeşil perde / Sen *uğrattın* beni *derde* – (Penceresi Yeşil Perde/ Uşak)

derdi çöker- : Katlanılmaz hal almak.

“Karamanlı’dan çıkıp gider yukarı / Gül sinenin ucundadır şekeri / Bu *dert* beni *çökeri* çökeri / (Beyler Oynar Satırcı Martini / Manisa)

***derdine dert kat-** : Çok büyük üzüntü ve sıkıntı içinde bulunmak.

“Nerelerden sükün edip gelirsin / Yenile mi geldin ay telli durnam / *Derdimin* üstüne *dertleri gatma* / Dertlerim yeyindir ay telli durnam.” - (Nerelerden Sükün Edip Gelirsin/ İzmir)

***derdini artır-** : Bir sorunu veya durumu üzüntü konusu yapmak, üzüntüsünü katlamak.

“Garşıda oturanlar / *Derdimi artıranlar* / Cennet yüzü görmesin / Aramızı senin ile bozanlar.” - (Garşı Garşı Evimiz/ Uşak)

***derman bul-**: Sıkıntısına çözüm bulmak.

“Kalktı mı şu köylerin harmanı / Yangınlıya *bulamadım dermanı* / Eller sılasında keser kurbanı / Ben seninle edemedim bayramı.” - (Guruldu Mu Şu Banaz’ın Bazarı/ Uşak)

***dert al-** : Çok kötü bir duruma sokmak.

“Ekin ektim olacak / Bu *dert* beni *alacak* / Fidan boylu Ayşe’cik / Ellere mi kalacak.” - (İğdenin İğdesi Yok/ Manisa)

***dert dadan-** : Derdi yokken sürekli dertsiz başına dert açmak.

“Kara tren düz ovaı dolandı / Deniz dalgalandı suyu bulandı / Bizim köye yeni bir *dert dadandı* / Terk ettim sılayı gurtulamadım.” - (Pınarın Başına Kurmuş Kazanı/ Uşak)

dert dök- : Derdini, sıkıntılarını ayrıntılı olarak anlatmak, dile getirmek.

“Aman benim ipeğim / *Derdimi* kime *dökeyim* / Al yanağın dururken / Yar nereden öpeyim.” - (Ben Bir Yeşil Fenerim/ Denizli)

dert ol- : Bir kimse veya olay sıkıntı vermek

“Aman yadlar da evleriniz nerd’olur / Eller sarar yüreğime *derd olur*.” - (Dam Başına Ası Goymuş Galbırı/ Afyon)

“Gara yaylaya gün doğdu / Gözlerime gan doldu / Ümmet çavuşu vurmuşlar / Yüreğime **dert oldu.**” - (Gara Yaylanın Çamları/ Denizli)

“Pir Sultan Abdal’ım kendi gelene / Eksliğini kendi özünde bulana / Bencileyin **derdi** garip **olana**
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan.” - (Koyun Ben De Aşk Oduna Yanayım / Manisa)

“Vay güzeller evimiz nerdolur / Eller sarar yüreğime **derdolur.**” - (Üç Guşuduk Uçarılık Havada/ Afyon)

***dert tazele-** : Dertine dert katmak, sıkıntı çekmek.

“Yine dağlar yeşillendi / Göçmen guşlar suya endi / Eski **dertler tazelendi** / Uyan Ayşe’m aman uyan / Sensin bu hale koyan.” - (Ferace’m De Dört Duvarda/ Afyon)

dertten kurtar- : Herhangi bir güç durumdan sıyrılmak.

“İftiradır ey komşular iftira / Mevlam bizi bu **dertlerden kurtara** / Hanım hanım yârim şim’dolmaz / Akşama kalırsa can durmaz.” - (Kapının Ardı Gümüş Sürgülü/ Manisa)

***dertleri yeğ** : Kederi sıkıntısı az olmak.

“Nerelerden sökün edip gelirsin / Yenile mi geldin ay telli durnam / Derdimin üstüne dertleri gatma / **Dertlerim yeyindir** ay telli durnam.” - (Nerelerden Sökün Edip Gelirsin/ İzmir)

***desti dümbek vur-** : Eğlenceli keyifli vakit geçirmek.

“Muhabbetler kuruldu / **Desti dümbek vuruldu** / Kör Bayram’ı sorarsan / Sol dizinden vuruldu.” - (Muhabbetler Kuruldu / İzmir)

dile gel- : Dile düşmek.

“Kerem desem Kerem **gelmez dilime** / Sallar yaptım ayrılığa ölüme / Kement atsam ata gelmez elime / Eyi güzel geçirdiğim hoş günümü.” - (Kerem Desem Kerem Gelmez Dilime/ Muğla)

dili tutul- : Sevinç, korku, şaşkınlık vb. sebeplerle birdenbire söz söyleyemez olmak.

“Antarin dikildi mi / Gaytanı çekildi mi / Ayşe dedim ünne dim / **Dillerin dutuldu** mu.” - (Ayşe Dedim Adına/ Uşak)

“Bahçalarda güllerim / Yaprığını yellerim / Konuşsana a gelin / **Tutuldu** mu **dillerin.**” - (Bahçalarda Güllerim / Manisa)

“Bahçalarda güllerim / Yaprğını yellerim / Konuşsanya sen yârim / **Tutuldu mu dillerin.**” - (Değirmenin Bendine/ Manisa)

***dilinden çek-** : Sözlere yüzünden başı beladan kurtulmamak.

“Ağlama da Zeynebim ağlama ne gelir elden / Benim de **çektiklerim** kendi **dilinden.**” - (Kaymakçı'dan Çıktım Başım Da Selamet/ İzmir)

dilinden kurtul- : Sürekli olarak bir kimsenin sitem, eleştiri ve sataşmalarına uğramak.

“Mapushane önünde üç ağaç selvi / Selvinin dalları gudretten telli / Kimimiz nişanlı kimimiz evli / Yandım mapushane yandım senin elinden / **Gurtulamadım** anacığım şu zalimin **dilinden.**” - (Mapushane Dedikleri Bir Derin Guyu/ Afyon)

***dillere dayan-** : Başkaları tarafından söylenen sözlere kaldıramamak.

“Ellere hanım gızım ellere vay / Ben **dayanamam** dokunaklı **dillere.**” - (Hey Buğdayım Buğdayım/ Manisa)

dillere destan ol- : Herkes tarafından konuşulur olmak.

“Ay akşamdır varamam / **Dillere destan olamam** / Ay buluta girince / Bağlasalar duramam.” - (Şu Köyceğiz Yolları/ Muğla)

“Tarlada bostan olur mu / **Dillere destan olur** mu / Benim yârim askerden / Acep terhis olur mu.” - (Tarlada Bostan Olur Mu/ Kütahya)

dillere düş- : Hakkında dedikodu yapılmak.

“Kağrı kağrı kum dökelim yollara / Anma dedim neden andın ellere / Ben de düştüm sen de **düşün dillere.**” - (Güzel Olur Çiğ Yumurta Soyunca / Denizli)

“Kağrı kağrı kum dökelim yollara / Anma dedim neden andın ellere / Ben de **düşüm** sen de düşün **dillere.**” - (Güzel Olur Çiğ Yumurta Soyunca / Denizli)

“Akşam ezanında çarşıdan geçtim / Ecel şerbetini de içtim de geçtim / Yatsıya varmadan **dillere düştüm.**” - (Salih De Ata Biner Gücçük Bey Gibi/ Afyon)

***dilleri şeker ol-** : Yumuşak huylu, yumuşak davranan.

“Ah yeter olsun yeter olsun / Kız **dillerin şeker olsun.**” - (Top Yatağın Önü Gayfe/ Aydın)

***dillerini ye-** : Çok heyecandan ve sevinçten ne yapacağını bilememek, içi içine sığmamak.

“Olmadı yavrum da desinler amma / O **dilleri de yesinler.**” - (Sıra Sıra Kazanlar / Muğla)

dinden imandan çık- : Kendini kontrol edemeyecek kadar çok öfkelenmek, çok sinirlenmek.

“Gelin geçelim biz böyle gümandan / Sakın *çıkmayalım dinden imandan* / Şefaath umalım on iki imamdan / İmamlar atası Ali değil mi.” - (Gafil Kaldır Kalbindeki Gümanı/ İzmir)

***dininden bul-** : Ölçsüz, düşüncesiz konuşma yüzünden zarar görmek.

“Tümsek çam üstünde leylek yuvası / Gine yeşillendi afiyonun ovası /Nettim sana hey *dininden bulası.*” - (İslamoğlu Kale Yapar Taşınan/ Afyon)

***dirliği tath ol-** : Sözü geçerliliği yüksek olmak : geçimi, düzeni güzel olmak.

“Yarenim kınan kutl’olsun / Sadıcım kınan kutl’olsun / Orda *dirliğin tatl’olsun.*” - (Kınası Karılır Tasta/ Afyon)

dost et- : Yakınlık kurmak, dost gibi candan davranmak.

“Mestetdin de on yedi benlim mestetdin / Sen kendine cüml’aleme *dost ettin.*” - (Denizin Kumuyum/ Aydın)

***doya doya sev-** : Çok güçlü bir sevgiyle bağlanmak.

“Penciresi yeşil boya / *Sevedim doya doya* / Alnı kakül üstü oya.” - (Arpalıktan Arpa Biçer/ Afyon)

duman al- : Sis kaplamak, sis bürümek.

“Akça alan yolunu *duman* mı *aldı* / Özencim var idi karnımda kaldı.” - (Akça Alan Yolunu Duman Mı Aldı / Kütahya)

***dumanı tüt-** : Yaşamını sürdürmek.

“Susuz derelerde kavak biter mi / Oğlansız evlerde *duman tüter* mi / Beş kız bir oğlanın yerin tutar mı.” - (Atlayıp Gemine Binemedin Mi / Muğla)

“Susuz derelerde kavak biter mi / Oğlansız evlerde *duman tüter* mi / Beş kız bir oğlanın yerin tutar mı.” - (Atlayıp Gemine Binemedin Mi / Muğla)

dünyayı zindan et- : Bir kimseyi çok sıkıntılı bir duruma sokmak.

“Yandım dağlar al başımdan dumanı / Genç yaşımda *zindan ettin dünyamı.*” - (Aşağıdan Geliyor Gül Ayşe/ Uşak)

“Aman Allah al başımdan beyler / On beşinde *zindan etme* aman felek *dünyamı.*” - (Aşamadım Bergama’nın Belinden/ Afyon)

***düş çatlat-** : Düşünün bozulması, nazarı değmek.

“Guruldu mu şu Banaz’ın bazarı / *Düş çatlatır* yad ellerin nazarı / Bartının altında yanak kızarır / Kızaran yanağın ben olam gelin.” - (Guruldu Mu Şu Banaz’ın Bazarı/ Uşak)

düşman eyle- : Kin beslemeye başlamak.

“Hakim Hanımın memleketi Kütahya Tavşan / Hakim Hanım sen *eyledin* bizi *düşman* / Nasıl kıydın Mefaret Hanım kendi kendine.” - (Bodrum’lular Erken Biçer / Muğla)

düşman ol- : Kin beslemeye başlamak.

“Mahkemenin önünden eğildim geçtim / Sol yanımdan gürşun yedim bayıldım düştüm / Ahbap *düşman oldu* ben buna şaşım.” - (Gerizler Başında Hoplayamadım/ İzmir)

“Osman’ım Osman’ım Zeybek Osman’ım / Osman’ıma gıyanlar *olsun düşmanım.*” - (Osman’ın Mendili Saman Sarısı/ Denizli)

***düşmanlara dağ ol-** : Birini, bir şeyi gözünde büyütme.

“Cafer öldü vatan millet sağ olsun / Sağ olsun da *düşmanlara dağ olsun.*” - (Alıverin Sandığımdan Kürkümü/ Muğla)

düşünüp taşın- : Konuyu bütün yönleriyle inceleyip ona göre davranmak, iyice düşünmek.

“Evimizin ardında / Bir tarla mercimek var / *Düşün daşın* a yârim / Ölünciy geçinmek var.” - (Evim Kireç Tutmuyor/ Afyon)

düzen ver- : Düzenlemek, dağınıklıktan kurtarmak.

“Pınarın başına kurmuş kazanı / Topak boylarına *vermiş düzeni* / Sen miydin bizim köyün güzeli / Sen gideli köyün dadı galmadı.” - (Pınarın Başına Kurmuş Kazanı/ Uşak)

el et- : Uzaktan el sallamak.

“Ördeğisen göle gel / Şahin isen kola gel / Hakikatli yar isen / *El ettiğim* yere gel.” - (Ördek Suya Dal Da Gel/ Afyon)

“Senin dükkan benim dükkan demirden / Kaşlar değil gözler değil beni delirden / Sen değil misin pencereden *el eden* / Ak elleri on parmağı kınalı.” - (Senin Dükkan Benim Dükkun Demirden/ Denizli)

“Yeşil olur Sandıklı’nın biberi / Genç gelinler getirirler haberi / Yel estikçe tere de toplar kabarı / *El ettikçe* uzaklaşma gel beri.” - (Yeşil Olur Sandıklı’nın Biberi/ Afyon)

“İki güzel pencereden *el eder* / Birin alsam birin intizar eder.” - (Allı Gelin Taş Başını Yol Eder/ Afyon)

***el sözüne uy-** : Başkalarının yönlendirmesiyle hareket etmek.

“El sözüne uyma dedim uymuşsun / El **sözüne uyan** gönül şaşırır / Ellin oğlu dağdan dağa aşırır.” - (Ak Enteri Geyme Dedim Geymişsin / Denizli)

“El **sözüne uyma** dedim uymuşsun / El sözüne uyan gönül şaşırır.” - (Ak Enteri Geyme Dedim Geymişsin / Denizli)

“Melek misin yeşil donlar giyersin / Cellat mısın tatlı cana kıyarsın / Çocuk musun **el sözüne uyarsın.**” - (Gar Mı Yağdı Kütahya'nın Dağına / Kütahya)

“Uyma dedim Hatça'm eller sözüne / **Uyma** dedim Hatça'm da **eller sözüne** / Oynadılar seni Hatçe'm de curayınan sazınan.” - (Hatça'm Çıkış Gül Dalına/ Afyon)

“**Uyma** dedim Hatça'm **eller sözüne** / Uyma dedim Hatça'm da eller sözüne / Oynadılar seni Hatçe'm de curayınan sazınan.” - (Hatça'm Çıkış Gül Dalına/ Afyon)

elden gel- : Elden gelmek, yapabilmek.

“İki turnam gelir bağdat elinden / Dost kanadını kırmış ne **gelir elden.**” - (Armut Ağacı / Manisa)

“Ağlama da Zeynebim ağlama ne **gelir elden** / Benim de çektiklerim kendi dilimden.” - (Kaymakçı'dan Çıktım Başım Da Selamet/ İzmir)

“Ay buluta gidiyor / Gözüm yâri güdüyor / Geleceksen gel gayri / Gençlik **elden gidiyor.**” - (Ay Bulutta Bulutta / Uşak)

elinden al- : Bir şeyden mahrum etmek.

“Sen benim beş on senelik yârimsin / Kolay değil **alamazlar elinden.**” - (Eğrem De Büğrem Gavrasar'ın Yolları/ Aydın)

“Göle taşı daldırdım / Doldu diye galdırdım / Ak topuklu sevdiğimi / Ben **elinden aldırđım.**” - (Yük Dibinde İpliğim/ Denizli)

elinden gel- : Yapabilmek.

“El yazıya el yazıya / Ak goyun gara yazıya / **Elinden** bir şey **gelmiyor** / Alnımdaki şu yazıya.” - (Ey Daş Delik Daş Delik/ Afyon)

***elinden yan-** : Bir şeyden veya kişiden büyük zarar görmek.

“Mapushane önünde üç ağaç selvi / Selvinin dalları gudretten telli / Kimimiz nişanlı kimimiz evli / Yandım mapushane **yandım senin elinden** / Gurtulamadım anacığım şu zalimin dilinden.” - (Mapushane Dedikleri Bir Derin Guyu/ Afyon)

eline düş- : Egemenliği, buyruğu altına girmek.

“Paşa beyin cigarası elinde / Ganlı gömlek golasının belinde / **Düşmüş** o güzel hovardalar **eline**.” - (Paşa Beyin Merdivenden İnişi/ Uşak)

***eline sağlık** : El emeği yapılan bir işi beğenme sözü.

“Evlerinin önü bahçalık bağlık / Ne güzel işlemiş **eline sağlık** / Yar bana yollamış bir beyaz yağlık / Boynuna dolasın eğlensin diye.” - (Cevizin Yaprağı Dal Arasında / Afyon)

***elini eline çal-** : Eline vurmak.

“Çamlıbel’den de baktı Köroğlu bir ulu kervan / Geldi çayırılığa kondu bezirgan / Dedim aç kurtların beyim de payını gönder / **Elin eline çaldı** güldü bezirgan oğlum bezirgan.” - (Çamlıbel’den de baktı Köroğlu/ Afyon)

(eli) mahkum ol- : Mecbur durumda kalmak.

“Ali Yusuf candarmalar sefa geldiniz / Benim gara habarımı kimden aldınız / Dokunman elbiseme **mahkum oldunuz**.” - (Kara Çadırımda Vardır Üç Direk/ Uşak)

***ellere kal-** : Sevdiğinden bir başkasına ait olmak.

“İnme de durnam inme böyle susuz çöllere / Ben gidersem sen **kalıyorsun ellere**.” - (Demirciler Demir Döğer Tunç Olur/Muğla)

“Ekin ektim olacak / Bu dert beni alacak / Fidan boylu Ayşe’cik / **Ellere mi kalacak**.” - (İğdenin İğdesi Yok/ Manisa)

***ellere ver-** : Kızı yabancı biriyle evlendirmek.

“Yatma yeşil çimene uyur uyanamazsın / **Verme** beni **ellere** görür dayanamazsın.” - (Annem Entari Almış Siyah Dalları Varmış/ Çanakkale)

“Anam beni **gurbet ele veriyor** / Nasıl kıydın anam canıma.” - (Arabalar Tıkır Mıkır Geliyor/ Denizli)

***eyvahlar olsun** : Korkma, heyecan duyma durumunda söylenen söz.

“**Eyvahlar** da **olsun** saçlı da doru doru şanına / Beş yüz altın yakışır senin yiğit şanına.” - (İslamoğlu Kale Yapar Taşınan/ Afyon)

feda et- : Kıymak, gözden çıkarmak.

“Kul Hüseyin der ki biz de varalım / Varıp dergahına da yüzler sürelim / Canları **feda edip** dostu görelim / Sen de bu sırlara erdin mi durnam.” - (Söylenir Gezersin De Yaban Ellerde/ İzmir)

“Kul Hüseyin der ki hakka varalım / Varıp dergahına yüzler sürelim / Can baş *feda edip* dostu görelim – (Devredip Gezersin Dar-ı Fenayı/ Manisa)

figan et-: Bağırarak ağlamak, inlemek.

“Bülbül ne yatarsın kalk *figan eyle* / Şakıyıp ötmenin günleri geldi.” - (Bülbül Ne Yatarsın Kalk Figan Eyle/ İzmir)

***fend et-**: Kurnazlık yapmak.

“Sarı yayımın bendi / Ne tez unuttun andı / Düşmanlar bile etmez / Bana *ettiğin fendi*.” - (Ben Giderim Oduna /Afyon)

gafil avla-: Umulmadık, beklenmedik bir zamanda yakalamak, zor duruma düşürmek.

“Gurşun attım çıvladı / Yüreğimi dağladı / Gidi dervişin Memet / Beni *gafil avladı*.” - (Kayaser'dir Yolumuz/ Manisa)

galip gel-: Yenmek, üstün gelmek.

“Gerizler başında hoplayamadım / Döküldü cephanelerim toplayamadım / Düşman *galip geldi* haklayamadım.” - (Gerizler Başında Hoplayamadım/ İzmir)

***garip hal ol-**: Yadırgamak, tuhaf ve anlaşılmaz olarak nitelemek.

“Anneme söylemeyin *garip halimi* / Doyanadım sana nazlı Naime'm.” - (Adem Gardaş Dedim Geldim Yanına / Muğla)

***geçimi tatlı ol-**: Geçinmek için yeteri kadar para kazanmak.

“Çattılar gazan daşını / Kurdular düğün aşını / Yaktılar kızın başını / Gız anam kınan kutl' olsun / *Geçimin* baldan *dat'olsun*.” - (Çattılar Gazan Daşını/ Afyon)

“Kız anam kınan kutlu olsun / *Geçimin* baldan *tatlı olsun*.” - (Çattılar Gazan Daşını/ Afyon)

gelin git-: Bir aileye, bir yere gelin olarak gitmek.

“Desti içinde bekmez / Bu bekmez bize yetmez / Bizim köyün kızları / Davulsuz *gelin gitmez*.” - Desti İçinde Bekmez / Denizli)

“Ayşe *gelin gidiyor* / Ağlamasın anası.” - (Ak Üzümün Salkımı / Manisa)

gem vur-: Hayvanın ağzına gem takmak.

“Çekin gır atımı *vurun gemini* / Üstüne binenler sürsün demini / Gardeşim Mustafa versin emiri.” - (Çekin Gır Atımı Nalbant Nallasın/ Afyon)

***gençliği geç-**: Zamanı, vakti geçmek : yaşlanmak.

“Gireniz'in çayları / Mor sümbüllü bağları / Sallan yosmanın gızı / *Geçti gençlik çağları*.” - (Gireniz'in Çayları/ Denizli)

gençliğine kıy- : Kendini öldürmek.

“Gıymeyin efeler *gıymeyin gençliceğim* de var benim / Güveli köyünde Ali Rıza beyim var benim.” - (Gadifenin Endazesı Mecide/ Manisa)

***gençlik eseri** : Gençken yapılan işler.

“Çatal çam başına koydum keseri / Gınaman gomşular *gençlik eseri* - (Çatal Çam Başına Koydum Keseri/ Kütahya)

***gerçek toruna düş-** : Gerçekleri görmek.

“Bacım vermeyince yüküm satılmaz / Gevherin hasına hile katılmaz / İnkâr toru ile şahin tutulmaz / Bir *gerçek toruna düşmeye* geldim.” - (Diken Arasında Bir Gül Açılmış / Manisa)

***gıybet kes-** : Bir daha gıybet yapmamak.

“Şah Hatay’ım nedir halim / Hakka şükret kaldır elim / *Gıybetten kese* gör dilim / Her kula yeksan dediler.” - (Kırklar Biatına Vardım/ Manisa)

gökten zembille in- : Uğraşmadan, didinmeden, kendiliğinden mi türedi? Anlamında kullanılan bir söz.

“*Gökten zembil iniyor* / Hatça’m parıl parıl parlıyor / Ataş mı oldun gız Hatça’m / Seni gören yanıyor.” - (Susadan Giden Yaylı/ Afyon)

***gölge vur-** : Bir şey üzerine karaltı inmek, üzerine gölge gelmek.

“Yol üstünde kestane / *Gölgesi vurdu* üstüme.” - (Al Kadifenin Topu/ Afyon)

***gölgesi bas-** : Gölgesi düşmek.

“Kesik başı kestane / *Gölgesi bastı* üstüme / Kalkın da gidelim baskına / Yörügün gızının üstüne.” - (Bağlamam Var Üç Telli / Muğla)

“Sabahlan kalktım sular dalgası / Çeşmenin ardını *bastı kölgesi* / Alnı top kaküllü gelin sevdası / Sevdalı gönlümü eyleyemedim.” - (Uzun Olur Fesliğenin Dalları / Afyon)

***gönle gel-** : Aşık olmak.

“Haydinlik al ışikte mor düğme / Cavırın kızı gine *geldin göynüme.*” - (Demirciler Demir Döğür Tunç Olur/Muğla)

gönlü düş- : Aşık olmak.

“Benim gönlüm sana düştü / Senin *gönlüm* kime *düştü* / Aman şalı da şalvara.” - (Portukalım Çaya Düştü/ Kütahya)

“Benim *gönlüm* sana *düştü* / Senin gönlüm kime düştü / Aman şalı da şalvara
(Portukalım Çaya Düştü/ Kütahya)

gönlü kal- : İsteyip de edinemediği bir şeyi istemekten vazgeçmemek.

“Dumanı da vardır şu dağların başında / *Gönlüm kaldı* toprağında taşında.” -
(Dumanı Da Vardır Şu Dağların Başında/ Aydın)

***gönlü katlan-** : Çok sevdiği bir şey uğruna katlanmak.

“Yaz gelince her tepeden otlanır / Yağız atlar payvendinge beslenir / Hiç
gözüm görmesin *gönül katlanır* / Pencirenin şavkı birden bire ey gönül aman
ey.” - (Yaz Gelince Her Tepeler Otlanır/ Manisa)

gönlünü eğle- : Mutlu, neşeli vakit geçirmek.

“Emirdağ’larına kara gidelim / Ayvadan usandık nara gidelim / Buranın kızları
gönül eylemez / *Gönül eyleyecek* yere gidelim.” - (Emirdağ’ı Birbirine Ulalı/
Afyon)

“Emirdağ’larına kara gidelim / Ayvadan usandık nara gidelim / Buranın kızları
gönül eylemez / *Gönül eyleyecek* yere gidelim.” - (Emirdağ’ı Birbirine Ulalı/
Afyon)

“Pir Sultan Abdal’ım da işte geldi yaz / Kaldır kollarını eyle bir niyaz / Elmadan
kırmızı pamuktan beyaz / Ver Allah bir güzel *gönlüm eyleyim*.” - (Hakikat Bir
Gizli Sırdır/ Ege)

gönlünü hoş et- : Birinin dileğini yerine getirerek onu sevindirmek.

“Koştur Hezan’ım koştur / Dünyanın sonu boştur / Nerde saz Hezan orda / Eli
boş gönlü hoştur.” - (Çağırın Efeleri/ Afyon)

***gönlünü kazan-** : Kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek.

“Hezan Hezan parayı kazan / Hezan Hezan *göynümü kazan*.” - (Çağırın
Efeleri/ Afyon)

gönül al- : Kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek.

“İrfan meclisine oturmak için / Engin olup engin varmak hoş olur / Hizmetleri
tekmil yetirmek için / *Gönül alıp* gönül vermek hoş olur.” - (İrfan Meclisine
Oturmak İçin/ Manisa)

***gönül arzu bul-** : Birine veya bir şeye karşı istek duymak.

“Ben de şu dünyaya geldim geleli / Talihim gülmez gülmedi gitti / Var olupta
ben kendimi bileli / *Gönül arzusunu bulmadı* gitti.” - (Ben De Bu Dünyaya
Geldim Geleli/ Manisa)

gönül ver- : Sevmek, âşık olmak.

“İrfan meclisine oturmak için / Engin olup engin varmak hoş olur / Hizmetleri tekmil yetirmek için / Gönül alıp **gönül vermek** hoş olur.” - (İrfan Meclisine Oturmak İçin/ Manisa)

“Bahçaya gel göreyim / El uzat gül vereyim / Senin gibi cahile / Nasıl **gönül vereyim.**” - (Bahçe Bahçe Gezersin / Denizli)

gönül yap- : Birini razı ve hoşnut etmek.

“Kişiye yüksekte bakıcı olma / Verdiğini başa kakıcı olma / **Gönülleri yap** da yıkıcı olma / Göz şavkı ile örmek hoş olur.” - (İrfan Meclisine Oturmak İçin/ Manisa)

gönül yık- : Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak, gücendirmek, gönül kırmak.

“Kişiye yüksekte bakıcı olma / Verdiğini başa kakıcı olma / **Gönülleri yap** da yıkıcı olma / Göz şavkı ile örmek hoş olur.” - (İrfan Meclisine Oturmak İçin/ Manisa)

***göz kak-** : Bir kimseyi çekememek, sözlerini yüzüne vurarak birini üzme.

“Palanga’dan toz kalktı / Kesire’den kız kalktı / On beşinde yar sevdim / Cümle alem **göz kaktı.**” - (Palanga’nın Evleri/ Denizli)

göze al- : Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek.

“Davran kıvran ırlan / Bakkaldan üzüm aldım / Sevdayı **gözüm aldım** / Kalk Emine’m gidelim / Annenden izin aldım.” - (Sahan Sahan Höşmerim/ Afyon)

gözleri dol- : Ağlayacak kadar duygulanmak.

“Sinanoğlu bina yapar daş ile / Çakır ela **gözler doldu** yine yaş ile.” - (Sinanoğlu Derler Benim Adıma/ Afyon)

“Dere gıyı daş ile / **Gözüm doldu** yaş ile / Ben nereye gideyim / Bu sevdalı baş ile.” - (Esmе Poyrazım Esmе/ Manisa)

gözü değ- : Uğursuzluk, kötülük getirdiğine inanılan kıskanç veya hayran bakışlar dolayısıyla kötü bir duruma düşürmek.

“Sabah olur akşam olur ötersin / Alemi de kendine hayran edersin / Ötme güzel horozum da o gadar ötme / Alemin de kem **gözüne değersin.**” - (Tellidir Yavrum Tellidir/ Denizli)

gözü kal- : Elde edemediği bir şeyi kıskanmak.

“Portakalı soyamadım elimde kaldı / Cavırın gızı pek güzelimiş **gözümde kaldı.**” - (Zeytin Dalı Çürük Olur/ Muğla)

“Caminin önünde izlerim kaldı / Goca kapınızda *gözlerim kaldı* / Kalk gidelim kömür gözlüm ağlama / Anayın lafları bağrımı deldi.” - (Guruldu Mu Şu Banaz’ın Bazarı/ Uşak)

gözü ol- : Bir şeyi ele geçirmek isteği beslemek.

“Garadaş’ın bağlarında üzüm var / Şu giden güzelde benim *gözüm var.*” - (Hadi Gidelim Garadaş’a Üzüme/ Uşak)

“Aman gızım sepetinde üzüm var / Küçük hanım benim sende *gözüm var.*” - (Alt’aydır Dağ Dağ Gezerim / Muğla)

gözü yollarda ol- : Birinin gelmesini merak, istek veya özlemle beklemek.

“Ördek göllerde olur / Şahin toprakta olur / Yâri güzel olanın / *Gözü yollarda olur.*” - (Ördek Suya Dal Da Gel/ Afyon)

gözün aydın : Sevinçli bir olay dolayısıyla kullanılan bir kutlama sözü.

“Karpuz kestim yiyen yok / Halin nedir diyen yok / Dün gece yâri gördüm / *Gözün aydın* diyen yok.” - (Entarisi Pembeden / Denizli)

gurbet çek- : Doğup yaşadığı yerleri özlemek.

“Yaveş yaveş esen seher yeli mi / Benim gönlüm divane mi deli mi / Galk gidelim gara gözlüm burlardan / *Çekilip* durmuyor *gurbetin* hali.” - (Yaveş Yaveş Esen Seher Yeli Mi/ Denizli)

***gurbet ele at-** : Memleketinden uzakta bulunmak.

“Kaçma güzel kaçma seni dutarlar / Dutarlar da *gurbet ele atarlar.*” - (Yaşlanaydım Gab’ardıcın Pürüne/ Muğla)

gurbete düş- : Aile ocağından uzak bir yere gitmek.

“Bir taş attım karakolun camına / Kalabalık sokaklar varamadım yanına / Yaşım ondört *düştüm gurbet eline.*” - (Bir Taş Attım Karakolun Camına/ Manisa)

“İlgıt ılgıt esen seher yelleri / Yazıcıya bildir halimiz durnam / Biz de seyreyledik yüce belleri / *Gurbet* ele *düştü* yolumuz durnam.” - (İlgıt İlgıt Esen Seher Yelleri / İzmir)

(gururuna) dokun- : Kişiliği zedelenmek, onuru kırılmak.

“Bülbül yuvan yıkıldı mı / Yavruların döküldü mü / *Ölüm sana dokundu* mu.” - (Bülbül Yuvan Yıkıldı Mı/ Denizli)

***güman kaldır-** : Kuşkuyu gidermek.

“Gafil *kaldır* kalbindeki *gümanı* / Bu mülkün sahibi Ali değil mi / Yaratmış hak on sekiz bin alemi / Rızkını veren de Allah değil mi.” - (Gafil Kaldır Kalbindeki Gümanı/ İzmir)

gün geçir- : Boş şeylerle vakit geçirmek.

“Kaleden kaleye şahin uçurdum / Ah ilen vah ilen **günüm geçirdim** / Yâre şeker ezdim şerbet içirdim.” - (Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum/ Adıyaman)

“Kerem desem Kerem gelmez dilime / Sallar yaptım ayrılığa ölüme / Kement atsam ata gelmez elime / Eyi güzel **geçirdiğim** hoş **günümü**.” - (Kerem Desem Kerem Gelmez Dilime/ Muğla)

“Anam beni yumurtadan büyüttü / Kanat verdi gökyüzünden yürüttü / Ben yapayım dedim mevlam çürüttü / Eyi güzel **geçirdiğim** hoş **günümü**.” - (Kerem Desem Kerem Gelmez Dilime/ Muğla)

güven ver- : Güven duygusu uyandırmak, itimat telkin etmek.

“**Güven vermez** ayrılığa ölüme / Ah inan olmaz ayrılığa ölüme / Of aman aman aman.” - (Türkmen Kızı Katarlamış Mayayı/ Muğla)

haber al- : Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek.

“Saklı gizli seviyorduk / **Haber almış** anası.” - (Al Yazmam Dalda Kaldı/ Muğla)

“Ali Yusuf candarmalar sefa geldiniz / Benim gara **habarımı** kimden **aldınız** / Dokunman elbiseme mahkum oldunuz.” - (Kara Çadırımda Vardır Üç Direk/ Uşak)

***haber getir-** : Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek.

“Cömert dede her işleri bitir / Sil süpür kalbimin karasını götür / Gitte dost elinden bir **haber getir** / Tez gel kerem eyle ay delli durnam.” - (Nerelerden Sökün Edip Gelirsin/ İzmir)

“Yeşil olur Sandıklı'nın biberi / Genç gelinler **getirirler haberi** / Yel estikçe tere de toplar kabarı / El ettikçe uzaklaşma gel beri.” - (Yeşil Olur Sandıklı'nın Biberi/ Afyon)

haber sal- : Haber göndermek.

“Kalk gidelim babana / **Haber salsın** obana / Nikahımız kıyılısın / Şeker yedirem sana.” - (Entarine Peş Olam/ Afyon)

haber ver- : Bildirmek, haber ulaştırmak.

“Sıra sıra Mersinler / Kayaser'ye gelsinler / Fındık Memet vurulmuş / Karakola **haber versinler**.” - (Kayaser'dir Yolumuz/ Manisa)

***hak yazısı ol-:** Allah tarafından yazılan kader, talih.

“Bu ayrılık bize **Hakk’ın yazısı** / Ölüm ver Allah’ım ayrılık verme.” - (Arabalar Tıkır Mıkır Geliyor/ Denizli)

hakkı kal- : Birinde emeği, iyiliği, hakkı bulunmak.

“Çekin kır atımı nalbant nallasın / Verin parasını **hakkı kalmasın.**” - (Çekin Kıratımı Binek Taşına/ İzmir)

hakkını helal et- : Hakkını, emeğini bağışlamak.

“Bir şeftali vermezsen / **Helal etmem hakkını.**” - (Ak Üzümün Salkımı / Manisa)

hal bil-: Bir kimsenin içinde bulunduğu güç durumu anlayarak sezip anlayış göstermek.

“Entaresi filizi / Kim **bilir halimizi** / Yazanlar böyle yazmış / Ayırdı ikimizi.” - (Kestaneyi Kavurdum/ Muğla)

“Sabah olur çarığını keyemez / Çifte gider bir evlek yer süremez / Eve gelir hiç **halinden bilemez.**” - (Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna/ Denizli)

hal sor- : Bir kimseye nasılsınız, ne durumdasınız anlamında nezaket sorusu yöneltmek.

“Gel gardaşım **hallerime sor** benim / Mur efeden intikamım al benim.” - (Alettin’e Vardım Emme Durmadım/ Denizli)

haline yan- : Üzüntü çekmek, çok acı duymak.

“Atmış çilbirini pıynar dibine / Dividi de kalemi almış eline / Name de yazar sevdiğine gülüne / **Yanma** mıydın şu garibin **haline.**” - (Türkmen Kızı Katarlamış Mayayı/ Muğla)

***hançer vur- :** Hançerlemek.

“Al **hançer vur** boynuma / Saat beşte de gel yanıma.” - (Feracemin Ucu Sırma/ Kütahya)

“Al **hançeri vur** ben ölem / Kapınızda kölen olam.” - (Feracemin Ucu Sırma/ Kütahya)

hapislerde çürü- : Çok uzun süre hapistede kalmak.

“Zaptiyeler yürüsün / Dağları duman бүrüsün / Ümmet çavışı vuranlar / **Mapuslarda çürüsün.**” - (Gara Yaylanın Çamları/ Denizli)

hapse düş- : Hapse girmek.

“**Düştüm** ben bir **mapusa** yanar döner aylarım / Demir parmaklıktan boyun бүker aylarım.” - (Mapushane Dedikleri Bir Derin Guyu/ Afyon)

haram et- : O şeyden umulan yarar ve rahatı tattırmamak.

“Gidin bulutlar gidin / Yârime selam edin / Yârime uykuda ise / Uykusun *haram edin.*” - (Gidin Bulutlar Gidin/ Kütahya)

haram ol- Bir şeyden gereği gibi yararlanamamak.

“Urum eli Sofya dağı / İstanbul’a giderken / Bu yıl bize *haram oldu* / Kaçalım aman.” - (Bursa’da Eylendim Biraz/ Manisa)

harman döv- : Ekin tanelerini saptan ayırma işini yapmak.

“Harmancılar *harman döver* toz olur / Sevip sevip ayrılması da zor olur / Sen gidersen benim halim ne olur.” - (Harmancılar Harman Döğer Toz Olur/ Manisa)

hasret çek- : Özlem duymak

“Yaylanın gülü hoş olur / Yayla dik yokuş olur / Köyüne *hasret çekenler* / Havada uçan kuş olur.” - (Yaylanın Gülü Hoş Olur/ Muğla)

“Üç gider beş ardıma bakarım / Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim / Sen gideli ben *hasretlik çekerim.*” - (Bir Taş Attım Karakolun Camına/ Manisa)

hastası ol- : Bir şeye çok düşkün olmak.

“Ak üzüm asmasıyım / Nazilli basmasıyım / Ana doktor istemem / Ben *güzel hastasıyım.*” - (Koca Kavak Yarıldı/ Muğla)

hasta düş- : Hastalanmak.

“Bir oğlan *hasta düşmüş* / İlacı kızıdan gelir.” - (Ak Çeşmenin Taşları/ İzmir)

hatırı kal- : Gücenmek, kırılmak.

“Dertli kerem der ki çalın sazları / *Hatırımda galdı* beyler sözleri.” - (Dertli Kerem Der Ki Çalın Sazları/ Afyon)

hayran et- : Hayranlık duygusu uyandırmak, çok beğenilmek.

“Sabah olur akşam olur ötersin / Alemi de kendine *hayran edersin* / Ötme güzel horozum da o gadar ötme / Alemin de kem gözüne değersin.” - (Tellidir Yavrum Tellidir/ Denizli)

hıçkırık tut- : Sürekli olarak hıçkırık tutmak.

“*Hıkkıdık tuttu* beni / Duttu da guruttu beni / Seni gidi zalimin gızı / Gitti de unuttu beni.” - (Yaveş Yaveş Esen Seher Yeli Mi/ Denizli)

hile getir- : Aldatmak.

“Sabahınan kalkıp bakma nursuza / Yoldaş olma edebsize arsız / Sabah selamını verme pirsiz / Akıbet başına *hile getirir.*” - (Sabahın Seher Vaktında/ Denizli)

***hile kat-** : Aldatmak.

“Bacım vermeyince yüküm satılmaz / Gevherin hasına *hile katılmaz* / İnkâr toru ile şahin tutulmaz / Bir gerçek toruna düşmeye geldim.” - (Diken Arasında Bir Gül Açılmış / Manisa)

hisse al- : Zarara uğramak.

“Bir garibim *hisse alın* sazımdan / Elin gızı usandırdı nazından / Kutnu kumaş giyer şalın hasından.” - (Güvercinim Uçar Uçar yorulur/ İzmir)

hor gör- : Bir kimseye değersiz gözle bakmak.

“Beni kara diye yerme / Mevlam yaratmış *hor görme* / Ela göze siyah sürme / Çekilir kara değil mi.” - (Bana Kara Diyen Dilber /Denizli)

hoş gel- : Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.

“Dam başına daş geldi / Sırmalı yağlık boş geldi / Yar bugün bize gelmiş / Safa geldi *hoş geldi*.” - (Dağların Başındayım/ Denizli)

issız kal- : Issızlaşmak, tenhalaşmak.

“A İstanbul *issız kalası* / Taşına toprağına güller dolası.” - (İstanbul Sen Bir Han Mısın / Kütahya)

“Duz torbası duzsuz kaldı / Gız everi *issız galdı* / Gız babası yolsuz galdı.” - (Çattılar Gazan Daşını / Uşak)

issız koy- : Issızlaşmak, yalnız bırakmak.

“Tuz kabına tuzsuz koyan / Baba evini *issız koyan* / Anasını kızsız koyan.” - (Kınası Karılır Tasta/ Afyon)

ibret al- : Ders almak.

“Mendil aldım bohçadan / *İbret alın* Hatça’dan.” - (Gemiler Posta Posta/ Muğla)

içi yan- : Dışa vurmadan çok üzölmek.

“Sögüdüün yaprağı narindir narin / *İçerim yanıyor* dışarım serin / Sana yar bulunur ben Allah kerim.” - (Sögüdüün Yaprığı Narindir Narin/ Manisa)

iflah ol- : Onmamak, düzelmemek.

“Yeşil giy yeşil kuşan / Yeşil çimene düşen / Acep *iflah olur* mu / Senin aşkına düşen.” - (Yeşil Gey Yeşil Kuşan/ İzmir)

“Yeşil gey yeşil kuşan / Yeşil çimene düşen / Acep *iflah olur* mu / Senin aşkına düşen.” - (Yeşil Gey Yeşil Kuşan/ İzmir)

‘‘Nazoğlu’nu ifte kurşun öldürür / Gözüm yaşı değirmenler döndürür / Bu dert beni *iflah etmez.*’’ - (Nazoğlu’nun Biber Gibi Benleri/ Aydın)

iftiraya uğra- : Kasıtlı ve asılsız suç yüklenmek.

‘‘Harmanına uğradım / Bostanını doğradım / Doğru doğru gideriken / *İftiraya uğradım.*’’ - (Harman Yeri Düz Olsa/ İzmir)

İki yakası bir ol- : Geçim sıkıntısından bir türlü kurtulamamak, borçtan kurtulamamak.

‘‘Yar üstüne yar sevenin / *iki yakası bir olur* mu.’’ - (Daş Üstüne Daş Koydum Ben / Denizli)

***ikrara bend ol-** : Kararının, verdiği sözün arkasında durmak.

‘‘Bağ eğip hem eşiğine yüz sürüp / *İkrara bend olup* durdun mu durnam.’’ - (Devredip Gezersin Dar-ı Fenayı/ Manisa)

iman yok: Acımasız, insafsız

‘‘Aha şu dağlarda gar var duman yok / Benim sevdiğimde din var *iman yok.*’’ - (Aşağıdan Geliyor Gül Ayşe/ Uşak)

imana doy- : En sonunda doğruyu söylemek

‘‘Atlayıp gemine binemedin mi / Çuha şalvarını giyemedin mi / Uykusuz *imana doyamadın* mı.’’ - (Atlayıp Gemine Binemedin Mi / Muğla)

imana gel- : Sonradan bir şeyi kabul edip uymak.

‘‘Evlerinin önü de nane / Ben kül oldum yane yane / Sever isen *gel imane.*’’ - (Uzun Da Kavak Dalında Sallanıyor/ İzmir)

imana getir- : İstenilen biçimde davranmayı zorla kabul ettirmek.

‘‘Ateş attım samana / Bak dumana dumana / Senin zalim ananı / Ben *getirdim imana.*’’ - (Ateş Attım Samana /Manisa)

inan olsun : Bana inanınız, anlamında kullanılan bir söz.

‘‘Sahan sahan hoşmerim / Nerde kaldın esmerim / Eğer böyle yaparsan / *İnan olsun* küserim.’’ - (Sahan Sahan Höşmerim/ Afyon)

intikam al- : Öç almak.

‘‘Gel gardaşım hallerime sor benim / Mur efeden *intikamım al* benim.’’ - (Alettin’e Vardım Emme Durmadım/ Denizli)

***intizar al-** : Birinin ilenmesini üstüne çekmek.

‘‘Var git oğlan var git ben senin olmam / Annenden babandan *intizar almam.*’’ - (Aşağı Yoldan Geliyormuş Üç Atlı /Balıkesir)

izin al- : Bir şey yapmak için onay sağlamak.

“Davran kıvrın ırlan / Bakkaldan üzüm aldım / Sevdayı gözüm aldım / Kalk Emine’m gidelim / Annenden *izin aldım*.” - (Sahan Sahan Höşmerim/ Afyon)

izne dön- : esk. Bir karar veya yargıdan geri dönmek, bir karardan vazgeçmek, rücu etmek.

“Hatçem gider gara daşın düzüne / İndirivermiş mor şalvarı dizine / Hatçe gelin *dönüvermiş izine*.” - (Hatçem Gider Garataşa Aşağı/ Manisa)

kabul eyle- : Benimsemek, kabullenmek.

“Kacaoğlan der n’olayım / Kolum boynuna dolayım / Nazlı yar kölen olayım / *Kabul eyle* kul yerine.” - (Ela Gözli Benli Dilber/ İzmir)

kabul ol-: Kabul edilmek, onaylanmak.

“Karşımızda Gelibolu / Gelibolu’da yatır dolu / Beni sana verecekler / Yar dualarım *kabul oldu*.” - (Ayna Çaktım Yüzüne /Çanakkale)

kafa çek- : Kafayı çekmek.

“Çıktım Belen kahvesine baktım ovaya / Bay Mustafa çağırıldı da dam’oynamaya / Ormancı da gelir gelmez yıkar masaya / Söz anlamaz ormancı *çekmiş kafaya*.” - (Çıktım Belen Kahvesine / Muğla)

kahr çek-: Uzun süre sıkıntıya katlanmak.

“Aşar isek karlı dağları aşalım / Geçer isek tozlu yolları geçelim / Çeker isek güzel kahrı çekelim / Çirkinlerin *kahrı çekilmez* olur- (Garabaş Goyunu Güde Güde Geldim/ Denizli)

“Aşar isek karlı dağları aşalım / Geçer isek tozlu yolları geçelim / Çeker isek güzel *kahrı çekelim* / Çirkinlerin kahrı çekilmez olur.” - (Garabaş Goyunu Güde Güde Geldim/ Denizli)

“Bu dünyanın *kahrını* / Bir yar için *çekerim*.” - (Ali Duvarı Deldi / Çanakkale)

***kalbi duru ol-** :Yüreği güzel olmak.

“Kırkların *kalbi durudur* / Gelenin kalbin arıdır / Gelişin nerden beridir / Söyle sen kimsin dediler.” - (Kırklar Biatına Vardım/ Manisa)

“Kırkların kalbi durudur / Gelenin *kalbin arıdır* / Gelişin nerden beridir / Söyle sen kimsin dediler.” - (Kırklar Biatına Vardım/ Manisa)

***kalbinin karasını götür-** : Kaybettiği inancını geri almak, yüreğinin karartısını geride bırakmak.

“Cömert dede her işleri bitir / Sil süpür *kalbimin karasını götür* / Gitte dost elinden bir haber getir / Tez gel kerem eyle ay delli durnam.” - (Nerelerden Sökün Edip Gelirsin/ İzmir)

***kalkmaz döşeklere yat-** : Ölesiye hasta olmak. Beddua.

“Merdivanım kırk ayak / Kırkına vurdum dayak / Benden başka seversen / *Kalkmaz döşeklere yat.*” - (Asmalı Mencere/İzmir)

kan ağla- : Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

“Ayşe'nin eline yakılmış gınalar / Ben nasıl edeyim söyleyin ağalar / İki gözüm durmadan *kan ağlar.*” - (Ayşe'nin Evinde Boyalı Sandık/ Manisa)

kanlara boyan- : Yaralanmak.

“Hergün serhoş şu Aydın'ın uşağı / Al *kanlara boyanmış* Tarabuluş kaşığı.” - (Hergün Serhoş Şu Aydın'ın Uşağı / Aydın)

kanlı yaş dök- : Büyük üzüntüyle ağlamak.

“Bir giderim beş ardıma bakarım / *Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim* / Dökerim ey dökerim ey / Sen gideli ben ayrılık çekerim / Aman dağlar yol ver dağlar.” - (MelemeGoyunum Vazgeç Meleme/ Uşak)

“Üç gider beş ardıma bakarım / Gözlerimden *kanlı yaşlar dökerim* / Sen gideli ben hasretlik çekerim.” - (Bir Taş Attım Karakolun Camına/ Manisa)

“Bir giderim beş ardıma bakarım / Gözlerimden *kanlı yaşlar dökerim* / Sen gideli ben ayrılık çekerim.” - (Duvarlar Duvarlar Kuru Duvarlar/ Denizli)

***kanlı yaşla dol-** : Büyük üzüntüyle ağlamak.

“Sinanoğlu kale yapar taşınan / Gözlerim *doldu kanlı yaşman.*” - (Akça Alan Yolunu Duman Mı Aldı / Kütahya)

kapıya dayan- : Bir şey elde etmek için bir yeri, bir kimseyi zorlamak, göz korkutmak.

“Püryan yedik usandık / Harareten pek yandık / Bostan verin a dostlar / *Kapınıza dayandık.*” - (Apdaslıktan Su Damlar /Muğla)

kapıya dayan- : Bir şey elde etmek için bir yeri, bir kimseyi zorlamak, göz korkutmak.

“Büryan yedik usandık / Harareten pek yandık / Bostan verin adamlar / *Kapınıza dayandık.*” - (Saçaklıktan Su Damlar/ Muğla)

***kara taş gibi yak-** : Çok üzlemek, dertlendirmek.

“Allı gelin paçalrın yaş gibi / Yaktın beni kara *kara taş gibi*.” - (Allı Gelin Taş Başını Yol Eder/ Afyon)

karalar bağla- : Yas tutmak.

“Çark vurup havalardan aşınca / Ciğer kebab olup da pişince / Kişi sevdiğinden ayrı düşüce / *Karalar* mı *bağlar* ay telli durnam.” - (Nerelerden Sökün Edip Gelirsin/ İzmir)

***karalar bas-** : Yas tutmak.

“Aşam oldu gine de *basdı garalar* / Ciğerimde göz göz oldu yaralar / Aman da yaralar a güzel de yaralar.” - (Aşeyim De Ben Şu Dağları Ben Aşeyim / Muğla)

***kararda dur-** : Kararlı bir durum almak

“Bu nasıl sevda imiş / Bir *kararda durmayor*.” - (Al Yazmam Dalda Kaldı/ Muğla)

kastı ol- : Ona karşı kötülük etmek, zarar verme isteği beslemek.

“Minderi yudumda astım / Kurudu sandığa bastım / Senlen *evlenmeye gastım*.”
- (Minderin Ucuna Bastım/ Uşak)

kaş göz süz- : Dikkatle ve hissettirmeden bakışlarla kontrol altında tutmak.

“Çaya vardım çizmeyle / Yar bulamadım gezmeye / Çok güzeller aldattım / *Kaşma* da *gözümü süzmeyle*.” - (Hana Vardım Han Değil/ Muğla)

***kavil kur-** : Sözleşmek.

“Entarisi mavili / Nerde *kurdun kavili* / Evvelden böyle değildin / Şimdi gönlün büyüdü.” - (Entarisi Mavili/ İzmir)

kelle koltukta (gez-) : Gözünü budaktan esirgememek.

“Bağdat’ın içine girilmez yastan / Her ana doğurmaz böyle bir aslan / *Kelle koltuğunda* geliyor kars’tan / Allah Allah deyip geçer Genç Osman.” - (Genç Osman Dediğin Bir Küçük Uşak/ Aydın)

“Bağdad’ın kapısın Genç Osman açtı / Düşmanın cümlesi önünden kaçtı / *Kelle koltuğunda* üç gün savaştı / Allah Allah deyip geçer Genç Osman.” - (Genç Osman Dediğin Bir Küçük Uşak/ Aydın)

kendinden geç- : Bilinci işlemez olmak, kendini kaybetmek, bayılmak.

“Şu dağları geçtim de / Soğuk sular içtim de / Bana sarhoş dediler / Ben *kendimden geçtim* de.” - (Buldan’ın Dağlarında/ Denizli)

kendine kıy- : Kendini öldürmek.

“Hakim Hanımın memleketi Kütahya Tavşan / Hakim Hanım sen eyledin bizi düşman / Nasıl *kıydın* Mefaret Hanım kendi *kendine*.” - (Bodrum'lular Erken Biçer / Muğla)

kendini bil- : Aklı ve muhakemesi yerinde olmak.

“Şu fani dünyaya geldim geleli / Talihim yüzüme gülmedi gitti / Varalım da ben *kendimi bildim bileli* / Gönül arzusunu bulmadı gitti.” - (Şu Fani Dünyaya Geldim Geleli/ Manisa)

***keseği aç-** : Çok para harcamak.

“Çağırın efeleri / *Açsınlar keseleri* / Ben Hezan'a vuruldum / Alsınlar küpeleri.” - (Çağırın Efeleri/ Afyon)

kına yak- -: Kınayı su ile karıştırıp bulamaç kıvamına getirerek boyanacak yere sürmek.

“Getirin de *kına yakalım* / Yetmezse gene katalım / Gelin kızı bulalım / Bu gelin kızı bulalım.” - (Getirin Kına Yakalım/ Muğla)

“Haydin arkadaşlar *kına yakalım* / Gınan yetmez ise gına gatalım / Gızınan oğlanı bir mi turalım.” - (Haydin Arkadaşlar Gına Yakalım/ Afyon)

“Ümmü'm seni hanaylardan atarlar / Ak eline kara *kına yakarlar* / Yakarlar gelin Ümmü'm yakarlar / Güzel isen al yanaktan öperler / Çirkin isen dış kapıdan kovarlar.” - (Ümmü'm Seni Hanaylardan Atarlar/ Afyon)

“Ayşe'nin eline *yakılmış gınalar* / Ben nasıl edeyim söyleyin ağalar / İki gözüm durmadan kan ağlar.” - (Ayşe'nin Evinde Boyalı Sandık/ Manisa)

kısmet bekle- : Evlenmeyi, evleneceği kimseyi beklemek.

“İki duru bi duru / İleyende su duru / Ayşe kızı sorarsan / *Kısmet bekleyip* duru.” - (Ak Koyunun Aklığı / Denizli)

***kıt ver-** : Ürünü az vermek.

“Dut ağacı dut verir / Yapağını *gut verir*.” - (Dut Ağacı Dut Verir/ Denizli)

“Dut ağacı dut verir / Yapağını *gut verir* / Bu gençlikte yar sevmek / Güzellere dat verir.” - (Dut Ağacı Dut Verir/ Afyon)

kıyamet kop-: Kavga, gürültü olmak.

“Çökertme’den çıktım başım selamet / Bitez yalısına varmadan *koptu kıyamet* / Arkadaşım İbrem Çavuş Allah’ıma emanet.” - (Çökertme’den Çıktım Başım Selamet / Muğla)

“Hisarköy’den çıktım başım selamet / Akdağ yaylasında *koptu kıyamet* / Ne diyeyim ay Ahmet ne diyeyim Allah’tan / Bizim kavuşmamız mahşere kaldı.” - (Gediz Pazarıdır Benim Pazarım/ Kütahya)

“Kaymakçı’dan çıktım başım da selamet / İki de mezar arasında *koptu kıyamet* / Beni vuranı sorarsan çakırca Memet.” - (Kaymakçı’dan Çıktım Başım Da Selamet/ İzmir)

kıyamete kal- : Sorun çözülememek.

“Şu dağların çiçekleri solmasın / Kavuşmamız *kıyamete kalmasın* / Seni benden ayıranlar onmasın.” - (Gün Görünmez Melengecin Dalinden/ Manisa)

kıymet bil- : Önemini, değerini bilmek.

“Boşa çıktı hayallerim düşerim / Acıları ben sinemde beslerim / Yollarına post olduğum dostlarım / Kadir *kıymetimi bilmedi* gitti.” - (Şu Fani Dünyaya Geldim Geleli/ Manisa)

“Boşa çıktı hayallerim hislerim / Acıları bensiz nerde beslerim / Sadık bilip güvendiğim dostlarım / Kadir *kıymetimi bilmedi* gitti.” - (Ben De Bu Dünyaya Geldim Geleli/ Manisa)

“Gelin de hamama vardın mı / Yunduğun yeri gördün mü / Şimdi *gıymatım bildin* mi.” - (Çattılar Gazan Daşını / Uşak)

“Elmayı soydum dildim / Yere düştü de sildim / Ben yarın *kıymatını* / Elten gitti de *bildim*.” - (Çay İçinde Ot Bitmiş/ Manisa)

kilit vur- : Kilitlemek.

“Aya karşı duramam / Dama *kilit vuramam* / Ay buluta girince / bağlasalar duramam.” - (Ay Bulutta Bulutta / Uşak)

“Şirvan da kayfede yatıyor / Altına kanlar akıyor / Üstüne *kilit vurmuşlar* / Yavuklusu camdan bakıyor.” - (Şirvan Da Kayfede Yatıyor/ Afyon)

***kireç tut-** : Kireçle boyamak.

“Odam *kireç tutmuyor* / Biraz kum katmayınca / Sevda baştan gitmiyor / Sarılıp yatmayınca.” - (Odam Kireç Tutmuyor/ Manisa)

***konyak çek-** : Keyif için konyak içmek.

“Aşamadım Bergama’nın belinden / *Gonyağı çekerken* fincan düştü elimden.”
- (Aşamadım Bergama’nın Belinden/ Afyon)

***koynunda güller aç-** : Çok mutlu olmak anlamında kullanılan söz.

“Çan koyunun boynunda / Yavruları yanında / Yenile *güller açmış* / Yörük kızın *goynunda*.” - (Çan Koyunun Boynunda/Muğla)

kötüye yoldur- : Birinin iyi davranışından istenilmeyen yolda yararlanmak.

“Bir kerecek koklamadan soldurdun / Vardın gittin bir *kötüye yoldurdun*.” -
(Ak Enteri Geyme Dedim Geymişsin / Denizli)

kul et- : Kendine aşırı derecede bağlamak, boyun eğdirmek.

“Oynayışın sallayışın / Bulanışın ırlanışın / Del’etti beni aman aman / *Kul etti* beni.” - (Hezin Hezin Gir Kapıdan/ Afyon)

kul köle ol- : Tam bir doğruluk ve özveri ile bağlanarak bütün isteklerini yerine getirmeye hazır olmak.

“Öyle bir güzelin sevdalısıyım / Karadır kaşların *kul kölesiyim*.” - (Merdiven Başında Gördüm Boyunu/ Manisa)

“Kacaoğlan der n’olayım / Kolum boynuna dolayım / Nazlı yar *kölen olayım* / Kabul eyle *kul* yerine.” - (Ela Gözlü Benli Dilber/ İzmir)

“Al hançeri vur ben ölem / Kapınızda *kölen olam*.” - (Feracemin Ucu Sırma/ Kütahya)

kul ol- : Bir amaca, bir gayeye yönelmek, bütün varlığıyla kendini vermek.

“Ayşe’ m gelir oraktan / Yolları pıtıraktan / Yolunda *kul olurum* / Bir öpersem yanaktan.” - (Ayşe’ m Geliyor Ayşe’ m/ Manisa)

kulak ver- : Değer vermek, önemsemek.

“Ayna çaktım yüzüne / Şavkı vurdu yüzüme / Sana söylüyorum yar / *Kulak ver* sen sözüme.” - (Ayna Çaktım Yüzüne /Çanakkale)

kurban git- : Suçsuz yere ölmek, zarara uğramak

“Bodrum’lular erken biçer ekini / Feleğe *kurban* mı *gittin* Bodrum hakimi /Nasıl astın Mefaret Hanım kendi kendini.” - (Bodrum’lular Erken Biçer / Muğla)

kurşun ye- : Vurulmak.

“Mahkemenin önünden eğildim geçtim / Sol yanımdan *gürşun yedim* bayıldım düştüm / Ahbap *düşman oldu* ben buna şaşım.” - (Gerizler Başında Hoplayamadım/ İzmir)

“Meyhaneye vardım emme içmedim / Arkadaşım düşman imiş bilmedim / Yedi yerimden *kürşun yedim* ölmedim.” - (Germenciynen Balatcığın Arası/ Aydın)

“Ak çeşmeden sular içtim kanmadım / Sekiz de dokuz yerimden *kürşun yedim* ölmedim.” - (Akça Alan Yolunu Duman Mı Aldı / Kütahya)

“Alettin’e vardım emme durmadım / On yedi yerimden *kuruşun yedim* ölmedim.” - (Alettin’e Vardım Emme Durmadım/ Denizli)

***kuşak çek-** : Kuşağı beline sıkıca bağlamak.

“Edremit’in uşağı / Sıkı *çeker kuşağı* / Şaka maka bilmiyor / Çeker vurur bıçağı.” - (Kalenin Bedenleri/ İzmir)

***küs kal-** : Biriyle konuşmamak, arası iyi olmamak.

“Tüfeğim duvarda asılı galdı / Elbisem bavulda basılı galdı / Yavuklum ardımda *küsülü galdı.*” - (Kara Çadırımda Vardır Üç Direk/ Uşak)

***mahrum kal-** : Bir şeyden yoksun kalmak.

“Koyun bende aşk oduna yanayım / Dönen dönsün de ben dönmezem yolumdan / Döneyim de haktan *mahrum* mu *kalayım* / Dönen dönsün de ben dönmezem yolumdan.” - (Koyun Ben De Aşk Oduna Yanayım / Manisa)

***mahşere kal-** : Gerçekleşmesi çok küçük bir ihtimal olması.

“Akdağ yaylasında kaldı mezarım / Sağ olaydım şu yaylada gezerdim / Ne diyeyim ay Ahmet ne diyeyim Allah’tan / Bizim kavuşmamız *mahşere kaldı.*” - (Gediz Pazarıdır Benim Pazarım/ Kütahya)

“Hisarköy’den çıktım başım selamet / Akdağ yaylasında koptu kıyamet / Ne diyeyim ay Ahmet ne diyeyim Allah’tan / Bizim kavuşmamız *mahşere kaldı.*” - (Gediz Pazarıdır Benim Pazarım/ Kütahya)

***makas vur-** : Makasla kesmek.

“Feracemin al yakası / Terziler *vurur makası* / Kolu dibinden kopası.” - (Feracemin Ucu Sırma/ Kütahya)

malum ol- : İçine doğmak.

“Yayla yollarında galdım yalnız / Eşe dosta *malum olsun* halimiz.” - (Yayla Yollarında Galdım Yalnız/ Muğla)

***maşallah çek-** : Pek çok, binlerce kez nazar değmesin!

“Pazardan aldım halı / Sevdiğim hurma dalı / Görenler *maşallah çeksin* / Kimin var böyle yâri.” - (Pazardan Aldım Halı/ Aydın)

***mavzer al-** : Gidilmek istenen mevzide bulunmak.

“Duvar üstünde durdum / Turalı para buldum / Hemen *aldım mavzeri* / Kendi kendimi vurdum.” - (Duvar Üstünde Durdum/ İzmir)

medet um- : Yardım beklemek.

“Yürü gelin yürü *medet sendedir* / Ben biliyom her gabahat bendedir / Şurda bir güzel var beni aldadır / Merd ol yârim merd ol ayrılmayalım.” - (Pınarın Başına Kurmuş Kazanı/ Uşak)

mendil salla- : Birini uzaktan mendil sallayarak selamlamak veya uğurlamak.

“Aşağı mahleden *mendil salladım* / Yukarı mahleden bir yar belledim.” - (Öte Yakanın Buludu/ Afyon)

“Palanga’nın evleri / Yayılır develeri / On beşinde yar sevdim / *Sallıyor mendilleri.*” - (Palanga’nın Evleri/ Denizli)

mesken tut- : Yerleşmek.

“At bağladım Denizli’nin hanına / *Meskan* mı *tuttun* güzellerin yanına / Pazarlık ettim şeftalinin onuna.” - (At Bağladım Denizli’nin Hanına /Denizli)

***mest et-** : Kendine hayran bırakmak.

“Mestetdin de on yedi benlim *mestetdin* / Sen kendine cüml’aleme dost ettin.” - (Denizin Kumuyum/ Aydın)

“*Mestetdin* de on yedi benlim mestetdin / Sen kendine cüml’aleme dost ettin.” - (Denizin Kumuyum/ Aydın)

***meyil bağla-** : İlgi göstermek, gönül vermek.

“Eğil kavağım eğil / Dibinden aldım çiğil / Zamanenin oğluna / *Meyil bağlanacak* değil.” - (Eğil Kavağım Eğil/ Denizli)

meyil ver- : İlgi göstermek, gönül vermek.

“Karanfilim serende / İnsaf senin nerende / Sen de değil kabahat / Sana *meyil verende.*” - (Karanfilim Serende/ Manisa)

“Karanfilim taştaadır / Taşta değil baştaadır / *Meyil vermen* geline / Kız kokusu baştaadır.” - (Karanfilim Serende/ Manisa)

“Aşam aşam pencereyi depmeli / Görüp görüp ah Dudu gız netmeli / Nerelisin ah Dudu gelin nereli / Deli oldum ah sana *meyil vereli.*” - (Bahçenizde Güren Var/ Uşak)

muhabbet kur- : İki şey arasında ilişki bulmak, yakınlık görmek.

“*Muhabbetler kuruldu* / Desti dümbek vuruldu / Kör Bayram’ı sorarsan / Sol dizinden vuruldu.” - (Muhabbetler Kuruldu / İzmir)

murat al- : Dileğine kavuşmak.

“Emirdağ’la şu Urfa’nın arası / Emirdağ’ı ardın selvi sırası / *Muradımı alamadım* dünyada / Onulmaz bu yüreğimin yarası.” - (Zalım Poyraz Gıcım Gıcım Gıcılar/ Afyon)

“Kötü kocan sanki sana eş gibi / *Alamadım* yardan ben *muradımı.*” - (Allı Gelin Taş Başını Yol Eder/ Afyon)

***nakış dök-** : El emeğiyle bir şeyin üzerini işlemek.

“Evlerinin önü bir kötü yokuş / Kız kurban olayım bu nasıl bakış / Halının üstüne *döktüğün nakış.*” - (Evlerinin Önü Bir Kötü Yokuş/ Afyon)

***namaz geçir-** : Namazı vaktinde kılmamak.

“Aşağıdan geliyor hamazlar / Yaha yârin geliyor demezler / Yar yollarına *geçirdiğim namazlar.*” - (Aşağıdan Geliyor Gül Ayşe/ Uşak)

***nazara uğra-** : Göz değmek.

“Ufak ufak karınca / Oğlan pazara varınca / Kimselere görünme / *Uğradılar nazara.*” - (Ufak Ufak Karınca/ Muğla)

nikah kıy- : Nikâh memuru kanuna göre çiftlerin karı koca olduklarını bildirmek.

“Yassıya varmadan güveyi koyarlar / Dengini dengine arar bulurlar / Öksüzün *nikahını* yolda *kıyarlar.*” - (Yassıya Varmadan Güveyi Kıyarlar/ Afyon)

“Haydi de hoppak Cemile’m nasıl nasıl edelim bu işe / *Nikahımızı gıysın* ünne gelin hoca Memiş’e.” - (Cemile’min Geçtiği Yollar Meşeli / Denizli)

“Kalk gidelim babana / Haber salsın obana / *Nikahımız kıyulsun* / Şeker yedirem sana.” - (Entarine Peş Olam/ Afyon)

***ninni tut-** : Ninni söylemek.

“Minareden at beni / İn aşağı tut beni / Ak gerdanın üstünde / *Ninni tut* uyut beni.” - (Minarenin Alemi/ Aydın)

nişanı düş- : Kadın veya erkek nişandan vazgeçmek.

“Fişneden hoşafım bişdi / Gelinlik *nişanın düşdü* / Kız anadan ayrı da düşdü / Aman anam gadın / anam ben gidiyorum / Evinizi hepimizi terkediyorum.” - (Kınası Karılır Tasta/ Afyon)

oruç tut- : Oruç ibadetini yerine getirmek.

“Şeftali satar mısın / Şeftali pazarında / Sen *oruç tutar* mısın da ayle de gel / Cepkenini köşelerde bayle de gel.” - (Yeşil Olur Sandıklı'nın Biberi/ Afyon)

“Yağmur yağar dolu dolu / Uzaktır kabenin yolu / Bu aylarda *oruç tutan* / Allah'ın sevgili kulu.” - (Besmele'ylen Çıktım Yola/ İzmir)

***öğüt al-** : Verilen öğüdü alıp benimsemek.

“Evren köyün alt yanında söğüdü / Can Fadime'm de nerden *almış öğüdü* / (Evrenköy'ün Alt Yanında Bostanı/ Uşak)

“Kız bana geleydin ölürmün acından / *Öğütler* mi *aldın* anandan bacından / Kız ben ölüyorum senin öcünden / Eskiden sevdiğim sen değil misin.” - (Yüce Dağ Başında Bir Goyun Meler/ Muğla)

“İmanım dağlar Bozdoğan'ın söğüdü / Çok verdiler ben *tutamadım öğüdü* / (Dumanı Da Vardır Şu Dağların Başında/ Aydın)

***ölüme sal yap-** : Ölmekten beter hale gelmek.

“Kerem desem Kerem gelmez dilime / *Sallar yaptım* ayrılığa *ölüme* / Kement atsam ata gelmez elime / Eyi güzel geçirdiğim hoş günümü.” - (Kerem Desem Kerem Gelmez Dilime/ Muğla)

***ömrü çürü-** : Ömrü tükenmek, sıkıntı çekmek.

“Şu Dalman'ın dağını da duman bürüdü / Yar senin için civan *ömrüm çürüdü* / Üç yüz atlı beş yüz yayan yürüdü.” - (Şu Dalman'ın Dağını Duman Bürüdü/ Aydın)

ömür geçir- : Yaşamak.

“Dertli Kerem der ki var *ömür geçir* / Elinide kadeh onlara içir.” - (Dertli Kerem Der Ki Çalın Sazları/ Afyon)

“Kaleden kaleye şahin uçurdum / Ah ile vah ile *ömrüm geçirdim* / Sen kimin malısın benden kaçındın.” - (Kaleden Kaleye Bir Kuzu Meler/ Manisa)

ömür tüket- : Gücü kalmamak, bitkin olmak.

“Gara gabak kökeni / Dizlere batar dikenini / Sevilmedik yar ilen / **Ömürler** mi **tükendi.**” - (Gara Gabak Kökeni/ Denizli)

“Yollara bakarım diz çöke çöke / Boynumu bükerim yaş döke döke / **Ömrümü** **tükettim** ah çeke çeke.” - (Kumalar Dağında Göç Katar Katar/ Afyon)

özü sözü bir : Söylediği söz ile yaptığı iş veya davranışları örtüşen, tutarlı olan.

“Kim arımdan kimi yüzüme öğütler / Ah eveliydi **özü sözü doğru** yiğitler.” - (Dumanı Da Vardır Şu Dağların Başında/ Aydın)

***özünü bul-** : Kendini keşfetmek, tanımak.

“Pir Sultan Abdal’ım kendi gelene / Eksiğini kendi **özünde bulana** / Bencileyin derdi garip olana / Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan.” - (Koyun Ben De Aşk Oduna Yanayım / Manisa)

payını ver- : Hisse vermek, bölüşmede bulunan parçalardan ayırmak.

“Yol **payını** da **vermez** Köroğlu ben bir kişiyim / Ver yolun bacını gel geç bezirgan.” - (Çamlıbel’den de baktı Köroğlu/ Afyon)

***pazara dök-** : Pazarda satmak için sergilemek.

“Bezirganım yüküm gevher satarım / Ulu **pazarına dökmeye** geldim.” - (Diken Arasında Bir Gül Açılmış / Manisa)

pazarlık et- : Alışveriş yapmak.

“At bağladım Denizli’nin hanına / Meskan mı tuttun güzellerin yanına / **Pazarlık ettim** şeftalinin onuna.” - (At Bağladım Denizli’nin Hanına / Denizli)

peşinde ol- : O şeyi çok istemek.

“Taşında of taşında ey / Bir ben değil cihan alem **peşinde.**” - (Duman Vardır Güzel İzmir Başında/ Kütahya)

peşine düş- : Arkasından gitmek, izlemek.

“Akçaalan yolunda sarıvedim kelemi / **Düş peşime** ben çekiverem çileni.” - (Akça Alan Yolunu Duman Mı Aldı / Kütahya)

“Aha şu dağlardan aşdım da geldim / Bir güzel **peşine düşdüm** de geldim.” - (Aşağıdan Geliyor Gül Ayşe/ Uşak)

“Aha şu dağlardan aşdım da geldim / Bir güzel **peşine düşdüm** de geldim.” - (Aşağıdan Geliyor Gül Ayşe/ Uşak)

“Yeşil gey yeşil guşan / Yeşil çimene döşen / Acep iflah olur mu / Senin *peşine düşen*.” - (Yüzüğüm Var Al Taşlı/ Denizli)

***pınara kan-** : Suyu doyana kadar yudumladıktan sonra içinde bulunulan durum.

“Susadım su isterim / Pınar nerde gösterin / Ben *pınardan ganmeyo* / Kezban’ı isterim.” - (Elindedir Bağlama/ Denizli)

***pişmeğe gel-** : Olgunlaşmak.

“İrehber pişirir talibim çiğim / Ahiri bu imiş *pişmeye geldim*.” - (Diken Arasında Bir Gül Açılmış / Manisa)

***poyraz kes-** : Aşırı derecede üşümek.

“Devrent deresine çıvgınlar esti / Elimi kolumu *poyrazlar kesti* / Feleğin bizlere böyle mi kasdı.” - (Devrent Deresini Duman Bürüdü/ Denizli)

***pusulası çık-** : Askere gitmesi için çıkmış olan izin belgesi.

“Yağmur yağar tıtır tıtır yerlere / Ben ağlarım yalan gelir ellere / *Pusulam çıkmış* askere gidiyon / Ben gidersem sarar mısın ellere.” - (Yağmur Yağar Tıtır Tıtır Yerlere / Uşak)

rüzgar al- : Yel esen bir yerde bulunmak.

“Güvertede gezer iken kunduram kaydı / İpekli mendilimi *örüzgar aldı*.” - (Çökertme’den Çıktım Başım Selamet / Muğla)

***saatine var-** : Zamanı gelmeden anlamında kullanılan söz.

“Kaymakçı kahvesinde masalar kuruldu / Masanın başında Süleyman vuruldu / *Saatine varmadan* Ödemiş’e duyuldu.” - (Devrent Deresine Duman Bürüdü/ İzmir)

sabır ver- : Bir sıkıntıya ses çıkarmadan veya ona karşı bir şey yapmadan katlanmak.

“İndim aşığı mahalleye / Topladım kaşıkları / Mevlam *sabırlar versin* / Biz gibi aşıklara.” - (Evim Kireç Tutmuyor/ Afyon)

“Şimdi gitti bu ayrılık zoruma / Gadir mevlam *sabırlar versin* guluna.” - (Arabalar Tıkır Mıkır Geliyor/ Denizli)

***saç baş ol-** : Kendini kaybetmek, çıldırmak.

“Elvanlar’la şu takmağın arası / Oldu mu oğlan oldu mu gece yarısı / *Saç baş olmuş* elvanların ahalisi.” - (Elvanlar’la Şu Takmağın Arası/ Uşak)

safa gel : Bir kente, bir mahalleye yeni gelen veya geziden dönen birine ziyarete gitmek.

“Ali Yusuf candarmalar *sefa geldiniz* / Benim gara habarımı kimden aldınız / Dokunman elbiseme mahkum oldunuz.” - (Kara Çadırımda Vardır Üç Direk/ Uşak)

“Karanfilim budama / *Sefa geldin* odama / Eğil bir şeftali ver adama.” - (Karanfilim Budama/ Manisa)

“Dam başına daş geldi / Sırmalı yağlık boş geldi / Yar bugün bize gelmiş / *Safa geldi* hoş geldi.” - (Dağların Başındayım/ Denizli)

sağ ol- : Hoşa giden bir davranış için çok yaşa, teşekkür ederim anlamlarında söylenen bir söz.

“Cafer öldü vatan millet *sağ olsun* / Sağ olsun da düşmanlara dağ olsun.” - (Aliverin Sandığımdan Kürkümü/ Muğla)

“Cafer öldü vatan millet sağ olsun / *Sağ olsun* da düşmanlara dağ olsun.” - (Aliverin Sandığımdan Kürkümü/ Muğla)

“Karşıdan giden atlı / Altında killim katlı / Anam babam *sağ olsun* / Hepsinden yar tatlı.” - (Ben Giderim Oduna /Afyon)

***saz çal-** : Saza vurarak ses çıkarmak.

“Avluda alay gurulsun / Zurnalar çift çift *sazlar çalınsın*.” - (Gurdular Düğün Aşını / Manisa)

“Hüseyin’in geliyor *çalalım sazı* / Gurbet elde kime edelim nazı.” - (Hüseyin’im Geliyor Tozlu Yol Gibi/ Muğla)

***sebeb ol-** : Bir şeyin yapılmasına vesile, aracı olmak.

“Üç gün kaldı şu Muğla’dan kaçmama / Gurbet de *sebeb oldu* yardan ayrı düşmeme.” - (Alettin’e Vardım Emme Durmadım/ Denizli)

“Üç gün kaldı şu Muğla’dan kaçmama / Gurbet de *sebeb oldu* yardan ayrı düşmeme.” - (Alı Da Verin Benim Barutuma Saçmama/ Muğla)

“Evlerine vardım / Kapıları kapalı / Mustafa’ya *sebeb olan* / Hayıtlı’nın topalı.” - (Hayıtlı’dan Çıktım/ Muğla)

sel al- : Çok yağmurdan dolayı bir bölgede, yollar zor geçilir duruma gelmek.
 “Ovanın darısını / *Sel aldı* yarısını / Gurbete giden oğlanı / Boşasın karısını.” -
 (Siyah makarada İpliğim/ Denizli)

selam al- : Birinin selamlamasına karşılık vermek.
 “Ördekler göllere konmadınız mı / Bir *selam* yolladım *almadınız* mı.” -
 (Nazilli'nin Hanları / Afyon)

“Ördek suya dal da gel / Yardan *selam al* da gel / Yar selamı verirse / Tut kolundan al da gel.” - (Ördek Suyu Dal Da Gel/ Afyon)

selam et- : Uzakta olan birine esenlik dilemek.
 “Gidin bulutlar gidin / Yârime *selam edin* / Yârim uykuda ise / Uykusun haram edin.” - (Gidin Bulutlar Gidin/ Kütahya)

selam dur- : Bir büyüğe, bir üste veya saygı duyulan bir şeye ayakta selam vermek.
 “Kapının önünde bir binek taşı / Çekin kıratı binsin binbaşı / *Selama durmuş* nefer onbaşı / Vatanın uğruna giden Osman'ım – (Sabah Oluyor Güneş Doğuyor/ İzmir)

selam kes- : Her türlü ilişkisine son vermek.
 “Kırmızı gülden dal kestim / Haniya benim mor fesim / Evvel böyle değildin / Şimdi *selamı kestim*.” - (Gül Islattım Billura/ Denizli)

“Kırmızı gülden dal kestim / Haniya da benim eğri feslim / Eveli de hergün gelirdin / Şimdi de *selamı kestim*.” - (Kırmızı Gülden Dal Kestim/ Afyon)

“Esmem poyrazım esme / Dereden kavak kesme / Onun yar var diye / Benden *selamı kesme*.” - (Esmem Poyrazım Esme/ Manisa)

selam söyle- : Selamını birine götürmesini söylemek
 “Harman yeri düz düze / Oturalım diz dize / *Selam söylen* o kıza / Ayrılık düştü dize.” - (Harman Yeri Düz Düze/ Uşak)

“Harman yerine hopladım / Fişeğini topladım / *Selam söylen* Emine'ye / Düşmanını hakladım.” - (Harman Yeri Düz Düze/ Uşak)

“*Selam söylen* Güssüm'e / Es varacağım üstüne.” - (Al Kadifenin Topu/ Afyon)

“Çattılar gazan daşını / Gurdular düğün aşını / *Selam söyle* gız gardaşına.” - (Çattılar Gazan Daşını/ Manisa)

“*Selam* da *söylen* Fatma’ya / Gönderiversin zilleri / Gönderiversin zilleri.” - (Çay İçinin Millleri / Aydın)

“Çay kenarında inadına bitiyor kestane / *Selamımı söylen* müfrezeler gelsin üstüme.” - (Çay Kenarında İnadına Bitiyor Kestane/ Afyon)

selam ver- : Selamlamak.

“Kırklar biatına vardım / Gel otur hey can dediler / İzzet ile *selam verdim* / Gel işte meydan dediler.” - (Kırklar Biatına Vardım/ Manisa)

“Ördek suya dal da gel / Yardan selam al da gel / Yar *selamı verirse* / Tut kolundan al da gel.” - (Ördek Suyu Dal Da Gel/ Afyon)

“İnce Mehmet efem martin de takmış koluna / *Selam vermiş* hem sağına hem soluna / Nasıl kıydın aman o yârimin canına.” - (Bir Gemim Var Salıverin Engine / Aydın)

“Entarisi aklı yar / Sevileni tatlı yar / Neden *selam vermedin* / Sevileni tatlı yar.” - (Binnaz Kızı Naz Kızı / Uşak)

“Besmele’ylen çıktım yola / *Selam verdim* sağa sola.” - (Besmele’ylen Çıktım Yola/ İzmir)

“Sabahınan kalkıp bakma nursuza / Yoldaş olma edebsize arsıza / Sabah *selamını verme* pirsiz / Akıbet başına hile getirir.” - (Sabahın Seher Vaktında/ Denizli)

selam yolla- : Birine eslenme haberi göndermek.

“Ördekler göllere konmadınız mı / Bir *selam yolladım* almadınız mı.” - (Nazilli’nin Hanları / Afyon)

selama kalk- : Bir büyüğe, bir üste veya saygı duyulan bir şeye ayakta selam vermek.

“Güveryete çıktım uzandım yattım / Komutan gelince *selama kalktım* / Anayı babayı yâri sılaya attım.” - (Asker Etiler Beni/ İzmir)

selamete çık- : Esenliğe kavuşmak, kurtulmak.

“Çökertme’den *çiktım* başım *selamet* / Bitez yalısına varmadan koptu kıyamet / Arkadaşım İbrem Çavuş Allah’ıma emanet.” - (Çökertme’den Çıktım Başım Selamet / Muğla)

“Hisarköy’den *çıktım* başım *selamet* / Akdağ yaylasında koptu kıyamet / Ne diyeyim ay / Ahmet ne diyeyim Allah’tan / Bizim kavuşmamız mahşere kaldı.”
- (Gediz Pazarıdır Benim Pazarım/ Kütahya)

sevda çek- : Kirine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Gökte de yıldız ellidir / Ellisi de bellidir / Gizli *sevda çekenler* / Gözlerinden bellidir.” - (Ortaca’da Evimiz/ Muğla)

“Tulumbanın burgusu / Sevda çekiyorum doğrusu / Nasıl *sevda çekmeyim* / Üç kemerin kumrusu.” - (Ferizlerin Gülleri/ İzmir)

“Tulumbanın burgusu / *Sevda çekiyorum* doğrusu / Nasıl sevda çekmeyim / Üç kemerin kumrusu.” - (Ferizlerin Gülleri/ İzmir)

***sevda sal-** : Aşık olmak.

“Uyan zeybek Ali’m sen uyan / Bizi bu *sevdaya salan* / Hep sensin aman / Hadi gel gel aman.” - (Evlerinin Önü Kavak /Manisa)

sevdasına düş- : Bir şeyi çok fazla istemek.

“Alt’ay oldu ben bu dağdan aşalı / Yedi sene oldu yar *sevdana düşeli* / Buyurun gidelim hanem döşeli.” - (Çayır Deği Çimenlikte Evim Var/ Afyon)

***sevdiğine yan-** : Büyük bir acı, sıkıntı vb. nedenlerle çok üzülme.

“Bizim bağın menekşesi al olur / Alem de *sevdiğine yanar* kül olur / Sevdiğini almayan deli olur.” - (Eklemedir Koca Konak Ekleme/ Aydın)

sevgisi düş- : Aşık olmak.

“Teke dağ üstünde bizim evimiz / Birbirimize *düştü sevimiz* / Bu sevda yüzünden olur birimiz.” - (Anne Ben Hastayım Marul İsterim/İzmir)

“Garşı garşı evimiz / Yeni *düştü* senin ile *sevimiz* / Ay doğarken geçiverem ikimiz.” - (Garşı Garşı Evimiz/ Uşak)

sılaya at- : Bir süre ayrı kaldığı evini, yurdunu görmemek.

“Güveryete çıktım uzandım yattım / Komutan gelince selama kalktım / Anayı babayı yâri *sılaya attım*.” - (Asker Etiler Beni/ İzmir)

sırta er- : Gizli tutulan veya sır durumunda olan bir şeyi anlamak, kavramak.

“Biri ipek sorar birisi baldır / Bunların *sırrına erdin* mi durnam.” - (Devredip Gezersin Dar-ı Fenayı/ Manisa)

“Kul Hüseyin der ki biz de varalım / Varıp dergahına da yüzler sürelim / Canları feda edip dostu görelim / Sen de bu *sırlara erdin* mi durnam.” - (Söylenir Gezersin De Yaban Ellerde/ İzmir)

silip süpür- : Ne var ne yok hepsini alıp götürmek veya yok etmek.

“Cömert dede her işleri bitir / *Sil süpür* kalbimin karasını götür / Gitte dost elinden bir haber getir / Tez gel kerem eyle ay delli durnam.” - (Nerelerden Sökün Edip Gelirsin/ İzmir)

soğuk geç- : Hasta olmak.

“Arpalıktan arpa biçer / Destesinden güller saçar / Terlemişsin *soğuk geçer.*” - (Arpalıktan Arpa Biçer/ Afyon)

söz at- : Uzaktan, dolayısıyla dokunacak söz söyleyip işittirmek.

“Evlerine varamadım yalnız / Mendili alıkoydu çalınız / Tenhalara *söz atmıştı* oğlunuz.” - (Evlerinin Önü Bulgur Kazanı/ Denizli)

***söz ol-**: Başkaları tarafından iftira atılmak.

“Kar yağaar yayla beline / Gül almış kızlar eline / Yaşmaksız suya gidenler / *Söz olur* köyün diline.” - (Yaylanın Gülü Hoş Olur/ Muğla)

söz tut- : Verdiği sözü yerine getirmek.

“Altun tas içinde kınan ezilsin / Gümüş tarağıle zülfün çezilsin / Güveyin yanında *sözün tutulsun.*” - (Salına Salına Girmiş Bahçaya/ Denizli)

***söz ver-** : Sözünde durmak. Söylediklerini yerine getirmek.

“Sandık üstünde sandık / Aman efeler yandık / Düşünmeden *söz verdik* / Biz sizi adam sandık.” - (Sandık Üstünde Sandık/ İzmir)

sözünde dur- : Verdiği sözü yerine getirmek, verdiği sözden dönmemek, verdiği sözü tutmak.

“Gavur annen *duramadı sözünde* / Çok yalvardım sözlerime gelmedi.” - (Ak Enteri Geyme Dedim Geymişsin / Denizli)

sözünden dön- : Verdiği sözü yerine getirmemek veya tutmamak.

“Manisa'nın üzümü / Karartmadı yüzümü / Yedi yıl hizmetim var / *Dönüverdi* sözünü.” - (Sigaramın İncesi/ Manisa)

***su kes-** : Suyun önünü kapatarak gelmesini engellemek.

“Sırada sıra testiler / *Suyu* da baştan *kestiler* / Uzun Ahmed'in evini / Sahat üçte bastılar.” - (Sırada Sıra Testiler/ Manisa)

suya düş- : Gerçekleşme olasılığı kalmamak.

“Ortaca’da evimiz / *Suya düştü* sevimiz / Bu sevimiz uğruna / Şehit olsun
birimiz.” - (Ortaca’da Evimiz/ Muğla)

***suya kan-** : Suyu doyana kadar yudumladıktan sonra içinde bulunulan durum.

“Endim burgulu çeşmeye / *Gandum sular* içmeye.” - (Gökte Yıldız Tek Gider/
Denizli)

***süpürge çal-** : Süpürmek, temizlemek.

“Galındı gal gal *süpürge çaldığım* evler / Başım alıp gurbet ele giderim.” - (Ağ
Elime Mor Kınalar Yaktılar/ Denizli)

sürme çek- : Gözleri sürme ile boyamak.

“Kurşun attım Şarova’nın düzüne / Duman mı sandın güzel şalvarının tozuna /
Ayrılık *sürmesini çekivermiş* gözüne.” - (At Bağladım Denizli’nin Hanına
/Denizli)

“İnce Mehmet efelere baş oldu / Akan çaylar kan göründü gözüme / Nazlı yârim
sürme çekmiş gözüne.” - (Bademli’ye Bir İncecik Kış Oldu /İzmir)

“Hadi gidelim Garadaş’a üzümüne / Gelin *sürme çekmiş* kaşlarına gözüne.” -
(Hadi Gidelim Garadaş’a Üzüme/ Uşak)

“Aynasını alakoymuş kaşlar yakınır *sürme çekinir* / Doğan aydan esen yelden
kendini sakınır / Sen güzel olmuşsun sana canlar çekinir.” - (Hamam Yolu Dura
Komuş Yari Görmeğe/ Manisa)

şafak sök- : Sabahleyin ortalık aydınlanmaya başlamak.

“Ekinler ekilirken / Çiziye dökülürken / Seni benden ayırdılar / *Şafaklar
sökülürken.*” - (Ekinler Ekilirken/ Uşak)

şanına yakış- : Şanından olmak.

“Vurma murat *yakışmaz* senin *şanına* / İnsan eniştesinin kıyar mı canına.” -
(Karaova Düğünü Gece Kuruldu/ Muğla)

şavkı vur- : Bir şeyin ışığı yansımak

“Ayna çaktım yüzüne / *Şavkı vurdu* yüzüme / Sana söylüyorum yar / Kulak ver
sen sözüme.” - (Ayna Çaktım Yüzüne /Çanakkale)

şehit ol- : Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölmek.

“Ortaca’da evimiz / Suya düştü sevimiz / Bu sevimiz uğruna / *Şehit olsun*
birimiz.” - (Ortaca’da Evimiz/ Muğla)

“Acep *şehit olur* mu / Yar yoluna ölenler.” - (A Sevdiğim Pir Misin /Manisa)

“Ağlatman anamı gine gelirim / Anamın yoluna *şehit olurum.*” - (Atlayıp Gemine Binemedin Mi / Muğla)

***şerre uğra-** : Beklenen sonucun elde edilememesi sebebiyle çok üzülme, acı çekmek.

“Dombayı bağladım ben bir erik dalına / Kırdı da ipini dombay saldı da geline / *Uğratmasın* Allah seni dombay *şerrine.*” - (Dombayı Bağladım Ben Bir Erik Dalına/Manisa)

“Dombayı bağladım ben bir çeşme taşına / Kırdı da ipini dombay saldı da eşine / *Uğratmasın* Allah seni dombay *şerrine.*” - (Dombayı Bağladım Ben Bir Erik Dalına/Manisa)

tadı kalma- : Eski zevki kalmamak, yavanlaşmak.

“Pınarın başına kurmuş kazanı / Topak boylarına vermiş düzeni / Sen miydin bizim köyün güzeli / Sen gideli köyün *dadı galmadı.*” - (Pınarın Başına Kurmuş Kazanı/ Uşak)

tadına doy- : Bir şeyin tadı çok beğenilmek.

“Ayşe dedim adına / *Doyamadım tadına* / Gız seni kaçırırım / Anne ne inadına.” - (Ayşe Dedim Adına/ Uşak)

talihi yüzüne gül- : Talihi iyi olmak, işi yolunda gitmek

“Şu fani dünyaya geldim geleli / *Talihim yüzüme gülmedi* gitti / Varalım da ben kendimi bildim bileli / Gönül arzusunu bulmadı gitti.” - (Şu Fani Dünyaya Geldim Geleli/ Manisa)

tamahı kal- : Tenezzül etmek , çok istemek.

“Her çiçekten aldım aldım takındım / Gırmızı gül sendi *kaldı tamahdım.*” - (Ağ Elime Mor Kınalar Yaktılar/ Denizli)

tat ver-: Hoşa giden bir duruma sebep olmak.

“Oğlan güccük kız büyük / Sarılması *dat verir.*” - (Dut Ağacı Dut Verir/ Denizli)

“Dut ağacı dut verir / Yarağını gıt verir / Bu gençlikte yar sevmek / Güzellere *dat verir.*” - (Dut Ağacı Dut Verir/ Afyon)

***tatlı dilli ol-** : Karşısındakine güzel kelimeler söyleme.

“Geyiklikten ayvalığa yolu var / Arasında mor sümbüllü bağı var / Nasıl ayrılalım *tatlı dili var* / Hadi gel gel aman.” - (Ne Düz Olur Gelenbe'nin Ovası/ Manisa)

tedbir al-: Önlem almak.

“Bergama'nın yolu tozlu yürünmez / Dağlar taşlar candarmaylan görünmez / Çerkezoglu *tedbir almış* girilmez.” - (Bergama'nın Yolu Tozlu Yürünmez/ Manisa)

telef ol- : Mahvolmak.

“Karşı karşı evimiz / Ne koyaktır sevimiz / Bu seviler bizdeyken / *Telef olur* birimiz sallan.” - (Uzun Uzun Kamışlar/ Uşak)

***tenhaya çek-** : Issızlaşmak, kimsenin bulunmadığı bir ortama sokmak.

“Bizim bağa gideriken sehraya / *Çektiler* kolumdan beni *tenhaya*.” - (Eklemedir Koca Konak Ekleme/ Aydın)

toprağa düş- : Ölüp gömülmek.

“Anam babam gardaşlarım ben gider oldum / *Düştüm* gara *toprağa* ben heder oldum.” - (Kara Çadırımda Vardır Üç Direk/ Uşak)

***toprağa gir-** : Ölmek.

“Gız ben seni almazsam / *Girmem kara toprağa* – (Dere Boyu Giderim/ Manisa)

tuzak kur-: Birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için düzen hazırlamak, komplot kurmak.

“Aradılar sordular / Birgi'cinde buldular / İnce *tuzak kurdular* / Kamalıyı vurdular.” - (Aradılar Sordular / İzmir)

uğurlar ol- : Esenlikle git, yolun açık olsun! anlamında söylenen bir iyi dilek sözü.

“Şişeleri vay dolsun / İnce memed sana *uğurlar olsun*.” - (Tarlaları Bozarıyor/ Uşak)

vakti gel- : Zamanı gelmek, süresi dolmak.

“Al gel oğlan mor şişeyi / *Vakit geldi* at döşeği.” - (Sular Akar Delik Taştan/ Manisa)

vebali boynuna : Ben karışmam, sorumluluk sana veya ona düşer anlamında kullanılan bir söz.

“Sabah olur çocuk gider oyuna / Oynar oynar kum doldurur koynuna / Yalanım varısa *vebali boynuna.*” - (Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna/ Denizli)

verem et- : Sabırsızca davranmak.

“Bahçalarda mor meni / *Verem ettin* sen beni / Nasıl verem olmayım / Herkes seviyor seni.” - (Bahçalarda Bir Kuzu / Burdur)

verem ol- : Verem hastalığına yakalanmak.

“Aşam aşam pencereyi aşmalı / Bulup bulup ah Dudu gız kaçmalı / Nerelisin ah Dudu gelin nereli / *Verem oldum* gız sana gönül vereli.” - (Bahçenizde Güren Var/ Uşak)

“Bahçalarda mor meni / Verem ettin sen beni / Nasıl *verem olmayım* / Herkes seviyor seni.” - (Bahçalarda Bir Kuzu / Burdur)

yabana at- : Önem vermemek, önemsiz görmek.

“Elmanın iyisini yüke tutarlar / Çürük çarığı *yabana atarlar* / Kız ilen gelini bir mi tutarlar / Yorma gelin yorma seyran senindir.” - (Yüce Dağ Başında Bir Goyun Meler/ Muğla)

***yakıp kül et-** : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Tarladan gel tarladan / Altun seni parladan / *Yaktın kül ettin* beni / On beşine varmadan -(Tarlam Kesek Değil Mi/ İzmir)

***yakıp yandır-** : Güçlü bir aşk ile sevmek.

“Neredesin nerede / On yedi benlim nerede / *Yaktın yandırdın* beni / Sen düşürdün aman da bu derde.” - (Harmancılar Harman Döğeri Toz Olur/ Manisa)

***yanına kal-** : Yaptığı kötülük karşılıksız kalmak, cezasını görememek.

“Gardeşlerim yoktur ahtımı alacak / Adem yaptıkların *yanına* mı *kalacak.*” - (Adem Gardaş Dedim Geldim Yanına / Muğla)

yanına koy- : Cezasız bırakmamak, öç almak.

“Kıymeyin de efeler kıymeyin de benim canıma / Sağ olursam *komam* senin senin de *yanına.*” - (Gadifenin Endazesini Mecide/ Manisa)

“Hısımlarımız *komaz* bunu *yanınna* / Doyamadım sana nazlı Naime'm.” - (Adem Gardaş Dedim Geldim Yanına / Muğla)

yanıp dön- : Pişman olmak.

“Düştüm ben bir mapusa *yanar döner* aylerim / Demir parmaklıktan boyun bükür aylerim.” - (Mapushane Dedikleri Bir Derin Guyu/ Afyon)

yar ol- : Yardım etmek, yararlı olmak.

“Uyu uyan sar beni / *Yar olduğun* bileyim.” - (Al Yazmamı Düreyim/Denizli)

“Sen bana *yar olmazsın* / Var git ellerin yarı.” - (Bahçalarda Bir Kuzu / Burdur)

yara aç- : Büyük üzüntü vermek.

“Minarenin alemi / Kaşları kudret kalemi / Madem doktor değildin / Niçin *açtın yaremi* -(Minarenin Alemi/ Aydın)

***yârini sar-** : Çevrelemek, rahatsız etmek.

“Bağa giresim geldi / Üzüm yiyesim geldi / Eller sarmış *yârini* / Benim *sarasım* geldi.” - (Bağa Giresim Geldi / Denizli)

yas tut- : Duyulan acı ve üzüntüyü bazı davranışlarla belli etmek.

“Çağırın da gelsin anasını / *Tutsun* gızının *yasını*.” - (Çattılar Gazan Daşını/ Uşak)

“Gara yayladan geçelim / Soğuk sular içelim / Ümmet çavuşu vurmuşlar / Biz de *yasını tutalım*.” - (Gara Yaylanın Çamları/ Denizli)

yaş dök- : Ağlamak.

“İçme rakıyı zarar / Kız zülfünü tarar / Sevdiğini görünce / *Gözyaşı döker* ağlar.” - (İçme Rakıyı Zarar/ Aydın)

“Yollara bakarım diz çöke çöke / Boynumu bükürüm *yaş döke* döke / Ömrümü tükettim ah çeke çeke.” - (Kumalar Dağında Göç Katar Katar/ Afyon)

“Merdiven başında gergefin işler / Gergefin üstüne *dökülür yaşlar* / Alem sevdiğine neler bağışlar.” - (Merdiven Başında Gördüm Boyunu/ Manisa)

yazık et- : Boş yere zarar vermek.

“Ormancı da beni vurdu hiç mi hiçine / *Yazık ettin* ormancı köyün iki gencine.” - Çıktım Belen Kahvesine / Muğla)

“Değirmenin bendine / Döner kendi kendine / *Yazık ettin* a sevgilim / Hem bana hem kendine.” - (Değirmenin Bendine/ Manisa)

yemin et- : Bir şeyi yapmamak konusunda en kutsal şeyler üzerine ant içmek.

“Köprünün altı çarşı / Evi çarşıya karşı / Ahdettim *yemin ettim* / Uğruna koydum başı.” - (Köprünün Altı Desti/ Muğla)

yere sağlam bas-- : Titiz ve dikkatli davranmak.

“Haydi güzelim kunduranı *sağlam yere bas* / Ben seninim ister öldür ister as.” - (Çay Kenarında İnadına Bitiyor Kestane/ Afyon)

“Ne hoş oluyor güzellerin göbeklisi / Haydi güzelim kunduranı *sağlam yere bas* / Ben seninim ister öldür ister as.” - (Çay Kenarında İnadına Bitiyor Kestane/ Afyon)

yerine koy- : Gibi görmek, saymak.

“Ela gözlü benli dilber / *Koyma* beni el *yerine.*” - (Ela Gözlü Benli Dilber/ İzmir)

yerini bul- : Uygun olan yerde olmak.

“Olmadı yârim olmadı da / Söz *yerini bulmadı* / Bize olan kadirlik de / Kimselere olmadı.” - (Karanfilim Eğriği/ Uşak)

yerini tut- : Bulunmayan bir nesnenin yerini almak, onu aratmamak.

“Susuz derelerde kavak biter mi / Oğlansız evlerde duman tüter mi / Beş kız bir oğlanın *yerin tutar* mı.” - (Atlayıp Gemine Binemedin Mi / Muğla)

(yerlerde) sürün- : Çok perişan, acınacak bir durumda bulunmak.

“Kör olsun *sürünsün Yahudi kızı* / Sebebi sen oldun Leon’un kızı.” - Selanik İçinde Lamba Yanıyor/ Manisa)

yol tut- : Bir yoldan kimseyi geçirmeyecek biçimde düzen kurmak.

“Altın yere düşmeyinen pul olmaz / Fadime’mi sevmelere doyulmaz / Al bohçanı *tut* yaylanın *yolunu.*” - (Emirdağ’ı Birbirine Ulalı/ Afyon)

yol ver- : Geçmesine izin vermek.

“Bir giderim beş ardıma bakarım / Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim / Dökerim ey dökerim ey / Sen gideli ben ayrılık çekerim / Aman dağlar *yol ver* dağlar.” - (MelemeGoyunum Vazgeç Meleme/ Uşak)

yola çık- : Bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek

“*Yola çıkma* baş’açık / Arpalar kara kılçık.” - (Ak Çeşmenin Taşları/ İzmir)

“Eğer gönlün var ise / Al bohçanı *yola çık.*” - (Ak Çeşmenin Taşları/ İzmir)

yola düş- : Yola çıkmak, yol almaya başlamak.

“Binmiş atın incesine / *Düşmüş yolun* nicesine.” - (Çattılar Gazan Daşını/ Uşak)

yolda kal- : Kaza, doğal afet vb. sebeplerden olayı yolda ilerleyememek, gideceği yere varamamak.

“Yemenim dalda kaldı / Gözlerim *yolda kaldı* / Yıkılası meyhane / Serhoşum nerde kaldı.” - (Yemenimin Yeşili/ İzmir)

“Al yazmam dalda kaldı / Gözlerim *yolda kaldı*.” - (Al Yazmam Dalda Kaldı/ Muğla)

“Al yazmam dalda kaldı / Gözlerim *yolda kaldı*.” - (Al Yazmamı Düreyim/Denizli)

yoldan çevir- : Gideni durdurmak, gitmesine engel olmak.

“Erzurum’dan *çevirdiler yolumu* / Beş on polis bağladılar kolumu.” - (Erzurum’dan Çevirdiler Yolumu/ Afyon)

yolsuz kal- : Parasız kalmak.

“Duz torbası duzsuz kaldı / Gız everi ıssız galdı / Gız babası *yolsuz galdı*.” - (Çattılar Gazan Daşını / Uşak)

yolu açık ol- : Bir iş, önünde engel olmamak.

“Uzun olur fesliğenin dalları / Akar durur yanağından balları / Nittiler de nazlı yârim gelmedi / Dua edin *açık olsun yolları*.” - (Uzun Olur Fesliğenin Dalları / Afyon)

***yolun koyusuna git-** : Kalabalık yollardan geçmek.

“Biner atın iyisine / *Gider yolun goyusuna* / Ünlen gelsin dayısına / Kız dayısız gelin m’olur / Gelin olsa melül olur.” - (Çattılar Gazan Daşını/ Afyon)

yoluna can ada- : Birinin uğruna ölmek.

“Karanfili budadım / Gız ben sene ne dedim / Gız ben senin *yoluna* / Bu *canımı adadım*.” - (Garanfili Budarlar/ Denizli)

“Gidiyorum elveda / Bu *can yoluna feda* / Kavuşmadık yar olmaz / Kavuşturun bari hüda.” - (Gidin Bulutlar Gidin/ Kütahya)

yoluna git- : İstenilen, gerekli olan biçimde gelişmeye başlamak.

“Ali derler adına / Her gün gider oduna / Söyle komşu oğluna / Doğru *gitsin yoluna*.” - (Duvar Üstünde Durdum/ İzmir)

***yoluna kurban koy-** : Uğruna kurban adamak anlamında kullanılan söz.

“Damalısın Fatma gelin damalı / Bu canımı da yoluna *gurban gomalı.*” - (Fatma Gıza Su Yolunda Gavuştum/ Denizli)

yolundan dön- : Gidilmek istenen yere gidememek.

“Koyun bende aşk oduna yanayım / Dönen dönsün de ben *dönmezem yolumdan* / Döneyim de haktan mahrum mu kalayım / Dönen dönsün de ben dönmezem yolumdan.” - (Koyun Ben De Aşk Oduna Yanayım / Manisa)

“Koyun bende aşk oduna yanayım / Dönen dönsün de ben dönmezem yolumdan / Döneyim de haktan mahrum mu kalayım / Dönen dönsün de ben *dönmezem yolumdan.*” - (Koyun Ben De Aşk Oduna Yanayım / Manisa)

“Birgün olur ulu divan kurulur / Suçlu suçsuz bir araya derilir / Piri olmayanlar orda yerilir / Dönen dönsün ben *dönmezem yolumdan.*” - (Koyun Ben De Aşk Oduna Yanayım / Manisa)

“Pir Sultan Abdal’ım kendi gelene / Eksiğini kendi özünde bulana / Bencileyin derdi garip olana / Dönen dönsün ben *dönmezem yolumdan.*” - (Koyun Ben De Aşk Oduna Yanayım / Manisa)

yolundan eyle- : Gidilmek istenen yere gidememek.

“Aman da Sıdika’m aman elleri koynunda ağlama / Ağlayıp da efem beni *yolundan eyleme.*” - (Kulaları Gece Çeteler Bastı/ Manisa)

yolunu bekle- : Gelmesini beklemek.

“Siyah makarada ipliğim / Kara gözlü kekliğim / Hangi yoldan geleceksen / O *yolları bekleyim.*” - (Siyah makarada İpliğim/ Denizli)

“Bahçede kiraz topluyor / Hopul hopul hopluyor / Yârim gelecek diye / *Yollarımı bekliyor.*” - (Çeşmeden Döndü Geliyor/ Uşak)

yolunu bil- : Gideceği yolu ve yeri bilmek.

“Ay karanlık göremedim *yolumu* / *Bilemedim* cerrah kesti golumu.” - (Afyon’un ortasında galesi/Afyon)

“Çuya düştü dutamadım kolunu / Uzak da gitti *bilemedim yolunu* / Güzel de mevlam kısmet etmiş ölümü.” - (Çaya Düştü Dutamadım Golunu/ Ege)

yolunu şaşır- : Yanlış yola sapmak.

“Dere boyu düz gider / Bir edalı kız gider / O kız *yolu şaşırmuş* / İnşallah bize gider.” - (Sıra Sıra Kazanlar / Muğla)

***yumurtadan büyü-** : Küçüklükten beri bütün her şeyiyle ilgilenmek.

“Anam beni *yumurtadan büyütti* / Kanat verdi gökyüzünden yürüttü / Ben yapayım dedim mevlam çürüttü / Eyi güzel geçirdiğim hoş günümü.” - (Kerem Desem Kerem Gelmez Dilime/ Muğla)

***yük vur-** : Yük yüklemek.

“Çit kurmuşlar şu garşiki harıma / *Yük vurmüşlar* altaylıcık doruma.” - (Arabalar Tıkır Mıkır Geliyor/ Denizli)

yüksekten bak- : Kendini karşısındakinden üstün görmek.

“Kişiyi *yüksekten bakıcı* olma / Verdiğini başa kakıcı olma / Gönülleri yap da yıkıcı olma /Göz şavkı ile örmek hoş olur.” - (İrfan Meclisine Oturmak İçin/ Manisa)

yükünü tut- : Çok zengin olmak, zenginleşmek

“Elmanın iyisini *yüke tutarlar* / Çürük çarığını yabana atarlar / Kız ilen gelini bir mi tutarlar / Yorma gelin yorma seyran senindir.” - (Yüce Dağ Başında Bir Goyun Meler/ Muğla)

yüreği dayan- : Acısına katlanamamak, çok acı duymak.

“Kara çadırımda vardır üç direk / Musa'mı görenlerin *dayanmaz yürek* / Gençliğime doymadım gırılıns tüfek.” - (Kara Çadırımda Vardır Üç Direk/ Uşak)

***yüreği derin** : Yüreği, gönlü geniş olmak.

“Pir Sultan Abdal'ım *yüreğim derin* / Kırkların deminde bezendim bugün.” - (Diken Arasında Bir Gül Açılmış / Manisa)

***yüreği kanlı** : Büyük üzüntü duymak.

“Gün yüzlümün atı tavlada bağlı / Anayın atayın *yüreği kanlı* / Ah yar yar yar yar dost dost / Medet yar yar yar dost yârim dost.” - (Hakikat Bir Gizli Sırdır/ Ege)

yüreği oyna- : Ansızın heyecanlanmak veya korkmak.

“Kerimoğlu şu dağları aşıyor / *Oynayversin* düşmanların *yüreği*.” - (Kerimoğlu Şu Dağları Aşıyor/ Muğla)

“Tarhana kaynıyor / *Yüreğim oynuyor* / El bizi kınıyor / Gel barışalım.” - (Tarhana Kaynıyor/ Manisa)

“Tarhana kaynasın / *Yüreğim oynasın* / El bizi kınasın / Küstüm barışmam.” - (Tarhana Kaynıyor/ Manisa)

***yüreği sert ol-** : Acıma duygusu olmamak.

“Uzun olur gelilerin direği / Ne *sert olur* efelerin *yüreği* / Sen böyle dur kızlar çeksin küreği.” - (Şu İzmir’den Çekirdeksiz Nar Gelir/ İzmir)

yüreği sızla- : Çok acımak, çok üzülme.

“Odamda çalınır aşk ile sazlar / Yar seni görmezsem *yüreğim sızlar* / Başıma toplanmış gelinler kızlar / Şu bizim davamız görülsün diye.” - (Salını Salını Geldim Köyüne/ Ege)

yüreği yan- : Çok acımak.

“Deniz üstünde biber / Kayıklar gelir gider / Ne mektup var ne haber / *Yüreğim yanar* gider.” - (Kiremitte Buz Musun/ Uşak)

“Ataş da yanan yerde gök çimen bitmez / Eser de badi saba yangınım gitmez / *Yanar* da *yüreğim* dumanı tütmez.” - (Kumalar Dağında Göç Katar Katar/ Afyon)

“Konsol üstünde mumlar / Allı yeşilli yanar / Ne kız oldum ne gelin / *Yüreğim* ona *yanar*.” - (Konsol Üstünde Mumlar/ Manisa)

***yüreğine acı düş-** : Bir üzüntüye, sıkıntıya veya karamsarlığa kapılmak.

“Zalım poyraz gıcım gıcım gıcılar / *Yüreğime düştü* goygun *acılar* / Su yolunda suya gide bacılar / Bacılar içinde yârim var benim.” - (Zalım Poyraz Gıcım Gıcım Gıcılar/ Afyon)

yüreğine ateş düş- : Felakete uğramak, çok üzülme.

“Çınarım çınarım bennim çınarım / *Yüreğime ateş düştü* yanarım / Ben adamı can yürekten severim.” - (Altın Tas İçinde Kınam Karıldı/ Muğla)

***yüreğine gir-** : Kalbine girmek.

“Çam dalları çam dalları gıcırdar / *Yüreğime girdi* türlü sancılar.” - (Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım/ Kütahya)

***yüreğine güven-** : Kendinin başarma duygusu içerisinde olması.

“Nazoğlu da akça dağa dayandı / Allah dedi *yüreğine güvendi* / Allah dedi bileğine güvendi.” - (Nazoğlu'nun Biber Gibi Benleri/ Uşak)

yüreğini dağla- : Acıyla ve özlemle içi yanmak, acıyla kıvrınmak.

“Gurşun attım çıvladı / *Yüreğimi dağladı* / Gidi dervişin Memet / Beni gafil avladı.” - (Kayaser'dir Yolumuz/ Manisa)

yüreğinin yağı eri- : Çok üzölmek.

“Gorunun annacı gumalar dağı / *Eridi* galmadı *yüreğın yağı* / Seni dolu vursun gınığın bağı / Yârime gülleri kıyamadın mı.” - (Gorunun Annacı Gumalar Dağı/ Afyon)

yürek del- : Üzölmek, acı duymak

“Mustafa'ya atılan kurşun Tefvik'e değer / Tefvik'imın acıları *yürekler deler.*” - (Çıktım Belen Kahvesine / Muğla)

yürek ez- : Üzölmek, acı duymak.

“Bahçe bahçe gezersin / Bahçede boncuk dizersin / Geçme kapım önünden / *Yüreğimi ezersin.*” - (Bahçe Bahçe Gezersin / Denizli)

***yürek tazele-** : Çok sevinmek, yeniden aşık olmak.

“Kavaktan gazel indi / Dibine güzel indi / Bir öptüm bir sarıldım / *Yüreğim tazelendi.*” - (Kavaktan Gazel İndi/ İzmir)

yürek yak- : İnsanı aşırı derecede etkilemek, sarsmak, kendinden geçmesine yol açmak

“Tiren geliyor tiren / Takmış küreklerini / Ceylan bakışlı a yârim / *Yaktı yüreklerimi.*” - (Bahçalarda Güllerim / Manisa)

yürekten sev- : Aşırı derecede arzu etmek, istemek.

“Çınarım çınarım bennim çınarım / Yüreğime ateş düştü yanarım / Ben adamı can *yürekten severim.*” - (Altın Tas İçinde Kınam Karıldı/ Muğla)

yüzünü karart- : Birine sinirlenerek somurtmak.

“Manisa'nın üzümü / *Karartmadı yüzümü* / Yedi yıl hizmetim var / Dönüverdi sözünü.” - (Sigaramın İncesi/ Manisa)

zor gel- : Bir işin yapılması birine güç gelmek

“Davul çeşmesinin önü çayırılık / *Zor geliyor* şu gençlikte ayrılık.” - (Ümmü'm Seni Hanaylardan Atarlar/ Afyon)

“Ah bu gençlikte / Ah ölüm bana **zor geldi.**” - (Alıverin Tabancamı Doldurun / Muğla)

“Devrent dereleri dar geldi bana / Vadesiz ölümler **zor geldi** bana.” - (Devrent Deresine Duman Bürüdü/ Denizli)

“Aman aman dostlar kabir de bana dar geldi / Bu gençlikte ölüm ölüm bana **zor geldi.**” - (Eklemedir Koca Konak Ekleme/ Aydın)

zoruna git- : Onuruna dokunmak, gücüne gitmek.

“Şimdi **gitti** bu ayrılık **zoruma** / Gadir mevlam sabırlar versin guluna.” - (Arabalar Tıkır Mıkır Geliyor/ Denizli)

1.4. Deyimler (Akdeniz Bölgesi)

***abo çek-** : Düğün yerinde halay çekerken belli başlı sesler çıkarmak.

“Düğünde halay kurdum / **Abo çekip** kol yordum / Kurulduk bahalara / Potayı gözden vurdum.” - (Gelnik Kızlar Gelmiş/ İçel)

acısı çık- : Bir şeyin olumsuz, kötü sonucu bir süre sonra ortaya çıkmak.

“Uzun kavak gıcır gıcır gıcılar / Yüreğimden **çıkamaz** oldu **acılar** / Ben ölürsem daha benden genci var.” - (Uzun Kavak Gıcır Gıcır Gıcılar/ Hatay)

ad koy- : Ad koymak.

“Dudu dudu **adını** kimler **godu.**” - (Geycek Yümelikte Yüdüler/ Burdur)

ah çek- : Derin bir keder veya özlemle içten gelerek ah demek.

“Kerem der ki dağ üstünde dağ olmaz / **Ah çekenin** yüreğinde yar olmaz.” - (Bad-ı Saba Derler Erken Esene/ İçel)

“Kerem der ki dağ üstünde dağ olmaz / **Ah çekenin** yüreğinde yağ olmaz / Elin kızı gelip sana yar olmaz / Varıp kapısına kul olmayınca.” - (Çiçekler İçinde Menevşe Baştır/ İçel)

“Ben bir ala gözlü yardan ayrıldım / **Ah çeke** çeke şu sineme gan doldu.” - (Gayfe Oldum Tavalarda Gavruldu/ Adana)

akıl koy- : Bir kimse birine, bir şey telkin etmek.

“Kızlar gelsin okusun / **Akıl koysun** başına.” - (Ak Çeşmeden Sular İçtim Kanmadım / Antalya)

aklına düş- : Hatırlamak.

“Bahçalarda sarmaşık / Ben sana oldum aşık / Her *aklıma düştükçe* / Elimden düştü kaşık.” - (Bahçalarda Gülümsün /Antalya)

“Kirazı daldan devşir / Altında kahve pişir / Her kahveyi içtikçe / Beni *aklına düşür.*” - (Kiraz Dalda Dört Olur/ Isparta)

“Köprünün altı desti / Kemer belimi kesti / Sıladaki sevdiğim / Şimdi *aklıma düştü.*” - (Körünün Altı Diken/ Burdur)

“Kuyu başında testi / Kemer belimi kesti / Sıladaki nazlı yar / Şimdi *aklıma düştü.*” - (Kuyu Başında Bakır/ Hatay)

aklına gel- : Hatırlamak.

“Camilere hu'lar geldi / Çeşmelere su geldi / Ben yârimi görünce / *Aklıma* neler *geldi.*” - (Kızılıklar Çiçek Açtı/ Antalya)

***aklından git-** : Sürekli hatırlamak, unutmamak.

“Haydi ötüşür keklikleri / Aman ötüşür keklikleri / Hiç *aklımdan gitmiyor* / Haydi Rıza'nın dedikleri.” - (Şu Çavdır'ın Hanları/ Burdur)

“Hiç *aklımdan gitmez* yârin dediği / Ar ettim diyemedim ellere.” - (Gayfe Oldum Tavalarda Gavruldum/ Adana)

aklını şaşır- : Yerinde olmayan bir iş yapmak, yersiz düşünmek.

“Vardım baktım süt pişirmiş / Südün kaymağın taşırımı / Beni görmüş *aklın şaşırmış.*” - (Vardım Bakdım Süt Pişirmiş/ Hatay)

allah'ından bul- : Ben kendisine bir şey yapmayacağım, yaptığı kötülüğün cezasını Tanrı versin anlamında kullanılan söz.

“Suya goyvermiyor gızın gavur anası / Ne ettim de aldandım *Allah'ından bulası.*” - (Ardıçtandır Guyuların Govası /Isparta)

“Al yazmanın oyası / Yüzüne vurdu boyası / Alcam dedi almadı / *Allah'ından bulası.*” - (Şu Dağlar Olmasaydı / Isparta)

ar et- : Utanmak.

“Şu Dinar'a vara gele yol ettim / Ben kendimi el kızına *ar ettim.*” - (Dinar Yolu Gide Gele Aşındı/ Antalya)

“*Ar ettim* de diyemedim ellere / Sen düşürdün beni dilden dillere.” - (Evlerinin Önü Bulgur Dibeği/ Isparta)

“Hiç aklımdan gitmez yârin dediği / *Ar ettim* diyemedim ellere.” - (Gayfe Oldum Tavalarda Gavruldum/ Adana)

ara boz- : İki kişi arasındaki dostluğu, ilişkiyi bozmak.

“Olmaz olsun kara yazı yazanlar / Yar bulamasın *aramızı bozanlar.*” - (Dinar Yolu Gide Gele Aşındı/ Antalya)

ara bul- : Araları bozulmuş iki kişiyi uzlaştırmak, barıştırmak.

“Gel gel gel Ayşe / Şeker değil bal Ayşe / Nolur bize gidelim / *Aramızı bul* Ayşem.” - (Kızın Adı Dudu/ Antalya)

***arasına engel gir-** : Bir işin yapılmasını zorlaştırmak.

“En gel menevşem en gel / Zülüflerin çengel mengel / *Aramıza girdi engel.*” - (Menevşesi Tutam Tutam/ Burdur)

ardına düş- : Birini gözden ayırmayarak arkasından gitmek.

“Gazamat da derler adıma / Çok *düşen* oldu *ardıma* / Beş yüz kater fişeklik kuşandım / Nazlı yârin derdine.” - (Gazamat Da Derler Adıma/ Burdur)

“Aman aman koş oğlan koş oğlan / *Ardına düş* oğlan tirinaynam tirinayda tirinaynam tiriya tirinaynam.” - (Güyer Bostanım Güyer/ Burdur)

arkasına düş- : Arkasından gitmek, peşini bırakmamak.

“Al öküzü çifte koştum / Tohumunu yere saçtım / *Arkasına* kendim *düştüüm* / Ben gidemem emmim kızı.” - (Bir Taş Attım Çaya Düştü/ Burdur)

***arzu çek-** : Birine veya bir şeye karşı istek duymak.

“Şu karşıkı dağda titirer dallar / Benim gönlüm *arzu çeker* tomurcuk güller / Kader kısmet böyleymiş ne yapsın eller.” - (Şu Karşıkı Dağda Kar Var Duman Yok/ Hatay)

aşka düş- : Aşık olmak.

“Hanım gülüm şaşırdın beni / *Aşka düşürdün* beni / Aşk adamı öldürür / Sevdalara saldırır.” - (Kaleden İndim Düze/ Antalya)

“Penceresi köşeli / Elleri billur şişeli / Sarardım muma döndüm / Ben bu *aşka düşeli.*” - (Penceresi Köşeli/ Burdur)

ayrı düş- : Birbirinden uzakta kalmak.

“Çek deveci devleri sulansın / Sevip sevip *ayrı düşen* dolansın.” - (Çek Deveci Develeri Engine/ Burdur)

***ayrılık çek-** : Ayrı kaldığı için her gün üzüntü yaşamak.

“Sen gideli ben *ayrılık çekerim* / O sebepten kapanıyor gözlerim.” - (Meşelidir Engin Dağlar Meşeli/ Antalya)

***ayrılık düş-** : Ayrılmak, kavuşamamak.

“Pencereden kuş uçtu / Yandı yürek tutuştu / Yanma yüreğim yanma / *Ayrılık* bize *düştü*.” - (Çayır Çimen Geze Geze/ Isparta)

bağır döv- : Çok dokunmak, içine işlemek, üzüntü duymak.

“Hatça’m döner döner *bağrını döver* / Dalga dalga dalga dalgalanıyor / Hatça’yı görenler sevdalanıyor / Onu onu onu onu onuna / Ben de yandım Hatça gızın fistanına.” - (Evlerinin Önünde Pınarlar Harlar/ Burdur)

“Hatça’m döner döner *bağrını döver* / Üçüne de beşine de Hatça’m beşine / Ben vuruldum Hatça gızın dişine / Üçüne de beşine de Hatça’m beşine / Ben vuruldum Hatça gızın inci dişine.” - (Evlerinin Önünde Pınarlar Harlar/ Burdur)

“Hatça’m döner döner *bağrını döver* / Alçaklara karlar yağmış yüksekler buz / Gel sarılalım gaçalım da ince belli sarı gız / Alçaklara duman çökmüş göremedin mi / A gız kendi saçını da öremedin mi.” - (Evlerinin Önünde Pınarlar Harlar/ Burdur)

bağrı ezik ol- : Üzülme, dertlenme.

“Ötme dugguk ötme *bağrım eziktir* / Soğuk vurmuş bağlarımız bozuktur.” - (Ötme Dugguk Ötme Bağrım Eziktir/ Antalya)

***baha bil-**: Değerini tahmin etmek veya belirlemek.

“Ben havada uçarıdım / Alaylan tuttun beni / Ben *bahamı bilirdim* a yârim / Bir pula sattın beni.” - (Ben Havada Uçarıdım / Isparta)

baş et-: Gücü yetmek.

“Saraylar yaptırdım da döşetemedim / A zalım felek senle *başedemedim* / Kız seni kendime eş edemedim.” - (Merdiven Altında Tavuk Gıdaklar/ Isparta)

baş üstüne : Belirtilen istekleri içtenlikle yapmayı kabul etmeyi anlatan bir söz.

“Portakalım taş üstüne / Kalem oynar kaş üstüne / Her ne dersen *baş üstüne* / Gel benim zülfü siyahım.” - (Portakal Dilim Dilim/ İçel)

başa gel- : Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak.

“Uzun kavak ne uzarsın boyuna / Şeyda bülbül yuva yapmış dalına / Hiç mi sevda *gelmedi* mi *başına*.” - (Uzun Kavak Gıcır Gıcır Gıcılar/ Hatay)

“Ey ferrahi yandım yar ateşine / Neler *gelir* gariplerin *başına*.” - (Ah Neyleyim Gönül Senin Elinden/ Adana)

“Cepkenimi serdim taşa / Yazılanlar *gelir başa* / Ben yandım aman aman.” - (Cepkenini Al İsterim/ Antalya)

“Şu gençlikte neler *geldi başına* / Gıyma dedim gıydın datlı canına.” - (Gar Mı Da Yağmış Şu Antalya'nın Düzüne/ Antalya)

“Çekin kır atımı binek taşına / Elim ulaşmıyor eğer kaşına / Neler *geldi* benim garip *başına*.” - (Yaktım Mangalımı Koydum Dükkane/ İçel)

***başı dalgalı ol- :** Efkârlanmak, aklında bin tilki dolaşmak.

“Sinanoğlu güle yapar daş ilen / Gözlerim doldu ganlı da yaş ilen / Nerelere gideyim koca da Sinan / Böyle de *dalgalı baş* ilen.” - (Sinanoğlu Gule Yapar Daş İlen/ Antalya)

***başı dumanlı :** Efkârlanmak.

“Aman Ayşe'm yaman Ayşe'm / Dağlar *başı dumanlı* ayşem / Dağlar başı duman olsa / Seni burda komam Ayşe'm.” - (Geyinmiş Kuşanmış Yayladan Gelir/ İçel)

***başına aç- :** Başına dert olmak.

“Kızılıklar çiçek açtı / Koç yiğitler bayrak açtı / Benim yârim Bursa'ya kaçtı / Yar *başına* neler *açtı*.” - (Kızılıklar Çiçek Açtı/ Antalya)

***başından düş- :** Aklına bir daha gelmemek.

“Halil'im Halil'im garip Halil'im / Yar *başından düşmüş* ölmüş Halil'im.” - (Kalkan İle Kapı Taşın Arası/ Antalya)

başını ez- : Bir daha kötülük edemeyecek duruma getirmek.

“Ben bir Köroğlu'yum dağda gezerim / Esen ölüzgerden hile sezerim / Demir külüngünen *başın ezerim* / Ver yolun bacımı geç geç bezirgen.” - (Ben Bir Köroğlu'yum/ Burdur)

başının belası : Sıkıntı, üzüntü, eziyet vermek.

“Bu dere taş arası / Kirpiğin kaş arası / Nerde kaldın gelmedin / Hey *başımın belası*.” - (Evden Çıktı Yürüdü/ Adana)

beli bükül- : Yaşlılık yüzünden güçsüz kalmak, bir iş yapamayacak duruma düşmek.

“Sinanoğlu gulelerin yıkılsın / Yıkılsın yerine buğday ekilsin / Yiğitlerin *beli* bana *bükülsün* / Gitme Sinan gitme yârim burda kal.” - (Sinanoğlu Gule Yapar Daş İlen/ Antalya)

belini bük- : çaresizlik içinde bırakmak.

“Bedesten yolları dopdolu diken / Kör olsun dikenini yollara diken / Ayrılıktır *belimi bükten.*” - (Bedestene Vardım Şalvar İsterim / Kütahya)

***bend döv-** : Suyun gelip engele şiddetle çarpması olayı.

“Güyer de bostanım güyer / Su gelir *bendi döğer* / Anamdan öksüz kaldım / Her gelen beni döğer.” - (Güyer Bostanım Güyer/ Burdur)

beş para etmez : Hiçbir değeri yok, işe yaramaz□ anlamında kullanılan bir söz.

“Ben bir hatip kıızıydım / *Beş para etmez* oldum.” - (Çay Kenarında Evimiz/ Burdur)

bildiğinden şaş- : Hiçbir etkiye aldırış etmeyerek doğru bildiği davranışı sürdürmek.

“Uzak yoldan geldim gayet yorgunum / Ben de senin ufak boyuna vurgunum / Sen de küstü isen ben de dargınım / *Şaşar bildiğinden* kul bazı bazı.” - (Varın Söyleyin Urfaniyeye Yarın Öğmesin/ İçel)

***birbirini besle-** : Desteklemek, yardımcı olmak.

“Armut dalda esniyor / *Birbirini besliyor* / Şu benim garip gönlüm / Yâri görmek istiyor.” - (Armut Dalda Esniyor /Burdur)

***(bir şey, birinden) geç-** : Onu kale almamak, düşünmemek.

“Evlerinin önü duttur sökülmez / Dudun yaprakları sıktır geçilmez / Anadan geçilir *yardan geçilmez.*” - (Evlerinin Önü İğde Dalları/ Burdur/344)

“Sabah olur çorbasını içemez / Öğle olur *oyunundan geçemez* / Yar olup da bulup beni seçemez.” - (Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna/ Burdur)

(bir şeyde) gönlü ol- : Sevip istemek.

“Gül dalını eğer mi / Ucu yere değer mi / Sende *gönlü olmayan* / Böyle boyun eğer mi.” - (Evlerinde Halı Var/ Burdur)

“Gab’ardıcın gürlemesi dalinen / Arayı arayı buldum gücülen / Gezilir mi *gönl’olmadık* yar ilen / Gönlü olan yar bulunca gezerim.” - (Goyu M’olur Gab’ardıcın Gölgesi/ Burdur)

“Gab’ardıcın gürlmesi dalinen / Arayı arayı buldum gücülen / Gezilir mi gönl’olmadık yar ilen / **Gönlü olan** yar bulunca gezerim.” - (Goyu M’olur Gab’ardıcın Gölgesi/ Burdur)

(bir şeye) can dayan-: Bir şey karşısında insanın dayanıklılığı elden gitmek.

“Hey bacılar buna **can** mı **dayanır** / Akşam yatar kuşluk vakti uyanır.” - (Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna/ Burdur)

“Kuyunun sereni çamdır dayanmaz / Gelinin tazesı uykulardan uyanmaz / Böyle oluşuna **canlar dayanmaz.**” - (Kuyunun Sereni/ Isparta)

“Ördek suda yıkanır / Hem uyur hem uyanır / Sen orada ben burada / Buna **can** mı **dayanır.**” - (Armut Dalda Esniyor /Burdur)

“Kara kaş boyanır mı / Öpsem yar uyanır mı / Sen orada ben burada / Buna **can dayanır** mı.” - (Kara Kaş Boyanır Mı/ Isparta)

***(bir şeye, birine) yan- :** Güçlü bir aşk ile sevmek.

“Onu onu onu onu onu onuna / Ben de **yandım** haçcenin mor **fistanına.**” - (Denizin Dibinde Hatcem Demirden Evler/ Burdur)

“Hatça’m döner döner bağrımı döver / Dalga dalga dalga dalgalanıyor / Hatça’yı görenler sevdalanıyor / Onu onu onu onu onuna / Ben de **yandım** Hatça gızın **fistanına.**” - (Evlerinin Önünde Pınarlar Harlar/ Burdur)

“Yeşil ipek bükeyim / Derdimi kimlere dökeyim / O **güzele** o güzele de ben **yandım.**” - (Şu Derenin Uzunlu/ Isparta)

“Boyun bağı boynunda / Altın saat koynunda / O güzele o **güzele** de ben **yandım.**” - (Şu Derenin Uzunlu/ Isparta)

“Kızlar gelir saklı gizli bakmaya / Altın ister ak gerdanına takmaya / **Yandım sürmelim** gel gel.” - (Ayva Dibi Serin Olur Yatmaya / Isparta)

“Başındaki sırma mıdır tel midir / Ne bakarsın karşımdaki el midir / **Yandım sürmelim** gel gel.” - (Ayva Dibi Serin Olur Yatmaya / Isparta)

“**Şirinim** hele gel hele / **Yanyorum** aman ne çare.” - (Damdan Dama İp Gerdim/ Hatay)

“Cepkenimi al isterim / Yenlerini dar isterim / Ben **yandım** aman aman.” - (Cepkenini Al İsterim/ Antalya)

(bir şeyle) geçin- : Geçimini sağlamak.

“Hafız mektepten gelir / Edayınan nazınan / Ben Allah’tan çok isterim / *Geçinemem* de *azınan*.” - (Hafız Mektepten Gelir/ İçel)

***(bir yere) kon-** : Konaklamak için çadır kurmak.

“Göçüp *yurduna konduğum* / Dolu badesin kandığım.” - (Gaşın Gara Gözün Gara/ Adana)

(birine) var- : Kız, kadın evlenmek.

“Garanfil ektim yalıya / Bitmedi döndü çalıya / Ben *varmam* senin gibi *deliye*.”
- (Estirir Oğlan Estirir/ Antalya)

“Yörük kızı gitti de gelmedi / *Gocaya* da *vardığı* besbelli.” - (Hayriye’ye Mendil Verdim Almadı/ Antalya)

(birine, bir şeye) dayan- : Katlanmak, çok zorluk çekmek.

“Sokuda kahve gelinim / Mekanın sahra gelinim / Nasıl *dayansın gelinim* / Güveyin *kahra* gelinim.” - (Sokuda Bulgur Gelinim/ Adana)

***(birine, bir şeye) doy-** : Çok istenen bir şeyin yeterli miktarı elde edildikten sonra daha çoğunu istememek.

“Alıverin *filintamı oymadan* / Öldürdüler gençliğime doymadan / Keklik olsam kaya dibi eşerdim / Bekar olsam kız peşine düşerdim.” - (Şu Çavdır’ın Hanları/ Burdur)

“Portakalım soyamadım / *Yemesine doyamadım* / Küçücükken bir yar sevdim / Cilvesine doyamadım.” - (Portakalım Tekerlendi/ İçel)

***(birine, bir şeye) öl-** : Bir şey uğruna canını feda etmek.

“Entarimin moruna / Ben verem oldum yoluna / Vurun beni *öleyim* / *Sevdiğimin uğruna*.” - (Güyer Bostanım Güyer/ Burdur)

“Ömrüm palazım aman aman / Öldürün beni soldurun beni / Yosmanın kızı etme bu nazı gel bize bazı / Salında boyunu göreyim aman / Ben *aşkından öleyim* aman aman.” - (Gıcır Gıcır Gelir Yarın Kağnısı/ Isparta)

“Arabamı koşamam / Yokuşları aşamam / Ver baba *sevdiğime* / *Ölürüm* de yaşamam.” - (Güle Düştüm Gülmedim/ Isparta)

***(birine, bir şeye) vurgun ol-** : Görür görmez sevdalanmak, âşık olmak.

“Uzak yoldan geldim gayet yorgunum / Ben de senin ufak *boyuna vurgunum* / Sen de küstü isen ben de dargınım / Şaşar bildiğinden kul bazı bazı.” - (Varın Söyleyin Urfaniyeye Yarın Öğmesin/ İçel)

***(birine, bir şeye) vurul-** : Görür görmez sevdalanmak, âşık olmak.

“Desti doldurdum çaydan / Gülü gopardım bağdan / Bir *goncaya vuruldum* / O gonca bilmez haldan.” - (Çaya Vardım Çaylarım/ Antalya)

“Testi doldurdum çaydan / Gülü de kopardım daldan / Bir *goncaya vuruldum* / O gonca bilmez haldan.” - (Testi Doldurdum Çaydan/ Antalya)

“Hatça’ m döner döner bağrını döver / Üçüne de beşine de Hatça’ m beşine / Ben vuruldum Hatça gızın dişine / Üçüne de beşine de Hatça’ m beşine / Ben *vuruldum* Hatça gızın inci *dişine*.” - (Evlerinin Önünde Pınarlar Harlar/ Burdur)

“Hatça’ m döner döner bağrını döver / Üçüne de beşine de Hatça’ m beşine / Ben *vuruldum* Hatça gızın *dişine* / Üçüne de beşine de Hatça’ m beşine / Ben vuruldum Hatça gızın inci *dişine*.” - (Evlerinin Önünde Pınarlar Harlar/ Burdur)

***(birini) yak-** : Güç bir duruma sokmak.

“Köprü altı diken / Yaktın beni gül iken / Allah da *seni yaksın* / Üç yıllık gelin iken.” - (Körünün Altı Diken/ Burdur)

“Aman Allah nedir bunun aman çaresi ey / *Yaktı beni* kaşlarının karesi aman karesi ey.” - (Serenler Serenler Yüksek De Serenler/ Burdur)

“Mavilim *yaktın beni* / Yaktın yandırdın beni / Üç beş gün arasında / Derde bıraktın beni.” - (Mavilim Yaktın Beni/ Hatay)

***(birini, bir şeyi) bastır-** : Diğerine oranla daha baskın hale gelmek.

“Estirir oğlan estirir / Üç toptan şalvar kestirir / Güççük gız *büyüğünü bastırır*.” - (Estirir Oğlan Estirir/ Antalya)

(birinin veya bir şeyin) kurbanı ol- : Uğruna ızdırıp veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek.

“Vücudum şehrini seyran eylerken / Cihanda bulunmaz bir eşin dilber / Candan başka yokdur elde sermayem / O da sana *gurban olsun* can dilber.” - (Vücudum Şehrini Seyran Eylerken/ Adana)

***(birinin) ateşine yan-** : Bir kimse yüzünden zarara uğramak.

“Ey ferrahi *yandım yar ateşine* / Neler gelir gariplerin başına.” - (Ah Neyleyim Gönül Senin Elinden/ Adana)

(birinin) nazını çek- : Her istediğini yerine getirmek.

“Şu derenin uzununu / Kıramadım buzunu / Aldım köylü kızını / *Çekemedim nazını.*” - (Şu Derenin Uzununu/ İçel)

bize düş- : Yapılması gereken bir şeyi gerçekleştirmenin yollarını aramak.

“Ay doğdu düze düştü / Zülüfler yüze düştü / Eller çift çift gezerken / Yalnızlık *bize düştü.*” - (Ay Doğdu Düze Düştü / Burdur)

boğazına dur- : Yediği şeyi yutamamak.

“Dönü dönüver de ah sekerek / *Boğazına dursun* ham çökelek.” - (Gerali Dedikleri Bir Gençten Uşak/ İçel)

boynunu vur- : Başını keserek öldürmek.

“Eşerim eşerim temel bulunmaz / Eşmeyeyim derim sevda durulmaz / Alnı da kırkmalının anam *boynu vurulmaz.*” - (Çöğre Ağacında Biter Mi Korum / Antalya)

boyun eğ- : İsteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak.

“Gül dalını eğer mi / Ucu yere değer mi / Sende gönül olmayan / Böyle *boyun eğer* mi.” - (Evlerinde Halı Var/ Burdur)

“Menevşesi *buyun eğmiş* / Yapracığı suya değmiş / Allı yeşil fistan geymiş.” - (Menevşesi Tutam Tutam/ Burdur)

burnunda tüt- : Çok özlemek.

“Nazlı yârin kokusu / *Burnumda tüter* oldu.” - (Al Mendili Mendili/ Hatay)

bülbül gibi söylet- : Hiçbir şey saklamadan bildiklerini söylemek, itiraf etmek.

“Öyledir yar öyledir / Aşkın beni beni söyletir / Almış yarı yanına / *Bülbül gibi söyletir.*” - (Oğlan Adın Mail/ Burdur)

can al- : Öldürmek.

“Kırmızı gül olsan *can alamazsın* / Azrail olsan can alamazsın / Dünyayı kalbura koysan elesen / Sen de benim gibi yar bulamazsın.” - (Yenice Yolları Bükülür Gider/ Adana)

***can boyan-** : Baştan aşağı içinde bulunulan durumun etkisinde olmak.

“Güzel dedem çıkmış ulu köşküne / *Can boyanır* anberi miskine.” - (Derelerde Olur Çamlı Söğüdü/ Antalya)

can ver- : Ölmek.

“Kızıl deresindeyim Düden’e mi geleyim / Haççe benim olursa ben *canımı vereyim.*” - (Bezirgan Basmasına Çifte Gül Kondurmuşlar / Burdur)

***candan sev-** : Canı pahasına sevmek.

“Üç o yandan beş de bu yandan / Bir de keleş yaylasından / Çayır çimen ortasından / Sever isen *sev* beni *candan.*” - (Oğlan Adın Mail/ Burdur)

“Potin bayım ipekten / Kaydı da düştü topuktan / Ben seni *seviyorum* / Gayet *candan* yürekten.” - (Potin Bayım Çözüldü/ Burdur)

“Damdan dama ip gerdim / İpekli mendil serdim / Şu zalimin gızını / *Candan* yürekten *sevdim.*” - (Damdan Dama İp Gerdim/ Hatay)

“Mendil bağlarım yandan / Seni *severim candan.*” - (Al Mendili Mendili/ Hatay)

“Nerelisin nereli / Sordum aslın nereli / *Candan seveli.*” - (Osman Efem İnip Gelir İnişten / Antalya)

canı çek- : Bir şeyi istemek, istek duymak, arzulamak

“Ecel tatlı *canı* telden / *Çekmeden* gel çıkmadan gel.” - (Ahu Gözlüm Tut Elinden/ Adana)

canı çık- : Çok yorulmak veya çok zorluk çekmek.

“Ecel tatlı *canı* telden / *Çekmeden* gel *çıkmadan* gel.” - (Ahu Gözlüm Tut Elinden/ Adana)

canına kıy- : Kendini öldürmek.

“Uyma dedim uydu eller sözüne / Gıyma dedim *gıydın* datlı *canına.*” - (Gar Mı Da Yağmış Şu Antalya’nın Düzüne/ Antalya)

“Şu gençlikte neler geldi başına / Gıyma dedim *gıydın* datlı *canına.*” - (Gar Mı Da Yağmış Şu Antalya’nın Düzüne/ Antalya)

“Haydi parıldıyor camları / Aman parıldıyor camları / Kahrolası Ferudun Bey / Haydi nasıl *kıydı canları* / Aman nasıl kıydı canları.” - (Şu Çavdır’ın Hanları/ Burdur)

“Haydi parıldıyor camları / Aman parıldıyor camları / Kahrolası Ferudun Bey / Haydi nasıl kıydı canları / Aman nasıl *kıydı canları.*” - (Şu Çavdır’ın Hanları/ Burdur)

“Derelerde olur çamlı söğüdü / Anam babam yoktur versin öğüdü / *Kıyman* ağabey böyle *yiğidi* / Açılın gapılar dosta gidelim.” - (Derelerde Olur Çamlı Söğüdü/ Antalya)

***cümle alem dilinde :** Herkesin hakkında bir şey söylemesi, iftira atmak.

“Hasır sepet elinde / Gümüş kemer belinde / *Cümle alem dilinde* / Muhtar m’oldun Kezban yenge.” - (Şu Cura’mın Dilinde/ Burdur)

***çağı geç- :** Dönemi veya modası geçmek.

“Ölüm yakamdan tutma git / Geçlik *çağım geçende* gel / Gurbet elde merhamet et / Var sılama geçende gel.” - (Ölüm Yakamdan Tutma Gitme Git/ Çukurova)

***çalıya dön- :** İnce, zayıf olmak.

“Fesliğen ektim tarlaya / Kurudu *döndü çalıya* / Geldim ağlıya ağlıya.” - (Pınara Vurdum Kazmayı/ İçel)

“Garanfil ektim yalıya / Bitmedi *döndü çalıya* / Ben varmam senin gibi deliye.” - (Estirir Oğlan Estirir/ Antalya)

***çare bul- :** Kimseden yardım görmeden kendi işini kendi yapmak.

“Her sabah her sabah gülşen içinde / Ne firkatli düştüm çare bülbülem / Sen de benim gibi devran içinde / *Bulmadın* derdine *çare* bülbülem.” - (Her Sabah Her Sabah Gel Geç Buradan/ İçel)

***çifte koş-:** Çift koşmak.

“Al öküzü *çifte koştum* / Tohumunu yere saçtım / Arkasına kendim düştüm / Ben gidemem emmim kızı.” - (Bir Taş Attım Çaya Düştü/ Burdur)

***dağa yaslan- :** Dağlarda sığınmak.

“Sarı zeybek şu *dağlara yaslanır* / Yağmur yağar silahları ıslanır.” - (Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır/ Burdur)

dağı taşı yak- : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Düşmüş yola akıp gelir / *Dağı taşı yakıp* gelir.” - (Ayak Ayak Merdiven Başına / Burdur)

***damına düş- :** Evine gelmek, uğramak.

“Gazamat da burdan geçtin mi / Tastaki sudan içtin mi / Arifanımın yoluna / Çille de *damına düştün* mü.” - (Gazamat Da Derler Adıma/ Burdur)

dar gel- : Sıkıntı ve huzursuzluk vermek.

“Bu hanaylar *dar geliyor* güzelim / Ayrılığın zor geliyor güzelim.” - (Yüksek Hanaylarda Çalınsin Sazlar/ Burdur)

dara çekil- : İdam cezası alan bir kimseyi asmak.

“Bir kere uğradım hakkın cemine / Her can bencileyin *dara çekildi.*” - (Bir Kere Uğradım Hakkın Cemine / İçel)

deli et- : Çılgına çevirmek.

“Yandım Allah yandım / Pencerelelerden el ediyor / Kaşın da şöyle dursun / Gözün beni *del ediyor.*” - (Kuyu Başında Bakır/ Hatay)

“Beni *deli ediyor* / Kadriye'nin bakışları.” - (Çay Kenarında Evimiz/ Burdur)

deli ol- : Delirmek.

“Sen *deli m'oldun* a ellerin yâri / Aman nerelerine de işte şuralarına.” - A Gızım Sana Potin Alayım Mı / İçel)

dengi olma- : Uygun olanıyla.

“Var git oğlan var git *dengim değilsin* / Ak gerdana doprin ister zengin değilsin.” - (Evlerinin Önü İğde Dallarını/ Burdur)

***derde bırak-** : Sorunla karşılaşmak.

“Mavilim yaktın beni / Yakdın yandırdın beni / Üç beş gün arasında / *Derde bıraktın* beni.” - (Mavilim Yakdın Beni/ Hatay)

derde düş- : Hastalanmak.

“Meşelidir engin dağlar meşeli / Üç yıl oldu ben bu *derde düşeli.*” - (Meşelidir Engin Dağlar Meşeli/ Antalya)

***derdinden kibrit ol-** : Gücsüz düşmek.

“Kaleden iniyorum / Çağırсан dönüyorum / *Derdinden kibrit oldum* / Üflesen yanıyorum.” - (Kalenin Üstü Direk / Adana)

derdini deş- : Derdini hatırlatıp yeniden üzülmeye yol açmak.

“Çay benim çeşme benim / *Derdimi deşme* benim.” - (Çay Benim Çeşme Benim/ Antalya)

derman ol- : Soruna çözüm bulmak, sıkıntıyı geçirmeye çare göstermek.

“Mezar arasında harman olur mu / Kam yarasına *derman olur* mu.” - (Ceviz Arasında Vardır Evimiz/ İçel)

***derman sal-** : Sıkıntısına, sorununa çözüm bulmak için haber göndermek.

“Vara vara vardık alma deresi / Uzak geldi nazlı yârin arası / Artıyor geçmiyor gönül yarası / Mevlam *dermanını salar* bir zaman.” - (Şu Dağların Yüksekine Erselet/ İçel)

dert çek- : Üzüntüsüne katlanmak.

“Ay buluta giriyor / Gözüm yâri görüyor / *Çekilecek dert* değil / Mevlam sabır veriyor.” - (Su Gelir Kütüğünden/ Adana)

dert dök- : Derdini, sıkıntılarını ayrıntılı olarak anlatmak, dile getirmek.

“Bir büyük turnaya sökün dediler / İçindeki *derdi dökün* dediler / Bu yayladan öteye yakın dediler / Ben de bu yayladan dosta giderim.” - (Karşiki Yayla Ne Güzel Yayla/ Antalya)

“Yeşil ipek bükeyim / *Derdimi* kimlere *dökeyim* / O güzele o güzele de ben yandım.” - (Şu Derenin Uzunlu/ Isparta)

***dert es-** : Derdini sızlanarak anlatmak, paylaşmak.

“Badı saba derler erken esene / Deli derler sevdiğine küsene / Dert ortağı bulup *derdin esene* / Serin yaylalara çıkmışa benzer.” - (Bad-1 Saba Derler Erken Esene/ İçel)

dert ol- : Bir kimse veya olay sıkıntı vermek

“Kiraz dalda dört olur / İçinde dolu kurt olur / Annesi şöyle dursun / Kızı bana *dert olur.*” - (Kiraz Dalda Dört Olur/ Isparta)

***dert ortağı bul-** : Derdini paylaşmak için kendini anlayan bir arkadaş aramak.

“Badı saba derler erken esene / Deli derler sevdiğine küsene / *Dert ortağı bulup* derdin esene / Serin yaylalara çıkmışa benzer.” - (Bad-1 Saba Derler Erken Esene/ İçel)

***dert sal-** : Bir sorunu veya durumu üzüntü konusu yapmak.

“*Derde salmadan* başımı / Noksan etmeden işimi.” - (Ahu Gözlüm Tut Elinden/ Adana)

dili dur- : Susmak, dedikodu etmemek.

“Der Ferrahi neyleyim / *Dilim durmaz* söyleyim / Göğsün tekir yaylası / Ben orada yaylayım.” - (Lale Sümbül Bağına/ Adana)

dillere destan ol- : Herkes tarafından konuşulur olmak.

“Eğer göğëriben bostan olursam / Şu halkın *diline destan olursam* / Kara toprak senden üstün olursam / Ben de bu yayladan dosta giderim.” - (Karşiki Yayla Ne Güzel Yayla/ Antalya)

“Gelemem de gidemem *dillere destan olamam* / Ellerin yârine yârim diyemem.” - (Yeşil Olur Şu Dirmil’in Biberi/ Burdur)

dillere düş- : Hakkında dedikodu yapılmak.

“Ar ettim de diyemedim ellere / Sen *düşürdün* beni dilden *dillere*.” - (Evlerinin Önü Bulgur Dibeği/ Isparta)

“Haydi gülüm ağlatma beni / Yad ellere yalvartma beni / Palaz ettin uçurdun beni / El *diline düşürdün* beni.” - (Arabamın Tekeri / Burdur)

divane eyle-: Aşırı derecede sevmek.

“İmana gel aman gavur kızı imana / Sen *eyledin* aman beni mecnun *divane*.” - (Uzun Kavak Gıcır Gıcır Gıcılar/ Hatay)

divane gez- : Aşırı derecede sevmek.

“Bugünkü günlerden pazardır Pazar / Açma yorganımı yâreler azar / Nişanlım duyunca *divane gezer*.” - (Camızı Bağladım Otluğa Yakın / Adana)

divane ol- : Aşırı derecede sevmek.

“Yaktım mangalımı koydum dükkane / Üstü kakiş yanı başı meyhane / İçtim içtim *oldum* deli *divane*.” - (Yaktım Mangalımı Koydum Dükkane/ İçel)

***dost yolundan ayrıl-** : Gidilmek istenen yere gidememek.

“Pir Sultan Abdal’ım burda durulmaz / Durulsa kadir kıymet bilinmez / Gözlerim *dost yolundan ayrılmaz* / Ben de bu yayladan dosta giderim.” - (Karşiki Yayla Ne Güzel Yayla/ Antalya)

***ecel şerbeti iç-** : Ölmek.

“Dersanenin önünden doğruca geçtim / Sol yanımdan gurşun yedim bayıldım düştüm / Ecel şerbetini genç iken içtim.” - (Dersanenin Önünden Doğruca Geçtim/ Isparta)

el ele ver- : Birlikte davranmak, bir konuda birleşmek.

“Gel hele kızlar gel hele / Hep *verelim el ele* / Gezelim gül güle.” - (Yeşillim Yelden Yele/ Adana)

“Emmim oğlu öğretti / Gel hele kızlar gel hele / Hep *verelim el ele* / Gezelim güle güle.” - (Yeşillim Yelden Yele/ Adana)

el et- : bir kimseyi el işaretiyle çağırmak.

“Ördek isen göle gel / Şahin isen kola gel / Hakikatli yar isen / *El ettiğim* yere gel.” - (Şu Dere Aka Aka/ Adana)

“Yandım Allah yandım / Pencereleden *el ediyor* / Kaşın da şöyle dursun / Gözün beni del ediyor.” - (Kuyunun Sereni/ Isparta)

“Yeşillimi yel attı / Emmimgile *el etti* / Efendim keleşim / Ben hiç bir şey bilmezdim.” - (Yeşillim Yelden Yele/ Adana)

***el sözüne bak-** : Sonunda birinin söylediğini kabul etmek.

“İncecik bulgur musun / Sen bana vurgun musun / *El sözüne bakıp* da sevdiğim / Sen bana dargın mısın.” - (İncecik Bulgur Musun/ Isparta)

***el sözüne uy-** : Başkalarının yönlendirmesiyle hareket etmek.

“Uyma dedim *uydu eller sözüne* /Gurşun yemiş sülü zeybek gözüne.” - (Gar Mı Da Yağmış Şu Antalya'nın Düzüne/ Antalya)

elden git- : Bir şeyi yitirmek, o şeyden yoksun kalmak.

“Adana'nın yolları taşlı / Yok cebimizde beş para harçlık / *Elden gitti* kahpe gençlik.” - (Adananın Yolları Taşlık / Çukurova)

***elin dilinden usan-** : Ölümü göze alacak kadar sıkıntı içinde olmak.

“Ben bıktım *usandım elin dilinden* / Terk ettim sılayı dönemem gayri.” - (Ah Neyleyim Gönül Senin Elinden/ Adana)

elinden al- : Bir şeyden mahrum etmek.

“Menevşe kokulu yârim / Kime arzedeyim halim / *Elimden aldılar* yârim.” - (Menevşesi Tutam Tutam/ Burdur)

“Menevşe kokulu yârim / Kime arzedeyim halim / *Elimden aldılar* yârim.” - (Menevşe Buldum Derede/ Adana)

esir ol- : Tutsak olmak.

“Adile'min üç boncuklu hasırı / Adile'm *olmuş* düşmanların *yesiri* / Hiç yo mudur ağabeysinin hatırı.” - (Adile'min Üç Boncuklu Hasırı/ Antalya)

etrafım al- (sar) : Çevresinde toplanmak, ortaya almak, kuşatmak.

“Depeler depeler yüksek depeler / Gulağında parlar elmas küpeer / *Etrafım aldı* aydın efeler.” - (Haneyler Yaptırdım Bir Uçtan Uca/ Burdur)

eyer vur- : Eyeri hayvanın sırtına koyup bağlamak.

“Evlerinin önü göktür güveri / Gır atın üstüne *vurun eyeri* / Öksüz olanları kimler everi.” - (Evlerinin Önü Göktür Güveri/ Burdur)

***firkate düş-** : Ayrılmak.

“Her sabah her sabah gülşen içinde / Ne *firkatli düştüm* çare bülbülem / Sen de benim gibi devran içinde / Bulmadın derdine çare bülbülem.” - (Her Sabah Her Sabah Gel Geç Buradan/ İçel)

***gamı gasaveti kaldır-** : Tasa, sıkıntı ve üzüntü duymamak.

“Her sabah her sabah gel geç buradan / *Gamı gasaveti kaldır* aradan / Ne güzel yaratmış seni yaradan / Ben de seni yaradanın kuluyum.” - (Her Sabah Her Sabah Gel Geç Buradan/ İçel)

garip düş- : Yadırgamak, tuhaf ve anlaşılmasız olarak nitelemek.

“Türlü sevdalara saldın bu başı / Dinmedi alemde çeşmimin yaşı / Titretir yarem kavim kardeşim / *Garip düştüm* bu diyare bülbülem.” - (Her Sabah Her Sabah Gel Geç Buradan/ İçel)

***gazeteye bas-** : Gazeteyi matbaada işlemek.

“Mısırimi kazmalı / Başı yeşil yazmalı / Kızlarla oğlanları / *Gazeteye basmalı.*” - (Mısırimi Kazmalı / Burdur)

gelin git- : Bir aileye, bir yere gelin olarak gitmek.

“Doyulu bu söve daşlar / Gölgeledi gabağaçlar / İşte *gelin gidiyorum* / Helallaşak çüt yoldaşlar.” - (Baba Kızın Çok Muyudur/ Adana)

gönle gir- : Kalbine girmek.

“Armut dalın eğmeli / Armudunu yemeli / Güzellerin *gönlüne* / Ne yapıp da *girmeli.*” - (Armut Dalın Eğmeli /Burdur)

***gönlü aptal ol-** : Herhangi bir konuda isteksizliğini belli etmek.

“İncecikten bir kar yağar / Tozar Elif Elif diye / Deli *gönül aptal olmuş* / Gezer Elif Elif diye.” - (İncecikten Bir Kar Yağar/ Çukurova)

***gönlü bağlı ol-** : Bağlanmak, aşık olmak.

“Geliyor hele hele / Gönlüm geçmez hiç ele / Göynüm kökünden bağlı / Leyli gibi güzele.” - (Kara Tavuk Cücüğü/ Kahramanmaraş)

“Geliyor hele hele / Gönlüm geçmez hiç ele / Göynüm kökünden bağlı / Leyli gibi güzele.” - (Kara Tavuk Cücüğü/ Kahramanmaraş)

gönlü bulan- : Kuşkulanmak.

“İlimonum sulandı / Gine *gönlüm bulandı* / Kırılası kollarım / O boynuna dolandı.” - (İlimonum Sulandı/ Burdur)

***gönlü coş-** : İçi içine sığmamak, aşırı derecede heyecanlanmak.

“Kıbrız ellerinde dağlar naneli / *Gönül coşkun* amma yürek yareli / Kaba ağaç gibi koyu gölgeli / Ver Allah bir güzel eyleyim.” - (Kıbrız Dağlarının Da Aman Şarına/ Hatay)

gönlü düş- : âşık olmak.

“Bir taş attım çaya düştü / Çaydan üç güvercin uçtu / Benim *gönlüm* sana *düştü* / Kalk gidelim emmim oğlu.” - (Bir Taş Attım Çaya Düştü/ Burdur)

***gönlü küçük ol-** : Sevgisi, dostluğu az olan kimse.

“Portakalım sarı saza / İndi gitti toza toza / Benim *gönlüm küçük* kıza / Gel benim zülfi siyahım.” - (Portakal Dilim Dilim/ İçel)

***gönlü tasalı ol-** : Üzülme, incinme, yerinme.

“Mangal maşasız olmaz / Burdur paşasız olmaz / Yâri güzel olanın / *Gönlü tasasız olmaz.*” - (Şişedeki Gül Yağı/ Burdur)

***gönlü usan-** : Yılmak, bezmek, bıkmak

“Feymani’yim kaçma benden / *Usanmadı gönül* senden.” - (Ahu Gözlüm Tut Elinden/ Adana)

***gönlü uslan-** : Birinin değiştirelemeyen sevmeye özelliğini değiştirmesi.

“Al karanfil aman mor şişede uslanır / Bir gün olur aman deli *gönül uslanır.*” - (Altındandır Kapısının Eşiği/Antalya)

“Bir incecik yolum gider dermene / Oturmuşlar çayır ile çimene / Hem severim hem koklarım kime ne / Al karanfil mor şişeden ıslanır / Birgün olur deli *gönül uslanır.*” - (On İkidir Şu Burdur’un Dermeni/ Burdur)

***gönlü yeşer-** : Dilemek, kuvvetle içten arzulamak.

“Neşelidir deli gönlüm neşeli / Güzeli görünce *gönlüm yeşeri.*” - (Neşelidir Deli Gönlüm Neşeli/ Isparta)

“Neşelidir deli gönlüm neşeli / Güzeli görünce *gönlüm yeşeri.*” - (Neşelidir Deli Gönlüm Neşeli/ Isparta)

gönlünü eğle- : Mutlu, neşeli vakit geçirmek.

“Ağbeyim kır atı çayıra bağlasın / Gır at kişnedikçe anam ağlasın / Şu benim **gönlümü** kimler *eylesin.*” - (Zandalya Getirin Gelin Otursun/ Antalya)

“Cigaramın incesi / **Gönlümün eğlencesi** / Bir akşam gel bir sabah / İlle de Cuma gecesi.” - (Cigaramı İnce Sar/ Antalya)

“Eren’de yaylasında yaylamazdım / Ben sensiz **gönlümü** *eyliyemezdim.*” - (Eren’de Yaylasında Yaylayamazdım/ Antalya)

“Eren’de yaylasında kuzular meleşir / Yar senin yanında **gönül** *eyleşir.*” - (Eren’de Yaylasında Yaylayamazdım/ Antalya)

“Evlerim evlerim hani evlerim / Ben onun içinde **gönlüm** *eylerim* / Süslü aylem aman aman eylerim.” - (Evlerim Evlerim Hani Aman Evlerim/ Burdur)

gönlünü neşeli et- : Birinin dileğini yerine getirerek onu sevindirmek.

“Neşelidir deli **gönlüm neşeli** / Güzeli görünce gönlüm yeşeri.” - (Neşelidir Deli Gönlüm Neşeli/ Isparta)

***gönlünün yarası geç-** : Çok acı çekmek.

“Vara vara vardık alma deresi / Uzak geldi nazlı yârin arası / Artıyor geçmiyor **gönül yarası** / Mevlam dermanını salar bir zaman.” - (Şu Dağların Yüksekine Erseler/ İçel)

***gönül davası** : Sürekli olarak sevgi duyduğunu dile getirmek veya gündemde tutmak

“Şu dünyanın hevasından / Geçmez **gönül davasından** / Yavrularım yuvasından / Ganatlanıp uçanda gel.” - (Ölüm Yakamdan Tutma Gitme Git/ Çukurova)

gönül eğlencesi- : Mutlu, neşeli vakit geçirmek.

“Derenin derincesi / Akar suyun incesi / Gene nerden geliyon / **Gönlümün eğlencesi.**” - (Gidelim Gidelim Nere Gidelim/ Burdur)

gönül ver- : Sevmek, âşık olmak.

“Onikidir şu Burdur’un dermeni / Dermenciye nasıl **gönül vermeli** / Ya kendisi ya kellesi gelmeli / Üç kardeşiz kurban gitsin bizim.” - (On İkidir Şu Burdur’un Dermeni/ Burdur)

“Günaklı yoktur sana **gönül verenin** / Gece gündüz hayalinle dönenin.” - (İndim Geldim Silifke’den Buraya/ İçel)

“Kiraz dalı eğmeli / Dallerından yemeli / Karşıda güzel dururken / Kimlere **gönül vermeli.**” - (Kiraz Dalda Dört Olur/ Isparta)

“Nerelisin Bayramoğlu nereli aman / Verem oldum sana **gönül vereli.**” - (Şu Maşat’ın Beleni/ Antalya)

“Nerelisin kömür gözlüm nereli / Verem oldum sana **gönül vereli.**” - (Şu Maşadın Kızları/ Antalya)

göz değ- : Uğursuzluk, kötülük getirdiğine inanılan kıskanç veya hayran bakışlar dolayısıyla kötü bir duruma düşürmek.

“**Göz değmeden** yapımıza / Yıkılmadan tapımıza.” - (Ahu Gözlüm Tut Elinden/ Adana)

gözleri dol- : Ağlayacak kadar duygulanmak.

“Sinanoğlu güle yapar daş ilen / **Gözlerim doldu** ganlı da yaş ilen / Nerelere gideyim koca da Sinan / Böyle de dalgalı baş ilen.” - (Sinanoğlu Gule Yapar Daş İlen/ Antalya)

***gözü (başka) ellerde ol-** : Başka şeyler düşünmek, başkalarını aramak.

“Ördek göllerde olur / Şahin çöllerde olur / Yâri çirkin olanın / **Gözü ellerde olur.**” - (Şu Dere Aka Aka/ Adana)

***gözünde kal-** : İstedini yerine getirememek.

“Erik dalı kırıldı / Elimde kaldı / Elin de kızı pek güzelmış / **Gözümde kaldı.**” - (Erik Dalı Gevrek Olur/ Isparta)

gözünde nur kal- : Fazla emek sarf etmek.

“Şu dere aka aka / Dibinde kum kalmadı / Yüzüne baka baka / **Gözümde nur kalmadı.**” - (Şu Dere Aka Aka/ Adana)

***gözüne al-** : Başarabileceğini ummak.

“Çadır kurdum şu yaylanın düzüne / Aynalı martinimi **aldım gözüme** / Yatabilsem o yârimin dizine / Onbeş seneler az geliyor gözüme.” - (Çadır Kurdum Şu Yaylanın Düzüne/ Burdur)

***gözyaşı dök-** : Çok ağlamak, üzölmek.

“Damla damla **gözyaşımı** / **Dökmeden** gel akmadan gel.” - (Ahu Gözlüm Tut Elinden/ Adana)

gurbete düş- : Aile ocağından uzak bir yere gitmek.

“Yeşillim yelden yele / Ben *düşüm gurbet ele* / Yedi mendil çürüttüm / Gözyaşım sile sile.” - (Yeşillim Yelden Yele/ Adana)

gülbank çek- : Yüksek sesle, ahenkle güzel bir şekilde ses çıkarmak.

“Gönlüm dosta *gülbank çekiyor* / Açılın gapılar dosta gidelim.” - (Derelerde Olur Çamlı Söğüdü/ Antalya)

günaha gir- : Dinî bakımdan suç sayılan bir iş yapmak.

“Baba beni bir çocuğu verdiniz / Verdiniz de *günahıma girdiniz.*” - (Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna/ Burdur)

“Baba beni bir çocuğu verdiniz / Verdiniz de *günahıma girdiniz.*” - (Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna/ Burdur)

günahı boynuna ol- : Ben karışmam, sorumluluk sana veya ona düşer□ anlamında kullanılan bir söz.

“Sabah olur çocuk gider oyuna / Oynar oynar kum doldurur koynuna / Bütün *günahların* baba *boynuna.*” - (Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna/ Burdur)

***haber et-** : Bildirmek, haber ulaştırmak.

“Leylek gider yuvasına / İner gider ovasına / *Haber edin* dayısına.” - (Leylek Gider Yuvasına/ Isparta)

haber ver- : Bildirmek, haber ulaştırmak.

“*Haber verin* anasına / Haber verin babasına / Para bassın kınasına.” - (Evlerine Vardım Ağşam/ Isparta)

“Haber verin anasına / *Haber verin* babasına / Para bassın kınasına.” - (Evlerine Vardım Ağşam/ Isparta)

hakkını helal eyle- : Hakkını, emeğini bağışlamak.

“Serenler serenler yüksek de serenler / Ben gidiyorum mamur olsun viranlar / Ahret *hakkın helal eyle* de yarenler.” - (Serenler Serenler Yüksek De Serenler/ Burdur)

hal bil-: Bir kimsenin içinde bulunduğu güç durumu anlayarak sezip anlayış göstermek.

“Bağdat’a giden olsa / *Halimden bilen* olsa / Seni yıkarım bağdat / Yârime zıyan olsa.” - (Aman Aman Bağdat’lı/Hatay)

“Desti doldurdum çaydan / Gülü gopardım bağdan / Bir goncaya vuruldum / O gonca **bilmez haldan.**” - (Çaya Vardım Çaylarım/ Antalya)

“Anen **bilmiyor haldan** / Bahçalarda badılcan / Ben askere yazılcam / Askerden gelip bille / Ben Kezben’e sarılcam.” - (Ovalar Ovalar Engin Ovalar/ Burdur)

***halay kur-** : Halay oyunu oynamak

“Düğünde **halay kurdum** / Abo çekip kol yordum / Kurulduk bahalara / Potayı gözden vurdum.” - (Gelnik Kızlar Gelmiş/ İçel)

hali yaman : Bitkin, perişan olmak, kötü duruma düşmek.

“Uzaktır yolumuz patır gümandır / Kolum zencir sıkılmış **halim yamandır** / Bizim çektiğimiz ikrar imandır / Açılın gapılar dosta gidelim.” - (Derelerde Olur Çamlı Söğüdü/ Antalya)

***hançer ye-** : Hançerlemek.

“Şu Burdur’dan gec geçtim de görmedim / On yerimden **hançer yedim** ölmedim / Baş çeşmeden sular içtim de kanmadım.” - (Serenler Serenler Yüksek De Serenler/ Burdur)

hasret çek- : Özlem duymak

“Kara kabak kökeni / Ellere batmaz dikenini / Mevlam sabırlar versin / **Hasiretlik çekeni.**” - (Kara Kabak Kökeni/ Antalya)

havalara uç- : Çok sevinmek.

“Kuşlar gibi biz **havada uçalım** / Ver elini yar dağlara kaçalım.” - (Ovalar Ovalar Engin Ovalar/ Burdur)

hayal ol- : Gerçekleştirilememek.

“Hayal **hayal olmuş** dostun elleri / Akça gumu yüz etti mi gölleri.” - (Durnam Ne Diyardan Geldin Yalınız/ Isparta)

hoş ol-: Beğenmek.

“Yağmur yağar yer yağ olur / Uçan kuşlar serhoş olur / Yarın gece ne **hoş olur.**” - (N’olmuş Benim Ağam N’olmuş/ Isparta)

hoş yakış- : Beğenilmek, bir kişiden veya bir şeyden hoşlanmak.

“Şura şuralarıma / Bura buralarımı / İlle de şuralara **hoş yakışır.**” - (A Kızım Sana Potin Alayım Mı /Antalya)

***huyu tatlı :** Davranışları uygun, herkesle anlaşabilen kimse.

“Güzeli sorarsan uzundur boyu / Garadır gaşları *tatlıdır huyu.*” - (Durnam Ne Diyardan Geldin Yalınız/ Isparta)

iftiraya uğra- : Kasıtlı ve asılsız suç yüklenmek.

“Badılcıyı doğradım / Doğradım da vurmadım / Çok serest gezeriken / *İftiraya uğradım.*” - (Badılcıyı Doğradım/ Isparta)

***ikrar çek-**: Sürekli Allah’a iman etmek.

“Uzaktır yolumuz patır gümandır / Kolum zencir sıkılmış halim yamandır / Bizim *çektığımız ikrar* imandır / Açılın gapılar dosta gidelim.” - (Derelerde Olur Çamlı Söğüdü/ Antalya)

imana gel- : Sonradan bir şeyi kabul edip uymak.

“*İmana gel* aman gavur kızı imana / Sen eyledin aman beni mecnun divane.” - (Uzun Kavak Gıcır Gıcır Gıcılar/ Hatay)

***(inciği) tutul-** : Beklenmedik bir durum karşısında heyecanlanmak, hayranlık duymak, aşık olmak.

“Gıl çorap gara poçu / Yaylaya saldim goçu / *İnciklerim tutuldu* / Giderken yârin göçü.” - (Taşa Vurdum Bir Tekme/ Isparta)

“Gıl çorap gara poçu / Yaylaya saldim goçu / *İnciklerim dutuldu* / Giderken yârin göçü.” - (Daşa Vurdum Bir Depme/ Isparta)

intikam al- : Öç almak.

“Bir gün olur Pozantı’dan gelirim / Düşmanlarım kimdir arar bulurum / Devir döner *intikamum alırım.*” - (Bocu Köy’den Çıktım Saat Beş İdi/ Adana)

İntizar al- : Birinin ilenmesini üstüne çekmek.

“Var git oğlan var git ben sana varmam / Annenden babandan *intizar almam.*” - (Dam Başına Çıksam Saçım Yellenir/ Hatay)

“Var git oğlan var git sana sana da yar olmam / Anandan babandan aman *intizar almam* / Arabaya taş koydum ben bu yola baş koydum / Bir kötünün yüzünden adım serhoş koydum.” - (Kırlangıçlar Yüksek Yapar Yuvayı/ Adana)

kabul ol-: Kabul edilmek, onaylanmak.

“Yükseğinde olur şahin yuvası / İndim enginine avşar ovası / *Gabul olur* güzellerin duası / Hakdan sevdiğini diler bir zaman.” - (Şu Dağların Yüksekine Erseler/ İçel)

kadir bil- : Değerini bilmek, yararlanmak.

“Yar yüzüme bakmıyor / Yar üstüne yar seven / Hiç *kadrini bilmiyor.*” - (Aşağı Yoldan Çıktı Bayrağın Ucu/Burdur)

kafası dumanlan- : Çok dalgın olmak.

“Kullar olam seni doğuran anaya / Süt vermişler senin gibi sunaya / Ben dayanamam çokça da / İçtim *kafalarım duman.*” - (Kullar Olam Seni Doğuran Anaya/ İçel)

“Altın bağlar başındaki yazmaya / Kalk gidelim usul boylu gezmeye / Ben dayanamam çokça da / İçtim *kafalerim duman.*” - (Kullar Olam Seni Doğuran Anaya/ İçel)

kahr çek-: Uzun süre sıkıntıya katlanmak.

“Gel beri bekar gelinim / Güveyin şeker gelinim / Üzülme *kahrın* gelinim / Güveyin *çeker* gelinim.” - (Sokuda Bulgur Gelinim/ Adana)

“Ellerin köyünde haçcem *gahr çekilmez* / Doldur ağuları içelim haçcem – (Denizin Dibinde Hatcem Demirden Evler/ Burdur)

“Arvalı yaylasına ekin ekilmez / Yağmur yağmayınca kökü sökülmez / O yârin de *kahrı* zordur *çekilmez.*” - (Evlerinin Önünde Pınarlar Harlar/ Burdur)

***kalem çek-** : Kalem ile boyamak.

“Kızgın olur yaylamızın taşı / Gudureten *çekilmiş kalem* kaşı.” - (Ovalar Ovalar Engin Ovalar/ Burdur)

kan ağla- : Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

“Evlerinin önü de dumanlı dayler / Yüzümün güldüğüne bakma galbim *gan aylar.*” - (Evlerinin Önü İğde/ Burdur)

***kanat vur-** : Uçmak.

“İndim çayır biçmeye / Eğildim su içmeye / Dediler yar geliyor / *Kanat vurdum* uçmaya.” - (İndim Çayır Biçmeye/ Hatay)

kanlı yaş dök- : Büyük üzüntüyle ağlamak.

“Üç giderim beş ardıma bakarım / Gözlerimden *kanlı* da *yaşlar dökerim.*” - (Meşelidir Engin Dağlar Meşeli/ Antalya)

***kanlı yaşla dol-** : Büyük üzüntüyle ağlamak.

“Sinanoğlu kale yapar taşınan / Gözlerim *doldu kanlı yaşınan.*” - (Ak Çeşmeden Sular İçtim Kanmadım / Antalya)

kara yazı yaz- : Kötü kaderi, kötü talihi.

“Olmaz olsun *kara yazı yazanlar* / Yar bulamasın aramızı bozanlar.” - (Dinar Yolu Gide Gele Aşındı/ Antalya)

Karalar bağla- : Yas tutmak.

“Nazlı yârim başucumda ağlasın / Garip anam *karaları bağlasın.*” - (Çadır Kurdum Şu Yaylanın Düzüne/ Burdur)

karşı çık- : Bir düşünceye katılmamak, cephe almak.

“Bize de *garşı çıkar* dost bülbülleri / Açılın gapılar dosta gidelim.” - (Derelerde Olur Çamlı Söğüdü/ Antalya)

***kaşlarını devir-** : Kaşlarını sert bir şekilde yapmak, kızmak, öfkelenmek.

“Şu derede değirmen / Ben pamuğu eyirmem / Eyil de bir yol öpeyim / *Gaşlarını devirme.*” - (Şu Dereye Değirmen/ Isparta)

***kazanıp karkın-** : Çok zengin olmak.

“Endim Haymana ovasına goyun gütmeye / *Gazanıp garkınıp* yâre gitmeye.” - (Endim Haymana Ovasına/ Burdur)

kendinden geç- : Bilinci işlemez olmak, kendini kaybetmek, bayılmak.

“Bize bade geldi içip mest olduk / *Kendimizden geçip* pervane döndük.” - (Bir Kere Uğradım Hakkın Cemine / İçel)

kendini bil- : Akli ve muhakemesi yerinde olmak.

“Evlerinin önü yoldur / Yârimin kopardığı güldür / Eller içinde *kendini bildir* / Karinom karinom şeker misin karinom.” - (Evlerinin Önü İğde/ Burdur)

***keskin bıçak ol-** : Arası bozulmak, kuyusunu kazmak.

“Yüksek minareden attım ben bir taş / Ne anam var ne babam ne kardaş / *Keskin bıçak oldu* bana arkadaş.” - (Gine Ak Yokuşu Duman Bürüdü/ Antalya)

kına yak- : Kınayı su ile karıştırıp bulamaç kıvamına getirerek boyanacak yere sürmek.

“Anamı anamı gelin anamı / Bugün durun yarın *yakın kınamı.*” - (Evlerinin Önü Göktür Güveri/ Burdur)

“Çağırın gelsin babasını / *Yaksın* oğlunun *kınasını.*” - (Çattılar Ocak Taşını/ İçel)

kıymet bil- : Önemini, değerini bilmek.

“Pir Sultan Abdal’ım burda durulmaz / Durulsa kadir *kıymet bilinmez* / Gözlerim dost yolundan ayrılmaz / Ben de bu yayladan dosta giderim.” - (Karşiki Yayla Ne Güzel Yayla/ Antalya)

kolayına bak- : Bir işi yaparken kolay ve kestirme yolu seçmek.

“Dolan dolan daş dibinde yatalım / Böyle de böyle olmayacak *kolayına bakalım.*” - (Çöğre Ağacında Biter Mi Korum / Antalya)

koynuna al- : Biriyle beraber yatmak

“Ceviz dibi cami yanı gezip de / Pencereden ışığını görüp de / *Koynuma alıp* yatamadım a gelin.” - (Aşamadım Hacı Hasan Belini/ Antalya)

koyun gü- : Sürüyü otlatmak, korumak ve gerektiğinde süt sağmak.

“Endim Haymana ovasına *goyun gütmeye* / Gazanıp garkınıp yâre gitmeye.” - (Endim Haymana Ovasına/ Burdur)

kul et- : Kendine aşırı derecede bağlamak, boyun eğdirmek.

“Şu Dinar’a vara gele *kul ettim* / Ben kendimi el kızına ar ettim.” - (Dinar Yolu Gide Gele Aşındı/ Antalya)

kul köle ol- : Tam bir doğruluk ve özveri ile bağlanarak bütün isteklerini yerine getirmeye hazır olmak.

“Ben sana meyil düşürdüm *kölen olayım* / Aman yar öldürdün beni / Gül iken soldurdun beni.” - (Pınara Vurdum Kazmayı/ İçel)

kul ol- : Bir amaca, bir gayeye yönelmek, bütün varlığıyla kendini vermek.

“Al hançeri vur ben öleyim / Ah kapınızda *kul* ben *olayım.*” - (Evlerinin Önü Mersin/ Isparta)

“Kerem der ki dağ üstünde dağ olmaz / Ah çekenin yüreğinde yağ olmaz / Elin kızı gelip sana yar olmaz / Varıp kapısına *kul olmayınca.*” - (Çiçekler İçinde Menevşe Baştır/ İçel)

kurban git- : Suçsuz yere ölmek, zarara uğramak

“Onikidir şu Burdur’un dermeni / Dermenciye nasıl gönül vermeli / Ya kendisi ya kellesi gelmeli / Üç kardeşiz *kurban gitsin* birimiz.” - (On İkidir Şu Burdur’un Dermeni/ Burdur)

***kurban ol-** : Uğruna ızdırıp veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek.

“Bulut bulut üstüne / Bulut yârin üstüne / Doğma *kurban olayım* / Doğma yârin üstüne.” - (Bulut Bulut Üstüne / İçel)

“Kız ben seni görünce / Atlarım taştan taşa / *Kurban olam* Hayriye / Sendeki o bakışa – (Evden Çıktı Yürüdü/ Adana)

“Dam başına çıksam baksam ovaya / *Kurban olam* seni doğran anaya / Mevlam kısmet etmez sana varmaya.” - (Dam Başına Çıksam Saçım Yellenir/ Hatay)

kurşun ye- : Vurulmak.

“Dersanenin önünden doğruca geçtim / Sol yanımdan kurşun yedim bayıldım düştüm / *Ecel şerbetini* genç iken *ıçtım*.” - (Dersanenin Önünden Doğruca Geçtim/ Isparta)

“Uyma dedim uydu eller sözüne / *Gurşun yemiş* sülü zeybek gözüne.” - (Gar Mı Da Yağmış Şu Antalya'nın Düzüne/ Antalya)

“Başçeşme'den sular içtim kanmadım / Dokuz yerimden *kurşun yedim* ölmedim.” - (Ayva Dibi Serin Olur / Burdur)

***kusur yap-** : Yanlış davranışta bulunmak.

“Çarşıdan aldım mısır / Odaya serdim hasır / Affet beni *yaptım* / Sana karşı bir *kusur*.” - (Mısırımı Kazmalı / Burdur)

***mamur kal-** : Şen, hoş kalmak.

“Serenler serenler yüksek serenler / Ekmek yiyip sular içtim yarenler / Bengidersen *mamur kalsın* viranlar.” - (Serenler Serenler Yüksek Serenler/ Burdur)

***memleket dilinde** : Herkesin hakkında bir şey söylemesi, iftira atmak.

“Bir yiğit türemiş Avşar elinde / Söyleniyor *memleketin dilinde*.” - (Çello Dedikleri Daha Bir Uşak / Adana)

mendil at- : Herhangi bir duyguyu, gizli bir mesajı haberleşilen insana çeşitli anlamları olan renkli mendille bildirmek.

“Devesi gatar gatar / Çilbiri suya batar / Kız oğlanı görünce / Sallar *mendilin atar*.” - (Mor Devenin Gızını/ Burdur)

mendil salla- : Birini uzaktan mendil sallayarak selamlamak veya uğurlamak.

“Devesi gater gater / Çilbiri suya batar / Kız oğlanı görünce / *Sallar mendilin* atar.” - (Çekin Mayaları Burdan Gidelim / Burdur)

“Şu tarla uzun tarla / Parla sevdiğim parla / Yakına gelemezsene / Uzaktan *mendil salla.*” - (Gidelim Gidelim Nere Gidelim/ Burdur)

***mermer yürekli :** Çok iyi niyetli olmamak, yüreği katı olmak.

“Eli elekli yârim / Göğsü yelekli yârim / Beni koymuş yar sevmiş / *Mermer yürekli* yârim.” - (Eli Elekli Gelin/ Burdur)

***meyil bağla-** : İlgi göstermek, gönül vermek.

“Güle güle ayrılalım ağlama / Elin de serhoşuna *meyil bağlama.*” - (Yalılarda Olur Geyik Tekesi/ Antalya)

***meyil düşür-** : İlgi göstermek, gönül vermek.

“Ben sana *meyil düşürdüm* kölen olayım / Aman yar öldürdün beni / Gül iken soldurdun beni.” - (Pınara Vurdum Kazmayı/ İçel)

meyil ver- : İlgi göstermek, gönül vermek.

“Kıbrız dağlarının aman şarına / Bal koymuşlar ayvasına narına / *Meyil vermiş* şu kızların diline / Kahbe dağlar Mehriban'ım kalıyor.” - (Kıbrız Dağlarının Da Aman Şarına/ Hatay)

“İNme durnam inme susuz sessiz çöllere / Ben ölürsem *meyil verme* ellere.” - (Çay Başına Bostan Ektim Yayıldı/ Antalya)

“Çayır çimen geze geze / Oldum ben bir geveze / Kızına *meyil verdim* / Darıla hanım teyze.” - (Çayır Çimen Geze Geze/ Isparta)

muma döndür- : Her sözü dinler duruma getirmek, uslandırmak.

“Penceresi köşeli / Elleri billur şişeli / Sarardım *muma döndüm* / Ben bu aşka düşeli.” - (Penceresi Köşeli/ Burdur)

murada er- : İsteğine kavuşmak, dileği gerçekleşmek, arzusu yerine gelmek.

“Gönlümün gülü nerede / Engeller durmaz arada / Yârim ile ben *murada* / Erem dedim *ermedim.*” - (Ela Gözlü Nazlı Yarı / Adana)

münasip gör- Uygun ve yerinde bulmak

“İbrişim örmüyorlar / Sevmişim vermiyorlar / Tanrının zalimleri / *Münasip görmüyorlar.*” - (İbrişim Örmüyorlar/ Adana)

nara çekil-: Ateşine yanmak

“Aşık söyle deyip tutuşup yandık / Yanmış sinelerim *nara çekildi.*” - (Bir Kere Uğradım Hakkın Cemine / İçel)

naz al- : Dilediğini kabul ettirecek kadar hatırı sayılmak.

“Karacaoğlan der ki gelir yazları / Güzel kimden *aldın* sen bu *nazları* / Ananın babanın acı sözleri / Bal oldu gidelim de bizim ellere.” - (Şu Yüce Dağların Karı Eridi/ İçel)

***nazara uğra- :** Göz değmek.

“Alim gitme pazara / *Uğradılar nazara* / Alim ölmüş diyenler / Kendi girsin mezara.” - (Erik Dalı Gevrek Olur/ Isparta)

nerede.... orada.... : Söylenilen iki şeyin birlikte olması gerektiği anlatılmak istendiğinde kullanılan bir söz.

“Nerde güzeller aslanım / *Nerde* düğün *orda* bayram / Seyran ederler aslanım.” - (Açıl Ey Ömrümün Varı / İçel)

nikah kıy-: Nikâh memuru kanuna göre çiftlerin karı koca olduklarını bildirmek.

“Şamama da yörük gızı şamama / Başlığını vereyim bey babana / *Nikahımız kıyulsın* tası tamama.” - (Bahçalarda Üzerlik/ Isparta)

***nişan çek-:** Kalemle boyamak.

“Bak şu kaşın karesine / *Nişan çekmiş* aresine vay.” - (Bak Şu Da Kaşın Karesine/ Isparta)

***öğüt al- :** Verilen öğüdü alıp benimsemek.

“Hasan Dağı'nın söğüdü / Nerden *aldın öğüdü* / Ah ilen ömrüm çürüdü.” - (Hasan Dağı Oymak Oymak/ Hatay)

öğüt ver- : Öğütte bulunmak.

“Derelerde olur çamlı söğüdü / Anam babam yoktur *versin öğüdü* / Kıyman ağabey böyle yiğidi / Açılın gapılar dosta gidelim.” - (Şu Maşat'ın Beleni/ Antalya)

“Karşıda katıranlar / Dibinde oturanlar / Bana bir *öğüt verin* / Sevdadan kurtulanlar.” - (Şu Maşat'ın Beleni/ Antalya)

ölesiye yan- : Çok acı ve sıkıntı çekmek, büyük bir acıya uğramak, yüreği yanmak.

“Yandım aman of yanasıya vay / Göremedim o yâri doyasıya vay / Ben sana yandım ölesiye vay / Malı mülkü sattık veresiye vay.” - (Aşa'nın Elinde Makas kınalar/Antalya)

***ömrü çürü-** : Ömrü tükenmek, sıkıntı çekmek.

“Çarşıda banadura / Sarardım dura dura / Cahil *ömrüm çürüdü* / Bağrıma vura vura.” - (Bugün Ayın Ondördü / İçel)

“Hasan Dağı'nın söğüdü / Nerden aldın öğüdü / Ah ilen *ömrüm çürüdü.*” - (Hasan Dağı Oymak Oymak/ Hatay)

“Hayriye / Hıldır hıldır yürüye / Gelin *ömrüm çürüye* / Erim erim eriye.” - (Evden Çıktı Yürüdü/ Adana)

“Evden çıktı yürüdü / Saçı yerde sürüdü / Sağolasın Hayriye / Cahil *ömrüm çürüdü.*” - (Evden Çıktı Yürüdü/ Adana)

***ömrü geçip git-** : Yaşamının hızlı bir şekilde tükenmesi.

“Karşı karşıya evimiz / Sana düştü sevimiz / Sevdalık çeke çeke / *Geçti gitti ömrümüz.*” - (İncecik Bulgur Musun/ Isparta)

***ömrü sökül-** : Ömrüne ömür katmak, yaşlanmamak.

Yenice yolları bükülür gider / Zülûf ak gerdana dökülür gider / Yiğidin sevdiği güzel olursa / *Ömrü* arkasından *sökülür* gider.” - (Yenice Yolları Bükülür Gider/ Adana)

“Yenice yolları bükülür gider / Zülûf ak gerdana dökülür gider / Yiğidin sevdiği güzel olursa / *Ömrü* arkasından *sökülür* gider – (Yenice Yolları Bükülür Gider/ Adana)

palaz et- : Darmadağın etmek.

“Haydi gülüm ağlatma beni / Yad ellere yalvartma beni / *Palaz ettin* uçurdun beni / El diline düşürdün beni.” - (Arabamın Tekerı / Burdur)

***(potayı) gözünden vur-** : Umulmadık bir kazanç veya çıkar sağlama imkânı ele geçirmek.

“Düğünde halay kurdum / Abo çekip kol yordum / Kurulduk bahalara / *Potayı gözden vurdum.*” - (Gelnlik Kızlar Gelmiş/ İçel)

peşine düş- : Arkasından gitmek, izlemek.

“Alıverin filintamı oymadan / Öldürdüler gençliğime doymadan / Keklik olsam kaya dibi eşerdim / Bekar olsam kız *peşine düşerdim.*” - (Şu Çavdır'ın Hanları/ Burdur)

***poyraz kes-** : Aşırı derecede üşümek.

“Martinimin pulunu / *Poyraz kesti* koluma / Hangi dağdan aşacaksan / Bekleyeyim yolunu.” - (Bulut Bulut Üstüne / İçel)

rağbet et- : İstemek, beğenmek, istekle karşılamak.

“Bir gemim var salıverdim engine / Şimdi de *rağbet* güzel ile zengine / Verin kızı menendine dengine.” - (Cezayir’in Yüksek Olur Evleri/ Antalya)

“Çek deveci develeri engine / Şimdiki *rağbet* güzel ile zengine.” - (Çek Deveci Develeri Engine/ Burdur)

***sabır kal-** : Artık katlanamaz, dayanamaz duruma gelmek, sabrı kalmamak.

“*Kalmadı sabrı* tahammül ağlarım her gün / Yarın hak divanında söylesem bir gün.” - (Ateşim YakmadanTütünüm Tüter/ Hatay)

sabır ver- : Bir sıkıntıya ses çıkarmadan veya ona karşı bir şey yapmadan katlanmak.

“Kara kabak kökeni / Ellere batmaz dikenini / Mevlam *sabırlar versin* / Hasiretlik çekeni.” - (Kara Kabak Kökeni/ Antalya)

“Ay buluta giriyor / Gözüm yâri görüyor / Çekilecek dert değil / Mevlam *sabır veriyor*.” - (Su Gelir Kütüğünden/ Adana)

safa gel : Bir kente, bir mahalleye yeni gelen veya geziden dönen birine ziyarete gitmek.

“Karanfilim budama / *Sefa geldin* odama / Geldiyse yârim geldi / Kimse koymam odama.” - (Karanfilim Budama/ Adana)

“Geydiğim mavrim / Yakası kıvrım / Sırların uğrun / Sen *safa geldin*.” - (Geydiğim Mavrim/ Çukurova)

“Geydiğim atlas / İğneler batmaz / Yalınız yatmaz / sen *safa geldin*.” - (Geydiğim Mavrim/ Çukurova)

“Geydiğim kara / Allah onara / En de pınara / Sen *safa geldin*.” - (Geydiğim Mavrim/ Çukurova)

“Geydiğim mordur / Yakası dardır / Günahı zordur / Sen *safa geldin*.” - (Geydiğim Mavrim/ Çukurova)

sağ ol- : Hoşa giden bir davranış için çok yaşa, teşekkür ederim anlamlarında söylenen bir söz.

“Yörü yörü yörü yörü / Edalım yörü / Ben sözümden dönmem geri / **Sağ olsun** yiğidin seri / Kazanır getirir beri.” - (Hasan Dağı Oymak Oymak/ Hatay)

Sararıp sol- : Sağlığı bozulmak.

“Açıl ey ömrümün varı / Bad-ı sabah olmadan / Has bahçenin gonca gülü **sararıp** da **solmadan**.” - (Açıl Ey Ömrümün Varı / İçel)

sel al- : Çok yağmurdan dolayı bir bölgede, yollar zor geçilir duruma gelmek.

“Yağmur yağar dereleri **sel alır** / Nazlı yâri gurbet elde el alır.” - (Yağmur Yağar Dereleri Sel Alır/ Burdur)

selam al- : Birinin selamlamasına karşılık vermek.

“Eli elekli gelin / Basma yelekli gelin / **Selam** verdim **almadı** / Katı yürekli gelin.” - (Eli Elekli Gelin/ Burdur)

“Çoktan gelmez oldu bir selamları / Dost **selamı aldınız** mı durnalar.” - (Durnam Ne Diyardan Geldin Yalınız/ Isparta)

selam ol- : Esenlik dileklerim ulaşsın, anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.

“Kınanın okkası çıktı elliye / Benden **selam olsun** esmer benliye.” - (Geyinmiş Kuşanmış Yayladan Gelir/ İçel)

selam söyle- : Selamını birine götürmesini söylemek

“Girdim yârin bahçesine / Güller açmış güle güle / Benden **selam söyleyin** / Dalındaki bülbüle.” - (Ben Havada Uçarıdım / Isparta)

selam ver- : Selamlamak.

“Eli elekli gelin / Basma yelekli gelin / **Selam verdim** almadı / Katı yürekli gelin.” - (Eli Elekli Gelin/ Burdur)

sevda çek- : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Gökte yıldız ellidir / Ellisi de bellidir / Gizli **sevda çekenler** / Başından bellidir.” - (Gökte Yıldız Ellidir/ Burdur)

***sevda sal-** : Aşık olmak.

“Türlü **sevdalara saldın** bu başı / Dinmedi alemde çeşmimin yaşı / Titretir yarem kavim kardeşim / Garip düştüm bu diyare bülbüle.” - (Her Sabah Her Sabah Gel Geç Buradan/ İçel)

***sevdalık çek-** : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Karşı karşıya evimiz / Sana düştü sevimiz / *Sevdalık çeke* çeke / Geçti gitti ömrümüz.” - (İncecik Bulgur Musun/ Isparta)

***sevdaya uğra-** : Birine tutkun olmak, aşk tutkusu içinde olmak.

“Yüz doksanda bir *sevdaya uğradım* / Kim olduğum bildiniz mi durnalar.” - (Durnam Ne Diyardan Geldin Yalınız/ Isparta)

***sevisi düş-** : Aşık olmak.

“Karşı karşıya evimiz / Sana *düştü sevimiz* / Sevdalık çeke çeke / Geçti gitti ömrümüz.” - (İncecik Bulgur Musun/ Isparta)

***sıra vur-** : Sıraya geçmek, dizilmek.

“Evlerinin önü bulgur dibeği / Sokuya *vurduk sıra* ağlar bebeği.” - (Evlerinin Önü Bulgur Dibeği/ Isparta)

sinesi yan- : Çok acımak.

“Aşık söyle deyip tutuşup yandık / *Yanmış sinelerim* nara çekildi.” - (Bir Kere Uğradım Hakkın Cemine / İçel)

***sineye kan dol-** : Çok üzülme.

“Ben bir ala gözlü yardan ayrıldım / Ah çeke çeke şu *sineme gan doldu.*” - (Gayfe Oldum Tavalarda Gavruldum/ Adana)

***sözlere dayanama-** : Bir kimsenin sözlerini kaldıramamak, ağır gelmek.

“Dalgın uykulardan uyanamadım / Sitemli *sözlere dayanamadım.*” - (Gine Ak Yokuşu Duman Bürüdü/ Antalya)

“Dalgın uykulardan uyanamadım / Sitemli *sözlere dayanamadım.*” - (Gine Ak Yokuşu Duman Bürüdü/ Antalya)

sözleri bal ol- : Araları çok iyi olmak, güzel kelimeler etmek, içli dışlı olmak.

“Karacaoğlan der ki gelir yazları / Güzel kimden aldın sen bu nazları / Ananın babanın acı *sözleri / Bal oldu* gidelim de bizim ellere.” - (Şu Yüce Dağların Karı Eridi/ İçel)

sözü geç- : Kendisini kabul ettirmiş olmak, hatırı sayılmak

“Gide gide gitmez oldu dizlerim / Ağlamaktan görmez oldu gözlerim / El kızına *geçmez* oldu *sözlerim.*” - (Aşağı Yoldan Çıktı Bayrağın Ucu/Burdur)

“Karacaoğlan der ki kör ettin gözüm / Kız gelin içinde *geçerdi sözü* / Hiçbir el değmedik yar ister özüm / Koldan kola sarılmıştı neyleyim.” - (Kadir Mevlam Senden Bir Dileğim Var/ Adana)

sözünde dur- : Verdiği sözü yerine getirmek, verdiği sözden dönmek, verdiği sözü tutmak.

“Entarisi toz pembe / Yadigarın var bende / Hiç *sözünde durmazsın* / Sen benim sözüme bak.” - (Eli Elekli Gelin/ Burdur)

sözünden dön- : Verdiği sözü yerine getirmemek veya tutmamak.

“Yörü yörü yörü yörü / Edalım yörü / Ben *sözünden dönmem* geri / Sağ olsun yiğidin seri / Kazanır getirir beri.” - (Hasan Dağı Oymak Oymak/ Hatay)

***sözüne bak-** : Sonunda birinin söylediğini kabul etmek.

“Tepsiye üzümüne bak / Biraz da gözümüne bak / Eller ne derse desin / Sen benim *sözümüne bak.*” - (Eli Elekli Gelin/ Burdur)

“Bir boyuna baktım bir de yüzüne / Ayrılık sürmesin çekmiş gözüne / Bakma da dedim *baktın* elin *sözüne.*” - (Yalılarda Olur Geyik Tekesi/ Antalya)

sürme çek- : Gözleri sürme ile boyamak.

“Endam aynasını koymuş dizine / Ayrılık *sürmesin çekmiş* gözüne.” - (Ötme Dugguk Ötme Bağrım Eziktir/ Antalya)

“Arabayı düzden çek / Fındık Sıddıke *sürmeyi* gözden *çek.*” - (Aşağıdaki Tarlanın Darısı/ Manisa)

“Bir boyuna baktım bir de yüzüne / Ayrılık *sürmesin çekmiş* gözüne / Bakma da dedim baktın elin sözüne.” - (Yalılarda Olur Geyik Tekesi/ Antalya)

tabiatı kuru- : Huyu, karakteri bozulmak.

“İğnem düştü yerlere / Garişti gazellere / *Tabiatım kurusun* / Bakarım güzellere.” - (Şu Aydın’ın Uşağı/ Isparta)

tel vur- : Telle çevirmek, tel germek.

“Bağdat’a *tel vuruldu* / Akan sular duruldu / Şu benim cahil gönlüm / Bir güzele vuruldu.” - (Aman Aman Bağdat’lı/Hatay)

“Bağdat’a *tel vuruldu* / Akan sular duruldu / Şu benim cahil gönlüm / Bir güzele vuruldu.” - (Aman Aman Bağdat’lı/Hatay)

***tuz ekmek hakkı :** Bir şeyin, bir kimsenin hakkını layıkıyla yerine getirmek, vermek.
 ‘‘Pir Sultan Abdal’ım baki değildir / *Tuz ekmek* her aşık *hakkı* değildir / Bu dünyada kimse baki değildir / Sal Allah’ım sal sılama varayım.’’ - (İki Bülbül Konmuş Dağlar Başına/ Isparta)

***tüte tüte yan- :** Aşkından dolayı kendinden geçecek derecede kapılmak.
 ‘‘Bir kuş gelir öte öte / Ben *yanıyorum tüte tüte.*’’ - (Bir Kuş Gelir Öte Öte/ Adana)

uğurlar ol- : Esenlikle git, yolun açık olsun! anlamında söylenen bir iyi dilek sözü.
 ‘‘Ay gelin ay gelin gınan gutlu olsun / Ay gelin ay gelin *uğurlar olsun.*’’ - (Evlerine Vardım Ağşam/ Isparta)

umudunu kes- : Artık olacağını beklememek.
 ‘‘Samenim geldi duruyor / Heral gına yahıcılar / Yeni *umudum kesildi* / Heral beni vericiler.’’ - (Baba Kızın Çok Muyudur/ Adana)

uyku bas- : Çok uykusu gelmek.
 ‘‘Yatamadım gasavetten meraktan / Aşk ateşi çıkmaz oldu yürekte / Ülker doğdu orta yere de dal doldu / *Uyku bastı* ela gözler bal oldu.’’ - (Yatamadım Gasavetten Meraktan/ İçel)

üstün ol- : Benzerlerinden daha yüksek düzeyde olmak.
 ‘‘Eğer göğeriben bostan olursam / Şu halkın diline destan olursam / Kara toprak senden *üstün olursam* / Ben de bu yayladan dosta giderim.’’ - (Karşıkı Yayla Ne Güzel Yayla/ Antalya)

üstüne var- : Bir şey yapmasını baskı yaparak istemek.
 ‘‘Çok *varmayın üstüne* / Daha yeni yavuklu.’’ - (Daşlı Darla Ayrıklı / Isparta)

üzerine düş- : Üstüne düşmek.
 ‘‘Armut daldan düşer mi / Günden yanı pişer mi / Sevip sevip ayrılmak / *Üzerine düşer* mi.’’ - (Armut Dalını Eğmeli /Burdur)

verem ol-: Verem hastalığına yakalanmak.
 ‘‘Entarimin moruna / Ben *verem oldum* yoluna / Vurun beni öleyim / Sevdiğimin uğruna.’’ - (Güyer Bostanım Güyer/ Burdur)

***yağ bas- :** Yağı hazır hale getirmek için kabın içine koymak.
 ‘‘Goyun guzu karışık / *Yağ bastım* kaşık kaşık / Gaşları galem gibi / Zülüfleri sarmaşık.’’ - (Taşa Vurdum Bir Tekme/ Isparta)

“Goyun guzu garişik / *Yağ bastım* gaşık gaşık.” - (Daşa Vurdum Bir Depme/ Isparta)

***yakasından tut-** : İsteddiği şeyi almak veya dövüşmek için birini bırakmamak, zorlamak.

“Ölüm *yakamdan tutma* git / Geçlik çağım geçende gel / Gurbet elde merhamet et / Var sılama göçende gel.” - (Ölüm Yakamdan Tutma Gitme Git/ Çukurova)

***yakıp kül et-** : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Bahçemizin gülleri / Al menevşe elleri / *Yaktı* beni *kül etti* / Yârin kibar dilleri.” - (Bahçemizin Dilleri /Antalya)

“*Yaktı* beni *kül eyledi* / Türkmen kızının dilleri.” - (Bir Kuş Gelir Öte Öte/ Adana)

***yakıp yandır-** : Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

“Mavilim yaktın beni / *Yakdın yandırdın* beni / Üç beş gün arasında / Derde bıraktın beni.” - (Mavilim Yakdın Beni/ Hatay)

***yankısı vur-** : Sesin karşı taraftan duyulması.

“Şu Dirmil’in çalgısı / Dağlara *vurdu yankısı* / Şu gelenler içinde / Benim yârim hangisi.” - (Şu Dirmil’in Çalgısı/ Burdur)

***yara sar-** : Tasasını, kederini gidermek.

“Oy tabip şu yarayı sar sarabilisen / Sevda ateşten bir gömlek / Giy giyebilirisen giy giyebilirisen.” - (Kanadım Deydi Sevdaya / Kahramanmaraş)

“Oy tabip şu yarayı sar sarabilisen / Sevda ateşten bir gömlek / Giy giyebilirisen giy giyebilirisen.” - (Kanadım Deydi Sevdaya / Kahramanmaraş)

***yarası az-** : Acıyı, üzüntüyü hatırlatmak, tazelemek.

“Bugünkü günlerden pazardır Pazar / Açma yorganımı *yâreler azar* / Nişanlım duyunca divane gezer.” - (Camızı Bağladım Otluğa Yakın / Adana)

yaş dök- : Ağlamak.

“Çektim atın başını / Çağırın ağa gardaşını / *Döksün* gözünden *yaşını*.” - (Oy Gelin Kınan Kutl’ola/ Hatay)

yerini tut- : Bulunmayan bir nesnenin yerini almak, onu aratmamak.

“Osman’sız evlerde duman tüter mi / Üç kız bir Osman’ın *yerini tutar* mı.” - (Osman Efem İnip Gelir İnişten / Antalya)

***yeter ol-:** Bıkkınlık verecek ölçüde olmak.

“Karanfil katar oldu / Hasretlik *yeter oldu.*” - (Al Mendili Mendili/ Hatay)

yol ver- : Geçmesine izin vermek.

“Girmesem de gönül sana küsmez mi /*Yol ver* bana çıbık beli geçeyim.” - (Çekemedim Akça Kızın Göçünü / Antalya)

“Arabacı *yol ver* geçelim / Gazinocu doldur içelim / A canım da doldur içelim.” - (Testi Doldurdum Çaydan/ Antalya)

“İraftaki siniler / *Yol verin* ki geçeyim / Yârim bana darılmış / Ağlar mı içeyim.” - (İspanaktan Ezel Çıkar Merdeme/ Burdur)

“İlimonum çiçeğim / Bir *yol verin* geçeyim / O yar bana darılmış / Zehirler mi içeyim.” - (İlimonum Sulandı/ Burdur)

“Susamış hanımlara su verin aman maviş / Mini mini hanımlara *yol verin* aman maviş.” - (Penceresi Köşeli/ Burdur)

“Doldur doldur karaköylüm içelim / *Yollar verin* şu Dirmil’e geçelim / Alışlıdır engin dağları alışlı / Kızlar gitti karakola dannışdı.” - (Şu Çavdır’ın Hanları/ Burdur)

“Kaderim benim / Gazinocu doldur içeyim / Arabacı *yol ver* geçeyim.” - (Çaya Vardım Çay Bulanık/ İçel)

“Mavilim mavişalım / *Yol verin* savuşalım / Küsmüşsek barışalım / Yar Allah’ı seversen / Çabucak kavuşalım.” - (Mavilim Yakdın Beni/ Hatay)

yola baş koy- : Bir amaca, bir gayeye yönelmek, bütün varlığıyla kendini vermek.

“Var git oğlan var git sana sana da yar olmam / Anandan babandan aman intizar almam / Arabaya taş koydum ben bu *yola baş koydum.*” - Bir kötünün yüzünden adım serhoş koydum.” - (Kırlangıçlar Yüksek Yapar Yuvayı/Adana)

yola düş- : Yola çıkmak, yol almaya başlamak.

“*Düşmüş yola* akıp gelir / Dağı taşı yakıp gelir.” - (Ayak Ayak Merdiven Başına / Burdur)

yolda kal- : Kaza, doğal afet vb. sebeplerden olayı yolda ilerleyememek, gideceği yere varamamak.

“Al yazmam dalda galdı / Gözlerim *yolda galdı.*” - (Çay Benim Çeşme Benim/ Antalya)

“Al yazmam dalda kaldı / Gözlerim *yolda kaldı* / Yıkılası meyhane / Serhoşum nerde kaldı.” - (Şu Dağlar Olmasaydı / Isparta)

yoldan çık- : Doğru yoldan ayrılmak.

“Aşşa yoldan çıktı aldıramadım / Yeni *yoldan çıktı* aldıramadım / Gerdanı gerdanıma sardıramadım / Boyunu boyuma sardıramadım.” - (Aşağı Yoldan Çıktı Aldıramadım/Burdur)

“Aşşa *yoldan çıktı* aldıramadım / Yeni yoldan çıktı aldıramadım / Gerdanı gerdanıma sardıramadım / Boyunu boyuma sardıramadım.” - (Aşağı Yoldan Çıktı Aldıramadım/Burdur)

yoldan eyle- : Gidilmek istenen yere gidememek

“Gel güle güle ayrılalım ağlama / Ben yolcuyum beni *yoldan eyleme*.” - (Çöğre Ağacında Biter Mi Korum / Antalya)

yollara bak- : Beklemek.

“Yeşil perde yüktedir / Gözlerim gediktedir / Hep *bakarım yollara* / O yar beni bekletir.” - (Yeşillim Yelden Yele/ Adana)

yollara düş- : Yola çıkmak, yol almaya başlamak.

“Ay doğar ayan beyan / *Yollara düştüm* yayan / Yar kapıdan bakınca / Dayan yüreğim dayan.” - (Ay Doğar Aşmak İster/ Isparta)

yolundan eyle- : Gidilmek istenen yere gidememek.

“O gınalı barmaklar da o gınalı eller / Yolcuyu *yolundan eyleyen* dilber.” - (Denizin Dibinde Hatcem Demirden Evler/ Burdur)

yolunu bekle- : Gelmesini beklemek.

“Martinimin pulunu / Poyraz kesti koluma / Hangi dağdan aşacaksan / *Bekleyeyim yolunu*.” - (Bulut Bulut Üstüne / İçel)

yosun tut- : Üzerini yosun kaplamak.

“Koyun gelir yata yata / Çamurlara bata bata / Gelin Ayşem sele gitmiş / *Yosunları tuta* tuta.” - (Koyun Gelir Yata Yata/ Adana)

yuva kur- : Evlenmek

“Şahinim yok çıkam ava / Ne yaptım sa aldım hava / Kuşlar gibi ben bir *yuva* / *Kuram* dedim kuramadım.” - (Ela Gözli Nazlı Yarı / Adana)

yüreği dayan- : Acısına katlanamamak, çok acı duymak.

“Ay doğar ayan beyan / Yollara düştüm yayan / Yar kapıdan bakınca / **Dayan yüreğim** dayan.” - (Ay Doğar Aşmak İster/ Isparta)

yüreği sızla-: Çok acımak, çok üzülmek.

“Yüksek hanaylarda çalınsın sazlar / Bugün kına gecesi oynasın kızlar / Bu kız gelin oluyor **yüreği sızlar.**” - (Yüksek Hanaylarda Çalınsın Sazlar/ Burdur)

yüreği tutuş- : Güçlü bir aşk ile sevmek.

“Pencereden kuş uçtu / Yandı **yürek tutuştu** / Yanma yüreğim yanma / Ayrılık bize düştü.” - (Çayır Çimen Geze Geze/ Isparta)

yüreği yan- : Çok acımak.

“Pencereden kuş uçtu / Yandı yürek tutuştu / **Yanma yüreğim** yanma / Ayrılık bize düştü.” - (Çayır Çimen Geze Geze/ Isparta)

“Evlerinin önü handır / **Yanar yüreğim** külhandır / Görmeyeli çok zamandır.” - (Evlerinin Önü Handır/ Adana)

“Uyan Ali'm sabahlar oldu / Gün doğmadan neler oldu / **Yandı yürek** kebab oldu.” - (Evlerinin Önü Kavak / İçel)

yüreği yaralan- : Felakete uğramak.

“Kıbrız ellerinde dağlar naneli / Gönül coşkun amma **yürek yareli** / Kaba ağaç gibi koyu gölgeli / Ver Allah bir güzel eyleyim.” - (Kıbrız Dağlarının Da Aman Şarına/ Hatay)

yüreğini söndür-: Küstürmek, kırmak, incitmek.

“Uçurdum palazım konduramadım / Yangın **yüreğimi söndüremedim.**” - (Aşağı Yoldan Çıktı Bayrağın Ucu/Burdur)

***yürek yağına merhem sür- :** Bir derde çare olmak.

“Lale sümbül bağına / Çıksam yârin dağına / **Melhemi** bende bende / **Sürsem yürek yağına.**” - (Lale Sümbül Bağına/ Adana)

***yürekten çık- :** Gönlü yanmak.

“Gıcılar kavak gıcılar / **Çıkamaz yürekten** acılar / İşte geldi gınacılar.” - (N'olmuş Benim Ağam N'olmuş/ Isparta)

“Yatamadım gasavetten meraktan / Aşk ateşi *çıkamaz* oldu *yürekten* / Ülker doğdu orta yere de dal doldu / Uykü bastı ela gözler bal oldu.” - (Yatamadım Gasavetten Meraktan/ İçel)

“Yatamadım gasavattan meraktan / Aşk ateşi *çıkamaz* oldu *yürekten*.” - (Bittim’ola Bizim Elin Söğüdü/ İçel)

yürekten sev-: Aşırı derecede arzu etmek, istemek.

“Damdan dama ip gerdim / İpekli mendil serdim / Şu zalimin kızını / Candan *yürekten sevdim*.” - (Damdan Dama İp Gerdim/ Hatay)

“Boyun bağı ipekten / Bir yar *sevdim yürekten*.” - (Osman’ımın Tesbihi Var Da Mercandan/Antalya)

“Boyun bağı ipekten / Bir yar *sevdim yürekten*.” - (Osman’ımın Tesbihi Var Da Mercandan/Antalya)

“Potin bayım ipekten / Kaydı da düştü topuktan / Ben seni *seviyorum* / Gayet candan *yürekten*.” - (Potin Bayım Çözüldü/ Burdur)

ziyan ol- : Boşuna harcanmak, zarar görmek.

“Bağdat’a giden olsa / Halimden bilen olsa / Seni yıkarım bağdat / Yârime *ziyan olsa*.” - (Aman Aman Bağdat’lı/Hatay)

zor gel-: Bir işin yapılması birine güç gelmek

“Telli fotin kar topuğa dar geldi / Sevip sevip ayrılması *zor geldi*.” - (Çay Başına Bostan Ektim Yayıldı/ Antalya)

“Şu karşıdan yar geliyor / Sırma da camadını dar geliyor / Sevip sevip ayrılması / Aman küçük hanım *zor geliyor*.” - (Yüksek Hanaylarda Çalınsın Sazlar/ Burdur)

“Bu hanaylar dar geliyor güzelim / Ayrılığın *zor geliyor* güzelim.” - (Yüksek Hanaylarda Çalınsın Sazlar/ Burdur)

II. BÖLÜM

2. DİZİN

2.1. Genel Dizin

*abo çek-
*acı getir-
*acıları besle-
acıyı çık-
*açıcı ol-
*ad koy-
*adam ol-
adam öldür-
adı dillen-
afiyet ol-
*ağız dil ye-
ağız dili kuru-
ah al-
ah çek-
ah u zar çek-
*ah u zar al-
*ahd et-
*ahd eyle-
*ahdı kal-
*ahdı ol-
*ahir zamana kal-
aht al-
akıl boz-
akıl koy-
akıp git-
akla gel-
akla karayı seç-
aklı başına gel-
aklı başında olma-
aklı çık-

aklı er-
aklı git-
*aklı yitir-
aklına düş-
aklına gel-
aklına gel-
aklında kal-
aklından çık-
aklından geç-
*aklından git-
aklından git-
*aklından gitme-
aklını (başından) al-
aklını al-
aklını başına devşir-
aklını başından al-
aklını çal-
aklını çel-
*aklını çıldır-
*aklını kandır-
*aklını kaybet-
aklını şaşır-
akşamdan kal-
alıp başını git-
allah'ından bul-
alınına yazıl-
altın gibi
*altın ye-
*amel kazan-
ar et-
ara boz-

ara bul-
 aradan çekil-
 *arasına engel gir-
 *ardı aran-
 ardına düş-
 arka ver-
 arkadan vur-
 arkasına düş-
 arz et-
 *arzu çek-
 arzusu kal-
 aslan yürekli
 aslı (astarı) ol-
 *aşk çek-
 aşka düş-
 *aşka tutul-
 *aşkın zincirine bağlan-
 *aşkıdan kibrit ol-
 *aştan kesil-
 ateş al-
 ateş düş-
 ateş olup yan-
 *ateş sal-
 *ateşe düş-
 *ateşe sok-
 *ateşi sönmeye-
 *ateşine düş-
 *ateşini söndür-
 *ateşlerden çık-
 *avrupa dök-
 *ay vur-
 ayak çek-
 *ayak göçür-
 *ay dol-
 aylığa gir-
 ayrı düş-
 *ayrılığa sal yap-
 *ayrılık acısı koy-
 *ayrılık çek-
 *ayrılık düş-
 *ayrılık gömleği giy-
 bağır döv-

bağı ezik ol-
 bağı yan-
 bağına bas-
 bağırını del-
 bağırını ez-
 *baha bil-
 *bahşiş at-
 bahtı kara ol-
 bakışı öldür-
 *bakışı yak-
 bakışları yak-
 bakmaya kıyama-
 bal gibi
 *basıp gel-
 basıp git-
 baskın ver-
 baskın yap-
 *baş boz-
 *baş çat-
 baş et-
 *baş kaldır-
 baş koy-
 baş ol-
 baş tacı et-
 baş üstüne
 başa gel-
 başa ver-
 *başaya yan-
 *başı bağlı
 *başı belalı
 *başı büyü-
 *başı dalgalı ol-
 *başı dumanlı
 *başı kavgalı
 *başım selamet-
 *başına aç-
 başına bela aç-
 başına bir hal et-
 *başına çare bul-
 başına gel-
 başına hal gel-
 başına kak-

- *başına koy-
başına vur-
*başına yazı yazıl-
*başına zindan et-
*başında sevda ol-
başından al-
başından aş-
başından duman al-
*başından duman kalk-
*başından düş-
başından geç-
başını alıp git-
başını bağla-
başını ez-
başını yak-
başının belası
başta akıl kalma-
baştan çıkar-
*baştan git-
baygınlık gel-
bayram et-
*bedenden aş-
bel bağla-
*bel vur-
bela ara-
bela çek-
beli bükül-
belini bük-
belini kır-
*bend döv-
*beni benden al-
benzi sol-
berbat et-
beş para etmez
*bıçağa davran-
bıçak vur-
bıçak ye-
bildiğinden şaş-
bileğine güven-
bir araya gel-
bir pula sat-
bir tut-
- *bir yana git-
*birbirini besle-
*(bir şey) tut-
*(bir şey, birinden) geç-
*(bir şey, birisi) yak-
(bir şeyde) gönlü ol-
(bir şeyden dolayı) sürün-
(bir şeyden) elinden bı-
(bir şeye) can dayan-
*(bir şeye) dayan-
(bir şeye, bir kimseye) yazık ol-
*(bir şeye, birine) yan-
*(bir şeyi birine) aç-
(bir şeyi, birine) çok gör-
(bir şeyle) geçin-
*(bir yere) kon-
*(bir yeri) bas-
*(bir) hale koy-
(birbirini) çekeme-
(biri, bir şey) yak-
*(birine) vurgun ol-
(birine) takıl-
*(birine) tutul-
(birine) var-
*(birine) vurgun ol-
(birine) yan-
*(birine, bir şeye) aldır-
*(birine, bir şeye) gücen-
*(birine, bir şeye) dadan-
(birine, bir şeye) dayan-
*(birine, bir şeye) doy-
*(birine, bir şeye) doyama-
*(birine, bir şeye) kan
*(birine, bir şeye) öl-
*(birine, bir şeye) vurgun ol-
*(birine, bir şeye) vurul-
*(birine, birşeye) koy-
*(birini) kap-
*(birini , bir şeyi) yak-
*(birini) kurut-
*(birini) yak-
*(birini, bir şeyi) yut-

(birini, bir şeyi) aş-	can ver-
*(birini, bir şeyi) bastır-	can yak-
*(birini, bir şeyi) bay-	cana değ-
*(birini, bir şeyi) çek-	cana kıy-
*(birini, bir şeyi) hakla-	candan geç-
*(birini, bir şeyi) kolla-	*candan iktidar kes-
(birini, bir şeyi) öldür-	*candan sev-
*(birinin) ayarı ol-	candan usan-
(birinin veya bir şeyin) kurbanı ol-	canı boğazına dayan-
*(birinin yaptığı bir şeyi) çek-	canı çek-
*(birinin) ateşine yan-	canı çık-
*(birinin) ayarı ol-	canı git-
(birinin) nazını çek-	*canı kayna-
(birinin) sözüne gel-	canı sıkıl-
*(birinin) yoluna sol-	canı titre-
(birinin) kanlısı olmak	canına kıy-
(birinin, bir şeyin) harcı ol-	canına yet-
*(biriyle) eğlen-	canından bez-
bize düş-	canından bıç-
boğazına dizil-	cefa çek-
boğazına dur-	cemaline vurul-
boğazına sarıl-	cenazeyi kaldır-
boşa çık-	*cennete düş-
boya vur-	*cepten cebe düş-
*boynun borcu	*cevher saç-
boynunu bük-	cezasını bul-
boynunu vur-	ciğer yak-
*boyu boyuma uy-	*ciğeri delik delik ol-
boyun eğ-	*ciğeri paralan-
boyunu aş-	ciğeri yan-
*burcu tut-	*ciğerine ateş sal-
burnunda tüt-	*ciğerini delik delik del-
*buse al-	ciğerinin köşesi
buz gibi	*cilve et-
bühtan et-	*cilvesine doy-
bülbül gibi söylet-	*coş gel-
can al-	*cümle alem dilinde
*can boyan-	çağı geç-
can düş-	*çalım et-
*can evinden yak-	*çalıya dön-
*can ile cananı al-	*çare ara-
*can tazele-	*çare bul-

*çaresine düş-
 *çark gibi dön-
 *çark vur-
 *çıra vur-
 çift sür-
 çifte koş-
 *çiğeri sızla-
 çile çek-
 çile doldur-
 çilesi dol-
 *çim tut-
 *çimen bağla-
 *çoban tut-
 *çöllere düş-
 *dağa dayan-
 *dağa yaslan-
 dağı taşı yak-
 *dağlar dağla-
 *dağlara düş-
 *dağları del-
 daldan dala kon-
 *damına düş-
 dar gel-
 dara çekil-
 darbuka çal-
 *darlık düş-
 dava gör-
 davul çal-
 *dayak vur-
 defterden sil-
 deli et-
 deli eyle-
 deli ol-
 *dem sür-
 *demir döv-
 *demir yürekli
 dengi ol-
 dengi olma-
 dengine düş-
 dengine ver-
 dengini bul-
 *dengini sar-

denk gel-
 derd yan-
 *derde bağla-
 derde bırak-
 *derde dayan-
 *derde dert kat-
 derde düş-
 *derde kal-
 *derde koy-
 *derde uğra-
 *derdi art-
 derdi çöker-
 derdi tüken-
 *derdinden kibrit ol-
 derdine derman ol-
 derdine dert ekle-
 *derdine dert kat-
 *derdine ilaç ol-
 derdine yan-
 *derdini artır-
 derdinideş-
 *derman ara-
 *derman bul-
 derman eyle-
 derman ol-
 derman sal-
 *dermana gel-
 *dermanı kal-
 dermanı kesil-
 dert aç-
 *dert al-
 *dert bağla-
 dert çek-
 *dert dadan-
 dert dök-
 *dert es-
 dert et-
 dert ol-
 *dert ortağı bul-
 *dert sal-
 *dert tazele-
 *dert üstüne dert ekle-

*dert ver-
 dert yan-
 *dertleri yeğ
 *dertli baş al-
 dertten kurtar-
 *dertten öl-
 deryaya dal-
 *desti dümbek vur-
 *destur al-
 *devran sür-
 *devriyeler bas-
 dil dök-
 *dilden bırakma-
 *dilden dile söyle-
 dile gel-
 dile ver-
 dili dolaş-
 dili dur-
 dili tutuş
 *dilinden çek-
 dilinden düşürme-
 dilinden kurtul-
 dilini tut-
 *dillere dayan-
 dillere destan ol-
 dillere düş-
 *dilleri şeker ol-
 *dillerini ye-
 *din imanı yok
 dinden imandan çık-
 *dininden bul-
 *dirliği tatlı ol-
 *divan eyle-
 divane eyle-
 divane gez-
 divane ol-
 diyara düş-
 *doğru söyle-
 *dost eline uğra-
 dost et-
 *dost yolundan ayrıl-
 dosta düşmana karşı

*doya doya gör-
 *doya doya gül-
 *doya doya sev-
 *dört yanı sar-
 duman al-
 *duman bağla-
 *duman bas-
 *dumanı tüt-
 düğüm vur-
 *dünür gel-
 dünyasına doy-
 dünyayı zindan et-
 *düş çatlat-
 *düş gel-
 *düş ol-
 düşkün ol-
 düşman eyle-
 *düşman hakla-
 düşman ol-
 *düşman sözüne uy-
 düşmanlara dağ ol-
 düşünüp taşın-
 düzen ver-
 *ecel şerbeti iç-
 eceli gel-
 edasına yan-
 efkara düşür-
 *ekmekten kesil-
 *ekşisi yüzüne vur-
 el ele ver-
 el et-
 *el sözüne bak-
 *el sözüne uy-
 el ver-
 elden al-
 elden gel-
 elden git-
 *ele uy-
 eli kalem tut-
 *eli koynunda kal-
 (eli) mahkum ol-
 *elif çek-

*elin dilinden usan-
 *elinden al-
 *elinden çek-
 elinden gel-
 *elinden yan-
 eline düş-
 eline geç-
 *eline sağlık
 *elini eline çal-
 *eller al-
 *eller sar-
 *eller sözüne uy-
 *ellere kal-
 *ellere uy-
 *ellere ver-
 *engel koy-
 esir ol-
 *esiri ol-
 *eşine düş-
 etekleri tutuş-
 etrafını al- (sar)
 (etrafını) sar-
 ev boz-
 *evini başına yık-
 eyer vur-
 *eyvahlar olsun
 feda et-
 *feleği gül-
 *felek vur-
 *fend et-
 *fener yak-
 feryat et-
 fındık at-
 *fırsat al-
 figan et-
 fikrini çel-
 *firkate düş-
 *fiske vur-
 *fıstan biç-
 *gadasını al-
 gafil avla-
 gaflet bas-

galip gel-
 gam ortağı ol-
 gam ye-
 *gamı gasaveti kaldır-
 garip düş-
 garip hal ol-
 gazele dön-
 *gazeteye bas-
 geçici ol-
 *geçimi tatlı ol-
 geçmiş ol-
 geç-i güzar et-
 gelin git-
 gelip çat-
 gelip geç-
 gem vur-
 *gençliği baltaya ver-
 *gençliği geç-
 gençliğine kıy-
 *gençlik eseri
 *gerçek toruna düş-
 geri dur-
 *gırcı tut-
 *gıybet kes-
 giyiniş kuşan-
 göğsünü gere gere
 *göğüs aç-
 göğüs geçir-
 gökten zembille in-
 *gölge vur-
 *gölgesi bas-
 *gönle gel-
 gönle gir.’’ -
 *gönlü ağla-
 *gönlü aptal ol-
 *gönlü bağlı ol-
 gönlü bulan-
 *gönlü büyü-
 *gönlü coş-
 gönlü düş-
 gönlü kal-
 *gönlü katlan-

*gönlü kilitli kal-
 *gönlü küçük ol-
 *gönlü rahat et-
 *gönlü tasalı ol-
 *gönlü usan-
 *gönlü uslan-
 *gönlü yaralı ol-
 *gönlü yeşer-
 gönlünü et-
 gönlünü eğle-
 gönlünü eyle-
 gönlünü hoş et-
 *gönlünü kazan-
 gönlünü neşeli et-
 *gönlünü yak-
 *gönlünün yarası geç-
 gönül al-
 *gönül arzu bul-
 *gönül davası
 gönül eğle-
 gönül kır-
 gönül ver-
 gönül ver-
 gönül yap-
 gönül yık-
 gönülden irak ol-
 göresi gel-
 göz değ-
 *göz et-
 *göz eyle-
 *göz kak-
 göz koy-
 *göz pınarı kuru-
 göz süz-
 gözden irak ol-
 gözden kaç-
 göze al-
 *göze kaşa kesil-
 gözleri dol-
 *gözü (başka) ellerde ol-
 gözü açık git-
 gözü değ-

gözü kal-
 gözü kamaş-
 *gözü kaşı alış veriş et-
 gözü ol-
 gözü yollarda (kal)-
 gözü yollarda ol-
 gözün aydın
 *gözünde kal-
 gözünde nur kal-
 gözünde tüt-
 *gözüne al-
 *gözünü yolda koy-
 *gözyaşı dök-
 *gubur al-
 gurbet çek-
 *gurbet ele at-
 *(gurbet) ele ver-
 gurbete düş-
 gurbete sal-
 *gurbetliğe dayan-
 (gururuna) dokun-
 gücüne git-
 *güç ol-
 gülbank çek-
 *güman kaldır-
 *gün dolaş-
 *gün düş-
 gün geçir-
 *gün tutul-
 *gün vur-
 günah çek-
 günaha gir-
 günahı boynuna ol-
 güneş al-
 günü yan-
 gününü gör-
 güven ver-
 güveyi gir-
 haber al-
 haber anlatama-
 haber bil-
 *haber et-

haber gel-
 *haber getir-
 haber sal-
 *haber sor-
 haber ver-
 hak rahı bil-
 *hak yazısı ol-
 hakkı kal-
 hakkını helal et-
 hakkını helal eyle-
 hal bil-
 hal sor-
 halay çek-
 *halay kur-
 hali kalma-
 hali yaman
 haline yan-
 *hallere düş-
 *hançer çak-
 *hançer vur-
 *hançer ye-
 hapı yut-
 hapislerde çürü-
 hapse düş-
 *har al-
 haram et-
 haram geçir-
 haram ol-
 haram ye-
 harap ol-
 harman döv-
 harman kaldır-
 hasret çek-
 hasret kal-
 hasta düş-
 hastası ol-
 hatır sor-
 hatıra dokun-
 hatırı kal-
 *hatırı ol-
 *hatırına düş-
 hava çal-

havalara uç-
 hayal eyle-
 hayal ol-
 *hayın bak-
 hayran et-
 hayran ol-
 hayrı olma-
 hayrını gör-
 *heder ol- .
 helalkare düş-
 *herge koş-
 hesap ver-
 heves et-
 hıçkırık tut-
 *hırsı kafasına çık-
 hile getir-
 *hile kat-
 hile yap-
 *hisar çek-
 hisse al-
 hor gör-
 *horona çık-
 *hoş gel-
 hoş ol-
 hoş yakış-
 hoşla git-
 hoşça kal-
 *huyu tatlı
 ırak ol-
 *ırmağı kes-
 ıssız kal-
 ıssız koy-
 *ışgın sür-
 *ışık ver-
 ibret al-
 içi yan-
 *içine sızı düş-
 ifade ver-
 *ifl
 iflah ol-
 iftiraya uğra-
 *ihsan eyle-

iki yakası bir ol-
 *ikrar al-
 *ikrar çek-
 *ikrar ver-
 *ikrara bend ol-
 *ikrarda dur-
 *ikrardan dön-
 *ilanı çık-
 *ilmek çal-
 iman bul-
 iman yok
 imana doy-
 imana gel-
 imana getir-
 *imdadada gel-
 inan olsun
 *inat et-
 *(inciği) tutul-
 *inkar et-
 inkar et-
 *insaf eyle-
 insafa gel-
 intikam al-
 intizar al-
 intizara düşür-
 işi ters git-
 izin al-
 izne dön-
 kabul et-
 kabul eyle-
 kabul ol-
 *kadem bas-
 kadem ol-
 *kadere say-
 kadir bil-
 kafa çek-
 kafası dumanlan-
 kahır çek-
 kahrından öl-
 *kalbi duru ol-
 *kalbi yan-
 *kalbi yanıp tüt-

kalbine gir-
 kalbine göre
 *kalbine taş değ-
 kalbine vur-
 kalbini doldur-
 *kalbinin karasını götür-
 *kalem çek-
 *kalkmaz döşeklere yat-
 *kama daya-
 *kama sok-
 *kama ye-
 kan ağla-
 kan dök-
 kan ol-
 kanadı kırıl-
 *kanat vur-
 *kanına ekmek batır-
 kanlara boyan-
 kanlı yaş dök-
 *kanlı yaşla dol-
 kapıya dayan-
 *kar tut-
 *kara haber git-
 *kara taş gibi yak-
 kara yazı yaz-
 karalar bağla-
 *karalar bas-
 *karalı ol-
 *kararda dur-
 karşı çık-
 karşı dur-
 kastı ol-
 kaş göz süz-
 *kaşını yık-
 *kaşlarını devir-
 *kavil kur-
 kavlükarar et-
 *kaynayıp coş-
 *kazanıp karkın-
 *keder et-
 *kelam kes-
 kelle koltukta (gez-)

kemal bul-
 kemikleri sızla-
 kendinden geç-
 kendine kıy-
 kendini bil-
 *kendini gözet-
 *kerem eyle-
 *keseyi aç-
 *keskin bıçak ol-
 kına vur-
 kına yak-
 kısmet bekle-
 *kısmet eyle-
 kısmeti kesil-
 *kıt ver-
 kıyamet kop-
 kıyamete kal-
 kıymet bil-
 *kız gibi
 kız kaçır-
 kilit vur-
 *kireç tut-
 kocaya git-
 kolayına bak-
 kollarına düşür-
 *kollarını boynuna bırak-
 *konyak çek-
 koynuna al-
 *koynunda güller aç-
 koyun gü-
 *köpük otur-
 kötüye yoldur-
 *kubur al-
 *kudretten çekil-
 kul et-
 *kul eyle-
 kul köle ol-
 kul ol-
 *kulağı dayan-
 kulak as-
 kulak ver-
 kumar oyna-

kurban git-
 kurban ver-
 *kurban ol-
 kurşun ye-
 *kurulu yay ol-
 *kuruyup çalı ol-
 kusur gör-
 *kusur yap-
 kusura bak-
 *kuşak çek-
 *kutlu ol-
 *küfrü terket-
 kül et-
 *kül ol-
 *küs kal-
 layığını bul-
 *lira bozdur-
 *mahal gör-
 *mahrum kal-
 *mahşere kal-
 *makas vur-
 malum ol-
 *mamur kal-
 *mar al-
 *martin çat-
 maskara et-
 *maşallah çek-
 *mavzer al-
 *mayası yoğrul-
 medet um-
 *mektup kes-
 mektup sal-
 *memleket dilinde
 mendil at-
 mendil salla-
 meraka düş-
 *merhem vur-
 *mermer yürekli
 mesken tut-
 *mest et-
 *meyhaneye dayan-
 *meyil bağla-

- *meyil düşür-
meyil ver-
*meyli düş-
*meylini bul-
*meze dök-
*mıh tut-
*mihman et-
mihnet çek-
mola ver-
*muhabbet bağından güller der-
muhabbet kur-
*muharebe kur-
muma döndür-
murada er-
*muradına kavuş-
murat al-
müjde ver-
münasip gör-
*nakış dök-
nam ver-
*namaz geçir-
*namı kal-
nara çekil-
nasihat et-
*nasihat tut-
*nasip eyle-
naz al-
*naz gel-
*nazar al-
*nazar et-
*nazar kal-
*nazar uğra-
*nazara uğra-
*nefes vur-
nefesi kesil-
nerede.... orada....
nikah kıy-
ninni tut-
*nişan çek-
nişan tak-
nişanı düş-
niza kes-
- ocağına düş-
*ocak yık-
*ocaklar yak-
*oda donat-
*omuz omuza ver-
*on beş yaşına değ-
*on beşine bas-
orağa davran-
ormana dal-
oruç tut-
*ovaya düş-
oyun et-
oyun eyle-
oyuna gel-
*öğüt al-
*öğüt tut-
öğüt ver-
ölesiye yan-
*ölüm yoluna uğra-
*ölüme sal yap-
*ömrü art-
*ömrü çürü-
ömrü çürü-
*ömrü geçip git-
*ömrü sökül-
ömrü tüken-
ömür geçir-
*ömür sarayını yık-
ömür tüket-
*ömür ver-
*önüne düş-
*özü hakka bağla-
özü sözü bir
*özünü bul-
palaz et-
para tut-
para ye-
pas tut-
pay ver-
payını ver-
*pazar et-
*pazara dök-

pazarlık et-
 *perişan ol-
 peşinde ol-
 peşine düş-
 *pınara kan-
 *pişmeğe gel-
 *(potayı) gözünden vur-
 *poyraz kes-
 *pul yedir-
 *pusulası çık-
 rağbet et-
 *rahmet saç-
 rezil et-
 rüyasına gir-
 rüzgar al-
 *saatine var-
 saban sür-
 sabır ver-
 *sabrı kal-
 *sabrı kararı kalma-
 *saç baş ol-
 safa gel
 sağ ol-
 sancı tut-
 sararıp sol-
 *sarılığa uğra-
 *saz çal-
 *saz vur-
 *sebebi ol-
 *sebep ol-
 *secde kıl-
 sefa sür-
 sel al-
 selam al-
 selam dur-
 selam et-
 selam gönder-
 selam kes-
 selam ol-
 selam sal-
 selam söyle-
 selam ver-

selam yolla-
 selama kalk-
 selamete çık-
 *selamı gel-
 sele git-
 *serden git-
 sevda çek-
 *sevda doktoru ol-
 sevda et-
 *sevda eyle-
 *sevda sal-
 *sevda tut-
 sevda vur-
 *sevda yayını çek-
 *sevdalı ol-
 *sevdalık çek-
 sevdalık et-
 *sevdalık şerbetinden iç-
 *sevdalık uykusu vur-
 *sevdalık yap-
 *sevdalıktan eri-
 *sevdalıktan öl-
 sevdası öldür-
 sevdasına düş-
 *sevdaya dal-
 *sevdaya uğra-
 evdiğine yan-
 sevgisi düş-
 *sevip say-
 *sevisi düş-
 *seyran et-
 *seyran eyle-
 seyre çık-
 *sıhhat bul-
 sılaya at-
 *sıra vur-
 sırı er-
 *sırrını duyur-
 sıtma tut-
 silip süpür-
 *sine ez-
 *sinesi dağlan-

*sinesi dağlı-
 *sinesi delin-
 sinesi yan-
 *sinesi yaralı ol-
 sinesini doğra-
 *sineye kan dol-
 soğuk geç-
 *sormuk al-
 söz at-
 *söz et-
 *söz gel-
 *söz kes-
 *söz ol-
 söz tut-
 *söz ver-
 *söze uy-
 *sözlere dayanama-
 sözleri bal ol-
 sözü geç-
 sözü geç-
 sözünde dur-
 *sözünde ol-
 sözünden dön-
 *sözüne aldan-
 *sözüne bak-
 *sözüne uy-
 *su kes-
 *sudan kesil-
 susuz kal-
 susuzluğu söndür-
 suya düş-
 *suya kan-
 *süpürge al-
 sürme ek-
 şafak sök-
 *şan ol-
 şan ver-
 *şanına düş-
 şanına yakış-
 şansı dön-
 *şarap ek-
 şavkı vur-

şehit ol-
 şerre uğra-
 şöhreti dillerde gez-
 tabiatı kuru-
 tadı kalma-
 tadına doy-
 tadından yenme-
 takati kalma-
 *talan vur-
 talihi yüzüne gül-
 tamahı kal-
 *taşa al-
 tat ver-
 *tatlı dilli ol-
 tebdiri şaş-
 tedbir al-
 *tel vur-
 telef ol-
 *telgraf vur-
 *tenhaya ek-
 tersine dön-
 *tevhid ek-
 toprağa düş-
 *toprağa gir-
 *toprağa koy-
 *tuz ekmek hakkı
 tuzაđa düşür-
 *tuzak dağıt-
 tuzak kur-
 *tüte tüte yan-
 uğurlar ol-
 umudunu kes-
 *umut kal-
 uyku bas-
 *uykudan ol-
 *uykusu uç-
 *uykuyu kaybet-
 uzak düş-
 ümid kes-
 üstün ol-
 üstüne evlen-
 *üstüne kalk-

üstüne var-
 *ütü vur-
 üzerine düş-
 *üzüm aşıla-
 *vadesi dol-
 *vakti geç-
 vakti gel-
 *vazgeç-
 vebali boynuna
 verem et-
 verem ol-
 *veresiye sat-
 veresiye ver-
 volta vur-
 yabana at-
 *yağ bas-
 *yakasından tut-
 *yakıp kül et-
 *yakıp kül eyle-
 *yakıp yandır-
 *yaman bakışlı
 *yaman kaç-
 *yana yana ağla-
 *yanına düş-
 *yanına kal-
 yanına koy-
 yanıp dön-
 yanıp kayır-
 yanıp tutuş-
 *yanıp tüt-
 *yankı al-
 *yankısı vur-
 *yapısına gün doğ-
 yar ol-
 yara aç-
 *yara düşür-
 *yara sar-
 *yarası az-
 yardan ayrı geç-
 *yardan geç-
 *yare çek-
 *yâre düş-

*yârini sar-
 *yas düş-
 yas tut-
 yasa gir-
 yaş dök-
 *yaşına gir-
 *yataklar diken ol-
 *yay vur-
 yazık et-
 *yazısına ağla-
 yedi kat yere gir-
 *yel vur-
 yemin et-
 yere sağlam bas-
 yerinde durama-
 yerine koy-
 yerini bul-
 yerini tut-
 (yerlerde) sürün-
 *yerleri tut-
 *yeter ol-
 *yıkıcı ol-
 *yıl geçir-
 *yıldız gibi
 yitip git-
 yol al-
 *yol bağla-
 yol bak-
 *yol boyla-
 yol et-
 *yol kolla-
 yol tut-
 yol ver-
 yola baş koy-
 yola çık-
 yola düş-
 *yola susa-
 yolda kal-
 yoldan çevir-
 yoldan çık-
 yoldan eyle-
 *yoldaş eyle-

*yoldaş ol-
 yollara bak-
 yollara düş-
 *yolları bağla-
 yolsuz kal-
 yolu açık ol-
 *yolu bağlan-
 yolu dağ ol-
 *yolu ol-
 yolu şaşır-
 *yolu yaman ol-
 *yolun koyusuna git-
 *yoluna bak-
 yoluna can ada-
 *yoluna can feda
 *yoluna düş-
 yoluna git-
 *yoluna kurban koy-
 yolundan dön-
 yolundan eyle-
 yolunu bekle-
 yolunu bil-
 yolunu gözle-
 yolunu şaşır-
 yosun tut-
 *yular vur-
 *yumurtadan büyüt-
 yuva kur-
 *yuva tut-
 yuvası tüt-
 yuvasını yık-
 *yük vur-
 yüksekte bak-
 yüksekte uç-
 yükünü tut-
 *yüreği alış-
 yüreği dayan-
 *yüreği delik
 *yüreği derin
 yüreği eri-
 *yüreği kanlı
 yüreği oyna-

*yüreği sert ol-
 yüreği sızla-
 yüreği tutuş-
 yüreği yan-
 yüreği yaralan-
 yüreği yaralı
 *yüreğine acı düş-
 yüreğine ateş düş-
 *yüreğine dikil-
 yüreğine gam dol-
 *yüreğine gir-
 *yüreğine güven-
 *yüreğine sızı gir-
 yüreğini dağla-
 *yüreğini del-
 yüreğini söndür-
 yüreğinin yağı eri-
 yürek del-
 yürek ez-
 *yürek iste-
 *yürek tazele-
 *yürek yağına merhem sür-
 yürek yak-
 *yürek yarası
 *yürek acısı kal-
 *yürekten çık-
 yürekten sev-
 yüz göz ekşit-
 *yüzü karar-
 yüzünü karart-
 *yüzünü yak-
 zahmet çek-
 *zar çek-
 *zevkine aldan-
 zevkine bak-
 zindana düş-
 ziyan ol-
 zor gel-
 zoru ol-
 zoruna git-

2.2. Karadeniz Bölgesindeki Deyimler Dizini

*açıcı ol-	*aşk çek-
*adam ol-	aşka düş-
adam öldür-	*aşka tutul-
afiyet ol-	*aşkından kibrit ol-
*ağız dil ye-	*aştan kesil-
ağzı dili kuru-	ateş düş-
ah al-	ateş olup yan-
ah çek-	*ateş sal-
ah u zar çek-	*ateşi sönm-
*ah u zar al-	*ateşini söndür-
*ahir zamana kal-	*ateşlerden çık-
akıl boz-	ayak çek-
akıp git-	*ayak göçür-
akla gel-	*ayı dol-
aklı çık-	aylığa gir-
aklı er-	ayrı düş-
aklı git-	*ayrılık çek-
*aklı yitir-	*ayrılık düş-
aklına gel-	*ayrılık gömleği giy-
aklından çık-	bağrı yan-
aklından geç-	bağrını del-
*aklından git-	bahtı kara ol-
aklını al-	bakışı öldür-
aklını başına devşir-	*bakışı yak-
aklını başından al-	bakışları yak-
*aklını kandır-	bakmaya kıyama-
aklını şaşır-	bal gibi
alnına yazıl-	*basıp gel-
altın gibi	baskın ver-
*amel kazan-	*baş çat-
ar et-	baş et-
ara boz-	*baş kaldır-
aradan çekil-	baş ol-
arka ver-	başa gel-
arkadan vur-	başa ver-
arz et-	*başı dumanlı
aslan yürekli	*başım selamet-
aslı (astarı) ol-	başına bela aç-
	başına bir hal et-

- *başına çare bul-
başına gel-
başına hal gel-
başına kak-
*başına koy-
başına vur-
*başına yazı yazıl-
*başına zindan et-
başından aş-
*başından duman kalk-
başından geç-
başını alıp git-
başını bağla-
baştan çıkar-
bayram et-
*bedenden aş-
*bel vur-
bela ara-
bela çek-
beli bükül-
belini bük-
benzi sol-
berbat et-
beş para etmez
*bıçağa davran-
bıçak vur-
bıçak ye-
bildiğinden şaş-
*(bir şey, birinden) geç-
(bir şeye) can dayan-
*(bir şeye) dayan-
(bir şeye, bir kimseye) yazık ol-
*(bir şeye, birine) yan-
*(bir yere) kon-
(bir şeyde) gönlü ol-
(bir şeyden dolayı) sürün-
*(bir yeri) bas-
*(birine) tutul-
(birine) var-
*(birine) vurgun ol-
*(birine, bir şeye) aldır-
*(birine, bir şeye) doy-
*(birine, bir şeye) doyama-
*(birine, bir şeye) kan-
*(birine, bir şeye) öl-
*(birine, bir şeye) vurul-
*(birini , bir şeyi) yak-
*(birini) kurut-
(birini, bir şeyi) aş-
*(birini, bir şeyi) bay-
*(birini, bir şeyi) çek-
*(birinin) ayarı ol-
(birinin veya bir şeyin) kurbanı ol-
*(birinin yaptığı bir şeyi) çek-
(birinin) ateşine yan-
*(birinin) ayarı ol-
(birinin) nazını çek-
(birinin) kanlısı olmak
(birinin, bir şeyin) harcı ol-
bir tut-
*bir yana git-
boğazına sarıl-
boya vur-
boynunu bük-
boyun eğ-
boyunu aş-
*burcu tut-
*buse al-
buz gibi
bühtan et-
can al-
can düş-
*can ile cananı al-
*can tazele-
can ver-
can yak-
cana değ-
cana kıy-
candan geç-
*candan iktidar kes-
*candan sev-
candan usan-
canı boğazına dayan-
canı çık-

canı git-
 *canı kayna-
 canına kıy-
 canına yet-
 canından bez-
 canından bı-
 *cennete düş-
 *cepten cebe düş-
 *cevher saç-
 cezasını bul-
 ciğer yak-
 *ciğeri delik delik ol-
 ciğeri yan-
 *cilve et-
 *coş gel-
 *cümle alem dilinde
 çağı geç-
 *çare ara-
 *çare bul-
 *çaresine düş-
 *çark gibi dön-
 çile çek-
 çilesi dol-
 *çim tut-
 *çimen bağla-
 *çöllere düş-
 dağı taşı yak-
 daldan dala kon-
 *darlık düş-
 defterden sil-
 deli et-
 deli eyle-
 deli ol-
 *demir döv-
 dengine düş-
 dengini bul-
 derd yan-
 *derde bağla-
 *derde dayan-
 *derde dert kat-
 derde düş-
 *derde kal-

*derde koy-
 *derde uğra-
 *derdi art-
 derdi tüken-
 derdine dert ekle-
 *derdine ilaç ol-
 derdine yan-
 *derdini artır-
 *derman ara-
 *derman bul-
 derman eyle-
 derman ol-
 *dermana gel-
 *dermanı kal-
 dermanı kesil-
 *dert al-
 dert çek-
 dert et-
 dert ol-
 *dert üstüne dert ekle-
 *dert ver-
 dert yan-
 *dertli baş al-
 *dertten öl-
 deryaya dal-
 *destur al-
 *devran sür-
 *devriyeler bas-
 dil dök-
 *dilden bırakma-
 *dilden dile söyle-
 dile ver-
 dili dolaş-
 dili dur-
 dili tutuş
 dilinden düşürme-
 dilinden kurtul-
 dilini tut-
 dillere destan ol-
 dillere düş-
 *dillerini ye-
 *din imanı yok

*dirliği tatlı ol-
 *divan eyle-
 divane ol-
 diyara düş-
 *doğru söyle-
 *dost eline uğra-
 dosta düşmana karşı
 *dört yanı sar-
 duman al-
 düğüm vur-
 dünyayı zindan et-
 *düş gel-
 düşkün ol-
 *düşman hakla-
 düşman ol-
 *düşman sözüne uy-
 eceli gel-
 *edasına yan-
 efkara düşür-
 *ekmekten kesil-
 el et-
 el ver-
 elden al-
 eli kalem tut-
 *eli koynunda kal-
 *elif çek-
 elinden al-
 *elinden çek-
 elinden gel-
 eline düş-
 eline geç-
 *eller al-
 *eller sar-
 *eller sözüne uy-
 *ellere kal-
 *ellere ver-
 *engel koy-
 etekleri tutuş-
 (etrafımı) sar-
 *evini başına yık-
 *feleği gül-
 *felek vur-

*fener yak-
 feryat et-
 fındık at-
 *fırsat al-
 fıgan et-
 fikrini çel-
 *fiske vur-
 *fıstan biç-
 *gadasını al-
 gam ortağı ol-
 gam ye-
 garip düş-
 gazele dön-
 geçici ol-
 geç-i güzar et-
 gelip çat-
 gelip geç-
 *gençliği baltaya ver-
 *gençliği geç-
 geri dur-
 *gırcı tut-
 giyininip kuşan-
 *göğüs aç-
 göğüs geçir-
 *gölge vur-
 *gönlü ağla-
 *gönlü bağlı ol-
 *gönlü büyü-
 gönlü düş-
 *gönlü kilitli kal-
 *gönlü yaralı ol-
 gönlünü et-
 gönlünü eyle-
 gönül al-
 gönül kır-
 gönül ver-
 gönülden ırak ol-
 göresi gel-
 *göz et-
 *göz eyle-
 göz koy-
 *göz pınarı kuru-

göz süz-
 gözden irak ol-
 gözden kaç-
 göze al-
 *göze kaşa kesil-
 gözü açık git-
 gözü kal-
 gözü kamaş-
 *gözü kaşı alış veriş et-
 gözü ol-
 gözü yollarda (kal)-
 gözünde nur kal-
 gözünde tüt-
 *gözüne al-
 *gözünü yolda koy-
 *gözyaşı dök-
 *gubur al-
 gurbete sal-
 *gurbetliğe dayan-
 (gönlünü) hoş et-
 *(gurbet) ele ver-
 (gururuna) dokun-
 *gün dolaş-
 *gün düş-
 *gün tutul-
 *gün vur-
 günah çek-
 günaha gir-
 güneş al-
 günü yan-
 gününü gör-
 güveyi gir-
 haber al-
 haber anlatama-
 haber bil-
 *haber et-
 haber gel-
 *haber sor-
 haber ver-
 hak rahı bil-
 hakkını helal et-
 hakkını helal eyle-

hal bil-
 hal sor-
 halay çek-
 hali kalma-
 hali yaman
 *hallere düş-
 *hançer çak-
 *hançer vur-
 *har al-
 harab ol-
 haram et-
 haram geçir-
 haram ol-
 haram ye-
 harap ol-
 harman kaldır-
 hasret çek-
 hasret kal-
 hatıra dokun-
 hatırı kal-
 *hatırına düş-
 hava çal-
 hayal eyle-
 *hayın bak-
 hayran ol-
 hayrını gör-
 *helalkare düş-
 *herge koş-
 hesap ver-
 heves et-
 *hırsı kafasına çık-
 *hile kat-
 *hisar çek-
 *horona çık-
 *hoş gel-
 hoş ol-
 hoşla git-
 hoşça kal-
 irak ol-
 *ırmağı kes-
 ıssız kal-
 *ışgın sür-

*ışık ver-
 ibret al-
 ifade ver-
 *ihsan eyle-
 *ikrar al-
 *ikrar ver-
 *ikrarda dur-
 *ikrardan dön-
 *ilmek çal-
 iman bul-
 imana gel-
 *imdadada gel-
 *inat et-
 *inkar et-
 insafa gel-
 intizar al-
 intizara düşür-
 İşi ters git-
 kabul et-
 kabul ol-
 *kadem bas-
 *kadere say-
 kahır çek-
 kahrından öl-
 *kalbi yan-
 *kalbi yanıp tüt-
 kalbine gir-
 kalbine göre
 *kalbine taş değ-
 kalbini doldur-
 kan ağla-
 kan dök-
 kan ol-
 kanadı kırıl-
 *kanat vur-
 *kanına ekmek batır-
 kanlı yaş dök-
 *kar tut-
 kara yazı yaz-
 karalar bağla-
 *karalı ol-
 karşı dur-

kavlükarar et-
 *keder et-
 kemal bul-
 kemikleri sızla-
 *kendini gözet-
 *kerem eyle-
 kına yak-
 *kısmet eyle-
 kısmeti kesil-
 kıyamet kop-
 kıyamete kal-
 kıymet bil-
 *kız gibi
 kız kaçır-
 kocaya git-
 kollarına düşür-
 *kollarını boynuna bırak-
 *köpük otur-
 *kudretten çekil-
 kul et-
 *kul eyle-
 kul köle ol-
 kul ol-
 *kulağı dayan-
 kulak as-
 kumar oyna-
 kurban ver-
 *kurban ol-
 kurşun ye-
 *kurulu yay ol-
 *kuruyup çalı ol-
 kusur gör-
 kusura bak-
 *kutlu ol-
 *küfrü terket-
 Kül et-
 *kül ol-
 *mahşere kal-
 *mar al-
 *martin çat-
 *mayası yoğrul-
 *mektup kes-

mektup sal-
 mendil salla-
 *merhem vur-
 *mest et-
 meyil ver-
 *meyli düş-
 *meylini bul-
 *meze dök-
 *mıh tut-
 *mihman et-
 mihnet çek-
 mola ver-
 *muhabbet bağından güller der-
 muhabbet kur-
 murada er-
 murat al-
 müjde ver-
 N
 nam ver-
 nasihat et-
 *nasihat tut-
 *nasip eyle-
 *naz gel-
 *nazar al-
 nazar et-
 *nazar uğra-
 *nazara uğra-
 *nefes vur-
 nefesi kesil-
 nikah kıy-
 niza kes-
 ocağına düş-
 *ocak yık-
 *ocaklar yak-
 *oda donat-
 *omuz omuza ver-
 *on beş yaşına değ-
 *on beşine bas-
 *orağa davran-
 *ormana dal-
 oyun eyle-
 oyuna gel-

*öğüt al-
 öğüt ver-
 *ölüm yoluna uğra-
 *ömrü art-
 ömrü tüken-
 ömür geçir-
 *ömür sarayını yık-
 *önüne düş-
 para tut-
 para ye-
 pas tut-
 *pazar et-
 *perişan ol-
 peşine düş-
 *pul yedir-
 rağbet et-
 *rahmet saç-
 rezil et-
 rüyasına gir-
 saban sür-
 sabır ver-
 safa gel
 sağ ol-
 sancı tut-
 *sarılığa uğra-
 *saz çal-
 *saz vur-
 *sebepl ol-
 *secde kıl-
 sel al-
 selam al-
 selam dur-
 selam kes-
 selam ol-
 selam sal-
 selam söyle-
 selam ver-
 *selamı gel-
 sele git-
 *serden git-
 sevda çek-
 sevda et-

*sevda eyle-
 *sevda sal-
 *sevda tut-
 sevda vur-
 *sevda yayını çek-
 *sevdalı ol-
 sevdalık çek-
 sevdalık et-
 *sevdalık şerbetinden iç-
 *sevdalık uykusu vur-
 *sevdalık yap-
 *sevdalıktan eri-
 *sevdalıktan öl-
 sevdası öldür-
 sevdasına düş-
 *sevdaya dal-
 *sevdaya uğra-
 *seyran et-
 *seyran eyle-
 seyre çık-
 *sıhhat bul-
 sırra er-
 *sırrını duyur-
 Sıtma tut-
 *sinesi dağlan-
 *sinesi dağlı-
 *sinesi yaralı ol-
 sinesini doğra-
 *söz gel-
 *söz ol-
 söz tut-
 *söz ver-
 sözünde dur-
 *sözünde ol-
 sözünden dön-
 *sözüne uy-
 *sudan kesil-
 susuz kal-
 susuzluğu söndür-
 sürme çek-
 *şan ol-
 şan ver-

*şanına düş-
 şansını dön-
 *şarap çek-
 şavkı vur-
 şöhreti dillerde gez-
 tadından yenme-
 takati kalma-
 *talan vur-
 *tatlı dilli ol-
 tebdiri şaş-
 *tevhid çek-
 *toprağa koy-
 tuzığa düşür-
 *tuzak dağıt-
 tuzak kur-
 uğurlar ol-
 umudunu kes-
 *umut kal-
 uyku bas-
 *uykudan ol-
 *uykuyu kaybet-
 uzak düş-
 ümid kes-
 *üstüne kalk-
 üstüne var-
 *ütü vur-
 *üzüm aşla-
 *vadesi dol-
 *vakti geç-
 *vazgeç-
 verem et-
 verem ol-
 volta vur-
 yabana at-
 *yakıp kül et-
 *yakıp kül eyle-
 *yakıp yandır-
 *yaman kaç-
 *yana yana ağla-
 *yanına düş-
 yanıp kayır-
 yanıp tutuş-

*yanıp tüt-
 yara aç-
 *yara düşür-
 yardan ayrı geç-
 *yardan geç-
 *yare çek-
 *yâre düş-
 *yas düş-
 yasa gir-
 yaş dök-
 *yaşına gir-
 *yataklar diken ol-
 *yay vur-
 *yazısına ağla-
 yedi kat yere gir-
 *yel vur-
 yemin et-
 yerinde durama-
 yerine koy-
 yerini bul-
 *yerleri tut-
 *yeter ol-
 *yıkıcı ol-
 *yıldız gibi
 yitip git-
 yol al-
 yol bak-
 *yol boyla-
 *yol kolla-
 yola çık-
 yola düş-
 *yola susa-
 Yoldan çevir-
 *yolları bağla-
 *yolu bağlan-
 yolu dağ ol-
 *yolu ol-
 yolu şaşır-
 *yolu yaman ol-

*yolu yaman ol-
 *yoluna bak-
 *yoluna düş-
 yolundan eyle-
 yolunu bekle-
 yolunu gözle-
 yolunu şaşır-
 *yular vur-
 yuvası tüt-
 yuvasını yık-
 *yük vur-
 yüksekten uç-
 *yüreği alış-
 yüreği dayan-
 *yüreği delik
 yüreği eri-
 yüreği oyna-
 yüreği sızla-
 yüreği tutuş-
 yüreği yan-
 yüreği yaralı
 *yüreğine dikil-
 yüreğine gam dol-
 *yüreğine sızı gir-
 yüreğini dağla-
 *yüreğini del-
 *yürek iste-
 yürek yak-
 *yürek acısı kal-
 yürekten sev-
 yüz göz ekşit-
 *yüzü karar-
 *yüzünü yak-
 zahmet çek-
 *zar çek-
 *zevkine aldan-
 zevkine bak-
 zindana düş-
 zoru ol-

2.3. Marmara Bölgesindeki Deyimler Dizini

*ad koy-	baygınlık gel-
ağzı dili kuru-	bel bağla-
ah çek-	beli bükül-
*ahd et-	belini bük-
*ahd eyle-	belini kır-
aklı başında olma-	benzi sol-
aklı er-	bıçak ye-
aklına gel-	bir araya gel-
aklından çık-	*(bir şey) tut-
aklından git-	*(bir şey, birinden) geç-
aklımı al-	(bir şeyde) gönlü ol-
aklımı çal-	(bir şeyden dolayı) sürün-
*aklımı çıldır-	(bir şeye) can dayan-
allah'ından bul-	*(bir şeye) dayan-
*altın ye-	*(bir şeye, birine) yan-
ardına düş-	(birbirini) çekeme-
arz et-	(biri, bir şey) yak-
aşka düş-	(birine) takıl-
*aşkın zincirine bağlan-	(birine) var-
ateş düş-	*(birine, bir şeye)gücen-
*ateşe düş-	*(birine, bir şeye) doy-
*ateşe sok-	*(birine, bir şeye) öl-
*ay vur-	*(birine, bir şeye) vurul-
ayrı düş-	*(birine, birşeye) koy-
bağrını del-	(birini, bir şeyi) öldür-
*bahşiş at-	(birinin veya bir şeyin) kurbanı ol-
bakışı öldür-	(birinin, bir şeyin) harcı ol-
basıp git-	*(biriyle) eğlen-
baş koy-	bir pula sat-
baş ol-	boğazına dizil-
başta gel-	boynun borcu
*başı bağlı	boynunu bük-
*başı belalı	boyun eğ-
*başı kavgalı	*can tazele-
Başına gel-	can ver-
başından al-	can yak-
başını bağla-	*candan sev-
başta akıl kalma-	candan usan-
baştan çıkar-	canı sıkıl-

canı titre-
 canına kıy-
 cefa çek-
 cemaline vurul-
 cenazeyi kaldır-
 *çıra vur-
 çift sür-
 *dağlar dağla-
 dar gel-
 darbuka çal-
 davul çal-
 deli ol-
 *demir yürekli
 dengine düş-
 dengine ver-
 dengini bul-
 *dengini sar-
 derde düş-
 derdine derman ol-
 dert aç-
 *dert al-
 *dert bağla-
 dert çek-
 dili dolaş-
 dillere düş-
 divane ol-
 *doğru söyle-
 *doya doya gör-
 *doya doya gül-
 duman al-
 *duman bağla-
 *duman bas-
 *dünür gel-
 dünyasına doy-
 *ekşisi yüzüne vur-
 el et-
 *ele uy-
 *elinden al-
 *elinden çek-
 *eller al-
 *ellere kal-
 *ellere uy-

*esiri ol-
 *eşine düş-
 etrafımı sar-
 ev boz-
 *eyvahlar olsun
 gaflet bas-
 geçmiş ol-
 giyiniş kuşan-
 göğsünü gere gere
 gönlü düş-
 *gönlü rahat et-
 *gönlü uslan-
 gönlünü eğle-
 *gönlünü yak-
 gönül ver-
 *göz et-
 gözleri dol-
 gözü ol-
 *(gurbet) ele ver-
 gücüne git-
 *güç ol-
 gün geçir-
 günahı boynuna ol-
 haber al-
 haber gel-
 hal bil-
 hapı yut-
 haram et-
 haram ol-
 harap ol-
 hasret kal-
 hatır sor-
 hatırı kal-
 hayrı olma-
 hile yap-
 hor gör-
 *hoş gel-
 hoş ol-
 *içine sızı düş-
 iflah ol-
 *ilanı çık-
 imana gel-

izin al-
 kadem ol-
 kahır çek-
 kalbine vur-
 *kalem çek-
 *kama ye-
 kan ağla-
 kanlara boyan-
 *kara haber git-
 karalar bağla-
 *kaşını yık-
 *kaynayıp coş-
 *kelam kes-
 kemikleri sızla-
 *kerem eyle-
 *keskin bıçak ol-
 kına vur-
 kına yak-
 kıyamet kop-
 kıymet bil-
 *kubur al-
 kulak ver-
 kurşun ye-
 *kutlu ol-
 *kül ol-
 layığı bul-
 *lira bozdur-
 *mahal gör-
 *mahşere kal-
 malum ol-
 maskara et-
 meraka düş-
 *meyhaneye dayan-
 meyil ver-
 *muharebe kur-
 murada er-
 *muradına kavuş-
 *namı kal-
 nasihat et-
 *nasip eyle-
 *nazar kal-
 nikah kıy-

nişan tak-
 *ovaya düş-
 oyun et-
 öğüt ver-
 *ömrü çürü-
 ömür geçir-
 *ömür ver-
 *özü hakka bağla-
 pay ver-
 *perişan ol-
 rağbet et-
 *sabrı kararı kalma-
 safa gel
 sağ ol-
 sararıp sol-
 sefa sür-
 sel al-
 selam al-
 selam dur-
 selam et-
 selam gönder-
 selam söyle-
 selam ver-
 sevda çek-
 *sevda doktoru ol-
 *sevda sal-
 *sevip say-
 *sine ez-
 *sinesi delin-
 *sormuk al-
 *söz kes-
 *söze uy-
 sözü geç-
 sürme çek-
 *taşa çal-
 *telgraf vur-
 tersine dön-
 *toprağa gir-
 *uykusu uç-
 üstüne evlen-
 verem et-
 verem ol-

veresiye ver-
 *yakıp kül et-
 *yakıp kül eyle-
 *yakıp yandır-
 *yaman bakışlı
 *yankı al-
 *yapısına gün doğ-
 *yaşına gir-
 yemin et-
 *yıl geçir-
 *yol bağla-
 yol et-
 yola çık-

*yoluna bak-
 yolundan dön-
 yolunu şaşır-
 *yular vur-
 *yuva tut-
 yüreği oyna-
 yüreği sızla-
 yüreği yan-
 yüreğini dağla-
 yürek ez-
 *yürek yarası
 zahmet çek-
 zor gel-

2.4. Ege Bölgesindeki Deyimler Dizini

*acı getir-
 *acıları besle-
 adı dillen-
 ah çek-
 *ahd et-
 *ahdı kal-
 *ahdı ol-
 aht al-
 akla gel-
 akla karayı seç-
 akli başına gel-
 akli başında olma-
 akli git-
 aklına gel-
 aklında kal-
 aklından çık-
 *aklından gitme-
 aklını (başından) al-
 aklını başına devşir-
 aklını çel-
 *aklını kaybet-
 akşamdan kal-
 alıp başını git-
 allah'ından bul-
 ara boz-

*ardı aran-
 arzusu kal-
 aşka düş-
 *aşkıdan kibrit ol-
 ateş al-
 ateş düş-
 *ateşine düş-
 *avrupa dök-
 ayrı düş-
 *ayrılığa sal yap-
 *ayrılık acısı koy-
 *ayrılık çek-
 bağına bas-
 bağırını del-
 bağırını ez-
 bakmaya kıyama-
 basıp git-
 baskın yap-
 *baş boz-
 baş koy-
 baş ol-
 baş tacı et-
 başa gel-
 *baş yan-
 *başı bağlı

- *başı büyü-
başına gel-
başına kak-
başına vur-
*başında sevda ol-
başından al-
başından duman al-
başından geç-
başını alıp git-
başını bağla-
başını yak-
baştan çıkar-
*baştan git-
bayram et-
beli bükül-
belini bük-
*bend döv-
*beni benden al-
benzi sol-
bıçak vur-
bileğine güven-
Bir araya gel-
bir tut-
*(bir şey, birinden) geç-
*(bir şey, birisi) yak-
(bir şeyde) gönlü ol-
(bir şeyden) elinden bık-
(bir şeye, bir kimseye) yazık ol-
*(bir şeye, birine) yan-
*(bir şeyi birine) aç-
(bir şeyi, birine) çok gör-
*(bir yere) kon-
*(bir yeri) bas-
*(bir) hale koy-
*(birine) vurgun ol-
*(birine) tutul-
(birine) var-
(birine) yan-
*(birine, bir şeye) doy-
*(birine, bir şeye) kan-
*(birine, bir şeye) öl-
*(birine, bir şeye) vurul-
- *(birini) kap-
*(birini) yak-
*(birini, bir şeyi) yut-
*(birini, bir şeyi) bay-
*(birini, bir şeyi) hakla-
(birinin veya bir şeyin) kurbanı ol-
(birinin) sözüne gel-
*(birinin) yoluna sol-
(birinin, bir şeyin) harcı ol-
boşa çık-
*boynun borcu
boynunu bük-
*boyu boyuma uy-
boyun eğ-
can al-
*can evinden yak-
cana kıy-
candan geç-
*candan sev-
candan usan-
canı çek-
canı sıkıl-
canına kıy-
canından bık-
*ciğeri paralan-
ciğeri yan-
*ciğerine ateş sal-
*ciğerini delik delik del-
ciğerinin köşesi
*cilvesine doy-
*cümle alem dilinde
*çalım et-
*çare bul-
*çark vur-
çift sür-
*ciğeri sızla-
çile çek-
çile doldur-
*çoban tut-
*dağa dayan-
*dağlara düş-
*dağları del-

dar gel-
 dava gör-
 *dayak vur-
 deli et-
 deli ol-
 *dem sür-
 *demir döv-
 dengi ol-
 dengine düş-
 dengini bul-
 denk gel-
 derde düş-
 *derde uğra-
 derdi çöker-
 *derdine dert kat-
 *durdini artır-
 *derman bul-
 *dert al-
 *dert dadan-
 dert dök-
 dert ol-
 *dert tazele-
 dertten kurtar-
 *dertleri yeğ
 *desti dümbek vur-
 dile gel-
 dili tutul-
 *dilinden çek-
 dilinden kurtul-
 *dillere dayan-
 dillere destan ol-
 dillere düş-
 *dilleri şeker ol-
 *dillerini ye-
 dinden imandan çık-
 *dininden bul-
 *dirliği tatlı ol-
 *doğru söyle-
 dost et-
 *doya doya sev-
 duman al-
 *dumanı tüt-

dünyayı zindan et-
 *düş çatlat-
 *düş ol-
 düşman eyle-
 düşman ol-
 düşmanlara dağ ol-
 düşünüp taşın-
 düzen ver-
 el et-
 *el sözüne uy-
 elden gel-
 elden git-
 elinden al-
 elinden gel-
 *elinden yan-
 eline düş-
 *eline sağlık
 *elini eline çal-
 (eli) mahkum ol-
 *ellere kal-
 *ellere ver-
 *eyvahlar olsun
 feda et-
 *fend et-
 gafil avla-
 galip gel-
 *garip hal ol-
 *geçimi tatlı ol-
 gelin git-
 gem vur-
 *gençliği geç-
 gençliğine kıy-
 *gençlik eseri
 *gerçek toruna düş-
 *gıybet kes-
 gökten zembille in-
 *gölge vur-
 *gölgesi bas-
 *gönle gel-
 gönlü düş-
 gönlü kal-
 *gönlü katlan-

gönlünü eğle-
 gönlünü hoş et-
 *gönlünü kazan-
 gönül al-
 *gönül arzu bul-
 gönül ver-
 gönül yap-
 gönül yık-
 *göz kak-
 göze al-
 gözleri dol-
 gözü değ-
 gözü kal-
 gözü ol-
 gözü yollarda ol-
 gözün aydın
 gurbet çek-
 *gurbet ele at-
 gurbete düş-
 (gururuna) dokun-
 *güç ol-
 *güman kaldır-
 gün geçir-
 güven ver-
 haber al-
 *haber getir-
 haber sal-
 haber ver-
 *hak yazısı ol-
 hakkı kal-
 hakkını helal et-
 hal bil-
 hal sor-
 haline yan-
 *hançer vur-
 hapislerde çürü-
 hapse düş-
 haram et-
 haram ol-
 harman döv-
 hasret çek-
 hasta düş-

hastası ol-
 hatırı kal-
 hayran et-
 *heder ol- .
 hıçkırık tut-
 hile getir-
 *hile kat-
 hisse al-
 hor gör-
 *hoş gel-
 hoş ol-
 ıssız kal-
 ıssız koy-
 ibret al-
 içi yan-
 *ifl
 iflah ol-
 iftiraya uğra-
 iki yakası bir ol-
 *ikrara bend ol-
 iman yok
 imana doy-
 imana gel-
 imana getir-
 inan olsun
 *inkar et-
 intikam al-
 *intizar al-
 izin al-
 izne dön-
 kabul eyle-
 kabul ol-
 kafa çek-
 kahır çek-
 *kalbi duru ol-
 *kalbinin karasını götür-
 *kalkmaz döşeklere yat-
 *kama daya-
 *kama sok-
 kan ağla-
 kanlara boyan-
 kanlı yaş dök-

*kanlı yaşla dol-
 kapıya dayan-
 *kara taş gibi yak-
 karalar bağla-
 *karalar bas-
 *kararda dur-
 kastı ol-
 kaş göz süz-
 *kavil kur-
 kelle koltukta (gez-)
 kendinden geç-
 kendine kıy-
 kendini bil-
 *kerem eyle-
 *keseyi aç-
 kına yak-
 kısmet bekle-
 *kıt ver-
 kıyamet kop-
 kıyamete kal-
 kıymet bil-
 kilit vur-
 *kireç tut-
 *konyak çek-
 *koynunda güller aç-
 kötüye yoldur-
 kul et-
 kul köle ol-
 kul ol-
 kulak ver-
 kurban git-
 kurşun ye-
 *kuşak çek-
 *kutlu ol-
 *kül ol-
 *küs kal-
 *mahrum kal-
 *mahşere kal-
 *makas vur-
 malum ol-
 *maşallah çek-
 *mavzer al-

medet um-
 mendil salla-
 mesken tut-
 *mest et-
 *meyil bağla-
 meyil ver-
 muhabbet kur-
 murat al-
 *nakış dök-
 *namaz geçir-
 *nazar et-
 *nazara uğra-
 nikah kıy-
 ninni tut-
 nişanı düş-
 oruç tut-
 *öğüt al-
 *öğüt tut-
 *ölüme sal yap-
 *ömrü çürü-
 ömür geçir-
 ömür tüket-
 özü sözü bir
 *özünü bul-
 payını ver-
 *pazara dök-
 pazarlık et-
 peşinde ol-
 peşine düş-
 *pınara kan-
 *pişmeğe gel-
 *poyraz kes-
 *pusulası çık-
 rüzgar al-
 *saatine var-
 sabır ver-
 *saç baş ol-
 safa gel
 sağ ol-
 *saz çal-
 *sebeb ol-
 sel al-

selam al-
 selam dur-
 selam et-
 selam kes-
 selam söyle-
 selam ver-
 selam yolla-
 selama kalk-
 selamete çık-
 sevda çek-
 *sevda sal-
 sevdasına düş-
 *sevdiğine yan-
 sevgisi düş-
 *sevisi düş-
 sılaya at-
 sırra er-
 silip süpür-
 soğuk geç-
 söz at-
 *söz ol-
 söz tut-
 *söz ver-
 sözünde dur-
 sözünden dön-
 *su kes-
 suya düş-
 *suya kan-
 *süpürge çal-
 sürme çek-
 şafak sök-
 *şan ol-
 şanına yakış-
 şavkı vur-
 şehit ol-
 *şerre uğra-
 tadı kalma-
 tadına doy-
 talihi yüzüne gül-
 tamahı kal-
 tat ver-
 *tatlı dilli ol-

tedbir al-
 telef ol-
 *tenhaya çek-
 toprağa düş-
 *toprağa gir
 tuzak kur-
 uğurlar ol-
 vakti gel-
 vebali boynuna
 verem et-
 verem ol-
 yabana at-
 *yakıp kül et-
 *yakıp yandır-
 *yanına kal-
 yanına koy-
 yanıp dön-
 yar ol-
 yara aç-
 *yârini sar-
 yas tut-
 yaş dök-
 yazık et-
 yemin et-
 yere sağlam bas--
 yerine koy-
 yerini bul-
 yerini tut-
 (yerlerde) sürün-
 yol et-
 yol tut-
 yol ver-
 yola çık-
 yola düş-
 yolda kal-
 yoldan çevir-
 *yoldaş eyle-
 *yoldaş ol-
 yolsuz kal-
 yolu açık ol-
 *yolun koyusuna git-
 yoluna can ada-

*yoluna can feda
 yoluna git-
 *yoluna kurban koy-
 yolundan dön-
 yolundan eyle-
 yolunu bekle-
 yolunu bil-
 yolunu şaşır-
 *yumurtadan büyüt-
 *yük vur-
 yüksekten bak-
 yükünü tut-
 yüreği dayan-
 *yüreği derin
 *yüreği kanlı
 yüreği oyna-
 *yüreği sert ol-

yüreği sızla-
 yüreği yan-
 *yüreğine acı düş-
 yüreğine ateş düş-
 *yüreğine gir-
 *yüreğine güven-
 yüreğini dağla-
 yüreğinin yağı eri-
 yürek del-
 yürek ez-
 *yürek tazele-
 yürek yak-
 yürekten sev-
 yüzünü karart-
 zor gel-
 zoruna git-

2.5. Akdeniz Bölgesindeki Deyimler Dizini

*abo çek-
 acısı çık-
 ad koy-
 ah çek-
 akıl koy-
 aklına düş-
 aklına gel-
 *aklından git-
 aklını şaşır-
 allah'ından bul-
 ar et-
 ara boz-
 ara bul-
 *arasına engel gir-
 ardına düş-
 arkasına düş-
 *arzu çek-
 aşka düş-
 ayrı düş-
 *ayrılık çek-
 *ayrılık düş-

bağır döv-
 bağı ezik ol-
 *baha bil-
 baş et-
 baş üstüne
 başa gel-
 *başı dalgalı ol-
 *başı dumanlı
 *başına aç-
 *başından düş-
 başını ez-
 başının belası
 beli bükül-
 belini bük-
 *bend döv-
 beş para etmez
 bildiğinden şaş-
 *birbirini besle-
 *(bir şey, birinden) geç-
 (bir şeyde) gönlü ol-
 (bir şeye) can dayan-

*(bir şeye, birine) yan-
 (bir şeyle) geçin-
 *(bir yere) kon-
 (birine) var-
 *(birine, bir şeye) dadan-
 (birine, bir şeye) dayan-
 *(birine, bir şeye) doy-
 *(birine, bir şeye) kan
 *(birine, bir şeye) öl-
 *(birine, bir şeye) vurgun ol-
 *(birine, bir şeye) vurul-
 *(birini) yak-
 *(birini, bir şeyi) bastır-
 *(birini, bir şeyi) kolla-
 (birinin veya bir şeyin) kurbanı ol-
 *(birinin) ateşine yan-
 (birinin) nazını çek-
 bize düş-
 boğazına dur-
 boynunu vur-
 boyun eğ-
 burnunda tüt-
 bülbül gibi söylet-
 can al-
 *can boyan-
 can ver-
 *candan sev-
 canı çek-
 canı çık-
 canına kıy-
 *cümle alem dilinde
 çağı geç-
 *çalıya dön-
 *çare bul-
 çifte koş-
 *dağa yaslan-
 dağı taşı yak-
 *damına düş-
 dar gel-
 dara çekil-
 deli et-
 deli ol-

dengi olma-
 derde bırak-
 derde düş-
 *derdinden kibrit ol-
 derdini deş-
 derman ol-
 derman sal-
 dert çek-
 dert dök-
 *dert es-
 dert ol-
 *dert ortağı bul-
 *dert sal-
 dili dur-
 dillere destan ol-
 dillere düş-
 divane eyle-
 divane gez-
 divane ol-
 *dost yolundan ayrıl-
 *ecel şerbeti iç-
 el ele ver-
 el et-
 *el sözüne bak-
 *el sözüne uy-
 elden git-
 *elin dilinden usan-
 elinden al-
 esir ol-
 etrafımı al- (sar)
 eyer vur-
 *firkate düş-
 *gamı gasaveti kaldır-
 garip düş-
 *gazeteye bas-
 gelin git-
 gönle gir.'' -
 *gönlü aptal ol-
 gönlü bulan-
 gönlü düş-
 *gönlü bağlı ol-
 *gönlü küçük ol-

*gönlü tasalı ol-
 *gönlü usan-
 *gönlü yeşer-
 *gönlü coş-
 gönlünü eğle-
 gönlünü neşeli et-
 *gönlünün yarası geç-
 *gönül davası
 gönül eğle-
 gönül ver-
 göz değ-
 gözleri dol-
 *gözü (başka) ellerde ol-
 *gözünde kal-
 gözünde nur kal-
 *gözüne al-
 *gözyaşı dök-
 gurbete düş-
 gülbank çek-
 günaha gir-
 günahı boynuna ol-
 *haber et-
 haber ver-
 hakkını helal eyle-
 hal bil-
 *halay kur-
 hali yaman
 *hançer vur-
 *hançer ye-
 *harab ol-
 hasret çek-
 *hatırı ol-
 havalara uç-
 hayal ol-
 hoş ol-
 hoş yakış-
 *huyu tatlı
 İftiraya uğra-
 *ikrar çek-
 imana gel-
 *(inciği) tutul-
 inkar et-

*insaf eyle-
 intikam al-
 intizar al-
 kabul ol-
 kadir bil-
 kafası dumanlan-
 kahır çek-
 *kalem çek-
 kan ağla-
 *kanat vur-
 kanlı yaş dök-
 *kanlı yaşla dol-
 kara yazı yaz-
 Karalar bağla-
 karşı çık-
 *kaşlarını devir-
 *kazanıp karkın-
 Kendinden geç-
 kendini bil-
 *keskin bıçak ol-
 kına yak-
 kıymet bil-
 kolayına bak-
 koynuna al-
 koyun gü-
 kul et-
 *kul eyle-
 kul köle ol-
 kul ol-
 kurban git-
 *kurban ol-
 kurşun ye-
 *kusur yap-
 *kutlu ol-
 *kül ol-
 *mamur kal-
 *memleket dilinde
 mendil at-
 mendil salla-
 *mermer yürekli
 *meyil bağla-
 *meyil düşür-

meylil ver-
 muma döndür-
 murada er-
 münasip gör-
 nara çekil-
 naz al-
 *nazara uğra-
 nerede.... orada....
 nikah kıy-
 *nişan çek-
 *öğüt al-
 öğüt ver-
 ölesiye yan-
 *ömrü çürü-
 ömrü çürü-
 *ömrü geçip git-
 *ömrü sökül-
 palaz et-
 peşine düş-
 *(potayı) gözünden vur-
 *poyraz kes-
 rağbet et-
 sabır ver-
 *sabrı kal-
 safa gel
 sağ ol-
 sararıp sol-
 *sebebi ol-
 sel al-
 selam al-
 selam ol-
 selam söyle-
 selam ver-
 sevda çek-
 *sevda sal-
 *sevdalı ol-
 *sevdalık çek-
 *sevdaya uğra-
 *sevisi düş-
 *seyran et-
 *sıra vur-
 sinesi yan-

*sineye kan dol-
 *söz et-
 *sözlere dayanama-
 sözleri bal ol-
 sözü geç-
 sözünde dur-
 sözünden dön-
 *sözüne aldan-
 *sözüne bak-
 sürme çek-
 tabiatı kuru-
 *tel vur-
 *tuz ekmek hakkı
 *tüte tüte yan-
 uğurlar ol-
 umudunu kes-
 uyku bas-
 üstün ol-
 üstüne var-
 üzerine düş-
 *vazgeç-
 verem ol-
 *veresiye sat-
 *yağ bas-
 *yakasından tut-
 *yakıp kül et-
 *yakıp kül eyle-
 *yakıp yandır-
 *yankısı vur-
 *yara sar-
 *yarası az-
 yaş dök-
 yerini tut-
 *yeter ol-
 yol ver-
 yola baş koy-
 yola düş-
 yolda kal-
 yoldan çık-
 yoldan eyle-
 yollara bak-
 yollara düş-

yolundan eyle-
 yolunu bekle-
 yosun tut-
 yuva kur-
 yüreği dayan-
 yüreği sızla-
 yüreği tutuş-
 yüreği yan-

yüreği yaralan-
 yüreğini söndür-
 *yürek yağına merhem sür-
 *yürekten çık-
 yürekten sev-
 ziyan ol-
 zor gel-

2.6. Sözlükte Bulunmayan Deyimler Dizini

2.6.1. Karadeniz Bölgesi Yıldızlı Deyimler

*açıcı ol-
 *adam ol-
 *ağız dil ye-
 *ah u zar al-
 *ahir zamana kal-
 *aklı yitir-
 *aklından git-
 *aklımı kandır-
 *amel kazan-
 *aşk çek-
 *aşka tutul-
 *aşkımdan kibrit ol-
 *aştan kesil-
 *ateş sal-
 *ateşi sönmeye-
 *ateşini söndür-
 *ateşlerden çık-
 *ayak göçür-
 *ayı dol-
 *ayrılık çek-
 *ayrılık düş-
 *ayrılık gömleği giy-
 *bakışı yak-
 *basıp gel-
 *baş çat-
 *baş kaldır-
 *başı dumanlı
 *başım selamet-

*başına çare bul-
 *başına koy-
 *başına yazı yazıl-
 *başına zindan et-
 *başından duman kalk-
 *bedenden aş-
 *bel vur-
 *bıçağa davran-
 *(bir şey, birinden) geç-
 *(bir şeye) dayan-
 *(bir şeye, birine) yan-
 *(bir yere) kon-
 *(bir yeri) bas-
 *(birine) tutul-
 *(birine) vurgun ol-
 *(birine, bir şeye) aldır-
 *(birine, bir şeye) doy-
 *(birine, bir şeye) doyama-
 *(birine, bir şeye) kan-
 *(birine, bir şeye) öl-
 *(birine, bir şeye) vurul-
 *(birini , bir şeyi) yak-
 *(birini) kurut-
 *(birini, bir şeyi) bay-
 *(birini, bir şeyi) çek-
 *(birinin) ayarı ol-
 *(birinin yaptığı bir şeyi) çek-

*(birinin) ayarı ol-
 *bir yana git-
 *burcu tut-
 *buse al-
 *can ile cananı al-
 *can tazele-
 *candan iktidar kes-
 *candan sev-
 *canı kayna-
 *cennete düş-
 *cepten cebe düş-
 *cevher saç-
 *ciğeri delik delik ol-
 *cilve et-
 *coş gel-
 *cümle alem dilinde
 *çare ara-
 *çare bul-
 *çaresine düş-
 *çark gibi dön-
 *çim tut-
 *çimen bağla-
 *çöllere düş-
 *darlık düş-
 *demir döv-
 *derde bağla-
 *derde dayan-
 *derde dert kat-
 *derde kal-
 *derde koy-
 *derde uğra-
 *derdi art-
 *derdine ilaç ol-
 *derdini artır-
 *derman ara-
 *derman bul-
 *dermana gel-
 *dermanı kal-
 *dert al-
 *dert üstüne dert ekle-
 *dert ver-
 *dertli baş al-

*dertten öl-
 *destur al-
 *devran sür-
 *devriyeler bas-
 *dilden bırakma-
 *dilden dile söyle-
 *dillerini ye-
 *din imanı yok
 *dirliği tatlı ol-
 *divan eyle-
 *doğru söyle-
 *dost eline uğra-
 *dört yanı sar-
 *düş gel-
 *düşman hakla-
 *düşman sözüne uy-
 *edasına yan-
 *ekmekten kesil-
 *eli koynunda kal-
 *elif çek-
 *elinden çek-
 *eller al-
 *eller sar-
 *eller sözüne uy-
 *ellere kal-
 *ellere ver-
 *engel koy-
 *evini başına yık-
 *feleği gül-
 *felek vur-
 *fener yak-
 *fırsat al-
 *fiske vur-
 *fıstan biç-
 *gadasını al-
 *gençliği baltaya ver-
 *gençliği geç-
 *gırcı tut-
 *göğüs aç-
 *gölge vur-
 *gönlü ağla-
 *gönlü bağlı ol-

- *gönlü büyü-
 *gönlü kilitli kal-
 *gönlü yaralı ol-
 *göz et-
 *göz pınarı kuru-
 *göze kaşa kesil-
 *gözü kaşı alış veriş et-
 *gözüne al-
 *gözünü yolda koy-
 *gözyaşı dök-
 *gubur al-
 *gurbetliğe dayan-
 *gurbet) ele ver-
 *gün dolaş-
 *gün düş-
 *gün tutul-
 *gün vur-
 *haber et-
 *haber sor-
 *hallere düş-
 *hançer çak-
 *hançer vur-
 *har al-
 *hatırına düş-
 *hayın bak-
 *helalkare düş-
 *herge koş-
 *hırsı kafasına çık-
 *hile kat-
 *hisar çek-
 *horona çık-
 *hoş gel-
 *ırmağı kes-
 *ışgın sür-
 *ışık ver-
 *ihsan eyle-
 *ikrar al-
 *ikrar ver-
 *ikrarda dur-
 *ikrardan dön-
 *ilmek çal-
 *imdadada gel-
- *inat et-
 *inkar et-
 *kadem bas-
 *kadere say-
 *kalbi yan-
 *kalbi yanıp tüt-
 *kalbine taş değ-
 *kanat vur-
 *kanına ekmek batır-
 *kar tut-
 *kendini gözet-
 *kerem eyle-
 *kısmet eyle-
 *kız gibi
 *kollarını boynuna bırak-
 *köpük otur-
 *kudretten çekil-
 *kul eyle-
 *kulağı dayan-
 *kurban ol-
 *kurulu yay ol-
 *kuruyup çalı ol-
 *kutlu ol-
 *küfrü terket-
 *kül ol-
 *mahşere kal-
 *mar al-
 *martin çat-
 *mayası yoğrul-
 *mektup kes-
 *merhem vur-
 *mest et-
 *meyli düş-
 *meylini bul-
 *meze dök-
 *mih tut-
 *mihman et-
 *muhabbet bağından güller der-
 *nasihat tut-
 *nasip eyle-
 *naz gel-
 *nazar al-

- *nazar uğra-
 *nazara uğra-
 *nefes vur-
 *ocak yık-
 *ocaklar yak-
 *oda donat-
 *omuz omuza ver-
 *on beş yaşına değ-
 *on beşine bas-
 *orağa davran-
 *ormana dal-
 *öğüt al-
 *ölüm yoluna uğra-
 *ömri art-
 *ömür sarayını yık-
 *önüne düş-
 *pazar et-
 *pul yedir-
 *rahmet saç-
 *sarılığa uğra-
 *saz çal-
 *saz vur-
 *selamı gel-
 *serden git-
 *sevda eyle-
 *sevda sal-
 *sevda tut-
 *sevda yayını çek-
 *sevdalı ol-
 *sevdalık şerbetinden iç-
 *sevdalık uykusu vur-
 *sevdalık yap-
 *sevdalıktan eri-
 *sevdalıktan öl-
 *sevdaya dal-
 *sevdaya uğra-
 *seyran et-
 *seyran eyle-
 *sıhhat bul-
 *sırrını duyur-
 *sinesi dağlan-
 *sinesi dağlı-
 *sinesi yaralı ol-
 *söz gel-
 *söz ol-
 *söz ver-
 *sözünde ol-
 *sözüne uy-
 *sudan kesil-
 *şan ol-
 *şanına düş-
 *şarap çek-
 *talan vur-
 *tatlı dilli ol-
 *tevhid çek-
 *toprağa koy-
 *tuzak dağıt-
 *umut kal-
 *uykudan ol-
 *uykuyu kaybet-
 *üstüne kalk-
 *ütü vur-
 *üzüm aşla-
 *vadesi dol-
 *vakti geç-
 *vazgeç-
 *yakıp kül et-
 *yakıp kül eyle-
 *yakıp yandır-
 *yaman kaç-
 *yana yana ağla-
 *yanına düş-
 *yanıp tüt-
 *yara düşür-
 *yardan geç-
 *yare çek-
 *yâre düş-
 *yas düş-
 *yaşına gir-
 *yataklar diken ol-
 *yay vur-
 *yazısına ağla-
 *yel vur-
 *yerleri tut-

*yeter ol-
 *yıkıcı ol-
 *yıldız gibi
 *yol boyla-
 *yol kolla-
 *yola susa-
 *yolları bağla-
 *yolu bağlan-
 *yolu ol-
 *yolu yaman ol-
 *yoluna bak-
 *yoluna düş-
 *yular vur-

*yük vur-
 *yüreği alış-
 *yüreği delik
 *yüreğine dikil-
 *yüreğine sızı gir-
 *yüreğini del-
 *yürek iste-
 *yürekta acısı kal-
 *yüzü karar-
 *yüzünü yak-
 *zar çek-
 *zevkine aldan-

2.6.2. Marmara Bölgesi Yıldızlı Deyimler

*ad koy-
 *ahd et-
 *aklından git-
 *aklımı çıldır-
 *altın ye-
 *aşkın zincirine bağlan-
 *ateşe düş-
 *ateşe sok-
 *ay vur-
 *bahşış at-
 *başı bağlı
 *başı belalı
 *başı kavgalı
 *(bir şey) tut-
 *(bir şey, birinden) geç-
 *(bir şeye) dayan-
 *(bir şeye, birine) yan-
 *(birine, bir şeye)gücen-
 *(birine, bir şeye) doy-
 *(birine, bir şeye) öl-
 *(birine, bir şeye) vurul-
 *(birine, birşeye) koy-
 *(biriyle) eğlen-
 *boynun borcu
 *can tazele-
 *candan sev-

*cemaline vurul-
 *çıra vur-
 *dağlar dağla-
 *darbuka çal-
 *demir yürekli
 *dengine ver-
 *dengini sar-
 *dert al-
 *dert bağla-
 *doğru söyle-
 *doya doya gör-
 *doya doya gül-
 *duman bağla-
 *duman bas-
 *dünür gel-
 *ekşisi yüzüne vur-
 *ele uy-
 *elinden al-
 *elinden çek-
 *eller al-
 *ellere kal-
 *ellere uy-
 *esiri ol-
 *eşine düş-
 *eyvahlar olsun
 *gönlü rahat et-

*gönlü uslan-
 *gönlünü yak-
 *göz et-
 *(gurbet) ele ver-
 *hoş gel-
 *içine sızı düş-
 *ilanı çık-
 *kalem çek-
 *kama ye-
 *kara haber git-
 *kaşını yık-
 *kaynayıp coş-
 *kelam kes-
 *kerem eyle-
 *keskin bıçak ol-
 *kubur al-
 *kül ol-
 *lira bozdur-
 *mahal gör-
 *mahşere kal-
 *meyhaneye dayan-
 *muharebe kur-
 *muradına kavuş-
 *namı kal-
 *nasip eyle-
 *nazar kal-
 *ovaya düş-
 *ömrü çürü-
 *ömür ver-

*özü hakka bağla-
 *sabrı kararı kalma-
 *sevda doktoru ol-
 *sevda sal-
 *sevip say-
 *sine ez-
 *sinesi delin-
 *sormuk al-
 *söz kes-
 *söze uy-
 *taşa çal-
 *telgraf vur-
 *toprağa gir-
 *uykusu uç-
 *yakıp kül et-
 *yakıp kül eyle-
 *yakıp yandır-
 *yaman bakışlı
 *yankı al-
 *yapısına gün doğ-
 *yaşına gir-
 *yıl geçir-
 *yol bağla-
 *yoluna bak-
 *yular vur-
 *yuva tut-
 *yürek yarası

2.6.3. Ege Bölgesi Yıldızlı Deyimler

*acı getir-
 *ahd et-
 *ahdı kal-
 *ahdı ol-
 *aklından gitme-
 *aklını kaybet-
 *ardı aran-
 *aşkından kibrit ol-
 *ateşine düş-
 *avrupa dök-

*ayrılığa sal yap-
 *ayrılık acısı koy-
 *ayrılık çek-
 *baş boz-
 *başa yan-
 *başı bağlı
 *başı büyü-
 *başında sevda ol-
 *baştan git-
 *bend döv-

- *beni benden al-
 *(bir şey, birinden) geç-
 *(bir şey, birisi) yak-
 *(bir şeyi birine) aç-
 *(bir yere) kon-
 *(bir yeri) bas-
 *(bir hale koy-
 *(birine) vurgun ol-
 *(birine) tutul-
 *(birine) vurgun ol-
 *(birine, bir şeye) doy-
 *(birine, bir şeye) kan-
 *(birine, bir şeye) öl-
 *(birine, bir şeye) vurul-
 *(birini) kap-
 *(birini) yak-
 *(birini, bir şeyi) yut-
 *(birini, bir şeyi) bay-
 *(birini, bir şeyi) hakla-
 *(birinin) yoluna sol-
 *boynun borcu
 *boyu boyuma uy-
 *can evinden yak-
 *candan sev-
 *ciğeri paralan-
 *ciğerine ateş sal-
 *ciğerini delik delik del-
 *cilvesine doy-
 *cümle alem dilinde
 *çalım et-
 *çare bul-
 *çark vur-
 *çiğeri sızla-
 *çoban tut-
 *dağa dayan-
 *dağlara düş-
 *dağları del-
 *dayak vur-
 *dem sür-
 *demir döv-
 *derde uğra-
 *derdine dert kat-
 *derdini artır-
 *derman bul-
 *dert al-
 *dert dadan-
 *dert tazele-
 *dertleri yeğ
 *desti dümbek vur-
 *dilinden çek-
 *dillere dayan-
 *dilleri şeker ol-
 *dillerini ye-
 *dininden bul-
 *dirliği tatlı ol-
 *doğru söyle-
 *doya doya sev-
 *dumanı tüt-
 *düş çatlat-
 *düş ol-
 *düşmanlara dağ ol-
 *el sözüne uy-
 *elinden yan-
 *eline sağlık
 *elini eline çal-
 *ellere kal-
 *ellere ver-
 *eyvahlar olsun
 *fend et-
 *garip hal ol-
 *geçimi tatlı ol-
 *gençliği geç-
 *gençlik eseri
 *gerçek toruna düş-
 *gıybet kes-
 *gölge vur-
 *gölgesi bas-
 *gönle gel-
 *gönlü katlan-
 *gönlünü kazan-
 *gönül arzu bul-
 *göz kak-
 *gurbet ele at-
 *güç ol-

- *güman kaldır-
 *haber getir-
 *hak yazısı ol-
 *hançer vur-
 *heder ol- .
 *hile kat-
 *hoş gel-
 *ikrara bend ol-
 *intizar al-
 *kalbi duru ol-
 *kalbinin karasını götür-
 *kalkmaz döşeklere yat-
 *kama daya-
 *kama sok-
 *kanlı yaşla dol-
 *kara taş gibi yak-
 *karalar bas-
 *kararda dur-
 *kavil kur-
 *kerem eyle-
 *keseyi aç-
 *kıt ver-
 *kireç tut-
 *konyak çek-
 *koynunda güller aç-
 *kuşak çek-
 *kutlu ol-
 *kül ol-
 *küs kal-
 *mahrum kal-
 *mahşere kal-
 *makas vur-
 *maşallah çek-
 *mavzer al-
 *mest et-
 *meyil bağla-
 *nakış dök-
 *namaz geçir-
 *nazar et-
 *nazara uğra-
 *ninni tut-
 *öğüt al-
 *ölüme sal yap-
 *ömrü çürü-
 *özünü bul-
 *pazara dök-
 *pınara kan-
 *pişmeğe gel-
 *poyraz kes-
 *pusulası çık-
 *saatine var-
 *saç baş ol-
 *saz çal-
 *sebep ol-
 *sevda sal-
 *sevdiğine yan-
 *söz ol-
 *söz ver-
 *su kes-
 *suya kan-
 *süpürge çal-
 *şerre uğra-
 *şerre uğra-
 *tatlı dilli ol-
 *tenhaya çek-
 *toprağa gir
 *yakıp kül et-
 *yakıp yandır-
 *yanına kal-
 *yârini sar-
 *yoldaş eyle-
 *yoldaş ol-
 *yolun koyusuna git-
 *yoluna kurban koy-
 *yumurtadan büyüt-
 *yük vur-
 *yüreği derin
 *yüreği kanlı
 *yüreği sert ol-
 *yüreğine acı düş-
 *yüreğine gir-
 *yüreğine güven-
 *yürek tazele-

2.6.4. Akdeniz Bölgesi Yıldızlı Deyimler

- *abo çek-
 *aklından git-
 *arasına engel gir-
 *arzu çek-
 *ayrılık çek-
 *ayrılık düş-
 *baha bil-
 *başı dalgalı ol-
 *başı dumanlı
 *başına aç-
 *başından düş-
 *bend döv-
 *birbirini besle-
 *(bir şey, birinden) geç-
 *(bir şeye, birine) yan-
 *(bir yere) kon-
 *(birine, bir şeye) dadan-
 *(birine, bir şeye) doy-
 *(birine, bir şeye) kan
 *(birine, bir şeye) öl-
 *(birine, bir şeye) vurgun ol-
 *(birine, bir şeye) vurul-
 *(birini) yak-
 *(birini, bir şeyi) bastır-
 *(birini, bir şeyi) kolla-
 *(birinin) ateşine yan-
 *can boyan-
 *cümle alem dilinde
 *çalıya dön-
 *çare bul-
 *dağa yaslan-
 *damına düş-
 *derde bırak-
 *derdinden kibrit ol-
 *derman sal-
 *dert es-
 *dert ortağı bul-
 *dert sal-
 *dost yolundan ayrıl-
 *ecel şerbeti iç-
 *el sözüne bak-
 *el sözüne uy-
 *elin dilinden usan-
 *firkate düş-
 *gamı gasaveti kaldır-
 *gazeteye bas-
 *gönlü aptal ol-
 *gönlü coş-
 *gönlü bağlı ol-
 *gönlü küçük ol-
 *gönlü tasalı ol-
 *gönlü usan-
 *gönlü uslan-
 *gönlü yeşer-
 *gönlünün yarası geç-
 *gönül davası
 *gözü (başka) ellerde ol-
 *gözünde kal-
 *gözüne al-
 *gözyaşı dök-
 *haber et-
 *halay kur-
 *hançer vur-
 *hançer ye-
 *harab ol-
 *hatırı ol-
 *huyu tatlı
 *ikrar çek-
 *(inciği) tutul-
 *inkar et-
 *insaf eyle-
 *kalem çek-
 *kanat vur-
 *kanlı yaşla dol-
 *kaşlarını devir-
 *kazanıp karkın-
 *keskin bıçak ol-
 *kul eyle-
 *kurban ol-
 *kusur yap-
 *kutlu ol-

*kül ol-
 *mamur kal-
 *memleket dilinde
 *mermer yürekli
 *meyil bağla-
 *meyil düşür-
 *nazara uğra-
 *nişan çek-
 *öğüt al-
 *ömrü çürü-
 *ömrü geçip git-
 *ömrü sökül-
 *poyraz kes-
 *sabrı kal-
 *sebebi ol-
 *sevda sal-
 *sevdalı ol-
 *sevdalık çek-
 *sevdaya uğra-
 *sevisi düş-
 *seyran et-
 *sıra vur-
 *sineye kan dol-

*söz et-
 *sözlere dayanama-
 *sözüne aldan-
 *sözüne bak-

T

*(turnayı) gözünden vur-
 *tuz ekmek hakkı
 *tüte tüte yan-
 *vazgeç-
 *veresiye sat-
 *yağ bas-
 *yakasından tut-
 *yakıp kül et-
 *yakıp kül eyle-
 *yakıp yandır-
 *yankısı vur-
 *yara sar-
 *yarası az-
 *yeter ol-
 *yürek yağına merhem sür-
 *yürekten çık-

III. BÖLÜM

3. SONUÇ

Yukarıda da bahsedildiği üzere deyim üzerine ortaya konmuş birçok çalışma bulunmaktadır. Bu kaynaklardan yararlanarak Karadeniz Bölgesi, Marmara Bölgesi, Ege Bölgesi, Akdeniz bölgesi yörelerine ait türkülerden derlenen bu çalışmada, Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi adlı II ciltlik eser kaynak olarak incelenmiştir.

Bizi bu çalışmaya yönlendiren en büyük etken, bu iki ciltteki toplam 4200 türküdeki deyimlerin ayrıntılı bir şekilde işlenmemiş olması ve bu yörelerde geçen deyimlerin, bazılarının sözlüklerde bulunmaması, bunların Türk dilinin söz varlığına kazandırılmamış olmasıdır.

İncelemiş olduğumuz bu eserde birçok yöresel ağız özelliklerine değinmekle beraber asıl tezimizin konusu olan deyimlere değinilmiştir. Ömer Asım Aksoy'un yazı dilimizden derlediği deyimlerin sayısı 5742, Bu sayıya ağız ve lehçelerin dahil olmaması, bu konudaki çalışmaların ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmadığını göstermektedir.

Bilindiği üzere nasıl ki türküler insanlığın bütün geçmişini, kültürünü, bilgi birikimini, hayatından kesitleri örf ve adetlerini yansıtırsa: işte deyimler de insanlığın belleğinde yer etmiş insanın bütün coğrafyasını bizlere yansıtmak için varlığını sürdüren yaşayan cevherlerdir. Biz de bu bağlamdan yola çıkarak türküler içerisinden derlediğimiz deyimlerle gerek halk edebiyatının müzik kültürünün derinliklerinde yatan anlamlara inmek gerekse Türk diline, Türk dil varlığına bir kazanım sağlamak istedik.

Bizim böyle bir eseri ele almamızdaki en büyük etkenlerden biri Sev'in "Türkiye Türkçesinde Gibi Edatıyla Kurulan Benzetmeli Anlatımlar" adlı makalesi olmuştur.

Çünkü bu makaleyle birlikte Türk dilinin en büyük cevherlerinden olan deyimler, kalıp sözler irdelenmiş ve konuyla ilgili yapılabilecek birçok araştırmaya ışık tutmuştur.

Sev'in bu makalesiyle deyim ve kalıp söz arasındaki fark, farklı bir yorum kazanmış ve TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğünün taranmasıyla ele alınan bu çalışma daha sonra yapılacak olan birçok araştırmaya kaynak mahiyetinde olmuştur. Biz de bu makaleden yola çıkarak ele alınan deyimlerin hangi bağlamda kalıp söz veya deyim sayılacağı düşüncesini kafamızda oturtmuş ve kendi tezimizle ilgili aklımızdaki çoğu fikri aydınlatmış olduk.

Çalışmamızda TRT Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi'nin II. Ciltlik eserinde toplam 4200 adet türkü incelenmiştir. Bu türkülerin içerisinde derlediğimiz deyim sayısı toplam 1320'dir. Sözlüklerde rastlayamadığımız deyimlerin sayısı ise 609 adettir.

İncelediğimiz bu malzemenin sayısal değeri aşağıdaki şekildedir:

Tablo 3.1: Tasnif Edilen Genel Deyimlerin Sayısal Veri Olarak İşlenmesi

BÖLGELER	GENEL DEYİM SAYISI
KARADENİZ DEYİMLERİ	741
MARMARA DEYİMLERİ	273
EGE DEYİMLERİ	504
AKDENİZ DEYİMLERİ	310

Tablo 3.2: Tasnif Edilen Yıldızlı Deyimlerin Sayısal Veri Olarak İşlenmesi

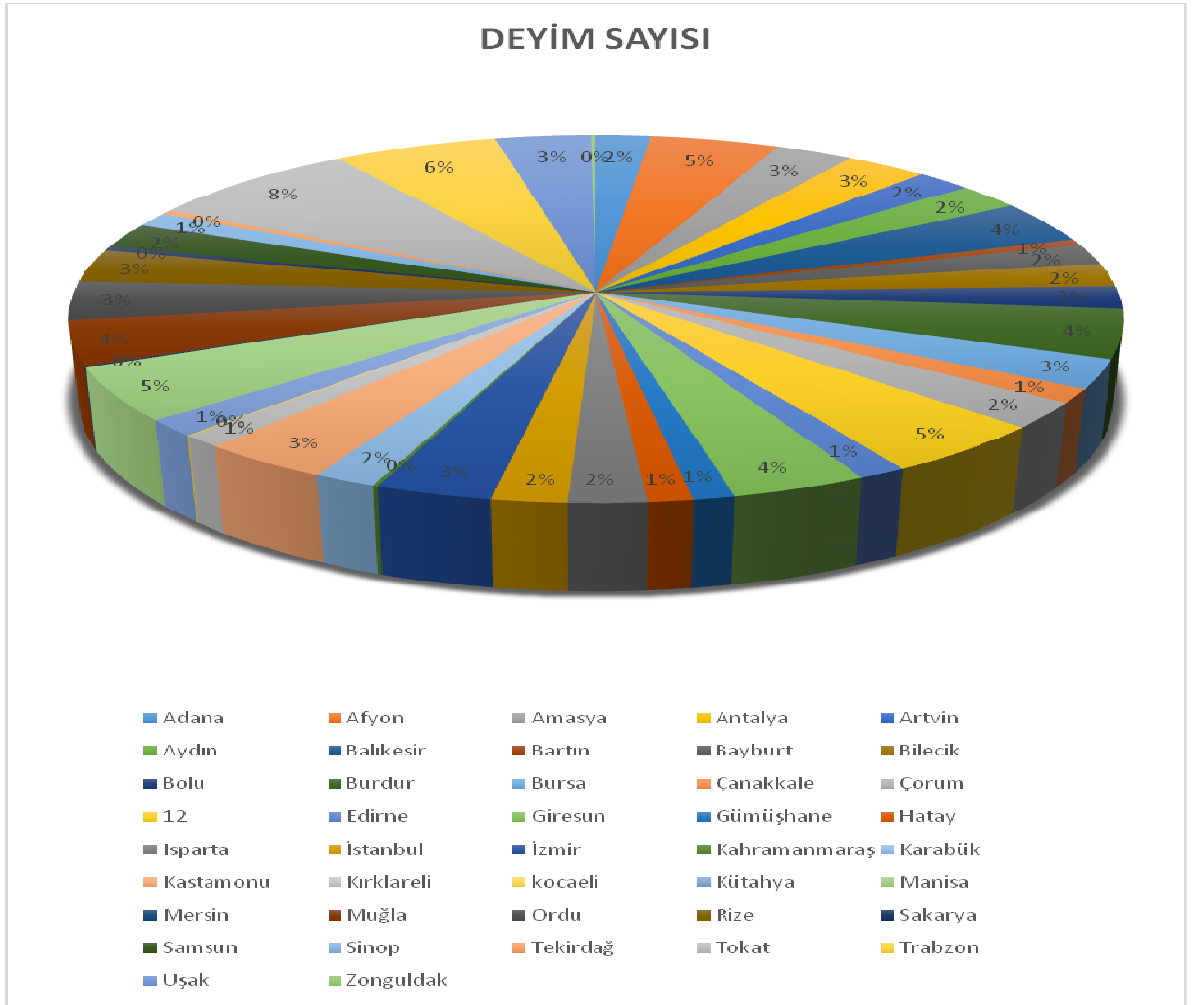
BÖLGELER	YILDIZLI DEYİM SAYISI
KARADENİZ DEYİMLERİ	339
MARMARA DEYİMLERİ	114
EGE DEYİMLERİ	190
AKDENİZ DEYİMLERİ	126

Yukarıdaki tablolardan ve grafiklerden hareketle deyimlere baktığımızda hem genel deyim sayısı bakımından hem de yıldızlı deyim sayısı bakımından deyimlerin sıralanışı şu şekildedir:

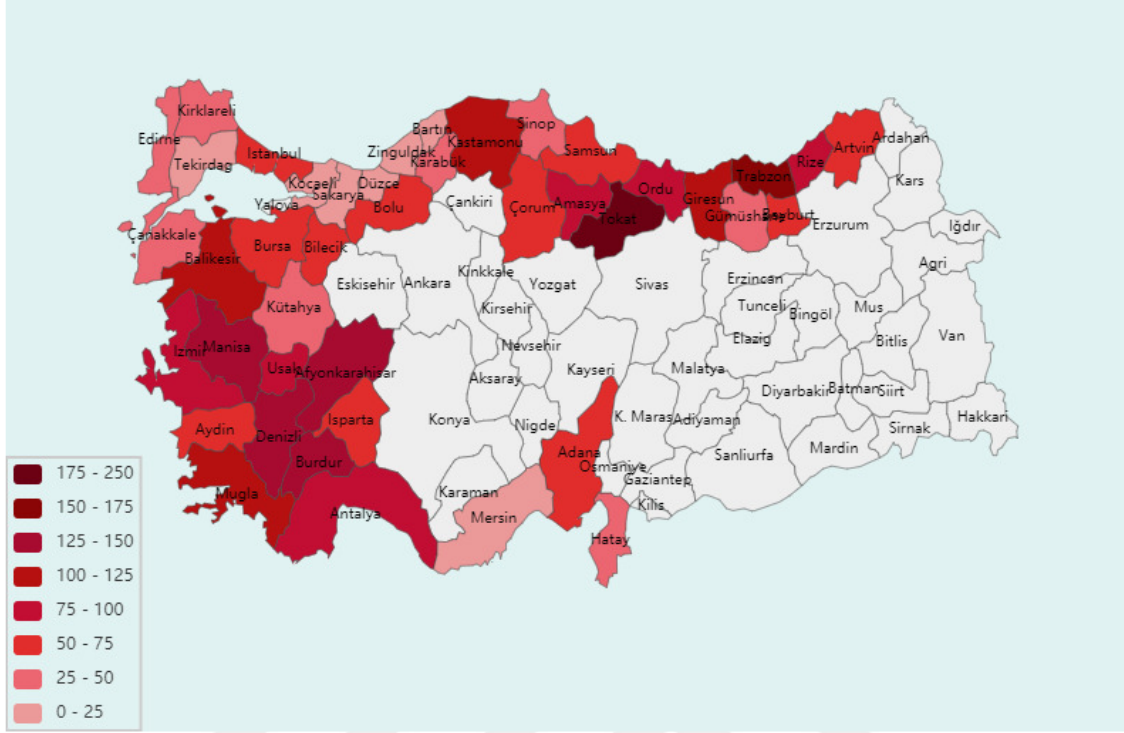
1. Karadeniz Bölgesi
2. Ege Bölgesi
3. Akdeniz bölgesi
4. Marmara bölgesi

Bu sıralamaya baktığımızda dikkatimizi çeken en önemli nokta hem genel deyim sayısı bakımından hem de sözlüklerde bulunmayan deyimlerin sayısı bakımından sıralamada bir ortaklık tespit edilmiştir.

Tablodan ve grafiklerden de anlaşılacağı üzere sözlüklerde geçmeyen birçok deyim bulunmaktadır. Bu deyimlerin yörelere göre tasnifini yaptıktan sonra bölgelerdeki iller harita üzerinde gösterilmiştir. Aşağıdaki haritada tezimizdeki deyimlerin bölümlerini içeren Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgeleri ve bu bölgelerdeki iller gösterilmektedir.

Grafik 3.1: Tasnif Edilen Deyimlerin İllere Göre Sayısal Veri Olarak İşlenmesi

Tablo 3.3: Tasnif Edilen Deyimlerin İllere Göre Sayısal Veri olarak işlenmesi.

Harita üzerinde belirtilmiş olan iller sayısal bakımdan sıfır (0) ile iki yüz elli (250) arasında tasnif edilmiştir. Ayrıca harita üzerindeki koyu renkler deyimlerin yoğun olduğu bölgeleri, açık renkli olan bölgeler ise deyimlerin daha az yoğun olduğu bölgeleri göstermektedir.

Haritada da görüldüğü üzere Karadeniz bölgesinde 20, Marmara Bölgesinde 10, Ege bölgesinde 8, Akdeniz Bölgesinde 9 adet ve toplam 47 adet illerdeki türkülerde deyimler tasnif edilmiştir. Bu bilgilerden yola çıkarak bölgelere göre deyim sayılarının sınıflandırılması (büyükten küçüğe doğru) aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.4: Tasnif Edilen Deyimlerin İllere Göre Sayısal Veri Olarak İşlenmesi
(Büyükten Küçüğe Doğru).

DEYİM SAYISI	ŞEHİR
223	Tokat
171	Trabzon
140	Manisa
134	Afyon
134	12
127	Burdur
115	Muğla
110	Balıkesir
107	Giresun
103	Kastamonu
100	Ordu
98	Uşak
92	İzmir
86	Antalya
86	Rize
80	Amasya
75	Bursa
68	Aydın
68	Çorum
65	Samsun
62	Isparta
60	Bilecik
59	Bolu
59	İstanbul
57	Adana
57	Artvin
53	Bayburt
50	Karabük
43	Kütahya
38	Edirne
37	Çanakkale
37	Sinop
35	Hatay
33	Gümüşhane
32	Kırklareli
16	Bartın
12	Tekirdağ
11	Sakarya
6	Zonguldak
4	Kahramanmaraş
3	Mersin
2	Kocaeli

Tabloya baktığımızda toplam 2948 deyim incelenmiştir. Bu iller arasında en fazla deyim tespiti 223 adet deyim ile Tokat ilinde, en az deyim tespiti ise 2 adet deyim ile Kocaeli ilinde görülmüştür. Karadeniz Bölgesi illerinden Düzce ve Akdeniz Bölgesi illerinden Osmaniye'deki türkülerde deyimlere rastlanmamıştır.

Ayrıca belirtmek isteriz ki bu türkülerde geçen deyimlerin hangilerinin birleşik fiil niteliğinde yardımcı fiillerle, hangilerinin de diğer fiillerle kalıplaşıp deyim halini aldıkları konusu ve bir deyim ne sıklıkla yoğun olarak görüldüğü illerdeki durumu, gelecekte yapacağımız çalışmalarla aydınlatılacak, türkülerde deyimler konusuna ayrı bir pencereden bakma imkanı sağlanılacaktır. Yapacağımız çalışmalarla deyimler, kalıp sözler ve birleşik fiillerle ilgili sorunların daha da aydınlatılacağını umuyoruz.

KAYNAKLAR

Aksan, Doğan (1996). *Türkçenin Söz Varlığı*, Ankara, Engin Yayınevi.

Aksoy, Ömer Asım (1968). *Atasözleri ve Deyimler*, Ankara: TDK Yayınları.

Aksoy, Ömer Asım (1984). “*Tek sözcüklü deyim var mı?*”, Çağdaş Eleştiri, İstanbul.

Aksoy, Ömer Asım (1988). “*Atasözleri, Deyimler*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1962, Ankara, TDK Yayınları, s. 140-148.

Aksoy, Ömer Asım (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Başkan, Özcan (1969). *Yabancı Dil Öğretimi İlkeler ve Çözümler*, İstanbul.

Bozkurt, Fuat (1995). *Türkiye Türkçesi*, İstanbul, Cem Yayınları.

Çotuksöken, Yusuf (1992). *Deyimlerimiz*. İstanbul: Özgül yayınları.

Çotuksöken, Yusuf (2004). *Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı Yay.

Elçin, Şükrü (1981). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Eyüboğlu, E. Kemal (1975). *Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler C. II*. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık Yay.

Eyüboğlu, Kemal (1975). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler – Deyimler (Tabirler)*, C.2. İstanbul.

- Gencan, Tahir Nejat (1991). *Dil Bilgisi*, İstanbul, Kanaat Yayınları.
- Gökdayı, Hürriyet (2011). *Türkçede Kalıp Sözler*. İstanbul: Kriter yayınları.
- Hatipoğlu, Vecihe (1964). *Kelime Grupları ve Kuralları*, Ankara, TDAY-Belleten.
- Hatipoğlu, Vecihe (1984). *Türkçenin Sözdizimi*, 2. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Karaağaç, Günay (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK yayınları.
- Mirzaoğlu, F. Gülay (2001). “*Türkülerin İşlevleri ve Zeybek Türküleri*”. *Türkbilig*. 2 (Temmuz 2001):76–89.
- Özdemir, Emin (1997). *Açıklamalı-Örneklî Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Özezen, Muna Yüceol (2001). “*Türkçe Deyimler Üzerine Birkaç Söz*”, *Türk Dili*, 2001/II, s.600, s. 869-879. TDK yayınları.
- Özön, Mustafa Nihat (1943). *Türkçe Tabirler Sözlüğü*, 1. Cilt, İstanbul.
- Öztelli, Cahit (1955). *Halk Türküleri*. İstanbul: Varlık Yayınları, 1953. 3-7. Uyguner, Muzaffer. “*Türkü Üzerine*”. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*. 66 (1955): 1042.
- Par, Arif Hikmet (1981), *Türkçede Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, Serhat Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, Ali (1995). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Ankara, Arkadaş Yayınları.
- Sev, Gülsel (2012). “*Türkiye Türkçesinde Gibi Edatıyla Kurulan Benzetmeli Anlatımlar*.” *Turkish Studies Ankara*: s.499-512.
- Sinan, Ahmet Turan (2001). *Türkçenin Deyim Varlığı*, Malatya, Kubbealtı Yayınları.

Sinan, Ahmet Turan (2013). ‘‘Türk Atasözlerinde Geçen Deyimler’’ Milli Folklor Dergisi 2001/Sayı 51.

Topaloğlu, Ahmet (1989). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Ötüken Yayınları.

TRT (2009). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi I*, Ankara, TRT Yayınları.

TRT (2009). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi II*, Ankara, TRT Yayınları.

Tülbentçi, Feridun Fazıl (1977). *Türk Atasözleri ve Deyimleri*, İstanbul, İnkılap ve Aka Kitabevleri.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: TDK yayınları.

Üstünova Kerime (2010). *Yüzey Yapı Derin Yapı Kavramları Üzerine* International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/4 Fall.

Vardar, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil yayınları.